

โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน

พัฒนาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6 บทเรียนจากภาคใต้

คำนำ

ผลการวิจัยที่นำมาเสนอเป็นความรู้ที่ได้จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในช่วงที่ชุมชนได้รับการจัดสร้างกองทุนหมู่บ้านจากวัสดุป้าล เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่มีเป้าหมายในระยะยาวที่จะให้กองทุนหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนในการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาของชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและการสร้างเสริมศักยภาพของชุมชน ในอันที่จะก้าวไปสู่การมีเศรษฐกิจพอเพียงและพึงตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต ดังนั้นถึงแม้ว่ากองทุนหมู่บ้านจะใช้ยุทธศาสตร์ของการจัดสร้างลงไปให้หมู่บ้านในวงเงิน 1 ล้านบาทเพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของชุมชน พัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ ให้กับสมาชิกของชุมชน แต่เป้าหมายสำคัญมิใช่เป็นเพียงการสร้างระบบสินเชื่อหรือระบบธนาคารให้กับชุมชนเท่านั้น หากแต่เป็นการหวังผลในระยะยาวที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ดังนั้น กองทุนหมู่บ้านจึงนับเป็นทุนอย่างหนึ่งที่ได้นำเข้าไปในชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ทุนนี้ ร่วมกับทุนทางด้านทรัพยากร สังคม ความรู้ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง และเกิดประโยชน์กับครอบครัวและชุมชน การวิจัยนี้จึงให้ความสนใจกับกระบวนการที่กองทุนหมู่บ้านมีปฏิสัมพันธ์กับทุนที่ชุมชนมีอยู่แต่เดิม และผลที่ติดตามมาจากการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมโดยเฉพาะการพึ่งตนเองได้ทั้งด้านความรู้ และเทคโนโลยี รวมทั้งสามารถติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรทางสังคมภายนอกอื่น ๆ อย่างเสมอภาค ทั้งนี้ความรู้และความเข้าใจในมิติอันซับซ้อนของทุนชุมชนจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้าน และผลของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

การสร้างความรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน เนื่องจากแต่ละชุมชนตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความสูงต่ำของพื้นที่ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำ หรือสถานที่ตั้งที่มีการคมนาคมติดต่อกับเมืองหรือชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างสะดวกเป็นต้น โดยชุมชนแต่ละแห่งได้มีกระบวนการของกิจกรรมทางสังคมและความรู้ที่จะทำมาหากิน สร้างที่อยู่อาศัย สร้างความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิต ฯลฯ ซึ่งต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนหรือการจ้างแรงงาน การแลกเปลี่ยนความรู้ การร่วมมือกันสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการของคนในชุมชนมาโดยตลอด ก่อให้เกิดเป็นทุนในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ ซึ่งทุนเหล่านี้เมื่อกรุ๊ปขึ้น ก็จะช่วยให้เกิดการสะสมทุนในด้านต่าง ๆ ต่อไปอีก โดยกระบวนการนี้จะดำเนินต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ

เป้าหมายสำคัญของการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การศึกษาถึงกระบวนการฯ ดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นความสำเร็จ ปัญหา และอุปสรรค และเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการฯ สะสมทุนชุมชน โดยนักวิจัยเป็นผู้ศึกษาและทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากมุมมองของชุมชนเพื่อให้ได้ความรู้ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่จะช่วยให้ได้ความรู้หรือทฤษฎีที่เหมาะสมจะนำมาใช้ทำความเข้าใจกับชุมชนจากดินยืนของชุมชนได้อย่างแท้จริง คณะผู้วิจัยคาดหวังว่าผู้วางแผนนโยบายจะได้ใช้ประโยชน์จากการวิจัยและความรู้ เพื่อวางแผนนโยบาย การปรับเปลี่ยนนโยบาย การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบาย และการประเมินการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาวที่ตั้งไว้ อันจะเป็นการเชื่อมโยงการวิจัยกับนโยบาย เพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ให้กับความรู้ที่ชุมชนได้สร้างและสะสมมา รวมทั้งเพื่อให้ความรู้ที่สร้างขึ้นมีนัยสำคัญในระดับนโยบาย และเพื่อให้นโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ในการดำเนินการวิจัย โครงการวิจัยนี้ได้เลือก ชุมชน 53 แห่ง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีวิถีการดำรงชีวิตในแบบต่าง ๆ เป็นกรณีศึกษา (case studies) เพื่อทำความเข้ากับกระบวนการฯ สะสมทุนชุมชนซึ่งรวมถึงทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนที่มีวิถีการดำรงชีวิตในแบบต่าง ๆ กัน และมีเงื่อนไขความพร้อม และกระบวนการนำกองทุนหมู่บ้านมาดำเนินการแตกต่างกัน วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีฐานรากเน้นการสร้างความรู้จากจุดยืนและมุมมองของชุมชน โดยมีได้รุ่งตรวจสอบความถูกต้องของทฤษฎีที่มีอยู่ ทฤษฎีและความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์ การรับรู้ ความคิดของชุมชน

นอกจากนี้ โครงการวิจัยนี้ยังได้เลือกชุมชนอีก 9 แห่งเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยใช้วิธีวิทยาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ซึ่งมีกระบวนการฯ ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนกับนักวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากการดำเนินงานที่เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน โดยนักวิจัยและชุมชนจะรวมกันประสานงานกับสถาบันวิชาการ องค์กรของรัฐและเอกชน เพื่อเข้ามาช่วยกันทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้จะเลือกดำเนินการในชุมชนซึ่งมีปัญหาอุปสรรคที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยชุมชนเอง ซึ่งกระบวนการฯ เชิงปฏิบัติการจะช่วยให้สามารถเข้าใจความต้องการของชุมชน และปัญหาได้

การวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการฯ สะสมทุนของชุมชน โดยทุนของชุมชนมีความหมายกว้างหมายรวมถึง สิ่งที่ชุมชนได้พยาบาลสร้างและสะสมเป็นเวลานาน เพื่อให้ชุมชนมีอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภค มีสุขภาพที่ดี มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทุนชุมชนจึงอาจหมายรวมถึงแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชน การร่วมมือร่วมใจกันทำงานกิน การแบ่งปันผลได้จากการผลิต การดูแลผู้เจ็บป่วย การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การช่วยกันป้องกันโรคผู้วัย การพึ่งพาภัยและกันระหว่างหมู่บ้านเมื่อเกิดฝนแล้ง ฯลฯ

ทุนชุมชนอาจมีการสะสมพอกพูนขึ้นหรือสูญหายไปตามช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ของชุมชน การสืบคันเพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับทุนชุมชนตั้งแต่อดีต มาจนถึงปัจจุบันจึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงการสะสมทุนของชุมชนที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และรวมไปถึงการวางแผนชุมชนที่จะทำให้ทุนที่ชุมชนที่มีอยู่เกิดการสะสมทุนของชุมชนต่อไปอย่างยั่งยืน โดยรวมวัตถุประสงค์สำคัญของการวิจัยกรณีศึกษา มีดังต่อไปนี้

(1) เพื่อศึกษาแบบแผนวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทรัพยากร โดยวิถีการดำรงชีวิตมีความหมายรวมถึง สิ่งที่ทำให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น ระบบการผลิต การบริโภค การจัดสรร การแลกเปลี่ยน ระบบความรู้และเทคโนโลยี ระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมในด้านต่าง ๆ (เช่น ระบบการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่ม ระบบความคิด ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชีวิตชุมชนดำรงอยู่)

(2) เพื่อศึกษากระบวนการที่วิถีการดำรงชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งมีพัฒนาการและองค์กรสังคมภายในออกชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเติบโต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการศึกษาถึงระดับความพอดีย์ของวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนแต่ละรูปแบบว่ามีความพอดีย์ในลักษณะใด หรือยังคงต้องพึ่งพิงบุคคลและองค์กรภายนอกชุมชนในลักษณะใด

(3) เพื่อศึกษากระบวนการสะสมทุนชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจ อันมีผลวัตถุของการปรับเปลี่ยนมาจากการอุดหนุนชุมชนเป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นมา และทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และสามารถสะสมทุนชุมชนต่อได้อย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน การศึกษากระบวนการสะสมทุนชุมชนจะทำให้เข้าใจถึงความหมายของทุนชุมชนในมิติต่าง ๆ รวมทั้งศักยภาพและจุดอ่อนของชุมชนว่าเป็นอย่างไร

(4) ในส่วนของทุนทางเศรษฐกิจ จะศึกษาถึงภาวะหนี้สินของคนในชุมชน กระบวนการที่หนี้สินสะสมพอกพูนขึ้น หรือลดน้อยถอยลง รวมทั้งกระบวนการจัดการเกี่ยวกับหนี้สิน บัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการกับหนี้สิน

(5) เพื่อศึกษาว่ากองทุนหมู่บ้านมีส่วนในการสร้างกระบวนการสะสมทุนชุมชน ซึ่งรวมถึงทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจอย่างไร และกองทุนหมู่บ้านมีปฏิสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างไร เช่น ในเรื่องการทำมหาภิญ การจัดการกับหนี้สิน การทำงานร่วมกันของชุมชน เป็นต้น

ผลจากการศึกษากรณีศึกษาได้แก่องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสะสมทุนของชุมชน ซึ่งโครงการวิจัยนี้จะนำเสนอเป็น 3 ช่วงใหญ่ ๆ ได้แก่

- (1) ช่วงก่อนที่ชุมชนจะเข้าสู่กระบวนการพัฒนาไปสู่สังคมสมัยใหม่ (เช่น การผลิตเพื่อขาย การซื้อสินค้าเพื่อบริโภคแทนการผลิตเองเป็นส่วนใหญ่ การแลกเปลี่ยนผ่านกลไกตลาด ฯลฯ)
- (2) ช่วงที่ชุมชนเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ จนถึงช่วงก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน

(3) ช่วงที่กองทุนหมุนบ้านเข้าไปในชุมชน ซึ่งในช่วงนี้จะได้องค์ความรู้จากการศึกษาติดตามชุมชนในระยะเวลา 2 ปี คือเริ่มจากช่วงเวลาที่ชุมชนได้รับกองทุนหมุนบ้านและศึกษาติดตามชุมชนเหล่านี้เป็นสิ้นปีที่ 2 และจากการศึกษาแบบย้อนประสบการณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาชุมชนที่ได้เริ่มดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมุนบ้านไปแล้วเมื่อเริ่มต้นโครงการวิจัย

คณะกรรมการศึกษาจะช่วยให้เกิดความเข้าใจว่าในแต่ละวิถีการดำรงชีวิตของชุมชน (เช่น การปลูกข้าว การทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปสินค้า การท่องเที่ยวและบริการอื่น ๆ ฯลฯ) จะต้องมีเงื่อนไขใดบ้าง (เช่น ทางด้านกฎหมาย ระบบตลาดสาธารณูปโภค ระบบสินเชื่อ ความรู้และเทคโนโลยี องค์กรสนับสนุน ฯลฯ) ใดบ้างที่จะช่วยให้ประสบความสำเร็จในระดับที่ชุมชนมีอำนาจอยู่ และสามารถพึงตนเองได้ทั้งในด้านความสัมพันธ์กับองค์กร/บุคลภายนอก ในด้านความรู้และเทคโนโลยี ในด้านเงินทุน และในด้านการตลาด ซึ่งในแต่ละวิถีการดำรงชีวิตต้องการเครือข่ายของการติดต่อสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน นับตั้งแต่ระดับชุมชน ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ไปจนถึงระดับโลก (เช่น กรณีของการนำผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ไปขายในตัวจังหวัด กรณีของการส่งออกผลผลิตไปขายต่างประเทศ)

ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสะสมทุนชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ จะช่วยให้ผู้วางแผนนโยบายชุมชน นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงาน และสาธารณะมีความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนในสภาพการณ์ต่าง ๆ กัน ต้องการความรู้จากนักวิชาการที่เหมาะสมรวมทั้งความต้องการจำเป็นในระดับการวางแผนนโยบายและกำหนดแผนการพัฒนาที่แยกออกได้หลายระดับ ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความรู้ของนักวิชาการ และกระบวนการกำหนดนโยบายและแผนการดำเนินงานได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนมากกว่าที่เป็นมาในอดีตผลจากการวิจัยนี้จะช่วยให้ชุมชนได้มีเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิตและกระบวนการสะสมทุน โดยบทเรียนจากชุมชนหนึ่งเป็นประโยชน์กับชุมชนอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การนำความรู้จากชุมชนเผยแพร่ไปสู่ผู้วางแผนนโยบาย นักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงาน และสาธารณะจะช่วยให้ชุมชนสามารถสื่อสารกับองค์กรและบุคคลต่าง ๆ ภายนอกชุมชนบนฐานของความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกัน ไม่เกิดข้อสงสัยว่างทางความรู้และความคิดอย่างที่เคยเป็นมา

นางสาวรณ์ หวานท์
เพ็ญสิริ จีระเดชาภุล
สุรุ่ย ปัสดีวงศ์

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้
การจัดการกองทุนภายใต้ศรัทธาแห่งอิสลาม

ดร. พิทักษ์ ศรีวงศ์
ดวงรัตน์ ดีเม

บทที่ ๑

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษา และวิธีการศึกษา

บ้านท่าราบ ชุมชนมุสลิม ชุมชนหนึ่งทางภาคใต้ ของประเทศไทย ชาวบ้านในกลุ่มแรก อพยพมาจากหมู่บ้านไกลัคเคียง เนื่องจากในสมัยก่อน หมู่บ้านดังกล่าวไม่มีถนน มีเพียงทางเดินแคบ ๆ เมื่อบ้านท่าราบมีถนน ชาวบ้านบางส่วนจึงได้ย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านท่าราบ เพื่อความสะดวกในการเดินทางสัญจร

บ้านท่าราบก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๓๔๔ ที่มาของชื่อหมู่บ้านนี้ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของหมู่บ้าน เป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีต้นหรือที่ภูเขา ท่าราบเป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ประกอบด้วยครัวเรือน ๑๕ ครัวเรือน มีประชากรประมาณ ๗๐๐ คน เป็นผู้ชายประมาณ ๓๐๐ คน และเป็นผู้หญิงประมาณ ๔๐๐ คน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีระบบความสัมพันธ์ของชุมชนใกล้ชิด กันแบบเครือญาติ

สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านท่าราบ เป็นหมู่บ้านมีความเป็นธรรมชาติ สงบ ร่มรื่น มีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากมลภาวะใด ๆ พื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึง แต่มีคลองระบายน้ำ เมื่อมีฝนตกน้ำท่วมไม่นาน เนื่องจากสามารถระบายน้ำลงคลองที่ไหลลงสู่ทะเลได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเข้าไปในหมู่บ้านจะพบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสวน โดยมีสวนมะพร้าว และมีต้นตาลโตเนตขึ้นอยู่ทั่วทุกแห่ง หมู่บ้าน สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้าน ยังมีลักษณะเป็นชนบท แม้ว่าหมู่บ้านมีพื้นที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง เดิมหมู่บ้านนี้มีชื่อเป็นภาษาท้องถิ่นว่าบ้านตาระ และต่อมาภายหลังเมื่อไม่นานมานี้ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านท่าราบ ปัจจุบันนี้การเดินทางสัญจาระระหว่างหมู่บ้านกับอำเภอ เป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย ใช้เวลาเดินทางจากอำเภอเมือง ถึงหมู่บ้านไม่เกิน ๑๕ นาที โดยทางรถยนต์

หรือรถจักรยานยนต์ เนื่องจากเมื่อ ๕ ปีที่ผ่านมา มีถนนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ มาจากองค์การบริหารส่วนตำบล มาสร้างแทนถนนลูกรังซึ่งเป็นถนนเก่า ที่ชาวบ้านได้อาศัยใช้เป็นเส้นทางสัญจรระหว่างหมู่บ้านมาตั้งแต่ในอดีต

บ้านท่าราบ เป็นชุมชนเก่า ชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัย ตั้งถิ่นฐาน สร้างบ้านเรือน มากันนับร้อยปี ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ ยกใต้ถุนสูง หลังคามุงกระเบื้อง บันไดบ้านสร้างด้วยคอนกรีต คุณตาท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนที่นี่ยังมีสภาพเป็นป่า มีป่าไผ่ ต้นสาคู ต้นหว้า ต้นมะพร้าว ตนตาล เป็นจำนวนมาก เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่เป็นดินเหนียว และดินร่วนปนทราย จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับใช้ในการทำการทำนา ทำสวนผลไม้ ปลูกผัก ในสมัยก่อนหมู่บ้านนี้จัดว่าเป็นพื้นที่เปลี่ยนไป บ้านเรือนอยู่ห่างกันมาก มีการทางป่าเพื่อนำที่ดินมาทำสวนมะพร้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ในสมัยก่อนชาวบ้านใช้น้ำบ่อในการบริโภค โดยบ่อน้ำบ่อหนึ่งมีชาวบ้านจากหลายครอบครัวใช้ร่วมกัน สวนระบบน้ำประปาที่เพิ่งเข้าถึงหมู่บ้านเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากชาวบ้านได้ร้องขอความช่วยเหลือ ไปยังหน่วยงานของรัฐ เพราะมีความลำบากไม่มีน้ำไว้ดื่มกิน

การคมนาคมในสมัยก่อนใช้การเดินเท้าเป็นส่วนใหญ่ ในอดีตนั้นท่าราบมีป้อมห้าเรืองใจ ผู้ร้ายที่เข้ามาขโมยวัวที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้ เมื่อวานถูกโขมย ชาวบ้านมักใช้วิธีการ ป่าวร้อง และตีเกราะเป็นสัญญาณ เพื่อขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน ทันทีที่ได้ยินสัญญาณ ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างมารวมตัวกันเพื่อติดตามใจ โดยที่พากขาจะไม่ไปแจ้งความ หรือร้องขอความช่วยเหลือจากทางตำรวจ หรือจากทางราชการ แต่จะช่วยเหลือกันติดตาม และเมื่อสามารถจับผู้ร้ายได้ ชาวบ้านจะนำตัวผู้ร้ายดังกล่าวกลับมา แล้วให้ผู้มีอิทธิพลที่ชาวบ้านนับถือในหมู่บ้านเป็นผู้วินิจฉัยความผิด มีการลงโทษโดยใช้การปรับ ผู้มีอิทธิพลดังกล่าว อาจไม่ใช่ผู้ใหญ่บ้าน แต่เป็นผู้อาวุโส ที่ชาวบ้านมีความเคารพ ให้ความยอมรับนับถือ ซึ่งการช่วยกันดูแลผู้ร้ายในหมู่บ้าน นับว่าเป็นทุนซุน攫แบบหนึ่งของชาวบ้าน ในการมีส่วนร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชน ผู้สูงอายุท่านหนึ่งเล่าว่า

ในสมัยก่อนการที่มีอาชญากรรมในหมู่บ้านมาก เนื่องจากในสมัยก่อนชาวบ้านมีความสนใจศึกษา เล่าเรียน ศาสนาอิสลามน้อย ทำให้ผู้คนไม่เข้าใจในหลักคำสอน และขาดคำสอนของพระเจ้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวบ้านกระทำต่อกวามดี ละเว้นจากการกระทำการชั่ว จึงทำให้มีการจับกลุ่มเล่นการพนันในหมู่บ้าน มีการการประพฤติผิดลูกเมีย ผู้ชายโส่ง่านนั้นใช้คำว่า “การเล่นซื้้” การลักขโมย และปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจึงเกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันปัญหาดังกล่าวได้หมดไปแล้ว เพราะมีการเรียนศาสนามากขึ้น อีกทั้งมีการประกอบอาชีพสุจริตที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

การเลือกชุมชน ลักษณะที่สำคัญของชุมชน

ເຫດຸຈູງໃຈທີ່ຜູ້ວິຊຍ໌ ເລືອກບ້ານທ່າຮາບ ເປັນພື້ນທີ່ຕຶກຂາໃນເຮືອງໂຄງກາວວິຊຍ໌ ແລະ ປະປະມີນຜລ
ກອງທຸນໜຸ່ມບ້ານ ເນື່ອງຈາກ ໃນໜຸ່ມບ້ານດັ່ງກ່າວ ປະຊາຊົນເກືອບທັ້ງໝູ່ປ້ານ ນັບຄືອສາສນາອີສລາມ
ໃນສາສນາອີສລາມ ໄດ້ບັນຫຼຸດຄຳສອນ ທີ່ເຮືອກວ່າ ອາຍະສ ໄວໃນກຽມອານ ຊຶ່ງອນຸມາຕໄທກະທຳແລະ ໄນ
ພຶ້ງກະທຳໃນກາຣເພື່ອຢູ່ທີ່ກັບກົງກະທຳ ທີ່ຕອບສອນຄວາມຕ້ອງກາຣຂອງຕົນທີ່ເຮືອກວ່າ ພະລານ
ອະລະ ພະວອມ ໃນກຽມອານ ແລະ ກ່າວໄວ້ວ່າ

“ໂອັນດາມີຄວາມສົນໃຈຢ່າງຫຼິ້ນ ພວກເຈົ້າອໍານວຍບໍລິໂພກ (ຮັບ) ທະຫັນສິນຮະຫວ່າງກັນແລະກັນໂດຍມີຂອບຄຣມ
ເຊື່ອງ ການກິນດອກເປີຍ ເປັນຕົ້ນ) ນອກຈາກມັນເປັນການຄ້າຂາຍຈາກຄວາມພອໃຈຂອງພວກເຈົ້າ (ເຊິ່ງກັນ
ແລະກັນ) ແລະພວກເຈົ້າອໍານວຍໄດ້ຜ່າຕົວຂອງເຈົ້າເອງ ແທ້ຈົງອັລລອອທຽມເມຕຕາຕ່ອງພວກເຈົ້າຢ່າງຍິ່ງ ” (ອະນັດ :
๒๕๔๔)

ดังนั้น เมื่อรัฐบาลได้ดำเนินนโยบาย ที่มีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ให้ประชาชนใน
ระดับราษฎร์ให้มีแหล่งทุน เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้าง หรือต่อยอดกิจกรรมของชุมชนให้ขยายกว้าง
ขึ้น เกิดกำลังซื้อ กำลังผลิต และรายได้หมุนเวียนในระดับท้องถิ่น เป็นการสืบทอดต้นทุนทางวัฒน
ธรรม ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมของชุมชน และสร้างกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาแบบ

พนุพาคี โดยการจัดสรรงบของทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เพื่อนำเงินดังกล่าวมาสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่ประชาชนในชุมชน และในวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน อันนำไปสู่การพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคมในระดับรวมของประเทศ โดยให้ห้องถินรวมตัวกัน สร้างความร่วมมือ แลนบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาร่วมจัดการและบริหารเงินกองทุนด้วยตนเอง มุ่งให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่าย และนำไปสู่การพึงพาตนเองในที่สุด อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับราบที่ต่ำของประเทศ

ท่ารับ เป็นหมู่บ้านหนึ่ง ที่มีการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ ที่ค้ำจุน ให้ชุมชนดำเนินอยู่เนื่องเส้นแบ่งระดับความยากจน โดยชุมชนพยายามปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงชีวิตอย่างหาอยู่ยากิน มาสู่การดำรงชีวิตแบบสมัยใหม่ ที่ต้องพึ่งปัจจัยจากภายนอก เมื่อมีกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งรู้จักได้จัดสรรวางลงมาให้หมู่บ้าน เป็นสิ่งที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการดำรงชีวิตที่เพียงพอ และพึงตนเองได้ โดยมีทุนเงินตรา ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

ในระเบียบคณะกรรมการกรอกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๔ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๔ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๕ ข้อที่ ๓๔ กำหนดว่า ให้คณะกรรมการกรอกกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝาก และเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอนตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงเจริญประโยชน์ และสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองเป็นหลัก และปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย เมื่อเป็นเช่นนี้ แล้ว การบริหารกองทุนซึ่งต้องมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ย เป็นการผิดต่ออบตัณฑ์ติคำสอนที่เรียกว่า อยาด ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย ข้อห้ามเรื่องดอกเบี้ย และการกินดอกเบี้ยเป็นการห้ามที่มีความเข้มงวดเป็นอย่างยิ่ง เป็นที่รู้ดีว่าหากละเมิดในข้อห้ามนี้ เท่ากับว่าเขาได้ประกาศเป็นปฏิปักษ์

กับอัลลอห์ (ศูบห์) และนบีของพระองค์อย่างชัดแจ้ง บางหมู่บ้านที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่ประสงค์ที่จะรับเงินกองทุนหมู่บ้านเข้ามาบริหาร ทั้งที่มีความต้องการใช้เงินจากกองทุนดังกล่าว เนื่องจากผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดการกองทุน และผู้ที่มีความต้องการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านต่างกลัวป กลัวผิดหลักคำสอนในเรื่องของดอกเบี้ย แต่ชาวบ้านหมู่บ้านท่าราบมิได้เป็นเช่นนั้น พวกราษฎรไม่ได้ปฏิเสธโอกาสในการเข้ามาจัดการกองทุนดังกล่าว โดยชาวบ้านได้ร่วมกันปรึกษาหารือ ถึงทางออกในการจัดการกับกองทุน โดยหาวิธีการที่ไม่ผิดต่อหลักคำสอน และส่งผลให้ชาวบ้านสามารถนำเงินจากกองทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพอย่างไม่เป็นบาป คำถาวรที่ผู้วิจัยต้องการแสวงหาค่าตอบคือภายใต้บทัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมมีวิธีการจัดการกองทุนหมู่บ้านของตนได้อย่างไร โดยศึกษาชุมชน (๑) ในมิติก่อนที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (๒) ช่วงที่สังคมเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ จนถึงช่วงก่อนมีกองทุนหมู่บ้าน (๓) ช่วงที่กองทุนหมู่บ้านเข้ามายังชุมชน โดยวิเคราะห์ถึงเงื่อนไข และระบบความสัมพันธ์ ในบริบททางวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และสังคม และสภาพแวดล้อม ที่ทำให้ชุมชนเกิดการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง ยังยืน ชุมชน มีความเข้มแข็ง ตลอดจน ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

การเข้าสู่ชุมชน

การสืบค้นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้แนวคิดของการสร้างความรู้โดยใช้มุมมองของชุมชนโดยใช้วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (Grounded theory) ซึ่งเป็นวิธีวิทยาที่จะช่วยให้ได้รับความรู้ หรือทฤษฎีที่เหมาะสมสำนึกระยะยาว หลากหลาย ในการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ

สนับสนุน

สนับสนุนที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บ้านท่าราบ ชุมชนทางภาคใต้ของประเทศไทย โดยชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่มีการทำเกษตร การทำน้ำตาลจากตาลโพนด การค้าขาย การเย็บหมวกกะปิ เยาะห์

วิธีการสัมภาษณ์

ใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่ได้จัดเตรียมมา เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ชีวิตความเป็นอยู่ในอดีตของชาวบ้านก่อน การพัฒนาแบบทันสมัย การดำเนินชีวิตของชาวบ้านก่อนมีกองทุน และภายนอกจากการรื้อถอน กองทุนฯ โดยสัมภาษณ์ ผู้อาชญา ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน รองประธานกองทุนหมู่บ้าน และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกที่กู้เงิน และผู้ที่ไม่กู้เงิน รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลักมีดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา

ลำดับที่	สถานภาพ	อาชีพ	อายุ (ปี)
๑.	ผู้นำชุมชน	ช่างไม้	๕๐
๒.	ประธานกองทุนหมู่บ้าน	เย็บหมวดภูมิyeage	๓๓
๓.	รองประธานกองทุนหมู่บ้าน	เย็บหมวดภูมิyeage	๓๑
๔.	สมาชิกกู้	เย็บหมวดภูมิyeage	๓๗
๕.	สมาชิกกู้	เย็บหมวดภูมิyeage	๓๗
๖.	สมาชิกกู้	เย็บหมวดภูมิyeage	๒๔
๗.	สมาชิกกู้	เย็บหมวดภูมิyeage	๕๒
๘.	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	รับเหมาก่อสร้าง	๔๐
๙.	สมาชิกไม่ได้กู้	รับเหมาก่อสร้าง	๔๔
๑๐.	สมาชิกกู้	ทำนาตามฤดูกาล	๖๐
๑๑.	สมาชิกกู้	ทำนาตามฤดูกาล	๕๐
๑๒.	สมาชิกกู้	ปลูกผัก	๕๐
๑๓.	สมาชิกกู้	ขายของเงินผ่อน	๒๔
๑๔.	สมาชิกกู้	ซื้อขายไม้ฟืน	๔๖

การวิเคราะห์ข้อมูล

ให้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการให้วิธีการภาควัดบันทึก และการบันทึกด้วยแบบเสียง ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้ล่ามที่สามารถพูดภาษาอาหรับ และภาษาอาหรับ และภาษาอังกฤษ แล้ว

นำແຄບເສີຍມາຄອດຂໍ້ອຄວາມ ໂດຍຜູ້ທີ່ມີຄວາມຮັກພາຫະກາອຫວັບ ແລະ ພາຫະຍາວິ ຄຳຕ່ອຄຳ ເພື່ອໃຫ້ເປັນຂໍ້ອມຸລໃນກາງວິເຄຣະໜ້າ ໂດຍນໍາເສັນອາຍາງໂດຍກາງບວຮຍາຍອ່າງລະເອີຍດໃນໜ້າຂໍ້ອດັ່ງນີ້

ບທທີ່ ១ ບທນໍາ

ບທທີ່ ២ ທຸນໝູນໜີນໃໝ່ຈ່າງກ່ອນການພັດນາໄປສູ່ຄວາມທັນສມັຍ

ບທທີ່ ៣ ການເປີ່ມແປງຂອງໜູນໜີນ ຖາຍໃຫ້ກະບວນການພັດນາປະເທດໄປສູ່

ຄວາມທັນສມັຍ

ບທທີ່ ៤ ການປັບປຸງຕົວຂອງໜູນໜີນ

ບທທີ່ ៥ ກອງທຸນໝູນໜີນໃນກະແສການພັດນາ ແລະ ພລທີ່ມີຕ່ອໜູນໜີນ

ບທທີ່ ៦ ສຽງ

ບທທີ່ ៩

ท่าราบ ชุมชนแห่งศรัทธา : ทุนชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ท่าราบ เป็นชุมชนโบราณ มีผู้คนจากหมู่บ้านใกล้เคียงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน อยู่อาศัยมา
นานนับร้อยปี ด้วยพื้นฐานที่เป็นชุมชนมุสลิม ผู้นับถือในศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาหลัก อัน
เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนที่นี่ การยึดมั่น การศรัทธามั่นต่ออัลลอห์ การเดาวากัด การมีศีล
ธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้วยความเคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกันในสังคม เป็นคำ
สอนของศาสนาอิสลามมัดซึ่งเป็นหลักประกันแห่งความผาสุกของชาวมุสลิม เป็นสิ่งมีคุณค่า ส่งผลให้
วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนี้ มีความผูกพันยึดมั่น และดำเนินแนวทางตามหลักคำสอนของศาสนา
ด้วยความศรัทธา

ผู้สูงอายุในชุมชน ท่านหนึ่ง ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ในสมัยก่อนสภาพของชุมชนท่าราบ ยังมี
สภาพเป็นป่าแบบร้อนชื้น มีต้นไม้เขียวอุดมมาก เช่น ไผ่ หว้า ไทร สาคร ตาล ฯลฯ มีฝันตากซุกตลอดปี
ในสมัยก่อน มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยไม่มาก สภาพของหมู่บ้านยังเปลี่ยว บ้านเรือนแต่ละหลัง ตั้งอยู่
ห่างกัน เนื่องจากเป็นที่ต่ำ ทำให้เกิดเป็นร่องน้ำเล็ก ๆ ไหล่ผ่านหมู่บ้าน และต่อมากลายหลังทางการ
ได้เข้ามาปรับปรุง ขุดขยายร่องน้ำให้กว้างขึ้น จนมีสภาพเป็นคลอง ตั้งที่เห็นในปัจจุบัน

ในสมัยก่อนการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทำโดยการโคลนต้นไม้ใหญ่ เพื่อนำมาสร้าง
เป็นที่พักอาศัย โดยจะออกแรงช่วยกันสร้างบ้าน เรือน ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของความช่วยเหลือดูแล
กันภายในชุมชน ลักษณะของบ้านส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นบ้านหลังคามุงกระเบื้อง ยกพื้นสูง พื้นที่
บริเวณใต้ถุนบ้านสามารถใช้ประโยชน์ได้ใช้ เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ แพะ วัว ชาวบ้านมีการทำป่า
เพื่อจับจองที่ดิน นำพื้นที่มาใช้ทำสวนมะพร้าว บังก์ปลูกผักสวนครัว เช่น กะหล่ำปลี มันเทศ แตง
กวา ถั่ว บังก์ทำนา ปลูกข้าว จากการศึกษาข้อมูลในอดีตพบว่า ลักษณะของการปลูกข้าว และผัก
สวนครัว เป็นการปลูกเพื่อไว้ใช้บริโภคในครัวเรือน ลักษณะการทำนาของชาวบ้านเป็นระบบการทำ

นาปี โดยเป็นระบบนาหว่าน ใช้แรงงานจากคน และสัตว์ โดยใช้แรงงานวัว ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านมักเลี้ยงไว้ ไม่มาก สักตัวสองตัว เพื่อไว้ใช้เป็นแรงงานในการไถนา และไว้ขาย วิธีการปลูกข้าวนั้น เป็นการถ่ายทอดวิธีการปลูกโดยการฝึกหัดกันตั้งแต่เด็ก โดย พ่อ เมื่อ จะพานมาชิกในครอบครัวไปทำนา และถ่ายทอดวิธีการปลูกข้าวสู่ลูกหลาน ลักษณะการทำนาของบ้านท่าราบ เป็นนาหว่าน รอบน้ำฝนตามฤดูจากธรรมชาติ เมื่อข้าวออกกรวงแล้ว จึงมีการลงแขก ช่วยแรงกันเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นลักษณะของความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน โดยที่พากเข้าไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลิตผล การเพาะปลูกในสมัยก่อนชาวบ้านไม่ใช้ปุ๋ยเคมี หรือใช้ยาฆ่าแมลงเนื่องจากพื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ และไม่มีโรคพืช ปืนนึงทำนา กันเพียงครั้งเดียว ผลผลิตที่ได้สามารถเก็บไว้ใช้กินได้ตลอดปี โดยนำข้าวที่เก็บเกี่ยวเก็บไว้ในยุ่งข้าว ตาม : มีช่วงการขาดแคลนบ้างใหม่ ตอบ : 'ไม่ค่อยมี มีข้าวกินตลอด สมบูรณ์ เก็บไว้ในยุ่ง นอกจากนี้ก็จะปลา พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนา เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองดั้งเดิมที่ชาวบ้านเก็บไว้หลังจากการเก็บเกี่ยว โดยชาวบ้านจะจัดสรรข้าวเปลือกส่วนหนึ่ง เพื่อนำไปใช้เป็นพันธุ์ข้าวในฤดูการทำนาฤดูกาลต่อไป ส่วนหนึ่งเก็บไว้เพื่อใช้บริโภค ข้าวส่วนที่เหลือสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่ตนต้องการ หรือสิ่งของที่พากเข้าไม่สามารถผลิตได้ในครัวเรือน ตัวอย่าง เช่น การนำข้าวสารไปแลกพริก แลกผัก แลกมัน แลกถั่ว นำลูกหว้าไปแลกมัน แลกข้าวสารกับน้ำตาลติด ซึ่งเป็นวิถีการแลกเปลี่ยนของชุมชนแห่งนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตอื่นที่ไม่มีในครัวเรือน และข้าวส่วนที่เหลือจึงจะขายโดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงหมู่บ้าน นำที่ใช้ในการปลูกข้าวเป็นน้ำฝน ไม่มีระบบชลประทาน หรือคลองส่งน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นดินของบ้านท่าราบมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึง และไม่ประสบกับสภาวะฝนแล้ง จึงทำให้ไม่มีปัญหาในการการปลูกข้าว สามารถปลูกข้าวไว้กินอย่างเพียงพอ เมื่อ

ตาม : มีช่วงการขาดแคลนบ้างใหม่

ตอบ : 'ไม่ค่อยมี มีข้าวกินตลอด สมบูรณ์ เก็บไว้ในยุ่ง นอกจากนี้ก็จะปลา'

พันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำนา เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองดั้งเดิมที่ชาวบ้านเก็บไว้หลังจากการเก็บเกี่ยว โดยชาวบ้านจะจัดสรรข้าวเปลือกส่วนหนึ่ง เพื่อนำไปใช้เป็นพันธุ์ข้าวในฤดูการทำนาฤดูกาลต่อไป ส่วนหนึ่งเก็บไว้เพื่อใช้บริโภค ข้าวส่วนที่เหลือสามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของที่ตนต้องการ หรือสิ่งของที่พากเข้าไม่สามารถผลิตได้ในครัวเรือน ตัวอย่าง เช่น การนำข้าวสารไปแลกพริก แลกผัก แลกมัน แลกถั่ว นำลูกหว้าไปแลกมัน แลกข้าวสารกับน้ำตาลติด ซึ่งเป็นวิถีการแลกเปลี่ยนของชุมชนแห่งนี้ เพื่อให้ได้ผลผลิตอื่นที่ไม่มีในครัวเรือน และข้าวส่วนที่เหลือจึงจะขายโดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงหมู่บ้าน นำที่ใช้ในการปลูกข้าวเป็นน้ำฝน ไม่มีระบบชลประทาน หรือคลองส่งน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นดินของบ้านท่าราบมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึง และไม่ประสบกับสภาวะฝนแล้ง จึงทำให้ไม่มีปัญหาในการการปลูกข้าว สามารถปลูกข้าวไว้กินอย่างเพียงพอ เมื่อ

ไม่มีปัญหาเรื่องฝนแล้ง น้ำสำหรับใช้กุฏิโภคบริโภค จึงมีใช้กันอย่างเพียงพอตลอดทั้งปี โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านได้อาศัยใช้น้ำจากการเก็บกักของน้ำฝน และใช้น้ำจากปอน้ำ ที่พากเข้าได้ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยกันขุดไว้ในหมู่บ้าน การขุดบ่อน้ำในสมัยก่อนนั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบาก เนื่องจากต้องใช้แรงงานคนในการขุด น้ำในบ่อจะที่ขุดขึ้นมา มีทั้งบ่อที่เป็นน้ำจืด และบ่อที่น้ำมีความเค็ม เป็นปอน้ำกร่อย เนื่องจากบ้านท่าราบอยู่ห่างจากทะเลไม่มากนัก ชาวบ้านจะใช้ปอน้ำจืดเพื่อการบริโภคดื่มกิน และใช้ปอน้ำเค็มไว้ใช้อบ และใช้ซักผ้า ล้างจาน ฯลฯ

ชาวบ้านที่เป็นมุสลิมเล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนของป่า เช่น น้ำผึ้ง hairy สัตว์ป่า มีมาก แต่ชาวบ้านไม่นิยมหากของป่ามาใช้กิน หรือขาย เนื่องจากถือว่าไม่ใช่ของ ๆ ตน เป็นการขโมย ซึ่งผิดต่อหลักศาสนา ถือว่าเป็นบาป

“ชาวมุสลิม เครื่องศาสนาไม่ชอบหากของป่า เพราะถือว่าการหากของป่าไม่ดี คือเป็นของ ของเขาไม่ได้ขออนุญาต คล้าย ๆ กับไปขโมยของในที่คนอื่น พากที่เครื่องศาสนาไม่นิยมไปหาของป่าถือว่าเป็นการขโมย”

ในอดีต ชาวบ้านสามารถผลิตสิ่งของ เพื่อตอบสนองความต้องการชั้นพื้นฐาน ของชีวิต เช่น การปลูกข้าว การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ จับปลาซึ่งมีมากในฤดูฝน ปลามีมากสามารถเหลือเก็บไว้ตากแห้งทำปลาเค็มไว้รับประทานได้เป็นเวลานาน มีการทำน้ำตาลแคร่ ซึ่งได้รับการสั่งสอนวิธีทำสืบท่องกันภายในครอบครัวไว้กินไว้ใช้ภายในครัวเรือน ชาวบ้านท่าราบเป็นชาวบ้านที่มีความขยันมาก หลังจากปลูกข้าวแล้ว พากเขามักใช้เวลาที่เหลือทำการปลูกผักสวนครัว ต่าง ๆ ในบริเวณบ้านหรือในนาข้าว เช่น การปลูกถั่วงา แตงกวา ผักหวานตุ้ง คะน้า กะหล่ำปลี พริก เป็นต้น

ตาม : ถ้าไม่ได้ทำงานแล้ว ชาวบ้านมักทำอะไรกัน

ตอบ : ปลูกผัก แล้วก็แบ่งเป็นช่วง ๆ เช่น หัวมัน กะหลា พริก ชาวบ้านไม่ค่อยจะ

มีเวลาว่าง มีงาน เพาะปลูกไปเรื่อย ๆ

ระบบเงินตราอย่างไม่มีความสำคัญนัก เนื่องจากมีทรัพยากร่วยในท้องถิ่นอย่างเพียงพอ
ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ แบ่งปัน ซึ่งกันและกัน เป็นวิถีชีวิตของชุมชน เช่น ในการแบ่ง
ปันพืชผัก พบว่าชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ เช่น กะหล่ำปลี พริก มะเขือ มะพร้าว ลูกหว้า
น้ำตาลแคร์ กับคนทั้งภูมิภาคและภายนอกชุมชน

สำหรับการเลี้ยงสัตว์นั้นชาวบ้านจะเลี้ยงกัน ๒ ลักษณะ คือ เลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหาร และเลี้ยงไว้เพื่อทำพิธีทางศาสนา

ถาม : การเลี้ยงสัตว์เพื่อศาสนา้นเขากำกันอย่างไร

ตอบ : การเลี้ยงสัตว์เพื่อศาสตร์นั้น ต้องเลี้ยงดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ต้องให้สัตว์มีความ

สมบูรณ์ เช่น ถ้าเป็น แกะ หรือแพะ จะต้องไม่พิการ ขาหัก หรือขาหลุด

การเลี้ยงสัตว์เพื่อศาสนานั้น มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวมุสลิม เนื่องจากตามหลักศาสนา เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นไม่ว่า ชาย หรือหญิง ต้องมีการบริจาคสัตว์ ๑ ตัวโดยการนำเพื่อ obed หรือชำแหละเพื่อบริจาคให้คนยากจน

การเดินทางสัญจร ระหว่างหมู่บ้าน ในอดีต ใช้วิธีการเดินเท้า เพื่อไปยัง ตลาด ซึ่งห่างออก
ไปจากหมู่บ้านประมาณ ๗ กิโลเมตร ตลาดแห่งนี้ เป็นสถานที่แห่งเดียวในสมัยนั้น ที่ชาวบ้านใช้
เป็นสถานที่สำหรับการแลกเปลี่ยน ซื้อ หรือ ขายผลิตผลส่วนเกิน เพื่อนำเงินที่ได้ไปซื้อ เสื้อผ้า ยา
รักษาโรค และสิ่งของที่จำเป็น

จากการศึกษาพบว่าระบบเงินตราในสมัยนั้นยังเป็นระบบเงินตราที่ชาวบ้านต้องการเพื่อนำมาใช้แลกเปลี่ยนกับสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเท่านั้น ไม่ได้ต้องการเงินเพื่อมาแสดงถึงความมีฐานะในสังคม หรือสิ่งของส่วนเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิตของตน

ชาวบ้านไม่นิยมติดต่อกับบุคคลจากภายนอกชุมชน การติดต่อกับชุมชนภายนอกของชาวบ้าน มีในสองระดับความสัมพันธ์ ในระดับแรกคือในส่วนที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน เช่น การไปร่วมงาน ขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน ของคนต่างตำบล ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคย หรือเป็นญาติพี่น้องกัน การติดต่อเพื่อการแลกเปลี่ยน เป็นเรื่องของการค้าขาย เช่น การส่งข้าว มะพร้าว น้ำตาลแวน ให้พ่อค้าจากภายนอกบ้าง แต่ไม่บ่อยนัก ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชาวบ้านท่าราบคือ การทำน้ำตาลแวน ซึ่งได้ถ่ายทอดวิธีการ และสูตร ตั้งแต่การผูกพะอง เพื่อใช้ในการปืนตันตาล การขันตันตาล การทำกรอบเก็บน้ำตาล การเก็บน้ำตาล การเคี่ยว_n้ำตาล การทำแวนเพื่อเป็นแบบในภาระติดต่อที่เดียวเสร็จแล้ว การหยอดตาลงในแวน ซึ่งเป็นวิธีการทำให้ได้ตาลโตนดที่มีรสดี กลิ่นหอม ถ่ายทอดกันภายในครอบครัวมาช้านาน น้ำตาลโตนด ของหมู่บ้านนี้ขึ้นชื่อ เรื่องความหวาน ความหอม ความอร่อย มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมสำหรับการทำขนม และปูรุ่งอาหาร ของผู้คนทั้งภัยในหมู่บ้าน ต่างตำบล และจังหวัดใกล้เคียง

ในระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมของชุมชนของชาวบ้านท่าราบ จากการศึกษาพบว่า ระบบความสัมพันธ์ของชาวบ้านท่าราบ เป็นระบบความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ กิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เช่น การประกอบพิธีทางศาสนา การร่วมงานมาลิด ฯลฯ การใช้มัสยิดร่วมกัน ซึ่งเมื่อก่อนยังเป็นมัสยิดเด็ก ๆ ภายหลังชาวบ้านร่วมกันบริจาคเงิน เพื่อสร้างเป็นมัสยิดที่ใหญ่เพียงพอสำหรับบุคคลมาก ๆ ที่จะทำพิธีทางศาสนา

การมีความเชื่อและมีความศรัทธาในพระเจ้าองค์เดียวกัน การมีกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน ของสมาชิกภายในชุมชน เป็นสิ่งที่ถัก蛇ให้ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนแห่งนี้มีความแนบเนียน มีระบบความสัมพันธ์ต่อกันแบบพื้นถิ่น ที่ต่างก็มีการช่วยเหลือพึ่งพา อาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความไว้วางใจ เคราะห์นับถือ ให้เกียรติ มีความเสมอภาค และมีศักดิ์ศรี มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ไม่เอรัดเอราเปรียบกัน ชาวบ้านเล่าว่า

“สมัยก่อนดีกว่า ใกล้ชิดกัน มีความสัมพันธ์กันดี มีงานกิจกรรมกัน เช่น งานแต่งงานก็ช่วยกันทำ ต้อง เพื่อใช้ในงานเลี้ยง งานแต่งงานหาใบมะพร้าวมาทำซุ้มหลังคา ช่วยกันทำงานละเอียด คล่องมือ”

“ช่วยกันลงแขกก่อสร้างบ้านโดยไม่คิดสถาปัตย์ ลงแขกเก็บข้าวกัน”

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านท่าราบเป็นไปอย่างดี ชาวบ้านส่วนใหญ่คาดหวังให้โรงเรียนซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของชุมชน ทำหน้าที่ในการ อบรม ดูแล ปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ให้ลูกหลานของตน ให้พากษาเป็นคนเก่ง มีผลการเรียนในระดับที่ดี เป็นคนดีของสังคม มีอนาคตที่ดี มีการศึกษาสูงกว่าพากษา มืออาชีพภาระงานในอนาคตที่ดี หากพบว่ามีนักเรียนคนใดขาดเรียน ไม่มาโรงเรียน ในวันนั้นครูประจำชั้นจะไปพบผู้ปกครองถึงบ้าน หากพบว่านักเรียนคนใดมีปัญหา ครูจะพยายามปรึกษาผู้ปกครอง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ร่วมกัน เมื่อศึกษาถึงฐานะทางสังคมของชาวบ้านในสมัยก่อน ชาวบ้านเล่าว่าฐานะของชาวบ้านส่วนใหญ่ฐานะไม่ค่อยดี คำว่าฐานะไม่ค่อยดี ในความหมายของชาวบ้าน คือ มีเงินเพียงแค่พอใช้ไปวันหนึ่ง ๆ ไม่มีเงินเหลือไว้เก็บออม แต่พบว่าพากษามีชีวิตในชุมชนอย่างมีความสุข

ถาม : สมัยก่อนชาวบ้านที่นี่มีฐานะอย่างไรบ้าง

ตอบ : “ไม่ค่อยดี คนไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ ทำงาน ทำสวน ก็แค่มีพอกินไม่เหลือเก็บ แต่มีความสุข”

ในยามเจ็บป่วยชาวบ้านพึงการรักษาจากสมุนไพร และหมอดพันบ้าน ในการวนนิจฉัยอาการ และให้ยาสมุนไพรไปรักษาตัว ส่วนใหญ่แล้ว เป็นการรักษาโรคทั่ว ๆ ที่ไม่รุนแรง ชาวบ้านเล่าว่า ท่าราบ เป็นหมู่บ้านที่มีอากาศดี โรคภัยไข้เจ็บในหมู่บ้านมีน้อย โรคที่พบ เช่น ปอดหัว ตัวร้อนไข้หวัด ไข้เลือดออก เป็นต้น หากเป็นโรคที่รุนแรง หมอดพันบ้านไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ต้อง

ทำการผ่าตัด ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือรักษาพยาบาล ชาวบ้านจึงไปรักษาตัวที่สถานีอนามัย หรือโรงพยาบาล

ในสมัยก่อนนั้น การดูแลครอบครัวบ้าน เป็นหน้าที่ของเตี้ยครู และเตี้ยอิหม่าม ที่ทำหน้าที่เป็นผู้สอนศาสนา อบรม เป็นผู้ให้ความรู้ สอนทางด้านคุณธรรม จริยธรรม สอนถึงประวัติศาสตร์ ด้วยที่ชาวบ้านมีความเคร่งครัดในศาสนาอิสลามนี้เอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนมีปัญหาสังคมน้อย เช่น การทะเลาะวิวาทที่เกิดจากการดื่มสุราหรือของมีน้ำม่า เนื่องจากเป็นข้อห้ามของศาสนาอิสลาม ที่ห้ามให้ผู้ใดดื่มสุรา หรือสภาพของมีน้ำม่า เพื่อป้องก้าการขาดสติ กล่าวโดยสรุป ท่าราบเป็นชุมชนโบราณ เป็นชุมชนแห่งศาสนาอิสลาม ที่มีมัสยิดเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีทุนของชุมชนในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และทุนทางวัฒนธรรมได้เอื้ออำนวยให้ชุมชนแห่งนี้เติบโตมาด้วยความมั่นคงได้ ความโชคดีที่มีฝนตกฤดูฝนเป็นที่ราบลุ่มเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก มีต้นตาล ต้นมะพร้าว ที่บรรพบุรุษรุ่นก่อนปลูกไว้เป็นมรดกให้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จนถึงปัจจุบัน

ระบบความสัมพันธ์ของชุมชนมีความเป็นเครือญาติ การที่ชาวบ้านต่างมีน้ำใจ ช่วยเหลือกันร่วมมือกัน มีวิธีการการปกครองดูแลกันเองโดยไม่ต้องอาศัยการพึ่งพาจากอำนาจเจ้าจังหวัด การรับคำสอนจากเตี้ยอิหม่าม เตี้ยครู ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์สังคมของชาวบ้านท่าราบในยุคก่อนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย เป็นสิ่งที่สร้างสังคมของชาวบ้านให้มีความสงบ มั่นคง ปัญหาต่าง ๆ ชาวบ้านช่วยกันแก้ไขด้วยตนเอง ส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ จบลงที่หมู่บ้าน โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาอำนาจเจ้าจังหวัด หรือความช่วยเหลือจากทางราชการ

การมีทุนทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่การปลูกข้าว ปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้งานแทนแรงงาน และใช้กิน ตลอดจนการเลี้ยงเพื่อศาสนา วิถีของชุมชนซึ่งเงินรายจ่ายไม่มีความหมาย สังคมยังมีลักษณะเป็นสังคมที่มีการแลกเปลี่ยน ผลิตภัณฑ์ที่เหลืออยังสามารถนำไปแลกเปลี่ยน หรือขาย

เพื่อสะสหมเป็นทุนไว้ซื้อสิ่งของที่จำเป็น ยามเจ็บป่วยมีหมอดพื้นบ้าน ให้คำแนะนำ ตลอดจนใช้พื้นที่ซึ่งสมุนไพรในการบำบัดรักษา

ความเคร่งในศาสนาและคำสอนในศาสนาอิสลาม ทำให้ปัญหาสังคมต่าง ๆ มีน้อย และทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญในสมัยก่อนคือ การทำน้ำตาลโคนด ที่มีรสดี ชาวบ้านถ่ายทอดวิธีการทำน้ำตาลแ冤 เพื่อเก็บไว้ใช้กิน ใช้แลกเปลี่ยนผลผลิต และไว้ขายมาสู่สู่ลูกหลาน ปัจจุบันนี้ น้ำตาลโคนด ยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนแห่งนี้อยู่

บทที่ ๗

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

เมื่อมีการการกระตุ้นการบริโภคในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า และความจำเป็นในการใช้เงินตรา ในระยะแสแห่งการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของสังคมไทย รัฐบาลได้ริเริ่มจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ – ๒๕๐๙) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการเร่งรัดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นสำคัญ ความต้องการสร้างความมั่งคั่งแก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูง เพื่อว่าจะเป็นการกระจายความมั่งคั่งเหล่านี้ไปอย่างทั่วถึง ประชาชนจะได้มีระดับรายได้ที่สูงขึ้น แนวคิดนี้ได้改成อิทธิพลเข้ามายในหมู่บ้านท่าราบ และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิถีชีวิตของชุมชนในทุกๆ แบบ

การเดินทางลัญจรอุดิตที่เคยใช้วิธีการเดินเท้า การใช้รถเที่ยมเกวียน การใช้รถสามล้อ ถีบ รถจักรยาน รถไถนาด้วยวัว ซึ่งเป็นการใช้แรงงานจากสัตว์ และการใช้แรงงานของมนุษย์ มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการปรับเปลี่ยนทางโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเดิม และการใช้เทคโนโลยีแผนใหม่ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถไถนา ตู้เย็น เครื่องเสียง เครื่องนำทางที่ทันสมัย โทรศัพท์ ระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ระบบสาธารณูปโภคใหม่ ปุ่มเคนี ยาฆ่าแมลง การส่งบุตรหลานไปเล่าเรียนในระดับสูง ล้วนแล้วเป็นสิ่งใหม่ ที่มีอิทธิพล กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการใช้จ่าย โดยระบบเงินตราแบบใหม่ เข้ามาทดแทนระบบการแลกเปลี่ยน ระบบกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการแลกเปลี่ยนของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ระบบเงินตราเริ่มเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการใช้เพื่อ darmชีวิต เพื่อแสดงฐานะ และเพื่อสนองความต้องการ ชีวิตที่เคยเพียงพอแบบหาอยู่หากินเริ่มกลายเป็นชีวิตที่ไม่เพียงพอ สินค้าและบริการทุกอย่างต้องใช้เงิน รายได้ไม่สมดุล กับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้น จากกระแสของระบบบริโภคนิยม วัตถุนิยม ทำให้ชุมชนท่าราบทลีกเฉียงจาก

การเป็นสังคมแห่งการค้าไม่ได้ เนื่องจากชาวบ้านต้องการใช้เงิน เพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดการพัฒนาสังคมในระดับประเทศ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และเสถียรภาพของประชาชนในระดับชุมชนอย่างรุนแรง การศึกษาทำความเข้าใจลึกลงโดย Mayer ใน การเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันสมัย ที่มีต่อชุมชนท่าราบ จะทำให้เข้าใจถึงอิทธิพลที่ครอบงำ ช่วงชิงการนำ ครองอำนาจ ในกระบวนการพัฒนาของรัฐ ที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนส่งผลให้ชุมชนขาดศักดิ์ศรี ตลอดจนการปรับเปลี่ยนตัวของชุมชนในฐานะที่เป็นผู้ผลิต และเป็นผู้บริโภค อย่างที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในชุมชนท่าราบมีดังนี้

แรงงาน

การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่ง ในจังหวัด เช่น โรงงานปลาปัน โรงงานปลากระป่อง โรงงานผลิตภัณฑ์ประปอาหารจากทะเลเพื่อส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ทำให้เกิดการดึงดูดแรงงานจากหมู่บ้านท่าราบ และหมู่บ้านอื่น ๆ เข้าสู่เมือง เพื่อเข้าไปรับจ้างเป็นแรงงานราคาถูกกว่าใช้นายทุน ทั้งในระบบสายพานการผลิต และการเข้ามารับจ้างขายแรงงาน การรับจ้างทำประมง การรับจ้างทั่วไป ด้วยค่าตอบแทนในอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ มีรายได้เพียงแค่พอกินพอใช้ไปวันๆ โดยการลงทะเบียนอาชีพดังเดิมที่ทำอยู่ในหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนหนึ่งนิยมไปขายแรงงานในประเทศไทยมาแล้วเช่น โดยการไปรับจ้างกรีดยาง ดำเนา เก็บโกโก้ ในรัฐ เคดาห์ รัฐปahang ซึ่งได้รับค่าแรงจากการทำงานมากกว่ารับจากการทำงานในประเทศไทยถึงสองเท่า

การเดินทางไปทำงานในเมืองของชาวบ้าน มีลักษณะเป็นแบบเช้าไปเย็นกลับ เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ไม่ไกลจากโรงงาน โดยถ้าทำงานในโรงงานเดียวกันหลายคน ชาวบ้านจะใช้บริการรถบัสรับจ้าง ของคนในหมู่บ้าน ที่เปิดบริการในการรับส่งถึงโรงงาน แต่ถ้าเป็นการรับจ้าง ขายของ

แบบใหม่ ในตัวจังหวัด ก็จะเดินทางโดยรถประจำจราจร รถจักรยานยนต์ การอพยพแรงงานในบ้านท่าราบจึงมีไม่นัก นอกจากรถโดยสารเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ไปรับจ้างในประเทศมาแล้วเชย แต่ชาวบ้านที่เคร่งศาสนาไม่นิยมใช้แรงงานในประเทศมาแล้วเชย เนื่องจากที่นั่นพากษาไม่สามารถเรียนหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามได้

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ แรงงานแบบช่วยเหลือเกื้อกูลแรงงานกันในระบบดังเดิมของชุมชนหมู่บ้าน ไม่มีการช่วยแรงกันปลูกบ้าน หรือลงแรงกันทำงาน เกี่ยวข้าว เหมือนในอดีตการใช้แรงงานต้องมีสิ่งตอบแทน ในรูปแบบค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ดังนั้น ความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลในเรื่องแรงงานของชาวบ้านจึงมีน้อย หรือแทบไม่มี

หนึ่ง ระบบหนี้สิน

ระบบหนี้สิน เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ ที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงเวลาอีกหนึ่งปี ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าพากษาไม่ประสบปัญหาเรื่องเงิน สิ่งต่าง ๆ มีเพียงพอในการดำรงชีวิต อาหารการกินสมบูรณ์ ไม่ขาดแคลนสามารถเก็บผัก หาปลา ในชุมชน ไม่ต้องซื้อหาแต่เมื่อมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นต้องหาซื้อด้วยเงินเข้ามา ตลอดจนความต้องการเงินสำหรับใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน สำหรับใช้ซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภค สิ่งของเพื่อกำนวยความสะดวกสบาย ค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาที่เพิ่งขึ้น ค่าใช้จ่ายสำหรับการบริการของสถานพยาบาลในระบบสาธารณสุข และระบบการแพทย์แผนใหม่ ความจำเป็นต้องมีเงินเพื่อใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ ต่างๆ เพื่อหารายได้ส่วนเกิน มาใช้ให้เพียงพอในการดำรงชีวิตในครัวเรือน

เนื่องจากชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม ระบบดอกเบี้ย และการจ่ายดอกเบี้ยถือว่าเป็นบาป ชาวบ้านจึงไม่นิยมพึงพากรกู้เงินจากระบบธนาคาร เนื่องจากต้องจ่ายดอกเบี้ย แต่มักใช้วิธีการขอยืมจากญาติพี่น้อง เพื่อน คนใกล้ชิด โดยที่ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย

ถาม : เคยกู้เงินจากไหนบ้าง

ตอบ : ญาติพี่น้อง

ถาม : เค้าไปใช้ทำอะไรบ้าง

ตอบ : ค้ายา ขายปลา ซื้อรถเพื่อรับส่งนักเรียนไปเรียนในเมือง

ถาม : กู้แบบไหน

ตอบ : กู้ญาติพี่น้อง ไม่ต้องจ่ายดอก มีเมื่อไหร่ก็คืนเมื่อนั้น คืนครึ่งหนึ่งก่อนก็ได้

แล้วค่อยจ่ายจนหมด ไม่มีระยะเวลาคืนได้

หรือใช้ระบบการยืมเงินโดยการจ่ายสิ่งทดแทนให้แก่ผู้ที่ให้ยืมเงิน เช่น การนำสวนผลไม้ไปเป็นหลักทรัพย์จำนวนของไว้กับคนที่รู้จัก และอนุญาตให้ผู้ที่รับจำนวน โดยส่วนใหญ่มักเป็นเครือญาติหรือคนสนิท เข้ามาเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ ผลิตผลต่าง ๆ ในที่ดิน เช่น จากการเก็บมะพร้าวไปจำนวนน่ายได้

ถาม : แหล่งเงินกู้ที่ต้องศูนย์จากมาจากแหล่งไหน

ตอบ : ส่วนใหญ่จะยืมจากพากันเองมากกว่าไม่ใช้ระบบธนาคาร

ถาม : เพาะเหตุใด

ตอบ : ยืมกันเอง ดอกก็ไม่ต้องจ่าย ใช้หลักความเชื่อถือกันเป็นส่วนใหญ่ บางทีก็จำนวนสวน

มะพร้าว ให้คนรับจำนวนของเก็บมะพร้าวขาย เป็นสิ่งที่ทดแทนดอกเบี้ย เพราะหลัก

ศาสนาอิสลาม การจ่ายดอกเบี้ย ระบบดอกเบี้ยเป็นบาบ

นอกจากหนี้สินที่เกิดจากการยืมเงินแล้ว ชาวบ้านยังมีหนี้สินที่เกิดจากการซื้อสินค้าเงินผ่อน เช่น (๑) การซื้อเงินผ่อนเครื่องใช้ไฟฟ้า ต่าง ๆ เช่น พัดลม เครื่องเสียง (๒) เครื่องนุ่งห่ม เช่น ผ้าถุง ผ้าคลุมหน้า ผ้าตัดเสื้อ (๓) เฟอร์นิเจอร์ ต่าง ๆ เช่น ตู้เสื้อผ้า ตู้โชว์ ฯลฯ ซึ่งต้องมีการผ่อนเป็นรายวัน รายเดือน หรือรายอาทิตย์ หนี้สินเหล่านี้ เป็นสิ่งทำให้ชาวบ้านมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย เพราะค่าผ่อนสินค้ามีราคาแพง ลักษณะการเป็นหนี้สินแบบนี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความอ่อนแอกทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

การใช้เทคโนโลยีในการเกษตร

เป็นสิ่งที่หลักเลี้ยงไม่ได้ สำหรับการผลิตที่ต้องการลดต้นทุนสูงสุด ต่อพื้นที่ในการเพาะปลูก และการใช้เครื่องจักรกลเพื่อลดเวลา และลดแทนแรงงานในการผลิต ชาวบ้านจึงหันมาใช้ปุ๋ยเคมี ในการเพาะปลูก เช่น การปลูกข้าว ปลูกผัก และใช้รถไถนา ในการเตรียมที่ดินเพื่อทำนา ซึ่งเป็นสิ่งที่นำเข้าจากภายนอก สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นต้นทุนที่มีราคาแพงในการผลิต และจำเป็นต้องใช้เงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุน

ถาม : ใช้ปุ๋ยอะไร

ตอบ : ปุ๋ยม้าบิน

ถาม : ยาฆ่าแมลงใช้ใหม

ตอบ : ไม่ใช่ เพราะไม่มีแมลงที่มาทำความเสียหาย

ถาม : การเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรมีไหม

ตอบ : เปลี่ยนจากใช้แรงงานสัตว์เป็นรถไถ ค่าไถประมาณ ๗-๘ วันอยบาทต่อไร่

การที่ชาวบ้านต้องลงทุนในการประกอบกิจการด้วยเงิน ทำให้ระบบความสัมพันธ์ชุมชนที่เป็นการช่วยเหลือแรงงานซึ่งกันและกันในทุกกระบวนการของการผลิต ของพวกร้านต้องสิ้นสุดลงไปด้วย แรงงานจะต้องถูกแยกเปลี่ยน และมีสิ่งตอบแทนด้วยเงิน นับว่าโชคดีที่บริเวณหมู่บ้านท่าราบ ยังเป็นพื้นที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลง เนื่องจากศัตรูพืชมีน้อย และมีน้ำฝนเพียงพอต่อการเพาะปลูก ทำให้ลดต้นทุนในเรื่องของยาปราบศัตรูพืช และเหลือเงิน

การลดต้นทุนในการผลิต

เมื่อกำไร ซึ่งเป็นมูลค่าส่วนเกินจากการผลิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ วิธีการผลิตของชุมชน จึงมีการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษา พบร่วม ในขั้นตอนของการผลิตน้ำตาลแ冤่จากตาลโตนด ในยุคที่สังคมยังเป็นสังคมแห่งการแลกเปลี่ยน การทำงานน้ำตาลแ冤่ของชาวบ้านนั้น จะเป็นน้ำตาลบริสุทธิ์ คือหลังจากเก็บน้ำตาลจากต้นตาล แล้วนำมาเคี้ยวในกระทะใบใหญ่ จนได้ที่แล้วจึงนำน้ำตาลที่ได้หยดลงในพิมพ์ใบตาล ที่ขาดเป็นวง รอจนเย็น จะได้น้ำตาลแ冤่ นำมาเรียง ซึ่งกิโลใส่ถุง หรือใส่กระสอบ เพื่อรอจำหน่าย ทั้งปลีก และส่ง โดยนำไปจำหน่ายตามตลาดนัด ทั้งในอำเภอและต่างอำเภอ หรือมีแม่ค้ามารับไปขายถึงหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันนี้ ชาวบ้านได้ใช้วิธีการผสมน้ำตาลทรายขาวลงไปในน้ำตาลโตนด วิธีการดังกล่าวทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และพวกราษฎร์มีกำไรจากการขายผลผลิตเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าสชาดของน้ำตาลที่ได้จะมีความหอมหวาน อร่อย สูน้ำตาลบริสุทธิ์ที่ไม่มีน้ำตาลทรายขาวเจือปนไม่ได้ก็ตาม สิ่งนี้ได้แสดงถึงระบบความสัมพันธ์ของชุมชนที่ได้ถูกปรับเปลี่ยน เพื่อเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ และทำกำไรให้กับชาวบ้านได้สูงสุด

รูปแบบการประกอบอาชีพ

ชาวบ้านส่วนหนึ่งออกไปรับจ้างทำงานกับโรงงานอุตสาหกรรม ออกไปรับจ้างในเมือง เช่น ไปขายของ รับจ้างกรีดยางพารา ไปรับจ้างเป็นแรงงานที่สะพานปลา วิถีชีวิตของชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง เนื่องจากผู้คนในวัยทำงานออกไปรับจ้างทำงานในเมือง การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเรื่องของการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นอาชีพใหม่ ๆ ที่ไม่เคยปรากฏในชุมชน ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนระบบความรู้ในการประกอบอาชีพของชุมชน เพื่อสร้างกำไรส่วนเกินที่เป็นระบบเงินตรา เพื่อนำมาใช้ภายในครัวเรือนที่มีความแตกต่างจากระบบเงินตราในอดีต เช่น

อาชีพการขายของเงินผ่อน โดยชาวบ้านที่มีฐานะดีในหมู่บ้าน จะลงทุนไปซื้อสินค้าที่เป็นที่ต้องการของชาวบ้าน เช่น ตู้เสื้อผ้า ตู้เชิญ จักรเย็บผ้า ตู้เย็น โทรศัพท์ เสื้อผ้า เครื่องใช้ภายในบ้าน เป็นต้น มาให้ชาวบ้านด้วยกันขื้อ แล้วค่อยผ่อนส่งโดยไม่มีการคิดดอกเบี้ย เนื่องจากได้คิดกำไรรวมกับราคาสินค้าที่ต้องผ่อนไปแล้ว เป็นรายวันบ้าง รายสัปดาห์บ้าง หรือรายเดือน บ้างแล้วแต่จะมีการตกลงกัน ว่าพากษาสามารถผ่อนได้อย่างไร การซื้อสินค้าเงินผ่อนมีราคาแพงกว่าซื้อสินค้าโดยใช้เงินสดมาก แต่ชาวบ้านที่นี่ไม่มีเงินสดเพียงพอเพื่อนำมาซื้อสินค้าที่พากษามีความต้องการ จึงนิยมซื้อสินค้าเงินผ่อนกัน การขายสินค้าเงินผ่อนเป็นการลงทุนที่ทำกำไรให้กับผู้ลงทุนสูง โดยที่ผู้ขายมีหลักการในการเลือกผู้ซื้อที่มีความรับผิดชอบ และเชื่อใจได้ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงหนี้สูญ หรือเลี่ยงต่อการเสี่ยงในการขาดทุนในกรณีที่ไม่สามารถเก็บเงินจากการผ่อนสินค้าได้ อาชีพขับรถรับส่งแรงงาน และรับส่งนักเรียนไปเรียนในเมือง เมื่อชาวบ้านต้องไปทำงานในโรงงาน และนักเรียนต้องไปเรียนโรงเรียนในตัวจังหวัด จึงมีผู้ซื้อรถยนต์มาดัดแปลงเป็นรถรับจ้างรับส่งแรงงาน และนักเรียน โดยรับส่งถึงโรงงาน และโรงเรียน ซึ่งเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี เช่นกัน อาชีพเป็นผู้รับจ้างนำสินค้าทางการเกษตรจากเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกพืชผัก แต่ไม่มีความสามารถนำสินค้าของตนไปจำหน่ายยังตลาดในเมือง โดยเกษตรกรไม่สะดวกในการขนสินค้า

หรือนำสินค้าของตนไปค้าขายด้วยตนเอง จึงได้ใช้วิธีการเสนอให้เพื่อนบ้านที่มีรถยนต์ หรือมีความพร้อม มีความสนใจในการทำมาค้าขาย นำสินค้าของตนไปขายยังตลาด แล้วแบ่งปันรายได้กัน โดยผู้นำไปขายมีส่วนแบ่งจากการจำหน่ายประมาณร้อยละ ๒๐ ถึง ๓๐ บาท แล้วแต่ทั้งสองฝ่ายจะมีการตกลงกัน

อาชีพขายเศษไม้เพื่อนำมาทำเป็นเชื้อเพลิง สำหรับแม่ค้าที่ขายข้าวแกง ข้าวข้นม ทำน้ำตาลแ冤 ฯลฯ โดยชาวบ้านดังกล่าวจะไปหาซื้อเศษไม้ที่เหลือจากโรงงานอุตสาหกรรมการทำผลิตภัณฑ์จากไม้ยางพารา แล้วนำไปขายต่อให้ลูกค้า ในหลายฯ อำเภอ ภายในจังหวัด ในการดำเนินกิจการดังกล่าวชาวบ้านต้องซื้อไม้ด้วยเงินสด และนำมาขายต่อเป็นเงินผ่อน ซึ่งทำให้ได้กำไรจากการขายมากขึ้น

อาชีพค้าขายสินค้ามือสอง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า กระเป๋า โดยรับสินค้ามาจากประเทศมาเลเซีย ที่มีนายทุนนำมายังให้ โดยบรรจุเป็นกระสอบใหญ่ ๆ และนำมาแกะกระสอบออก จากนั้นนำไปจำหน่าย ในตัวเมืองบ้าง ตามตลาดนัดซึ่งปัจจุบันมีอยู่หลายแห่ง ตามจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดสงขลา ยะลา เมื่อขายได้กำไรจึงนำมายังต้นทุนคืนให้กับนายทุน ส่วนกำไรผู้ขายเก็บไว้ แต่ถ้าต้องการกำไรมากขึ้น ต้องใช้วิธีซื้อสินค้ามือสองด้วยเงินสดจากนายทุน นายทุนมักคิดราคาสินค้าเงินสดถูกกว่าสินค้าเงินผ่อน การซื้อสินค้าดังกล่าวไม่มีการบังคับ หากชาวบ้านไม่มีเงินทุนแต่สามารถสร้างความเชื่อถือ ความไว้วางใจให้นายทุนได้ ก็ไม่ต้องลงทุนเอง นายทุนเป็นผู้ลงทุนให้และทั้งสองฝ่ายจะตกลงในเรื่องการแบ่งผลประโยชน์ที่กันและกัน

การปรับตัวของชุมชน

บ้านท่าราบ เป็นชุมชนตัวอย่างที่ดีชุมชนหนึ่ง ที่น่าศึกษาถึงการแสดงให้เห็นว่าการที่ชุมชนต้องมีการปรับตัว เพื่อให้พากเข้าสามารถต่อกับสู้กับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาแบบการค้า ที่ได้เข้ามาซึ่งชิงพื้นที่ทางด้านธุรกิจ ความเป็นอยู่ ระบบการผลิต และระบบการบริโภคของชาวบ้านท่าราบ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม และทุนสังคม ของชุมชน ต้องถูกปรับเปลี่ยนไปตามระบบของสังคม การปรับตัวของชาวบ้านเริ่มโดย การใช้ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง ร่วมกับต้นทุนทางเศรษฐกิจของชุมชน มาสร้างอาชีพที่มีความมั่นคง ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชน เป็นผู้ที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีรากฐานอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนทุกเพศทุกวัย ตั้งแต่เด็ก ผู้ใหญ่ จนถึงวัยชรา นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของชุมชน อาชีพดังกล่าวคือ การทำหมากกะปิyeage ซึ่งเป็นหมวดหมู่ที่ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ในขณะทำพิธี หรือในโอกาสสำคัญ ๆ ทางศาสนาอิสลาม เช่น ขันหมากพิธีละหมาด งานขึ้นบ้านใหม่ เทศกาล รายอ งานเมาริด

การทำหมากกะปิyeage และการทำน้ำตาลトイนด ของชุมชนท่าราบ เป็นตัวอย่างของระบบความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชน ในเรื่องของการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นฐานที่สำคัญส่งผลให้ชุมชนดำเนินอยู่ ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตอบสนองต่อเป้าหมาย และความต้องการใช้ความรู้ของคนในชุมชน ซึ่งในที่สุดแล้วได้ถูกพัฒนาจนกระทั่งชุมชนสามารถผลิตพื้น เป็นระบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของชุมชน ได้เป็นอย่างดี

การทำหมากกะปิyeage ได้ถูกปรับเปลี่ยนโดยชาวบ้านผู้หนึ่ง ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านท่าราบทั้งจากเศรษฐกิจจากการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักในตอนเย็น เขายังได้รับการฝึกหัด ศึกษาวิธีการทำหมากจากภรรยาของเขาระหว่างที่ได้ลงทุนซื้อจัดซื้อสิ่งของต้นเอง ด้วยเงินออมของตนเอง

ที่มีอยู่ แล้วเริ่มต้นศึกษาเรียนรู้วิธีการเย็บหมวกเพิ่มเติม จากผู้ที่เคยใช้กันเองในหมู่บ้าน และภารຍาของเข้าได้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ในเรื่องของเทคนิค และฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ เพิ่มเติมจากญาติที่มีประสบการณ์ มีความรู้ในเรื่องนี้ โดยเข้าได้รับประสบการจากการไปรับจ้างเย็บหมวกดังกล่าว จากประเทศในตะวันออกกลางมาก่อน หลังจากนั้นเข้าจึงเริ่มเย็บหมวกจำนวนมากตามคำสั่งซื้อ เพื่อส่งขายให้แก่นายทุนจากกรุงเทพฯ โดยนายทุนเป็นผู้ลงทุนจัดหาวัสดุดิบ มาให้ตัดเย็บ แต่ปัญหาที่สำคัญคือในช่วงเวลาดังกล่าว การว่าจ้างในการเย็บหมวกในช่วงนั้น ยังไม่มีความสม่ำเสมอ เมื่อมีงานน้อย นายรอดูจะจึงได้เริ่มซื้อผ้า และด้วย ผลิตหมวกออกจำหน่ายตามตลาดนัด เป็นการลงทุนซื้อวัสดุดิบ เพื่อนำมาผลิต และนำออกจำหน่ายด้วยตนเอง การออกจำหน่ายหมวกตามตลาดนัดที่ต่าง ๆ การที่เป็นผู้ที่ซ้างพูดคุย คงต้องติดตามสอบถามถึงความต้องการของลูกค้า รับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากลูกค้า ทำให้เข้าได้มีโอกาสทราบความต้องการของตลาด ว่ามีความต้องการหมวกรูปแบบไหน รายละเอียดของวัสดุที่ใช้ในการตัดเย็บหมวกเป็นอย่างไร ลักษณะของลวดลายในการเย็บควรเป็นแบบไหน โดยเข้าได้พูดคุย และได้ขอคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ จากลูกค้าที่มาซื้อหมวกของเข้า หลังจากนั้นเข้าจึงนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ จนกระทั่งเข้าสามารถผลิตสินค้าที่มีรูปแบบตามมาตรฐาน มีคุณภาพดี มีชื่อเสียง เป็นที่นิยมและสนองความต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก มียอดการสั่งซื้อจากทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศเข้ามามากมาย เมื่อเขาริ่มได้รับยอดสั่งซื้อจากต่างประเทศ เช่น ประเทศไทยสิงคโปร์ เยเมน มาเลเซีย ชาอุติอาราเบีย และมียอดการสั่งซื้อที่เพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งมีการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด เข้าจึงต้องประสบกับปัญหาความต้องการแรงงาน เข้าจึงหาแรงงานในการผลิตสินค้า โดยเริ่มสร้างงานให้กับคนในหมู่บ้าน ด้วยการลงทุนซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่

ใช้ในการตัดเย็บหมวด เช่น ด้วย ผ้า และเริ่มลงมือฝึกหัด ถ่ายทอดเทคนิคหรือการเย็บหมวด
ให้กับคนในหมู่บ้าน เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้มีทักษะ และความชำนาญ เป็นฝีมือแรงงานที่
มีคุณภาพในการผลิตหมวด และหันมาวับจ้างเป็นแรงงานแทนการออกไปรับจ้างนอกหมู่
บ้าน โดยผู้ที่รับจ้างต้องจัดหาเครื่องมือในการผลิต คือมีจักรเย็บผ้าแบบอุตสาหกรรมเป็น
ของตนเอง

ในขั้นตอนของการจ่ายค่าจ้างในการเย็บหมวด จะไม่จ่ายให้ผู้รับจ้างเย็บหมวดใน
ครั้งเดียว ค่าจ้างแรงงานส่วนใหญ่ จะจ่ายให้ลูกจ้างของเขานิ่งเดือนรวมดอน ซึ่งเป็น
เดือนบวชของผู้นับถือศาสนาอิสลาม เป็นเดือนที่หมวดจะปีເຢາະของเขามียอดสั่งซื้อและ
ยอดการจำหน่ายสูงสุด เมื่อชาวบ้านพบว่าพากษาเริ่มมีรายได้จากการเย็บหมวดที่แน่นอน
และเป็นรายได้ที่ดี ชาวบ้านท่าราบโดยส่วนใหญ่ ต่างพากันหันมาயืดอาชีพรับจ้างตัดเย็บ
หมวดจะปีເຢາະ การเย็บหมวดของชาวบ้านท่าราบ มีลักษณะของการใช้แรงงานเป็นการ
รับจ้างนายทุนแบบแบ่งงานกันทำ โดยจะรับจ้างตัดเย็บหมวดเป็นส่วน ๆ ชาวบ้านบาง
กลุ่มจะรับจ้างตัดเฉพาะชิ้นผ้าซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการทำงาน ในขั้นตอนนี้ต้องใช้
กรรไกรไฟฟ้าเป็นอุปกรณ์ และต้องอาศัยความชำนาญ โดยนายจ้างจะส่งผ้ามาให้ ถ้าตัด
เสียผู้จ้างตัดชนผ้าจะต้องรับผิดชอบ ชาวบ้านบางกลุ่มจะรับจ้างเบ็ดเตล็ดหมวด ด้วย
จัดอุตสาหกรรม แล้วส่งไปให้นายทุน เนพะส่วนของตน นายทุนจะเป็นผู้ควบรวมส่วน
ต่าง ๆ และนำไปประกอบเป็นหมวด แล้วจึงบรรจุหีบห่อเพื่อส่งขายต่อ สำหรับขั้นตอนการ
ทำงานจะปีເຢາະ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนการเตรียมวัสดุ และอุปกรณ์

๑. ผ้า มีด้ายกัน ๓ ชนิด คือผ้าที่มีความมัน ผ้าเชิง ผ้านิ่ม

๒. เจ้มเย็บผ้า เปอร์ ๑๓ ๑๔ และ ๑๖

๓. กรรไกร

๔. ด้าย

๕. จักรเย็บผ้า

๖. บรรจุภัณฑ์

ขั้นตอนการเย็บหมวกกะปิเยاه

๑. ตัดแบบตามขนาดที่เลือกไว้ โดยปกติแล้วเป็นขนาด ๒๐.๕ – ๒๓ นิ้ว

๒. น้ำผ้าหั้ง ๓ ชนิดที่เตรียมไว้มาตัดตามแบบ ในขนาดที่ต้องการ

๓. เย็บผ้าหั้ง ๓ ชนิด ประกอบเข้าด้วยกัน ให้เป็นชิ้นเดียวกัน จากนั้นจึงปักลายด้วยจักร

ตามที่ต้องการ ซึ่งการปักลายจะปักในส่วนที่เป็นตัวหมวก และส่วนที่เป็นด้านศีรษะ

๔. นำส่วนที่เป็นหัวหมวก ด้านศีรษะที่ปักลายเรียบร้อยแล้ว มาตัดเป็นวงกลม เพื่อที่จะ

นำมาประกอบเข้ากับส่วนตัวหมวก

๕. หลังจากเย็บประกอบหมวกแล้ว นำหมวกมาตากแต่ง เก็บรายละเอียดโดยตัดเศษด้วย

หรือเศษผ้าที่ไม่ต้องการออก

๖. ทำการสำรวจความเรียบร้อยของหมวกที่เย็บและตากแต่งเสร็จเรียบร้อย พับหมวก

บรรจุ ลงในถุง ถุงละ ๑ ใบ พร้อมติดขนาดที่ถุงทุกใบ

๗. บรรจุหมวกลงลัง หรือใส่ถุงขนาดใหญ่ พร้อมในการจัดจำหน่าย ทั้งปลีก และส่ง

ขนาดของหมวกมีหลายขนาด โดยปกติแล้วเป็นขนาด ๒๐.๕ – ๒๓ นิ้ว ขนาดของ

การผลิต ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดในแต่ละประเทศเป็นผู้กำหนด หมวดภัณฑ์ปีเบยะ ที่เข้าผลิตขึ้นจำนวนน่ายมีทั้งแบบที่ใช้ครั้งเดียว ใช้แล้วไม่นำกลับมาใช้อีก และแบบใช้ได้หลายครั้ง โดยในกลุ่มประเทศทางแถบตะวันออกกลาง เช่น เยเมน ซาอุดิอาราเบีย มักสั่งซื้อแบบที่ใช้ครั้งเดียว ซึ่งมีคุณภาพ และวัสดุ ที่ใช้ในการเย็บด้อยกว่า และมีราคาถูกกว่ามากที่ใช้หลายครั้ง ซึ่งประเทศ สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย นิยมสั่งผลิต เป็นส่วนใหญ่

ชาวบ้านเริ่มตระหนักร่ว่า การทำงานในระบบโรงงาน มีค่าตอบแทนไม่มาก เพียงรายได้ของครอบครัวแค่พ่ออยู่พอกิน หรือบางคนเป็นรายได้ที่ไม่เพียงพอ กับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เป็นงานหนัก ไม่มีความก้าวหน้า เงินค่าจ้างตามตัว ไม่เพิ่มขึ้น ประกอบกับมีทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องของการทำงานมากภัณฑ์ เริ่มต้นขึ้นในหมู่บ้าน และมีผลตอบแทนที่ดี พากขาจึงเลิกการอ ก้าวไปรับจ้าง และหันมาอยู่ด้วยพืชเย็บมากแทน

atham : เมื่อก่อนทำงานอะไรมาก่อน

ตอบ : รับจ้างที่โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง

atham : ทำไม่ถึงออกจากงาน

ตอบ : ไม่ก้าวหน้า เงินเดือนได้ห้าพันบาท ก็ได้ห้าพัน อยู่เท่านั้นแหล่ ออกมากำรงเอง

ดีกว่า ตอนอยู่คนเดียวคิดว่าไม่ลำบาก ให้แม่สองสามร้อย ก็ได้มากใช้ไป แต่ตอนนี้มี

ครอบครัว ต้องใช้เงินเพื่อลูกเมีย พ่อลูกโตก็ต้องเข้าโรงเรียนใช้เงินในการเรียนของลูก

จากการมีผลตอบแทนในการค้าขายที่ดี ใช้ต้นทุนในการทำงานไม่มาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ ของชุมชนท่าرابจึงหันมาอยู่ด้วยพืชเย็บมากภัณฑ์ การตัดชิ้นส่วน การปักลายบนหมวกจากนายทุน หรือจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความชำนาญในการเย็บหมวกภัณฑ์ เป็นอย่างดี ชาวบ้านต้องลงทุนซื้อกราวีกราไฟฟ้า และจกรอตสาหกรรม ซึ่งถ้าหากไม่มีทุนในการซื้อจกรเย็บผ้า เป็นของตนเอง นายจ้างจะมีบริการ

ให้เข้าจักรเย็บผ้า โดยเก็บค่าเช่าเป็นรายวัน การตัดเย็บหมวดภูมิปี泻จะเป็นงานที่ต้องอาศัยความละเอียด ประณีต ต้องอาศัยการฝึกฝน เรียนรู้ ในการตัดเย็บ และต้องอาศัยประสบการณ์ และความชำนาญของแรงงานในการผลิตเป็นอย่างมาก

การตัดชิ้นส่วนของหมวดเป็นงานที่ละเอียด เป็นงานที่ทำได้ยากมาก ถ้าเสียแล้วทำหมวดไม่ได้ เป็นฐานครั้งแรก ก่อนเป็นหมวด แฟ้มผลเรียนเฉพาะตัดก็ ๒ เดือนแล้ว จึงจะทำได้ ผมใช้เครื่องตัด (กรรไกรไฟฟ้า) ตัดได้เร็ว

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะรับจ้างในการผลิตชิ้นส่วนของหมวดเพียงชิ้นส่วนเดียว ตามความชำนาญของตน เช่น ผู้ที่รับจ้างตัดชิ้นส่วนของหมวด จะรับตัดชิ้นส่วน เพียงอย่างเดียว ผู้ที่รับจ้างปักลายบนหมวด จะปักลายหมวดเพียงอย่างเดียว พบร่วมกับบางครัวเรือนสามารถผลิตหมวดได้ เช่นกัน แต่ปัญหาคือไม่มีตลาดในการจำหน่ายสินค้า เนื่องจากตลาดส่วนใหญ่ที่รับซื้อหมวดเป็นตลาดต่างประเทศ หากผลิตหมวดมาก ปัญหาที่สำคัญคือไม่มีรู้ว่าจะส่งหมวดไปขายที่ไหน และส่งไปขายได้อย่างไร ชาวบ้านจึงเป็นเพียงผู้รับจ้างใช้แรงงานตัดเย็บชิ้นส่วน เพื่อส่งขายให้นายทุนใหญ่ของหมู่บ้าน เนื่องจากนายทุนใหญ่มีตลาดที่รับซื้อหมวดจากต่างประเทศ มากกว่าการผลิตเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ

การเกิดขึ้นของอาชีพการทำหมวดภูมิปี泻 พบร่วมกับช่วงอาชีพที่มีความมั่นคงให้กับชุมชน ชาวบ้านมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก เพราะพวกเขารู้สึกว่าสามารถรับงานจากนายทุน มาทำที่บ้านของตนเอง ทำให้มีรายได้มากกว่าการต้องออกไปรับจ้างทำงานนอกหมู่บ้าน เพราะนอกจากการที่พวกเขามาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานนอกหมู่บ้านแล้ว รายได้ของเขาก็ยังคงความขยันในการทำงาน ในวันหนึ่ง ๆ หากสามารถเย็บหมวดได้มาก พวกเขาก็จะได้

รับค่าจ้างในการเย็บหมวดมากไปด้วยเช่นกัน ดีกว่าการรับจ้างใช้แรงงานซึ่งได้รับค่าจ้างตามอัตรา

ค่าจ้างแรงงานแรงขั้นต่ำ และมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงกว่าการทำงานที่บ้านของตนเอง

รายได้จากการเย็บหมวดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นอย่างดี เป็นหลักประกันที่ดีในมิติ

เรื่องความมั่นคงของครัวเรือน ชาวบ้านสามารถนำรายได้มาเพื่อใช้จ่ายจุนเจือครอบครัว เงินที่

เหลือสามารถสะสมเป็นเงินคอม เมื่อนายทุนมียอดการสั่งซื้อมาก ก็จะจ้างแรงงานเพื่อผลิตสินค้าให้

มีความเพียงพอสำหรับจึงมีมากตามไปด้วย เป็นการกระจายแรงงานภายนครัวเรือน ซึ่งสามารถ

ภายในครัวเรือนทุกคนสามารถใช้แรงงานของตนรับจ้างเย็บหมวด ที่ได้รับการถ่ายทอดวิธีการเย็บ

จากคนในครัวเรือนที่ได้ปฏิgonวิธีการตัดเย็บมาก่อน ชาวบ้านเล่าว่า เมื่อเลิกเรียนแล้วลูกหลาน

ของตนมักรับกลับบ้าน ไม่ไปเที่ยวเตร่ ตามที่ต่าง ๆ เมื่อวัยรุ่นโดยทั่วไป เพื่อกลับมาบ้านเย็บ

หมวดหารายได้พิเศษ เก็บเงินไว้ซื้อสิ่งของที่ตนต้องการ เป็นการช่วยลดภาระของผู้ปกครอง และ

ยังเป็นการลดปัญหาสังคม เนื่องจากวัยรุ่นเหล่านั้น รู้จักในการใช้เวลาว่างของตนให้เป็นประโยชน์

ปัญหาการเที่ยวเตร่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการทะเลวิวาท ปัญหาการเล่นการพนัน และการ

ลักษณะในหมู่บ้าน จึงปรากฏให้เห็นน้อย หรือแทบไม่เป็นปัญหาของหมู่บ้าน

ถาม : ได้ข่าวว่าเยาวชนที่นี่ ขยันทำงาน

ตอบ: ปัจจุบันเยาวชนอยู่ในหมู่บ้านเพรำมีงานทำไม่ค่อยว่าง นอกจานี้แล้วพวก

วัยรุ่นไม่ค่อยไปในเมืองเท่าไรแล้ว เพราะเย็บหมวดอยู่กับบ้านกันมาก ในหมู่

บ้านมีงานให้ทำ

ถาม : ดีนะ สิ่งเหล่านี้ช่วยแก้ปัญหาอะไรได้บ้าง

ตอบ : ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากร ลดน้ำ oy ลง

จากการศึกษาปัจพนว่าในเรื่องระบบความสัมพันธ์ภายในครัวเรือนของชุมชน มีความแนบแน่นมากขึ้น เนื่องจากไม่มีปัญหาผู้หลงทาง เด็ก และคนชรา ถูกทอดทิ้งให้อยู่ในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีเวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรม ต่าง ๆ ในครัวเรือนร่วมกันมากขึ้น รูปแบบการแบ่งงานในครัวเรือนของพากเขาเป็นแบบเท่าเทียมกัน เนื่องจากทุกคนมีงานทำ ทำให้ฐานเศรษฐกิจโดยรวมของครอบครัว และของชุมชนส่วนใหญ่ดีขึ้น ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าเดิม มีสิ่งของอุปโภคบริโภคที่เพียงพอ และสนองความต้องการ ของพากเขา ทำให้ความเครียด ความวิตกกังวล ความ Yak จนของพากเขามลดลง ชาวบ้านสามารถเก็บคอม โดยการซื้อทองคำ มาเก็บไว้

ตาม : มีเงินเก็บบ้างไหม

ตอบ : ก็พอ มีบ้าง

ตาม : เก็บอย่างไร

ตอบ : ตอนนี้เก็บโดยมีเงินเหลือก็ซื้อทองเอาไว้สะสม เช่นซื้อทองหนักลึงบ้าง

ห้าสิบสองบาทบ้าง บทหนึ่งบ้าง สะสม เอาไว้เรื่อย ๆ

ตาม : ทำไมไม่ฝากธนาคาร

ตอบ : ไม่ค่อยสะดวกจะไป ไม่ค่อยว่า และไม่ชอบระบบธนาคาร

ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับดอกเบี้ย

ชาวบ้านท่าราบโดยส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้บริการกับระบบของธนาคาร เนื่องจากกลัวบานในเรื่องของดอกเบี้ย การสะสมทองคำ แทนการนำเงินไปฝากธนาคาร เนื่องจากความกลัวบาน การละเมิดคำสอนในเรื่องของดอกเบี้ย และอีกประการหนึ่ง เป็นความสะดวกในการนำทองคำที่เก็บไว้ไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินหมุนเวียน เมื่อมีความต้องการใช้เงิน ชาวบ้านนำเงินที่ได้มาเพื่อการ

ลงทุน ใช้เพื่อเป็นค่าเล่าเรียนของบุตรในช่วงปีต่อไป หรือเพื่อการเรียนต่อในระดับสูง หรือซื้อเต็ม
ผ้าใหม่ ในวันรายอ หลังจากถูกการถือศีลอดของพากษา ที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของชาวอิสลาม
ในการสมใส่เครื่องนุ่งห่มใหม่ เพื่อการเฉลิมฉลองที่สำคัญของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ในบางครั้ง
ชาวบ้านนำเงินที่เก็บสะสมจากการขายทองคำ มาซื้อรถจักรยานยนต์ให้ลูก เพื่อใช้ขับไปเรียน
หนังสือในตัวอำเภอ หรือในตัวจังหวัด

นอกจากอาชีพเย็บหมวกจะเป็นอย่างเดียว ทุนทางวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดสืบทอดมาจากการ
บรรพบุรุษอีกอย่างหนึ่งของชุมชนแห่งนี้คือ อาชีพการทำน้ำตาลแ冤 จากตาลโตนด การทำน้ำตาล
เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านท่าราบ น้ำตาลที่นี่มีรสเดียวกัน เมื่อนำมาใช้ปุงอาหารหรือทำขนมแล้ว
อาหารและขนมมีความอร่อย ชาวบ้านมีการสืบท่อระบบความรู้ของวิธีการทำน้ำตาล และการ
รักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ สืบทอดกันมาในครัวเรือน โดยมีอุปกรณ์ และขั้นตอนการการทำน้ำตาล
แ冤 มีรายละเอียดดังนี้

อุปกรณ์ในการทำน้ำตาล

๑. กระบวนการไม้ไผ่ หรือแกลลอนพลาสติก (นิยมใช้ขนาด ๕ ลิตร)

๒. กระทะเคียงตาล ใบหญ้า

๓. ไม้คีวยตาล แบบด้ามยาว และด้ามสัน

๔. ไม้ปัด

๕. รากไม้ เพื่อป้องกันการบูด

๖. ใบตาล (สำหรับทำข้อบ่นน้ำตาลแ冤)

๗. เหล็กแบน (มาตรฐาน)

ขั้นตอนการทำน้ำตาลตในด

๑. ทำกระบวนการสำหรับใช้ร่องน้ำตาล ใช้เชือกเจาะให้เป็นรู ทำเป็นหูเพื่อใช้ร่องน้ำตาล

จากตันตาล

๒. นำรากไม้มาสับใส่กรอบอก ปืนขึ้นไปปัดดุดอกตาล (ม่าย) เพื่อให้น้ำตาลหลงในกรอบอก

ที่เตรียมไว้รองรับน้ำตาล ถ้าร่องน้ำตาลไม่ตอนเข้าจะเก็บได้ในตอนเย็น ถ้ารองตอนเย็นจะ

เก็บได้วันรุ่งขึ้น

๓. หลังจากนำน้ำตาลลงจากตันแล้ว นำมารวมกันจนได้ปริมาณมากตามที่ต้องการ ต้องนำมา

กรองเศษไม้ ก่อนที่จะได้นำไปปัตมให้เดือด แล้วปล่อยให้เดือดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งน้ำตาล

ที่ได้กล้ายเป็นสีน้ำตาล

๔. ถ้าต้องการทำเป็นน้ำตาลปีบ หลังจากที่คีบตาลเดือดสักพัก ให้ตักใส่ปีบได้เลย

๕. ถ้าต้องการทำเป็นน้ำตาลแวน ต้องรอให้เดือดจนน้ำตาลมีความเนียนยิ่ง หลังจากนั้นใช้มีกวน

ด้านขวา วนไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งน้ำตาลกล้ายเป็นสีน้ำตาลแก่

๖. หลังจากนั้นใช้มีกวนด้านซ้าย ทาน้ำตาลวนรอบ ๆ ขอบกระทะ สำหรับทำหัวน้ำตาล เพื่อให้

น้ำตาลเข้มข้นเต็มที่ แล้วจึงใช้เหล็กแบน ழุดหัวน้ำตาลลงในกระทะ แล้วกวนซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

๗. ยกกระทะลงจากเตา เพื่อเตรียมทำน้ำตาลแวน โดยใช้ใบตาลขาดเป็นวงกลม เป็นแบบขนาด

ตามต้องการ เพื่อนำมาเรียงไว้บนแผ่นกระดาษไม้ ใช้มีกวนด้านซ้าย และไม้ปัด ตักน้ำตาล

ในกระทะ หยอกดลงในแบบใบตาลที่เตรียมไว้ รอจนกระทั่งน้ำตาลแข็งตัว จึงนำมาบรรจุใส่

ภาชนะ เพื่อเตรียมจำหน่าย หรือเก็บไว้รับประทาน

การปรับตัวของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพในการทำน้ำตาลคือการนำน้ำตาลทราย ผสมลงไปในน้ำตาลแดง เพื่อทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ทำให้มีกำไรจากการจำหน่ายมากขึ้น ชาว

บ้านยอมรับว่าการทำน้ำตาล เป็นอาชีพที่เนื้ออย มีความยากลำบาก

ตาม : งานนี้เป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ : ก็เห็นอยู่แล้ว ใจร้ายจริง ๆ แต่ไม่รู้จะทำอย่างไร เพราะทำอาชีพนี้มา

นานแล้ว ทำเพื่อลูก ยังมีลูกที่ต้องเรียนหนังสืออีก

แต่อย่างไรก็ตามจนถึงทุกวันนี้อาชีพการทำน้ำตาล นับว่ายังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านท่าราบหลายครัวเรือน นับว่าสามารถเป็นรายได้ที่ดี และเป็นหลักประกันความมั่นคงที่ดีอย่างหนึ่งของครอบครัว สามารถมีผลกำไรที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิต เลี้ยงดูครอบครัวได้จนถึงปัจจุบันนี้ และเมื่อกองทุนหมู่บ้านได้ถูกจัดสรรเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านท่าราบ ในฐานะที่ชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม เรื่องของดอกเบี้ยเป็นเรื่องต้องห้าม เป็นเรื่องที่ผิดหลักคำสอน คำรามที่ตามมาคือชาวบ้านมีทางออกอย่างไร ในการจัดการเงินทุนเหล่านี้ และเงินทุนนี้สร้างให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาของชาวบ้าน และสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างไร

บทที่ ๕

กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนา และผลที่มีต่อชุมชน

จากการที่รัฐบาลได้มีนโยบายเป็นการเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชน เมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ห้องถินมีขีดความสามารถในการจัดการระบบและการบริหารจัดการเงินกองทุนของ ตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของ ประชาชนในหมู่บ้านสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของ ประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต รัฐบาลได้ออก ระเบียบ ที่เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” ว่าด้วยการจัด ตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔” โดยมีปรัชญาหรือหลักการ สำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ คือ

๑. เสริมสร้างสำนึกร่วมเป็นชุมชนและห้องถิน

๒. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วย คุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง

๓. เกื้อกูลผลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

๔. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม

๕. กระจายอำนาจให้ห้องถินและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ทั้งนี้กองทุนหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการดังนี้

๑. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ

สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำ

เป็น เร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้าน

๒. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีคุณภาพสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

๓. เสิร์ฟมสร้างกระบวนการพิงพาตโนเองของหมู่บ้าน ในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดวิเคริม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสิร์ฟสร้างศักยภาพ และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน

๔. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสิร์ฟสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในอนาคต

๕. เสิร์ฟสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้าน

คณะกรรมการจัดสรรงเงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปยังบัญชีกองทุนหมู่บ้าน และบัญชีกองทุนชุมชนเมือง บัญชีละหนึ่งล้านบาท จากคำแฉลงนโยบายของ พันตำรวจไทย ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแสดงต่อวุฒิสภาวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ ความตอนหนึ่งว่า

“รัฐบาลจึงตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินนโยบายเพื่อลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงานสร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอ กับรายจ่ายน้ำไปสู่การพอมีพอกินและเหลือจากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างชีวิตใหม่ โดยใช้กลไกทุกส่วนของภาครัฐในการสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าทุนทางปัญญา ศักยภาพส่วนตัว และสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำงานอย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนมีรายได้ก็จะทำให้ครอบครัวมีรายได้ และประเทศชาติมีรายได้ ซึ่งจะกลายเป็นฐานภาษีใหม่ให้รัฐมีรายได้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่การลดภาระหนี้สินของประเทศในโอกาสต่อไป ในสถานการณ์นี้ รัฐบาลจะ

เป็นผู้ลงทุนทางสังคม “ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ใช้เงินโดยรู้สึกเป็นอย่างเดียวมักจะก่อให้เกิดการสูญเสียไม่ได้ผล นโยบายของรัฐบาล อาทิ กองทุนหมุนบ้าน การจัดตั้งธนาคารประชาชนชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนเพื่อสร้างรายได้ใหม่ให้กับประชาชนและให้กับรัฐในที่สุด”

นโยบายอันชัดเจนของรัฐบาล ในการมอบอำนาจการจัดการกองทุนหมุนบ้าน อย่างอิสระสู่ประชาชนในระดับภาคหมู่ โดยชุมชนเป็นผู้วางแผนครอบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ติกา และบริหารกองทุนด้วยตนเอง ประเด็นคำตามในการศึกษาครั้งนี้คือ กระบวนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานของกองทุนหมุนบ้านเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร และเกิดผลอย่างไรต่อชุมชน ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิต และทุนชุมชนที่ได้สะสมมา อันเป็นการสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้ของคนในสังคมโดยรวม

การดำเนินการกองทุนหมุนบ้านท่าราบ

กองทุนหมุนบ้าน ท่าราบ ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เริ่มต้นจากผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องกองทุน รายละเอียดของกองทุน สิทธิ ต่าง ๆ ในกรุ๊ปเงิน บทบาทของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านต้องมีคณะกรรมการเข้ามาบริหารจัดการกองทุน มีระยะเวลาการรับสมัครกรรมการกองทุน หลังจากนั้นจึงมีการจัดเวทีชาวบ้านขึ้นเพื่อเลือกกรรมการเข้ามาริหารกองทุน โดยมีคณะกรรมการดำเนินการบริหารกองทุนชุดแรกจากการเลือกตั้ง จำนวน ๑๕ คน คณะกรรมการเป็นเพศชาย ๘ คน เพศหญิง ๗ คน การเลือกตั้งใช้วิธียกลมือเพื่อนับคะแนนโดยมีปลดoba เกอ พัฒนากร เป็นตัวแทนจากฝ่ายรัฐบาล เป็นพยานในการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนหมุนบ้าน เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๔ และรับโอนเงินวดแรกจากรัฐบาลเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๔ การเลือกกรรมการกองทุนใช้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดคือมี

คณะกรรมการกองทุนจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วยคณะกรรมการซึ่งมาจากภาคตัดเลือกกันเอง โดยสมาชิก ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๑. เป็นผู้มีเชื้อสายในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกัน เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ส่องปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน
๒. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
๓. ปฏิบัตินอนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายด้านการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกป้องระบบประชาธิปไตย
๔. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
๕. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
๖. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตัวแห่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
๗. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพาะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเดือดร้อนอย่างร้ายแรง แก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
๘. ไม่เป็นผู้ไม่ปฏิสิทธิ์เลือกตั้งที่เสียสิทธิ์ตามมาตรา ๖๙ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๙. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน

คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจ และหน้าที่ดังนี้

๑. บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน

เพื่อสอดคล้องและเกือบกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

๒. ออกระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับ
ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

๓. รับสมາชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลใน
หมู่บ้าน

๔. สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และ
วิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้าน ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าว ของกองทุนอื่น ๆ
ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

๕. พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด
๖. ทำนิติกรรมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน
๗. จัดทำหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวน
ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อหนังสือร้องขอ และจะต้อง

ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง
๘. จัดทำบัญชีและสมบูรณ์ที่ได้รับจัดสรุ ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากการที่ได้
รับการจัดสร้างจากคณะกรรมการคืนให้แก่องค์ทุนให้ครบถ้วนตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่าย
ในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือเอกสารคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติ
ตามหรือบริหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

๙. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

เนื่องจากท่าราบเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม การคิดออกเบี้ยจากกองทุนถือว่าเป็นบาป และผิดต่อหลักคำสอน ปัญหาเรื่องดอกเบี้ยจึงเป็นปัญหาที่สำคัญของหมู่บ้านที่ประชาชนนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งสร้างความลำบากใจทั้งผู้ที่ต้องกู้เงิน และคณะกรรมการที่เข้ามาดำเนินงาน มีบางหมู่บ้านที่ไม่มีผู้ต้องการเข้ามาทำงาน หรือเข้ามายืมเงิน เพราะกลัวบาป แต่คณะกรรมการกองทุน และชาวบ้านท่าราบได้ร่วมประชุมกันหาทางออกในการบริหารจัดการกองทุน โดยที่จะต้องไม่มีเรื่องของดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้องกับกองทุน ในที่สุดชาวบ้านจึงได้ข้อตกลงใน การบริหาร และการกู้ยืมเงินดังนี้

๑. รับสมัครสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน โดยผู้ที่มีความประสงค์สมัครเป็นสมาชิกต้องเขียนใบสมัคร พร้อมชำระเงินค่าสมัครสมาชิก ๕๐ บาท โดยสมาชิกมีสามประเภท คือ
 - ประเภทบุคคล ครัวเรือนละ ๑ คน
 - ประเภทสมทบ คือครอบครัวที่แยกจากครัวเรือนเดิมครอบครัวละ ๑ คน
 - ประเภทกลุ่ม หรือองค์กรชุมชน
 คุณสมบัติของผู้กู้ ต้องเป็นผู้พากอาศัยอยู่ในบ้านท่าราบเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๖ เดือน ก่อนการตั้งกองทุน เป็นผู้มีนิสัยดีงาม มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นชอบกับหลักการ ของกองทุน สนใจมีส่วนร่วมในกิจการของกองทุน และพร้อมปฏิบัติตาม

๒. แบ่งเงินกู้ให้ผู้กู้ทุกครัวเรือน ครัวเรือนละ ๑ คน มีผู้ยื่นคำร้อง และโครงกรขอ กู้เงิน โดยระบุวัตถุประสงค์ของการกู้เงินอย่างชัดเจน เป็นโครงการที่ดำเนินการได้จริง มีความเป็นไปได้ ทางการตลาด และคุ้มค่าต่อการลงทุน ซึ่งเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน ในครั้งนี้ จำนวน ๗๘

ครัวเรือน ได้รับเงินกู้รายละ ๑๒,๐๐๐ บาท เงินที่เหลือเก็บไว้เป็นเงินกู้ฉุกเฉินของสมาชิกกองทุน

หมู่บ้าน โดยกู้ได้รายละไม่เกิน สามพันบาท กำหนดจ่ายคืน ๓ เดือน

๑. กำหนดระยะเวลาในการกู้เงิน ๑ ปี ต้องใช้คืน โดยการกู้ยืมเงินกองทุนไม่มีดอกเบี้ย

๒. ผู้กู้ทุกคนต้องวางแผนหลักทรัพย์ หรือใช้บุคคลค้ำประกันในการกู้เงิน ๓ คน หลักทรัพย์ต้อง

มีราคามากกว่า ๑๒,๐๐๐ บาท และผู้ค้าประกันต้องเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ

๓. ไม่มีการคิดดอกาเบี้ยแก่ผู้กู้ แต่มีการเสนอให้ผู้กู้ ร่วมกันตั้งกองทุนอีกกองทุนหนึ่งเรียกว่า

ว่า เงินสะสมกองทุนหมู่บ้าน โดยที่ชาวบ้านทั้ง ๗๙ รายที่ได้รับเงินกู้ จะสมทบทุน รายละ ๖๐๐

บท เป็นเงินค่าหัน กองทุนดังกล่าวบริหารโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านชุดเดียวทั้งหมด

เวลาดำเนินการ ๔ ปี โดยนำเงินกองทุนนี้ไปลงทุนในกิจกรรมที่มีมีความเสี่ยง และมีผลตอบแทนที่

แน่นอน เช่น การลงทุนซื้อปั๊ยเคมีเพื่อจำหน่ายแก่ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกร การซื้อจกรอตสาหกรรม

มาให้เข้าเย็บหมากะปี่ยะง ลงทุนซื้อเครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อผ้า ผ้าใส่ร่วง ผ้าคลุมหน้า รองเท้า มา

ขาย สำหรับให้ชาวบ้านซื้อไปซ่อมแซมเทศากรรายอ หรือพิธีการที่มีความสำคัญ ๆ ทางศาสนา เมื่อ

ดำเนินการครบ ๔ ปี แล้ว จะคืนเงิน ๖๐๐ บาทให้สมาชิกพร้อมกับเงินผลประโยชน์ที่เป็นเงินกำไร

จากการดำเนินการ ดังนี้

๓๐ % เป็นเงินปันผลมอบคืนให้กับสมาชิกกองทุน

๒๐ % มองเป็นเงินตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

๒๐ % เป็นเงินสะสมเข้ากองทุน เงินสะสມกองทุนหมู่บ้าน

๑๐ % เป็นเงินบริจาคเพื่อสาธารณประโยชน์โดยชั้นต่าง ๆ เช่น บริจาคให้โรง

เรียนสอนศาสนา มัสยิด เป็นต้น

๑๐ % เป็นค่าดำเนินงาน

๘ % บริจาคมให้เด็กกำพร้า

๖% บริจาคให้คนชาฯ

๑. ทางคณะกรรมการจะแจ้งให้ผู้กู้ทราบเมื่อใกล้ถึงเวลากำหนดชำระคืนเงินต้น

๒. ผู้ที่ไม่สามารถคืนเงินตรงเวลา จะถูกยึดทรัพย์สินที่นำมาค้ำประกัน และติดตามทางหนี้

จากผู้ค้ำประกัน

๓. ผู้ที่คืนเงินกู้ตรงเวลา จะได้รับการพิจารณาคืนในครั้งต่อไป เป็นอันดับแรก สำนักผู้คืนเงินไม่ตรงเวลา จะไม่ได้รับการพิจารณาคืนในครั้งต่อไป ผลการดำเนินงานเมื่อครบกำหนด ๑ ปี มีผู้คืนเงินกองทุนครบทั้ง ๗๙ ราย มีเพียง ๘ รายที่คืนเงินกองทุนมากกว่ากำหนด
ในการกู้เงินนั้นพบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่กู้ไปลงทุนในด้านต่าง ๆ คือ การทำม่วงกะปิyeah ซื้อเศษไม้จากโรงงานเพื่อขายเป็นไม้ฟืน ซื้อเครื่องมือช่างไม้ ซื้อสินค้ามาขายเงินผ่อน การทำน้ำตาลโตนด การนำไบปั่นรังเงินกู้เพื่อลด ดอกเบี้ย เป็นต้น

การผลิตม่วงกะปิyeah

โดยชาวบ้านนำเงินกู้ไปลงทุนซื้อ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการตัดเย็บ เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตของตน เช่น ผ้า ด้าย เป็นการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น และบางรายได้นำเงินที่ได้รับไปซื้อเครื่องจักร เช่น กรรไกรตัดผ้าไฟฟ้า จกรเย็บผ้าอุตสาหกรรม สำหรับเย็บม่วงกะปิyeah เพื่อส่งขายนายทุน

ซื้อเศษไม้จากโรงงานเพื่อขายเป็นไม้ฟืน

โดยชาวบ้านนำเงินที่กู้จากเงินกองทุนหมู่บ้านไปเพื่อการลงทุนรับซื้อเศษไม้จากโรงงาน ไม่ยางพาราแล้วนำขายต่อ ตามร้านค้า ต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ที่ต้องการใช้ไม้

พื้นในการประกอบอาหาร เช่น ร้านขายข้าวแกง ร้านขายขมหวาน หรือขายให้กับผู้ที่เดินทาง
ต่อนด โดยขายไม้พื้นทั้งระบบเงินสด และเงินผ่อน

ชื่อเครื่องมือซ่างไม้

เนื่องจากผู้กู้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสร้างบ้านมา ๖ ปี สามารถทำงานกับ ประดิษฐ์ หน้า
ต่าง ก่อนการกู้เงิน เขารับจ้างเป็นลูกจ้าง เมื่อได้เงินจากการกู้เงิน นำไปซื้อเครื่องมือซ่างไม้ เช่น
สว่านไฟฟ้า กบไฟฟ้า เครื่องมือเบ็ดเตล็ด เช่น ตะปู สิ่งที่มารับจ้างทำงานเอง โดยรับจ้างทำงานกับ
ประดิษฐ์ หน้าต่าง ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น กว่าการเป็นลูกจ้าง

ชื่อสินค้ามาขายเงินผ่อน

โดยชาวบ้านนำเงินกู้ที่ได้ไปลงทุนซื้อ เสื้อผ้า ตู้ วิทยุ ฯลฯ มาให้ชาวบ้านด้วยกันผ่อนเป็น
รายวัน หรือรายสัปดาห์ โดยจะเลือกลูกค้าที่มีความน่าเชื่อถือ อาศัยพังก์ก่าวมีผลตอบแทนที่ดี
 เพราะสินค้าที่นำมาขายเงินผ่อน ส่วนใหญ่ขายในราคากลางกว่าการซื้อด้วยเงินสดถึง ๕๐ % เช่นใน
กรณีที่สินค้าราคา ๕๐๐ บาท จะขายราคาราว ๆ ๑๐๐๐ บาท แต่ระยะในการจำร่ายาวนาน เช่น การเก็บ
เงินจากผู้ซื้อวันละ ๑๐ บาท หรือบางกรณีที่เก็บเป็นรายเดือน เดือนละ ๒๐๐ บาท เป็นต้น

การทำน้ำตาลต่อนด

โดยการที่ชาวบ้านนำเงินกองทุนที่ได้ไปใช้ในการซื้อน้ำตาลทราย ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านใช้
 ผสมกับน้ำตาลต่อนด จุดประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต และเพิ่มกำไร จากที่เคยซื้อเงินเชื่อ ซึ่ง

ต้องซื้อขายตามรายในราคางวด ชาวบ้านนำเงินมาซื้อขายตามรายด้วยเงินสด จึงทำให้มีผลกำไรมากขึ้น

ผลที่มีต่อชุมชน

ชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับว่า กองทุนหมู่บ้าน เป็นกองทุนที่รัฐบาลจัดสร้างให้ชุมชน ไม่ใช่เงินที่รัฐบาลให้เปล่า ชุมชนต้องใช้คืน เป็นการซ่อมแซมหลังเพื่อให้ชาวบ้านสามารถซ่อมแซมเองได้ เป็นเงินที่ชุมชน จะต้องช่วยกันสร้างประสบการณ์ และมีคุณภาพการณ์ของชุมชน อยู่มั่นบริหารกองทุนให้คงอยู่ เพื่อเป็นทุนแก่ชุมชนของตน กองทุนนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่ชุมชน ทั้งด้านการรักษาภัณฑ์รวมชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน การประกอบอาชีพพัฒนาฝีมือแรงงาน สวัสดิการชุมชน องค์ความรู้ของชุมชน การสะสานทุน

๑. ชาวบ้านรู้จักระบบธนาคารมา ก็แล้ว แต่ไม่เคยไปธนาคารมาก่อนในชีวิต

๒. การมีงานทำ ชาวบ้านมีงานทำ และมีรายได้มากขึ้น ในทุกระดับ ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ ทำให้มีความสามารถในการพึ่งตนเอง สง�数ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคง ประจำภัณฑ์รวม ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

๓. ความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคี ชุมชนย่อมเข้มแข็ง

๔. ชุมชนได้เรียนรู้การบริหารจัดการกองทุน ซึ่งเป็นทุนของชุมชนให้คงอยู่ เป็นการฝึกการทำงาน ด้วยประสบการณ์ตรงของชุมชน

๕. ความมีคุณธรรม และมีความคิดที่ก้าวหน้าของผู้นำชุมชน และชาวบ้าน นำมาซึ่งการทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความตั้งมั่นทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

๖. เกิดมีอาชีพใหม่ ๆ และการเป็นเจ้าของกิจการของสมาชิกในชุมชนเพิ่มขึ้น นำมาซึ่ง
ความเข้มแข็งมั่นคงของชุมชน

๗. ชาวบ้านหมดความกังวลในเรื่องการทวงหนี้ทุกเดือน เนื่องจากภาระจ่ายคืนเป็นรายปี

ปัญหาที่พบหลังจากการกู้เงินกองทุน

๑. ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการกู้เงิน

เนื่องจากชาวบ้านที่กู้ไปเพื่อซื้อจักร หรือซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ในการผลิตมากจะบีบเยาะ รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ได้รับจากนายทุน เป็นรายปี เนื่องจากนายทุนที่รับซื้อจะจ่ายเงิน ให้ครั้งละเล็กน้อย แล้วจึงจ่ายเงินส่วนใหญ่ทั้งหมด ซึ่งเป็นยอดเงินสะสมของชาวบ้านที่นายทุนเก็บไว้ ปละครั้ง หลังจากการถือศีลอด เนื่องจากนายทุนจะส่งสินค้าไปจำหน่ายต่างประเทศ ปละครั้ง ทำให้รอบการได้รับเงินจากการลงทุน กับการส่งเงินกู้คืนกองทุนไม่สอดคล้องกัน ชาวบ้านต้องไปหาบีมเงิน จากแหล่งเงินอื่นมาใช้คืนกองทุน เมื่อถึงเวลาที่ต้องส่งคืนเงินกู้

๒. ปัญหาเรื่องยอดเงินกู้ที่ได้รับน้อยเกินไป ไม่เพียงพอสำหรับการลงทุน

เนื่องจากการยืบหมาก นั้น มียอดการสั่งผลิตมาก หากชาวบ้านมีเงินทุนในการซื้อผ้า มาเย็บชิ้นส่วนหมากเพื่อขายต่อให้นายทุนได้มาก จะทำให้ได้กำไรมากขึ้น เงินที่ได้รับจากการลงทุน ๑๒,๐๐๐ บาท หักค่า เงิน เงินสะสมกองทุนหมู่บ้าน ๖๐๐ บาท เหลือเงิน กองทุน ๑,๑๔๐๐ บาท ซื้อผ้ามาเย็บหมากได้ไม่มากนัก หรือซื้อได้เพียงแต่จกรเย็บผ้า มาเป็นของตนเองได้เท่านั้น หากรับสูบากให้เงินกู้ได้มากกว่านี้ ชาวบ้านจะมีทุนมากขึ้น มีเงินหมุนเวียนมากขึ้น และส่งผลมีกำไรมากขึ้นไปด้วย

๓. การดำเนินงานมีคณะกรรมการบางคนไม่ขยันทำงาน

คณะกรรมการจึงหาทางออก โดยมีครอบกำหนด ๑ ปี คณะกรรมการทั้งหมดจะลาออก ให้สมาชิกเลือกกรรมการเข้ามาใหม่ โดยที่ไม่มีการจับสลากออกครึ่งหนึ่งตามระเบียบที่ราชบูรพาไว้ เนื่องจากไม่ต้องการให้คนที่ทำงานถูกจับสลากออก

ถาม : คณะกรรมการของทุนมุ่งปัจจุบันจะมีการเลือกตั้งใหม่ไหม

ตอบ : มี หากครบปีแล้ว คณะกรรมการทุกคนจะลาออกหมด

ถาม : ทำไม่เมื่อออกเพียงบางส่วน

ตอบ : เพราะหากล้วนว่าถ้าจับสลากออก คนทำงานอาจถูกจับออกได้

ถาม : แล้วถ้าคัดออกจะได้ไหม

ตอบ : ถ้าคัดออกคนที่คัดออกจะเสียความรู้สึกเราจึงไม่คัดออก

ถาม : แล้วจะทำอย่างไร

ตอบ : จะลาออก ประมาณก็จะลาออก ทุกคนก็จะลาออก แล้วให้เลือกันใหม่หมด

คิดว่าผลงานที่เกือบครบ ๑ ปี พากษ์สมาชิกจะคงดูออกกว่าสมควรจะเลือกใครบ้าง

เข้ามาบริหาร เข้ามาเป็นคณะกรรมการชุดใหม่ ประมาณวันที่ ๑ กันยายน

คาดว่าจะมีการเตรียมการเลือกตั้งกรรมการของทุนใหม่

บทที่ ๖

สรุป

การศึกษาถึงการปรับเปลี่ยนชุมชนของบ้านท่าราบจากชีวิตที่หาอยู่ห่างกัน พอยู่พอกัน มาสู่การดำรงชีวิตที่ทันสมัย ที่ต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น จนกระทั่งการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เห็นว่าชุมชนไม่สามารถที่จะต่อสู้กับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงด้วยการปรับตัวในด้านใดด้านหนึ่ง หากต้องอาศัยการปรับตัวแบบองค์รวมในหลายมิติ ดังนี้

๑. ทุนทางสังคม

กองทุนหมู่บ้านไม่ใช่ทุนเงินตรา เนื่องจากเป็นกองทุนที่ไม่ได้สร้างอาชีพแก่ผู้ที่ได้รับเงินกู้แต่เพียงผู้เดียว แต่ยังเป็นการสร้างระบบความรู้ ระบบความสัมพันธ์ชุมชน โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกในครัวเรือนได้นำระบบความรู้ของชุมชน หรือของครอบครัว มาใช้ในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจภายในครัวเรือน และภายในชุมชน เป็นการนำมานสูรความสัมพันธ์อันดีของครอบครัว และของชุมชน

การที่สมาชิกส่วนใหญ่ในครัวเรือนมีรายได้จากการประกอบอาชีพ เป็นสิ่งที่ส่งผลให้สมาชิกของครอบครัวไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานทำ เพื่อเลี้ยงชีพภายนอกชุมชน เนื่องจากภายในชุมชนมีงานที่มีรายได้ที่แน่นอน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนกลับมาจากการไปรับจ้างทำงานในเมืองใหญ่ได้มาอาศัยอยู่ร่วมกัน พบร่วมกัน ให้สร้างให้สังคมภายในชุมชนเจ้มีความแนบเนียน อบอุ่น ผู้หญิงเด็ก และคนชรา ไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่一人ในชุมชนตามลำพัง

เมื่อชุมชนมีอาชีพที่สร้างรายได้แน่นอน เวลาส่วนใหญ่ของชุมชนจึงถูกใช้เพื่อการประกอบอาชีพ พบร่วมกัน ส่วนใหญ่ในชุมชนลดการเที่ยวเตร่ และการใช้เวลาว่างของพากขาหลังเลิกเรียนโดยเปล่าประโยชน์ ปัญหาต่าง ๆ ที่ไม่พึงประณญาของสังคม เช่น ปัญหาการใช้ยาเสพติด ปัญหาการลักขโมย และอาชญากรรมต่าง ๆ ในชุมชนจึงลดลง นับว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นรูปแบบอย่างหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดการจัดการระบบความรู้ กระบวนการราชการเรียนรู้ และระบบกิจกรรมให้คนในชุมชนได้ทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ แนวคิด ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็น

องค์รวม โดยมีเงินจากการของทุนหมู่บ้านเป็นเครื่องมือ เป็นตัวกลาง เพื่อหาทางออกในการบริหารจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยใช้ศักยภาพของชุมชน จัดการผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชนให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ได้ประโยชน์สูงสุด และก่อให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างเสริมประสบการในการเชิงปัญญา ด้วยความกล้าหาญ เพื่อนำความสำเร็จมาสู่ชุมชนร่วมกัน การเรียนรู้นำมาซึ่งการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แก้ไข ความตระหนักรถึง ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ที่ชาวบ้านไม่มีประสบการณ์มาก่อน

๒. ทุนทางวัฒนธรรม

เงินกองทุนหมู่บ้านทำให้เกิดระบบการเรียนรู้ เกิดเครือข่ายชุมชนในการสืบสานถ่ายทอด จัดการความรู้มากมายในชุมชน ที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ร่วมกันเป็นพลังในการทำให้ชุมชนในอดีต ได้พลิกฟื้น เชื่อมโยงปรับตัวเอง และดำรงอยู่ไม่ให้สูญหาย โดยการนำความรู้ดังเดิมที่มีอยู่ในบ้านท่าราบ และความรู้ใหม่ มาผสมผสานกันอย่างลงตัว ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพ และมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ สามารถส่งไปจำหน่ายภายในประเทศ นำรายได้สู่ประเทศ เช่น การทำหมากกะปิเยะ และการทำน้ำตาลจากตาลโตนด

๓. ทุนทางเศรษฐกิจ

เงินกองทุนหมู่บ้านสามารถลดต้นทุนการผลิตของชุมชน โดยในส่วนของวัตถุดิบที่เป็นเครดิต เมื่อมีการใช้เงินสดแทน ทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง สร้างกำไรให้ชาวบ้านมากขึ้น การลดต้นทุนทางการผลิต ทำให้ชาวบ้านมีเงินหมุนเวียนในการผลิตมากขึ้น ทำให้มีกำไรเพิ่มมากขึ้น

เงินกองทุนหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านมีเครื่องจักรกลที่เป็นปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง ไม่ต้องเสียเงินค่าเช่า ทำให้มีรายได้ส่วนเกินมากขึ้น

เงินกองทุนหมู่บ้านสร้างรูปแบบของอาชีพใหม่ ๆ ทำให้ผู้มีอาชีพที่สามารถใช้เดี่ยวๆ ดูตนเอง และเลี้ยงดูครอบครัวได้ เมื่อเงินกองทุนหมู่บ้านสร้างกำไรมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีการลงทุน มีเงินหมุนเวียนในชุมชน มีการเพิ่มทุนสำหรับปัจจัยในการผลิตมากขึ้น เช่น การซื้อจัดหาอุตสาหกรรม การซื้อรถยนต์เพื่อนำมาใช้เป็นรถรับจ้าง

เงินกองทุนทำให้เกิดเงินคอม ชาวบ้านท่าราบนิยมคอมเงินโดยการซื้อทองคำมาเก็บไว้ ไม่นิยมใช้ระบบธนาคาร เมื่อชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น มีระบบเศรษฐกิจในครัวเรือนที่ดีขึ้น การจับจ่ายใช้สอยที่มากขึ้น ทำให้เกิดการระดูเศรษฐกิจในระดับชุมชน และขยายออกไปสู่ระดับประเทศ มีการสร้างตลาดชุมชน เพื่อเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าของตน เนื่องจากมีการผลิตสินค้าที่มีความต้องการของตลาดภายนอก

ผลความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านท่าราบขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการ การแก้ปัญหา และหาทางออก การทำงานร่วมกันของชาวชุมชน บนพื้นฐานแห่งความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าของพวากษา โดยที่ไม่มีการครอบงำจากหน่วยงานของทางการ แสดงให้เห็นพลัง และศักยภาพของชุมชนซึ่งใช้ทั้งศาสตร์ และศิลป์ ในการจัดการกองทุน ด้วยความกล้าหาญ และด้วยศรัทธาที่มุ่งมั่นอย่างแท้จริง

ข้อสรุปทางทฤษฎี

๑. เมื่อได้ก็ตามที่ชาวบ้านท่ารับมีเงินทุนที่เพียงพอ ชาวบ้านท่ารับจะสามารถนำเงินทุนมาเป็นปัจจัยสร้างพลังในการผลิตที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
๒. เศรษฐกิจของท่ารับ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการเย็บหมวกกะปิเยาะ ขึ้นอยู่กับความต้องการสินค้าของตลาดต่างประเทศ เมื่อไรที่บ้านท่ารับ สรูดเสียตลาดการค้ากับต่างประเทศ จะทำให้ความเข้มแข็งของชุมชนลดลงไปด้วย
๓. ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนที่มีคุณค่า เป็นทุนของชุมชนที่ทำให้ชาวบ้านใช้เป็นเครื่องมือสร้างอัตลักษณ์ สร้างความเข้มแข็งให้พากษาสามารถดำรงอยู่ได้ภายในระบบทุนนิยมแบบการค้า
๔. การบูรณาการความรู้ดังเดิมของชุมชน กับความรู้ใหม่ของชุมชน สามารถใช้ความรู้ชุดใหม่มาเป็นทุนของชุมชน

ອັດດຸດເລາະ ອັບງູ, ຜູ້ແປລ ວະບປເສຣະສູກົມ ອີສລາມເນື້ອງຕົ້ນ ສຳນັກພິມພົວລ-ລື່ມ່ານ : ກຽງເທິພາ,

ໃຫຍ່

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้
การจัดการกองทุนหมู่บ้านกับการเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตรา
ดร. พิทักษ์ ศรีวงศ์

บทที่ ๑

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษา และวิธีการศึกษา

ท่ากำคำ หมู่บ้านชายทะเล แห่งหนึ่งทางภาคใต้ ของประเทศไทย ลักษณะทางภูมิประเทศ ของหมู่บ้านนี้มีสภาพเป็นเกาะ มีคลองซึ่งเป็นคลองน้ำกร่อยไหลผ่าน ที่ตั้งของหมู่บ้านมีพื้นที่อยู่ใน เขตอำเภอแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวจังหวัดมากนัก การเดินทางสัญจรในอดีตของชุมชนนับว่า เป็นไปด้วยความยากลำบากเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านที่นี่ต้องอาศัยการเดินทางโดยเรือ หรืออาศัยการเดินทางโดยเรือ ซึ่งหมู่บ้านมีเรือโดยสารไปกลับระหว่างหมู่บ้านกับตลาดในตัวอำเภอ เพียงวันละ ๑ เที่ยว เพื่อให้บริการชาวบ้านที่ต้องการไปซื้อสิ่งของเพื่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อ นำสิ่งของที่พากเข้ามาได้จากท้องทะเลไปจำหน่ายยังตลาดในอำเภอ เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่มี ถนนหนทางที่ใช้สำหรับการเดินทางโดยรถยนต์ระหว่างหมู่บ้านกับอำเภอ การเดินทางโดยเรือ โดยสารจึงนับว่าเป็นวิธีการที่สะดวก ชาวบ้านนิยมใช้กันมากที่สุด ต่อมาภายหลังจึงมีถนนลูกรังตัด เข้าหมู่บ้าน ทำให้การเดินทางสัญจรระหว่างหมู่บ้านกับอำเภอเป็นไปด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้น พากเข้าสามารถใช้รถจักรยานยนต์ หรือชาวบ้านที่มีฐานะดีเนื่องจากมีรายได้จากการจับปลาจึง สามารถซื้อหารถยนต์เพื่อใช้ในการเดินทางได้ พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล สภาพพื้นดินส่วนมากมีลักษณะเป็นดินทราย และลักษณะของดินเป็นดินที่มีความเค็มจึงทำให้ไม่ สามารถใช้ในการทำนา ปลูกข้าว หรือปลูกผัก ปลูกพืชผลทางการเกษตรได้ มีเพียงต้นมะพร้าว และ มีต้นโกงกางที่สามารถเจริญเติบโตได้ดี ชาวบ้านเหล่านี้ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ณ หมู่บ้านแห่งนี้มานาน นับร้อยปี

ชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่ง瓜เขามีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตน ตามหลักการของศาสนา และประเพณีปฏิบัติตนเป็นอิสลามมิกชนที่ดี ท่ากำคำนับว่าเป็นชุมชน

เก่าแก่ชุมชนนี้ที่มีประวัติศาสตร์悠久 ของหมู่บ้านนับย้อนหลังเป็นร้อยปี ในอดีตชาวบ้านได้พากันอพยพมาจากหมู่บ้านอื่น และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเข้ามาจับจองเป็นเจ้าของที่ดินที่ว่างเปล่า แต่ละรายสามารถจับจองที่ดินได้ไม่มาก แต่ละรายได้ที่ดินเพียงพอสำหรับการปลูกเรือนพักอาศัย และต่อมาได้ยกเป็นมรดกสืบท่องกันให้ทายาทในครอบครัว บ้างก็ซื้อที่ดินต่อมาจากบุคคลอื่น สาเหตุที่ชาวบ้านจากที่อื่นย้ายมาอยู่ที่นี่ เพราะเหตุผลที่ว่าท่ากำช้ำเป็นหมู่บ้านริมฝั่งทะเลสามารถประกอบอาชีพหางนากทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ อาชีพของชาวท่ากำช้ำนับตั้งแต่ในอดีตคืออาชีพทำประมงชายฝั่ง อาชีพต่อเรือ ลักษณะ เป็นต้น

ในระยะแรก ๆ ลักษณะที่พักอาศัยชาวบ้านที่อยู่บ้านมักสร้างบ้านเป็นบ้านไม้ หลังคามุงจาก ใช้ฝาสังกะสี ต่อมาเมื่อพอกเขามีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น มีเงินที่เก็บออมมากเพียงพอ หรือเมื่อลูกหลานรุ่นหลังเข้ามาอยู่อาศัย และมีรายได้ที่จากการประกอบอาชีพจึงสร้างบ้านใหม่ที่เป็นบ้านถืออิฐก่อปูน หลังคามุงกระเบื้อง เนื่องจากเป็นบ้านบริเวณชายฝั่งทะเล จึงจำเป็นต้องสร้างบ้านเรือนให้มีความมั่นคงแข็งแรง สามารถป้องกันลมฝน หรือลมพายุในหน้าร้อนซึ่งมักเกิดขึ้นตามปกติของพื้นที่บริเวณชายฝั่งทางภาคใต้ได้เป็นอย่างดี ในอดีตการก่อสร้างบ้านพักอาศัยชาวบ้านจะช่วยแรงกัน ไม่ต้องเสียค่าจ้างแรงงาน เป็นการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนแรงงานแบบต่างตอบแทนกันในชุมชนโดยเมื่อมีสมาชิกในชุมชนต้องการสร้างบ้าน สมาชิกคนอื่น ๆ จะไปช่วยกัน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน ลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว เป็นลักษณะเอกเช่นเดียวกันกับ การลงแขกเกี่ยวข้าว ของชาวนา ในชุมชนอื่น ๆ

ในอดีตชาวบ้านนิยมรองน้ำฝนจากหลังคาบ้านในหน้าฝนไว้เพื่อใช้บริโภค และใช้น้ำจากบ่อน้ำที่พอกเขาได้ช่วยกันชุดสำหรับใช้ชาระล้างทำความสะอาดสระอาดสิงต่าง ๆ ปัจจุบันระบบไฟฟ้าและระบบประปาหมู่บ้านได้เข้ามาสู่หมู่บ้าน ปัญหาน้ำกินน้ำใช้ของพากษาจึงหมดลง เนื่องจากชาวบ้านมีทางเลือกในการใช้น้ำจากบ่อ และจากน้ำประปา

การปกคล้องดูแลภายในชุมชนเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ค่อยดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ซึ่งจากการบอกร่างของผู้อาวุโสท่านหนึ่งในหมู่บ้าน ได้ความว่าหมู่บ้านนี้ไม่มีปัญหาเรื่องโจรผู้ร้าย หรือการลักขโมย เนื่องจากชาวบ้านที่นี่มีความขยันในการทำมาหากิน มีงานทำ มีรายได้ที่ดีจากห้องทະเล

การเลือกชุมชน ลักษณะที่สำคัญของชุมชน

เหตุจุงใจที่ผู้วิจัย เลือกบ้านท่ากำช้ำ เป็นพื้นที่ศึกษาในเรื่องโครงการวิจัย และประเมินผล กองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากการที่เมื่อวัฐบาลได้มีนโยบายหลัก โดยที่มีจุดประสงค์เพื่อสร้างและกระตุ้นเศรษฐกิจ ให้ประชาชนในระดับราษฎร์ให้มีแหล่งทุน เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้าง หรือต่อยอดกิจกรรมของชุมชนให้ขยายกว้างขึ้น เกิดกำลังซื้อ กำลังผลิต และรายได้หมุนเวียนในระดับท้องถิ่น เป็นการสืบทอดต้นทุนทางวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมของชุมชน และการสร้างกระบวนการ ทัศน์ในการพัฒนาแบบพหุพาคี โดยการจัดสรรงบกองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เพื่อนำเงินดังกล่าวมาสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่ ประชาชนในชุมชน และนิเวศน์กิจขนาดเล็กในครัวเรือน อันนำไปสู่การพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และสังคมในระดับรวมของประเทศ โดยให้ท้องถิ่นรวมตัวกัน สรุหาวิธีการ และบุคคลที่มีความสามารถเข้ามาจัดการและบริหารเงินกองทุนด้วยตนเอง มุ่งให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่าย และนำไปสู่การพัฒนาในที่สุด อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับราษฎร์ของประเทศไทย ท่ากำช้ำ นับว่าเป็นตัวอย่างหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ที่มีการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวาก្មานสำคัญที่ช่วยค้ำจุน พลิกฟื้น ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถดำรงอยู่ เนื่องจากว่าเส้นแบ่งระดับความยากจน ซึ่งปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงชีวิตอย่างหาอยู่หากิน มาสู่การดำรงชีวิตแบบสมัยใหม่ ที่ต้องพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอก

นอก เมื่อมีกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลได้จัดสรรงามให้หมู่บ้าน นัวว่าเป็นสิ่งที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการดำรงชีวิตที่เพียงพอ และเพียงพอเองได้ โดยมีทุนเงินตรา ซึ่งสามารถใช้ในชุมชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เป็นเครื่องมือที่ดีอย่างหนึ่งของพวากษา ท่ากำช้ำเป็นตัวอย่างที่ดีในกระแสการเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตรา เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านสามารถหารายได้จากการประกอบอาชีพทำประมง ในอดีตกว่าร้อยปีที่ผ่านมา หมู่บ้านแห่งนี้เป็นท่าเทียบเรือสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือใบที่สัญจรค้าขายไปมาระหว่างชายฝั่งทางภาคใต้ฝั่งตะวันออกกับกรุงเทพมหานคร โดยเรือจะ霑畏เดินทางเจ้าจีดก่อนการเดินทาง และมีเรือสินค้าระหว่างแม่น้ำปัตตานีกับเมืองโกตาบารู รัฐกัลันตัน ของประเทศไทย ซึ่งมักเข้ามาซื้อกระเบื้อง และปูยหิน จากประเทศไทยไปขายยังประเทศไทยและเรือสินค้าจากไทยนิยมซื้อแต่งโมบายล์ฟอนต์ ประจำตัว ตามความต้องการของคนในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่ไม่มีนิยมใช้ระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน แต่ใช้ระบบค้าขาย โดยชาวบ้านต้องการเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น ชื้อข้าวสาร เครื่องนุ่งห่ม น้ำมันเรือ ยาภัคชาโรค ค่าอาหาร และค่าเล่าเรียนบุตร ฯลฯ เมื่อกระแสการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยแบบตะวันตกเข้ามาสู่ชุมชน รูปแบบการใช้เงินที่ได้จากการค้าขายของชุมชนได้แปรเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน จากการที่ต้องใช้เงินในการจับจ่ายใช้สอยสิ่งของที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น ข้าวสาร น้ำปลา น้ำตาล ชาวบ้านต้องการใช้เงินเพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ฐานะและยกระดับทางสังคม พวากษาได้ใช้เงินที่หากมาได้ หรือเงินออมเพื่อซื้อสิ่งของส่วนเกินจากความต้องการเพื่อกำนวยความสะดวก เช่น รถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องอำนวยความสะดวกสมัยใหม่ ต่างๆ เช่น เครื่องซักผ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า ต่างๆ ซึ่งสร้างสิ่งที่เรียกว่านีสิน หรือความไม่เพียงพอแก่ชุมชน คำถาวรที่ผู้วิจัยต้องการสำรวจหาคำตอบคือ การเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตราของบ้านท่ากำช้ำเกิดขึ้นได้อย่างไร ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร โดยทำการศึกษาชุมชนท่ากำช้ำในมิติต่างๆ ดังนี้ (๑) ในมิติก่อนที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (๒) ช่วงที่สังคมเข้าสู่

สังคมสมัยใหม่ จนถึงช่วงก่อนเมืองทุนหมู่บ้าน (๓) ช่วงที่กองทุนหมู่บ้านเข้ามาในชุมชน โดยวิเคราะห์ถึงเงื่อนไข และระบบความรู้ ระบบความสัมพันธ์ ในบริบททางวัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และสังคม และสภาพแวดล้อมที่ทำให้ชุมชนเกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตรา ตลอดจนศึกษาถึงยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

การเข้าสู่ชุมชน

การสืบค้นดังกล่าว ผู้วิจัยใช้แนวคิดของการสร้างความรู้โดยใช้มุมมองของชุมชนโดยใช้วิวิทยาการวิจัยของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (Grounded theory) ซึ่งเป็นวิวิทยาที่จะช่วยให้ได้รับความรู้ หรือทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับภูมิภาค ประชากรณที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยผู้วิจัยได้จัดเตรียมแนวทางในการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ

สนาน

สนานที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่หมู่บ้านชายฝั่งทะเลจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยโดยชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำการประมง ค้าขาย ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และรับจ้างแรงงานใน samoao เมือง เช่น การรับจ้างแกะเนื้อปู

วิธีการสัมภาษณ์

ใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก (in-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่ได้จัดเตรียมมา เกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ในอดีตก่อนการพัฒนาแบบทันสมัย ชีวิตก่อนเมืองทุน และภัยหลังจากการเมืองทุน ฯลฯ โดยสัมภาษณ์ผู้อาชุส ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน รองประธานกองทุนหมู่บ้าน และชาวบ้านที่เป็นสมาชิกที่ภูเงิน และผู้ที่ไม่ภูเงิน รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลหลักมีดังนี้

ຜູ້ໃຫ້ຂໍ້ມູນລັກໃນການສຶກສາ

ลำดับที่	สถานภาพ	อาชีพ	อายุ (ปี)
๑	ผู้ให้บ้าน	ทำประมง	๔๙
๒	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	เดิ่งปลาในกระซัง	๒๔
๓	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ร้านสะดวกซื้อ	๓๓
๔	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ร้านสะดวกซื้อ	๓๓
๕	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	แกะเนื้อปู	๓๑
๖	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน	ประมง	๔๗
๗	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	แกะเนื้อปู	๔๕
๘	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ต่อเรือ	๔๗
๙	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	แกะเนื้อปู	๓๓
๑๐	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ร้านสะดวกซื้อ	๓๘
๑๑	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ร้านสะดวกซื้อ	๕๕
๑๒	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ร้านสะดวกซื้อ	๓๒
๑๓	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ประมง	๓๐
๑๔	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	ประมง	๓๑
๑๕	สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	แกะเนื้อปู	๒๗

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการใช้การจดบันทึก และการบันทึกด้วยแบบเสียง การสัมภาษณ์ ใช้ล่ามที่พูดภาษาไทยวี แล้วนำแบบเสียงมาถอดข้อความคำต่อคำ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอรายงานโดยการบรรยายอย่างละเอียดในหัวข้อดังนี้

บทที่ ๑ บทนำ

บทที่ ๒ ทุนชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

บทที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่

ความทันสมัย

บทที่ ๔ การปรับตัวของชุมชน

บทที่ ๕ กองทุนหมุนบ้านในกระแสการพัฒนา และผลที่มีต่อชุมชน

บทที่ ๖ สรุป

บทที่ ๒

ท่ากำช้ำ : ทุนชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

ท่ากำช้ำ เป็นหมู่บ้านชุมชนชาวมุสลิมชายฝั่งทะเลชุมชนหนึ่งทางภาคใต้ของประเทศไทย มีประวัติหมู่บ้านยาวนานับช้าอยุคโบราณ ในสมัยก่อนผู้คนอพยพจากหมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาจับจองที่ดินว่างเปล่าในชุมชนแห่งนี้ เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีสภาพเป็นเกาะ จึงมีผืนดินอย่างจำกัด ที่ดินจับจองจะเป็นที่ดินขนาดเล็กพื้นที่อยู่อาศัยพอสำหรับการสร้างบ้านเรือนเพื่ออาศัยเท่านั้น ในระยะแรกนั้น ชาวบ้านได้รับเอกสารรับรองสิทธิ์จากทางการ ต่อมาจึงได้รับโอนดินที่ดินจากทางการ เนื่องจากสภาพภูมิประเทศอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพการทำประมง และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง เช่น การต่อเรือหابلาก การถักถอน การขายลิงของเบ็ดเตล็ด ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการทำประมง และใช้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้มีทรัพยากรทางธรรมชาติดีอีก กุ้ง หอย ปู ปลา ที่หาได้จากการทำประมง เพียงแหล่งเดียว เนื่องจากสภาพของผืนดินเป็นดินทรายที่ไม่สามารถปลูกข้าว พืช ผัก ต่าง ๆ ได้ สิ่งของใช้จำเป็นต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันจึงต้องซื้อด้วยเงินตราแทนทั้งสิ้น

ในอดีตการเดินทางสัญจรระหว่างชุมชนชาวบ้านยังต้องใช้การเดินเท้าเนื่องจากยังไม่มีถนนหนทางที่สะดวก เป็นถนนทางเดินเล็ก ๆ ไปยังตัวเมือง นอกจากระยะเดินทางท้าแล้ว ทางสัญจรที่มีความสะดวกอีกทางหนึ่งที่เป็นนิยมกันคือการสัญจรทางน้ำ โดยมีเรือโดยสารรับจ้างจากหมู่บ้านเข้าไปตลาดในตัวอำเภอ เพียงวันละ ๑ เที่ยว โดยมีเรือออกออกจากหมู่บ้านตอนกลางโมงเช้า และเที่ยวกลับตอนห้าโมงเย็น

การที่มีทรัพยากรทางทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ชาวบ้านไม่มีความขาดแคลน หรือ
ภาวะที่อดอยาก เนื่องจากเมื่อหา กุ้ง หอย ปู ปลาได้มาก ส่วนหนึ่งที่เหลือจากการขาย พากเข้าจะ
นำมาตากแห้ง หรือดองเค็ม เก็บไว้รับประทานได้เป็นเวลานาน

ถาม: มีช่วงที่ขาดแคลนอาหารบ้างไหม

ตอบ : ไม่ค่อยมี เพราะที่นี่มีอาชีพประมง จับปลามาได้ เอาไว้กิน ที่เหลือก็ขาย ซื้อข้าวสาร
มาหุงกิน หากจำเป็นก็เก็บดองเค็ม ดองเกลือ หรือตากแดดทำปลาแห้งเอาไว้

จากการศึกษาพบว่าในสมัยก่อนปัญหาเรื่องความสงบเรียบร้อยของชุมชน ในเมืองจราจรผู้
รายในชุมชน พบร้ามีไม่นาน และไม่มีการทำร้ายร่างกาย หรือการมาตกลงกัน มีเพียงแค่การต่อสู้
ขอเงิน ของอันธพาลหัวไม่นาน ๆ ครั้ง หรือมีปัญหาการทะเลาะ วิวาท มีปากเสียงกันในเรื่อง เล็ก ๆ
น้อย ๆ กำนัน หรือ ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแล โดยมีชาวบ้านร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเหล่า
นั้นกันเอง โดยที่ไม่ได้พึ่งพาหน่วยงานของรัฐ เช่น ตำรวจ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่ร้ายแรง สามารถ
ดูแล แก้ไข หาข้อยุติ ภายในชุมชน

ถาม: เมื่อก่อนใครดูแลความสงบของหมู่บ้าน

ตอบ : ที่นี่ไม่ค่อยมีเหตุการณ์รุนแรง สมัยนาน ๆ ๒๐ ปีก่อนมีบ้าง มีโจรมาเดาประตูบ้าน
แล้วขอเงิน หากให้ไป แต่หากไม่ได้มานะอย และไม่ได้ทำร้ายเรา แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว
หากมีความไม่สงบเกิดขึ้นในสมัยก่อน กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน จะดูแลทุกชุมชน
ชาวบ้าน ในตอนนี้ก็ยังคงดูแลอยู่ แต่มีตำรวจเข้ามาช่วยด้วย หากมีคนปลูกหน้า
เข้ามา ชาวบ้านจะรู้ทันที

เนื่องจากท่ากำช้ำเป็นหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพทำการประมงเป็นหลัก การที่พื้นดินเป็นดินเดิม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้ในการเพาะปลูกพืชผลทางเศรษฐกิจได้ อาชีพหลักของที่นี่จึงไม่ใช่อาชีพในการทำเกษตรกรรม ทำให้ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ หรือการใช้น้ำเพื่อการชลประทานจึงไม่มีชาวบ้านใช้น้ำฝนเพื่อดื่มนกิน และใช้น้ำจากบ่อเพื่อเป็นน้ำใช้เพื่ออาบ และชำระล้างสิ่งต่างๆ ในสมัยก่อนชาวบ้านแลกเปลี่ยนแรงงาน โดยการช่วยแรงกันสร้างบ้าน หรือช่วยกันขุดสรวงน้ำ แรกเริ่มบ้านของพวกรเขามีลักษณะเป็นบ้านหลังคามุงจาก ใช้ฝาบ้านเป็นฝาสังกะสี ต่อมามาในภายหลังเมื่อหาปลาได้มาก ขายปลาได้มาก มีรายได้ที่ดีขึ้น มีเศรษฐกิจดีขึ้น จึงปรับปรุง ซ่อมแซม เป็นบ้านปูน บ้านคอนกรีต หลังคามุงกระเบื้อง เพื่อความคงทนถาวร เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ติดกับทะเล มีฝน และลมแรงตลอดทั้งปี เมื่อมีการสร้างบ้านใหม่ หรือการขุดป้อมน้ำ ชาวบ้านจะช่วยแรงงานหมุนเวียนกัน โดยที่ไม่มีค่าจ้างตอบแทน เป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานในชุมชน เป็นรูปแบบของความสามัคคีอันดีของชุมชนที่มีร่วมกัน

ชุมชนแห่งนี้มีลักษณะเศรษฐกิจของชุมชนคือ เป็นระบบของการขายสิ่งของเป็นเงินตรามาแต่ด้วยเดิม ชาวบ้านให้ความสำคัญกับระบบเงินตรา มาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากไม่สามารถผลิตอะไรได้เลยนอกจากผลิตภัณฑ์จากการทำประมง และจากการที่ไม่มีทุนอื่น ๆ จากธรรมชาติ หรือทุนทางวัฒนธรรมอื่นใดในชุมชน นอกจากสิ่งที่หาได้จากทะเล ทำให้ชาวบ้านมีความต้องการทรัพยากรอย่างอื่นจากภายนอกชุมชน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา อุปกรณ์ในการทำประมง ฯลฯ ทำให้มีความต้องการเงินเพื่อนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่มีความจำเป็น ระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันระหว่างกันจึงมีน้อยมาก เช่น บางครั้งชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางทะเลที่จับมาได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา กับข้าวสาร หรือข้าวเปลือก แต่เนื่องจากชุมชนที่ใกล้เคียงกันมีอาชีพอย่างเดียวกัน และมีทรัพยากรที่หนำได้คล้ายคลึงกัน จึงไม่สามารถแลกเปลี่ยนสิ่งของกันได้ การแลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้ ๆ จึงไม่มีความสะดวก ชาวบ้านจึงนิยมซื้อขาย

สิ่งของที่พากษาจับมาได้เป็นเงิน แล้วจึงนำเงินดังกล่าวไปซื้อสิ่งที่พากษามีความจำเป็น หรือมีความต้องการในการบริโภค

ถาม: สิ่งจำเป็นในสมัยก่อนที่ปลูก และทำเองไม่ได้มีอะไร

ตอบ : ข้าวสารเพาะไม่มีพื้นที่จะปลูก ต้องไปซื้อข้าวสารจากที่อื่นมากิน บางที่เดินเท้าไปบ้านที่เข้าปลูก เพื่อไปขอซื้อข้าวเปลือกเขา นำมาสีเป็นข้าวสาร และนำไปกิน ต้องใช้เงินซื้อหั้งสิน ไม่ได้แลกกับอะไร ต้องไปซื้อข้าวกันเป็นประจำ เพราะผลิตเองไม่ได้

ถาม : เมื่อก่อนมีการขาย หรือแลกเปลี่ยนผลผลิตกันบ้างไหม

ตอบ : ชาวบ้านเวลาเมือง เชน ปลา หุ้ง หอย ฯลฯ ขาดขาดขายเอาเงินเพียงอย่างเดียว แต่มีบ้างที่นำไปแลกกับข้าวสาร แต่มีไม่นักส่วนใหญ่จะซื้อมากกว่า

การติดต่อกันระหว่างชุมชนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการค้าขายกันเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ชาวบ้านนำปลาที่จับได้ไปจำหน่ายทั้งปลีก และส่งยังตลาดในตัวเมือง หรือบางครั้งมีพ่อค้าจากในเมืองเข้ามารับซื้อปลาถึงหมู่บ้าน เพื่อนำไปจำหน่าย การรับซื้อปลาในหมู่บ้าน ชาวบ้านได้ราคาถูกกว่า การนำไปจำหน่ายด้วยตนเอง แต่ชาวบ้านชอบที่มีผู้มารับซื้อถึงหมู่บ้าน เนื่องจากพากษาไม่ต้องเสียเวลาเดินทางนำปลาไปจำหน่ายในเมืองเป็นวัน ๆ และได้รับเงินทันที ไม่ต้องเสียเวลา รือสินเปลือกค่าจ้างรถ หรือค่าน้ำมันรถ เพื่อบรรทุกปลาไปขาย นอกจากการติดต่อระหว่างกันในวัตถุประสงค์เรื่องการค้าแล้ว การไปร่วมงานต่าง ๆ เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เยี่ยมคนเจ็บป่วย หรือไปร่วมงานแต่งงานที่คนในหมู่บ้านอื่นมาแต่งงานกับคนในหมู่บ้าน จึงเกิดรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีการไปมาหาสู่กันระหว่างหมู่บ้าน

ระบบความรู้ในเรื่องการทำประมง เป็นระบบความรู้ที่มีการถ่ายทอดกันภายในครอบครัว เนื่องจากแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพของชุมชนแห่งนี้เป็นแรงงานชายในครอบครัว โดยพ่อผู้ เป็นหัวหน้าในครอบครัว และเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการทำประมง จะมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้สมาชิกในครัวเรือน ด้วยการให้พากษาลงมือปฏิบัติจริง เมื่อบุตรของตนเริ่มเติบโต มี สภาพทางร่างกาย และสภาพจิตใจพร้อมที่จะอุดหนะได้แล้ว พ่อจะนำบุตรมาอุดหนะไปด้วย แล้ว จึงเริ่มสอนหลักการ และเทคนิคในวิธีการทำประมง โดยเริ่มสอนตั้งแต่เทคนิคในวิธีการจับปลา วิธีการ ปั้งคับเรือ การใช้อวน การซ้อมแซมอวน การดูเรื่องน้ำขึ้นน้ำลง เวลาที่เหมาะสมในการจับปลา สถาน ที่จับปลา ฯลฯ จนกระทั่งถ่ายทอดความรู้ให้บุตรจนพากษาได้รับทักษะ ความรู้ ความชำนาญ มี ประสบการณ์ จนกระทั่งสามารถอุดหนาป่าได้ด้วยตนเอง และมีเรือหาปลาเป็นของตนเอง เมื่อมี ครอบครัว

ระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ความเป็นพวงเดียวกันของชุมชนแห่งนี้ มีลักษณะที่ไม่ต่าง จากชุมชนอิสลามโดยทั่วไป โดยชาวบ้านมักมองเรื่องนี้จากระบบความเป็นเครือญาติ การมีกิจ กรรม ต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกัน การใช้มัสยิดเดียวกัน ในชุมชนแห่งนี้มีมัสยิดสำหรับประกอบพิธีทาง ศาสนาตามตั้งแต่โบราณสองแห่ง ในสมัยก่อนชาวบ้านมีความสามัคคีอันดีต่อกัน ในรูปแบบของน้ำ ใจ มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ในทุกเรื่อง เป็นปกติธรรมชาติที่ชาวบ้านจะให้ความสัมพันธ์กับญาติ ของตนมากกว่าผู้อื่นที่ไม่ใช่ญาติ

ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชุมชนท่ากำช้าในอดีต มีฐานะที่ไม่แตกต่างกันมาก ชาวบ้าน ส่วนใหญ่มีฐานะพอ มีพอกิน ไม่ร่ำรวย แต่ไม่อยาก

ถาม: คนในหมู่บ้านนี้มีฐานะอย่างไร

ตอบ : ไม่แตกต่างกัน ดูจากฐานะความเป็นอยู่ การใช้ชีวิตก็คล้ายคลึงกัน ไม่ร่ำรวย ไม่จน

ไปกว่ากันมากนัก พอกินพอใช้ มีรายจริง ๆ ไม่เก็บบ้าน แค่บ้าน สองบ้าน

ปัญหาเรื่องสาธารณสุขของชุมชนไม่พบมากนัก เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ ที่ไม่มีโรคระบาดหรือโรคติดต่อร้ายแรง อาการเจ็บป่วยของชาวบ้านมีแค่อาการปวดศีรษะ หรือเป็นไข้หวัด ทั้งๆ ไป ส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยก็หายรับประทานเอง หรือไปหาหมอแผนโบราณ ซึ่งจะได้รับยาสมุนไพรมารับประทาน ปัญหาทางสุขภาพจิตของชุมชนแห่งนี้ไม่ปรากฏเนื่องจากหมู่บ้านนี้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี ไม่มีปัญหาทางด้านระบบนิเวศน์ ประกอบกับชาวบ้านใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ ซึ่งสร้างรายได้กับครอบครัว ไม่มีปัญหาความอดอยากร หรือความขาดแคลน ชาวบ้านจึงมีชีวิตอยู่ในชุมชนด้วยความสุข ไม่มีความทุกข์หรือความเครียด เพราะการมีชีวิตที่เรียบง่าย ขยันในการประกอบสัมมาอาชีพ ผลให้ไม่เกิดปัญหาความขาดแคลน ครอบครัวมีความอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง

บทที่ ๓

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

เมื่อมีการกระตุ้นการบริโภค ในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า และความจำเป็นในการใช้เงินตรา ในกระแสแห่งการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยของสังคมไทย โดยเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ปีที่รัฐบาลได้วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ – ๒๕๐๗) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการเร่งรัดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นสำคัญ บนพื้นฐานที่มีความต้องการสร้างความมั่งคั่ง รายได้จากการค้าและลงทุน ผลิตภัณฑ์และบริการ ให้มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยระดับสูง เพื่อว่าจะเป็นการกระจายความมั่งคั่งเหล่านี้ไปยังประชาชนอย่างทั่วถึง ประชาชนชาวไทยจะได้มีระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น แนวคิดนี้ได้แฝงขยายเข้ามาถึงหมู่บ้านทำกำ稼อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นกัน และนำมาสู่การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของ ชุมชนเพื่อที่จะให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง ท่ากำ稼 เป็นหมู่บ้านริมทะเล จากประวัติศาสตร์ของชุมชน นับตั้งแต่มีการตั้งหมู่บ้านมา ทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จากทะเล เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตชุมชน และสร้างระบบการเรียนรู้ให้ชุมชน เพื่อที่พวกรเข้าจักได้สำลี มีค่าจากทะเล มาใช้เพื่อการดำรงชีวิตของพวกรเข้า อาศัยพากการทำประมง รวมทั้งอาชีพต่าง ๆ อีกหลายอาชีพของชาวชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการทำประมง เช่น การรับจ้างต่อเรือ ซ่อมเรือ การถักถอน ซ่อมถอน จึงนับได้ว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างรายได้ที่ดีแก่ชุมชน ผลผลิตให้ชุมชนมีศักยภาพ มีความมั่นคง เข้มแข็ง ผลงานให้ชาวบ้านมีกระบวนการชุมชนเองในการการสืบต่อถ่ายทอดความรู้ เอก

ลักษณ์ และอุดมการณ์ และวิทยาการ เทคนิคแห่งการเป็นชาบประมง รวมทั้งวิธีการต่อเรือประมง

การทำวน จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง เป็นการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน

ข้อจำกัดอย่างหนึ่งของท่ากำช้ำ เนื่องด้วยผืนดินในชุมชนไม่มีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินกราย ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกพืช ต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ได้ นอกจากรากศัย ทรัพยากรทางธรรมชาติที่หายมาได้จากทะเล เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา เพื่อใช้จำหน่าย และบริโภค ดังนั้น จึงพบว่าภายในชุมชน มีร้านขายของสดดาวซื้อ เพื่อขายของใช้จำเป็นต่าง ๆ เปิดกิจการอยู่หลายร้าน โดยในระยะเริ่มแรกร้านค้าเหล่านี้ ใช้วิธีการซื้อสินค้าจากร้านขายส่งในเมือง แต่เมื่อมีร้านค้าขายส่งขนาดใหญ่จากบริษัทข้ามชาติเข้ามาเปิดกิจการ พากเข้าจึงนิยมซื้อสินค้าจากร้านขายส่งเหล่านี้ เพื่อนำมาจำหน่ายเป็นสินค้าราคาปลีกในชุมชน เนื่องจากมีราคากลูกกว่าร้านขายส่ง ในเมือง ประกอบกับที่ร้านค้าส่งมีสินค้าให้เลือกมากหลายชนิด การจำหน่ายสินค้าของร้านค้าปลีกในชุมชนมีการจำหน่ายสินค้าทั้งระบบเงินสด และระบบเงินเชื่อ โดยในการซื้อสินค้าระบบเงินเชื่อเจ้าของร้านจะเป็นผู้พิจารณาว่าผู้ใดมีความน่าเชื่อถือหรือมีประวัติในการชำระเงินดี จึงยอมให้ซื้อสินค้าเงินเชื่อได้ จากการศึกษาพบว่าอาชีพขายของสดดาวซื้อเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดี

อาชีพหลักที่นิยมทำกันมากอีกอย่างหนึ่งของชุมชนคือ การแกะเนื้อปู เพื่อส่งเนื้อปูสำหรับจุ๊ป ไปจำหน่ายยังตลาดรับซื้อที่หาดใหญ่ และตลาดรับซื้อที่กรุงเทพมหานคร ชาวบ้านหลายคนเป็นเจ้าของกิจการโรงงานแกะเนื้อปู และรับจ้างแกะเนื้อปูภายนอกชุมชน โดยการรับซื้อปูจากผู้ที่ทำประมงรายย่อยทั้งภายใน และภายนอกชุมชนมาแกะจำหน่ายเป็นปูเนื้อ การแกะปูเป็นอาชีพที่ต้องการความชำนาญ เพื่อให้ได้เนื้อปูในปริมาณมาก และเพื่อความรวดเร็วในการได้ปริมาณของเนื้อปูเพื่อขายส่งต่อตามความต้องการของผู้ซื้อ โดยผู้ที่มีความชำนาญมากเป็นพิเศษ ผู้ที่มีทักษะที่ดีจะแกะเนื้อปูได้เร็ว โดยได้รับค่าตอบแทนจากการแกะเนื้อปูเป็นกิโลกรัม โดยผู้แกะปูได้รับค่าตอบ

แทนในการแกะปูในราคากิโลกรัมละ ๓๐ บาท ดังนั้น รายได้ของชาวบ้านจากการแกะปูจึงขึ้นอยู่กับความขยัน และความชำนาญ และความรวดเร็วในการแกะเนื้อปู นอกจากการรับจำจงแกะเนื้อปูแล้ว ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้ประกอบอาชีพจากการไปรับจำจงเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม ที่ดำเนินกิจการอยู่ในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียง เนื่องจากมีการสร้างถนนทางที่มีความสะดวกมากขึ้นกว่าในอดีต จึงมีระบบบริการรับจำจงรับส่งชาวบ้านไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในตัวจังหวัด

ถ้าม : เดย์ทำงานรับจำจงใหม

ตอบ : ฉันไม่เคยทำ แต่เดียวนี้มีการรับจำจงแกะปูกันเป็นส่วนใหญ่ บางคนปรับจำจงในเมืองแต่เดียวนี้มีงานทำที่บ้านเอง เพราะประหยัดดี รับปูมาแกะที่บ้านใช้จ่ายไม่มากถ้าทำงานในเมือง ต้องใช้เงินค่ากิน ค่ารถ เปลือง ฉันก็เลยรับจำจงแกะปูเองแล้ว บ้านนี้แหละ ค่ากินก็ไม่เสื่อมเปลี่ยน เพราะกินที่บ้านเรา ประหยัดดี

จากการศึกษาข้อมูลในอดีตพบว่า ท่ากำช้ำเคยเป็นหมู่บ้านที่มีทุนทางสังคมในเรื่องของ การแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งกันและกัน เช่น การซ่วยกันต่อเรือ การถักถอน การสร้างบ้านใหม่ หรือ การสร้างบ่อโข่ายให้ การไปซ่วยและร่วมงานพิธีต่าง ๆ การซ่วยกันดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชนซึ่งชาวบ้านมักผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนแรงงานซ่วยเหลือสมาชิกในชุมชนแบบต่างตอบแทนซึ่งกัน และกัน โดยไม่ต้องว่าจ้างแรงงาน แต่นั่นเป็นปรากฏการณ์ของชุมชนแห่งนี้ตั้งแต่ในอดีต

ประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาในครั้งนี้ พบร่วมนับตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของ ของชาวบ้านที่นี่มีน้อยมาก เนื่องเหตุผลจากระบบการผลิตในชุมชนแห่งนี้ และในชุมชนใกล้เคียง มีผลิตภัณฑ์ที่หาได้จากท่าเรือมากัน และไม่สามารถผลิตอาหาร

อย่างอื่นได้ในชุมชน พวกรเข้าจึงไม่มีสิ่งของสำหรับการแลกเปลี่ยนที่เก็บและกัน มีบางครั้งที่ชาวบ้านมีการแลกเปลี่ยน เช่น การแลกเปลี่ยนปลากับข้าวเปลือก หรือข้าวสาร แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่นิยมการแลกเปลี่ยน พวกรเข้าขอบระบบ การซื้อขายของกันมากกว่า เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความสะดวก และสามารถนำเงินที่ได้ไปเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในครัวเรือน หรือใช้สำหรับซื้อสิ่งของตามที่ต้องการได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าในอดีตที่ผ่านมาพวกรเข้าต้องใช้เงิน เพื่อซื้อน้ำมัน ซ่อมแซมเรือ ซ่อมแซมถอน รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตร

ถาม : ในสมัยก่อนใช้เงินซื้ออะไรบ้าง

ตอบ : ซื้อทั้งนั้น ข้าวสาร ไก่ เนื้อวัว ยาสีฟัน แปรงสีฟัน หนักหน่อยก็ค่าสมุด

ค่าน้ำสีอ่อนลูก ๆ คือทุกอย่างต้องซื้อจากตลาด ปลา บุ หอย ที่จะได้เท่านั้น

ในการซื้อขายสิ่งของในสมัยก่อนนั้น พวกรเข้าต้องอาศัยการเดินทางโดยทางเท้า ไปตามทางเดินเล็ก ๆ ระหว่างหมู่บ้าน หรือใช้การโดยสารทางเรือ เพื่อไปซื้อขายสิ่งของยังตลาดที่อยู่ต่างหาก หรือตลาดในจังหวัด แต่ในปัจจุบันนี้ นับตั้งแต่วัสดุมาลได้เริ่มมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีการขยายความเจริญมาสู่ภูมิภาค ทำกำชានเริ่มมีระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีถนนลาดยาง ระบบไฟฟ้า และน้ำประปา เข้าสู่ชุมชน การเดินทางสัญจร และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นไปด้วยความสะดวกสบาย การติดต่อกันระหว่างชุมชนมีความรวดเร็ว มีการติดต่อระหว่างกันเพื่อซื้อขายสินค้าเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปัจจุบันนี้ชุมชนแห่งนี้กล้ายกเป็นชุมชนแห่งการค้า

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของเครื่องมือในการผลิตของชุมชน การที่มีเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำงานในสมัยปัจจุบัน มีความ

ทันสมัยมากกว่าในสมัยก่อน มีการพัฒนาเครื่องจักรกลสำหรับใช้ในการเดินเรือให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ประยุคណัมนานามากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านสามารถออกไปหาปลาได้ไกลยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มผลผลิต และเพิ่มรายได้มากขึ้นกว่าในอดีต ทำให้ชาวบ้านท่ากำช้ามีรายได้ที่ดีขึ้น สามารถมีเงินส่วนเกินสะสมไว้สำหรับใช้จ่ายมากขึ้น โดยเห็นจากเมื่อมีตลาดนัดเคลื่อนที่ เข้ามาขายของกินของใช้ในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะซื้อสินค้าทั้งของกินของใช้กันอย่างคุณนาฝาด จนพ่อค้าแม่ค้าต่างจำหน่ายสินค้าของตนได้ครั้งละมาก ๆ และมีเงินสำหรับการสร้างบ้าน หรือการต่อเติมบ้านเรือน เมื่อมีฐานะดีขึ้น พวกราษฎร์ที่อยู่อาศัยใหม่ โดยเปลี่ยนจากบ้านหลังคามุงจาก และใช้สังกะสีเป็นฝาบ้าน มาเป็นบ้านก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง เป็นวัสดุที่สวยงาม มีความคงทนถาวรเหมาะสมต่อสภาพอากาศชายทะเล ที่มีฝนตกซุก ลมพัดแรง และมีลมมรสุม พัดผ่านอยู่เป็นประจำตลอดทั้งปี ในปัจจุบันการสร้างบ้านของชาวบ้าน ไม่มีระบบการช่วยแรง แต่เป็นการจ้างแรงงาน หรือหาช่างรับเหมา ก่อสร้าง เนื่องจากระบบการแลกเปลี่ยนแรงงานของชุมชนได้หมดลง เนื่องจากชาวบ้านต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายสำหรับการดำเนินชีวิต สิ่งต่าง ๆ ต้องซื้อหาด้วยเงินตรา การแลกเปลี่ยนแรงงานซึ่งเป็นเรื่องของภารกิจของครอบครัวในรูปของระบบเงิน ได้เข้ามาทดแทนการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบต่างครอบครัวของชุมชนโดยสิ้นเชิง

ไม่เพียงแต่มีการสร้างบ้านใหม่ ๆ ของชาวบ้าน ทุกวันนี้เมื่อรู้ได้มีการสร้างถนนหนทาง เชื่อมต่อกันระหว่างชุมชนกับชุมชน และชุมชนกับเมืองต่าง ๆ หากขึ้น การเดินทางติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างกันมีความสะดวกมากขึ้น การเดินทางเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ความต้องการใช้พาหนะเพื่อการเดินทางระหว่างชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากขึ้น ชาวบ้านเริ่มหาชื้อรถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถบรรทุก เพื่อใช้ในการเดินทาง ใช้ในการขนส่งสินค้า ส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสืออย่างโรงเรียนในเมือง โดยการซื้อรถพากษาใช้ทั้งระบบเงินสด และเงินผ่อน ตามฐานะและรายได้ของครอบครัว

ครัว เพื่อใช้สำหรับใช้ในการหาชื้อสิ่งของ การบรรทุกสิ่งของไปขายต่างชุมชน หรือขายยังตลาดในชุมชนใกล้เคียง

นอกจากนี้แล้ว พบร่วมในปัจจุบันชุมชนได้มีระบบตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ที่มีเพียงตลาดที่เป็นสถานที่ที่พ่อค้าในชุมชนใช้ขายของเป็นประจำ ได้เริ่มมีระบบตลาดเพื่อขายของในชุมชนแบบตลาดนัด ตลาดเคลื่อนที่ (เปิดท้าย) และระบบการนำสินค้าต่าง ๆ มาขายตรงถึงหนู่บ้าน ทำให้การจับจ่ายใช้สอยของชาวบ้านมีความสะดวกมากขึ้น และสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการเข้ามาของร้านสะดวกซื้อ ห้างสรรพสินค้า ร้านค้าขายส่งขนาดใหญ่ที่มีทุนข้ามชาติเป็นเจ้าของ เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ชาวบ้านเข้าถึงทรัพยากรที่เกินความจำเป็นในการดำรงได้อย่างรวดเร็ว ไม่เหมือนชีวิตเมื่อครั้งในอดีต ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเป็นความต้องการมีสิ่งของเหล่านั้นไว้เพื่อเป็นสิ่งแสดงฐานะทางสังคม และรสนิยมที่ถือว่าทันสมัยกว่าเพื่อนบ้าน เช่น การมีรถยนต์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องเสียง เครื่องเล่นวิดีโอ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่ทันสมัย ราคาแพง เป็นต้น ภาระดังกล่าว ทำให้จากชีวิตที่เคยพออยู่พอกิน พากษาเริ่มมีภาระที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือคือการสร้างหนี้ และภาระในการชำระหนี้

แต่อย่างไรก็ดี การเป็นหนี้ของชาวบ้านส่วนใหญ่ จะเป็นหนี้นักระบบ โดยเมื่อเงินขาดมือ ชาวบ้านอาศัยการกู้ยืมจากญาติ พี่น้อง เพื่อนสนิท มากกว่าการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเงินของรัฐ โดยมีเหตุผลที่ว่าการกู้เงินจากหน่วยงานของรัฐมีความยุ่งยาก ต้องเตรียมเอกสารต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญต้องมีบุคคลค้ำประกัน และไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับดออกเบี้ยเนื่องจากเป็นข้อห้ามตามหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม

คำถ้ามที่ต้องการแสวงหาคำตอบอีกประการหนึ่งคือเมื่อชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ความสัมพันธ์กับทรัพยากรทางธรรมชาติทางทะเลที่พวกเขานำมาปรับเปลี่ยนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต จึงจะทั้งเกิดเป็นเอกสารลักษณ์ของระบบความรู้ ความสัมพันธ์ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นทุนที่มีค่าของชุมชน ชุมชนมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ ๔

บทที่ ๔

การปรับตัวของชุมชน

เนื่องจากทำกำช้ำ เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนการค้ามาตั้งแต่โบราณ เพราการขายสินค้าจากการทำประมง เป็นรายได้ที่ทำให้พวากเขามีความสะดวกในการซื้อสินค้าอย่างอื่นที่พากเขามีความต้องการได้อย่างสะดวก ชาวบ้านไม่นิยมการแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของ ในขณะที่การเข้ามาของกระบวนการภารพัฒนาปะเทศไปสู่ความทันสมัย นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบความรู้ ความสัมพันธ์ และวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงแห่งเงินตรา จากการมีเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นในการดำรงชีวิต กลับกลายเป็นการมีเงินเพื่อใช้ปั่งบอกรฐานะทางสังคมที่เหนือกว่าบุคคลอื่น ทำให้ชุมชนแข่งขันกันสร้างสมสิ่งที่เกินความจำเป็นแก่การดำรงชีพ ซึ่งแตกต่างจากในอดีต

เนื่องจากชุมชนต้องปรับตัวเพื่อให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ที่ลดน้อยลง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ตลอดจนความต้องการของระบบตลาดจากภายนอก ทำให้ระบบความรู้ และระบบการผลิตของชุมชนปรับเปลี่ยนไป เพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากร และการดำรงอยู่ของคนในชุมชน จึงมีอาชีพใหม่ ๆ ซึ่งอาชีพเหล่านี้ไม่เคยมีมาก่อน หรือคนในชุมชนไม่เคยทำมาก่อนเกิดขึ้นในชุมชน เช่น การเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง การเกษตรเนื้อปูส่งตลาดในเมือง การออกปรับจ้างเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

การเลี้ยงปลาในกระชังของชุมชนเริ่มมีขึ้นเนื่องจากการมีเครื่องมือทำการประมงที่ทันสมัยสามารถจับปลาได้ไกล ๆ ทำให้ปริมาณปลาตามธรรมชาติไม่ทัน หรือหมดลง ทำให้ชาวบ้านจับปลาได้น้อยลง ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ไม่เพียงพอขายให้แก่พ่อค้าที่มีความต้องการ เช่น ปลากระพง ชาวบ้านจึงเริ่มต้นการทำอาชีพเลี้ยงปลากระพงในกระชังบริเวณหมู่บ้านซึ่งให้ผลตอบแทนที่ดี แต่ส่งผลในเรื่องของปัญหามลพิษจากน้ำเสียเนื่องจากสิ่งตกค้างจากการให้อาหารปลา

อาชีพการเกษตรเนื้อปูม้าสั่งขาย โดยชาวบ้านส่วนหนึ่งเป็นนายทุนรับซื้อปูมาจ้างแรงงานจากชาวบ้านในชุมชนแกะเป็นปูเนื้อ โดยพากเขามีเรือห้าปลาสอง หากไม่มีเรือพากเขาก็จะใช้วิธีการรับซื้อปูมาจากผู้ประกอบการเรือประมงรายย่อย ๆ ภายในหมู่บ้าน หรือรับซื้อปูจากหมู่บ้านประมงใกล้เคียง ที่นำมาราขายหรือออกไปรับซื้อด้วยตนเองมาแกะเนื้อสั่งขายต่อ นับว่าอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่ทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานที่ดีในชุมชนแห่งนี้ นายทุนมีรายได้จากการขายปูเนื้อที่ดี ส่วนชาวบ้านที่เป็นแรงงานรับจ้างแม้ว่าพากเขามีรายได้ที่ได้รับจากการรับจ้างแกะปูวันละร้อยกว่าบาทแต่เนื่องจากชาวบ้านสามารถทำงานในชุมชน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับค่าอาหาร และค่าเดินทางในการไปทำงานนอกหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านพอใจ และมีรายได้มากกว่าชาวบ้านที่ไปประกอบอาชีพรับจ้างแรงงานนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่แรงงานเหล่านี้จะเป็นวัยรุ่น ทั้งผู้หญิง และผู้ชาย แต่มักมีแรงงานที่เป็นผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่

การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่เปลี่ยนไป เช่น การเย็บกวน ในสมัยก่อนชาวบ้านจะซื้อตัวถักถักกวน และอุปกรณ์ต่าง ๆ มาถักกวนด้วยตนเอง เพื่อใช้ในการทำประมง หรือเพื่อซ้อมเช้มกวน เมื่อมีการชำรุดหรือหมดสภาพการใช้งาน แต่ในปัจจุบันความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ชาวบ้านสามารถซื้อตัวถักกวนสำเร็จรูป นำมาเย็บเพื่อใช้ในการทำประมง หรือเพื่อจำหน่ายตามขนาดที่ต้องการ ชาวบ้านสามารถทุ่นเวลาในการถักกวน และราคาตัวกวนมีราคาไม่สูงมากนัก แต่ความ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้การถ่ายทอดวิธีการ การทำลาดถ่าย ตลอดจนความรู้ในการลักษณะ การเลือกใช้วัสดุที่มีความคงทน การทำให้วัสดุในการถักถอนมีความคงทน ซึ่งเป็นวัฒนธรรม อย่างหนึ่งของชุมชนต้องสูญเสียไปอย่างลึกซึ้งไม่ได้ เช่นกัน เนื่องจากการซื้อถอนสำเร็จขึ้ป ไม่ต้องเสียเวลาถัก และเมื่อต้องการใช้พากเข้าหาซื้อได้ทันที ซึ่งมีความสะดวก และรวดเร็วกว่าการถักใช้เอง แต่ก็มีการซ้อมเชนมถอนอยู่บ้าง

ปัจจุบันชาวพบฯบ้านมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เป็นภาระของพากเข้าเพิ่มมากขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการฝ่อนชำระสินค้าเงินผ่อน เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เครื่องเสียง ฯลฯ ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนของบุตรหลานเนื่องจากนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนที่มีชื่อเสียง ตลอดจนความนิยมในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ค่าใช้จ่ายเรื่องน้ำดื่ม เนื่องจากน้ำฝนตามธรรมชาติ ไม่มีความสะอาดเพียงพอ มีการปนเปื้อนของฝุ่นละอองมาก เมื่อรองน้ำฝนเพื่อใช้ในการบริโภคจึงต้องนำน้ำมาต้มให้สุกก่อน เป็นความไม่สะดวก ชาวบ้านจึงนิยมซื้อน้ำดื่มบรรจุขวดจากร้านค้าในชุมชนใช้ได้เมื่อไหน

เมื่อชาวบ้านเป็นหนี้ พากเขามักใช้วิธีการหยิบยืมเงินจากญาติสนิท หรือคนที่รู้จักไว้ใจกันไม่นิยมกู้จากธนาคาร เนื่องจากเป็นเรื่องของดอกเบี้ยที่ผิดหลักปฏิบัติ และเป็นข้อห้ามของศาสนาอิสลาม แม้ว่าปัจจุบันจะมีระบบธนาคารอิสลาม แต่ยังไม่เป็นที่นิยม ชาวบ้านให้เหตุผลว่าการติดต่อกับธนาคารมีความยุ่งยาก ต้องเดินทางไปติดต่อกับธนาคารในอำเภอเมือง หรือในตัวจังหวัด อีกทั้งต้องใช้หลักฐาน เอกสารต่าง ๆ มากมายหลายอย่าง และต้องมีบุคคลคนค้าประภัน ขันตอนการกู้ยืมต้องใช้เวลาการพิจารณา และการอนุมัติจากธนาคารเป็นเวลานาน ไม่ทันต่อความต้องการใน การใช้เงินรวมทั้งคนรุ่นเก่าที่มีอายุมากมีปัญหาเรื่องการสื่อสารด้วยภาษาไทย เนื่องจากไม่สามารถเขียน อ่านภาษาไทยได้ ทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งยุ่งยาก ไม่มีความหลากหลายเป็นอย่างยิ่งทำให้ไม่ต้องการกู้เงิน

ถ้ามีไม้กู้เงินจากธนาคาร

ตอบ : ถ้ากู้ที่อื่น เช่น ธนาคาร สหกรณ์ ลำบาก ต้องออกใบอนุญาตบ้าน ต้องวางแผนโอนด

เป็นประกันต้องหาสมาชิกค้ำยังยาก ต้องรอการเอกสารเยօะเป็นอยู่ส่วนมากกว่า

จะได้เงินมา บางที่ล่าช้าไม่ทันกับเวลาที่ต้องการ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ความคิดการพึ่งพาสถาบันการเงินจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงของ

ชุมชนแห่งนี้ และชุมชนชาวมุสลิมโดยทั่วไป การยืมเงินจากญาติพี่น้องคนสนิทไม่มีการคิดดอกเบี้ย

มีบ้างที่ผู้ยืมมอบเป็นเงินตอบแทน และหากมีปัญหาในการคืนเงินผู้ยืมยังสามารถผัดผ่อนไม่ถูก

ทาง法庭 และได้รับเงินรวดเร็วทันต่อความต้องการในการใช้เงิน การให้กู้เงินกันระหว่างญาติสนิท

จึงเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนมุสลิม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่

ความทันสมัยของชุมชนท่ากำช้ำ เป็นการเปลี่ยนแปลงดังนี้

๑. เทคโนโลยี ในการประกอบอาชีพ เช่น อุปกรณ์ในการทำงาน การทำประมง การใช้รถยนต์ในการขนส่งสินค้าแทนเรือ การติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อความสะดวกรวดเร็วการทำงาน

๒. ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน จากระบบการพึ่งพิง การซ่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ภายในชุมชน ระบบการแลกเปลี่ยนงานแบบต่างตอบแทนหมุนเวียน เนื่องจากสังคมเปลี่ยนเป็น

ระบบเงินตราແນວใหม่คือเงินไม่ได้มีไว้เพื่อใช้จ่ายในสิ่งจำเป็น แต่มีไว้เพื่อยกระดับฐานะทางสังคม

ที่เรียกว่า มีเงินนับว่าນ้อง มีทองนับว่าพี่ มีเงินและทองนับว่าน้องและพี่

๓. ระบบความรู้ของชุมชนในบางเรื่อง เช่น การจับปลา ยังเป็นระบบความรู้ที่มีการถ่าย

ทอดเทคนิค วิธีการ ต่าง ๆ ที่เป็นเทคนิคเฉพาะกันภายในครอบครัว มีการปรับเปลี่ยนตาม

เทคโนโลยีที่ทันสมัย มีระบบความรู้ใหม่จากการประกอบอาศีพใหม่ตามความต้องการของตลาด เช่น การแกะเนื้อปูม้า เพื่อส่งจำหน่ายเป็นเนื้อปูแกะสำเร็จ เพื่อความสะดวกในการใช้ประกอบอาหารของร้านอาหาร และมีการประกอบอาศีพที่เป็นที่นิยมอีกอย่างหนึ่งของชุมชนคือการเลี้ยงปลากระเพงในกระชัง

๔. ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเปลี่ยนแปลงไม่มากนักเนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนแห่งการค้ามาเป็นเวลานาน สิ่งที่เปลี่ยนคือการเปลี่ยนแปลงค่าแห่งเงินตรา จากความต้องการใช้เงินเพื่อซื้อของใช้ที่จำเป็นในการยังชีพในอดีต เปลี่ยนเป็นการมีเงินเพื่อยกระดับฐานะทางสังคม การซื้อของเพื่อบอกระดับฐานะทางสังคม หรือซื้อสิ่งของในการอำนวยความสะดวกความสะดวกเกินความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการพอยู่พอกิน มาเป็นค่านิยมในวัตถุ ทำให้เกิดภาระน้ำหนัก เปื่อสนองความต้องการทางด้านวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของชุมชน ที่มีรายจ้างเดิมจากสังคมที่ใช้เงินตราเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นในการอยู่กิน พัฒนาจนกล้ายเป็นสังคมที่มีค่านิยมเพื่อยกระดับฐานะทางสังคม โดยการซื้อสินค้า อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งพื้นเพื่อยกนิความจำเป็นในการดำรงชีวิต หรือเป็นส่วนเกินของชีวิต

บทที่ ๕

กองทุนหมู่บ้านในกระบวนการพัฒนา และผลที่มีต่อชุมชน

จากการที่รัฐบาลมีนโยบายเร่งด่วน ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน เพื่อใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเพื่อให้ห้องถินมีขีดความสามารถของห้องถินในการจัดการระบบและการบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งระบบการจัดการของรัฐ เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม วัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากของประเทศไทย รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในอนาคต รัฐบาลได้ออกระเบียบ ที่เรียกว่า“ระเบียบคณะกรรมการการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔” โดยมีปรัชญาหรือหลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชน เมืองแห่งชาติ คือ

๑. เสริมสร้างสำนึกร่วมกันและชุมชนเมืองแห่งชาติ

๒. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต และจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วย คุณค่า

และภูมิปัญญาของตนเอง

๓. เกื้อหนุนผลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน

๔. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน

และประชาสังคม

๕. กระจายอำนาจให้ห้องถินและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน

ทั้งนี้กองทุนหมู่บ้านท่ากำช้ำมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ รายละเอียดดังนี้

๑. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ

สร้างงาน สร้างรายได้หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินหรือจำ

เป็น เร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนใน

หมู่บ้าน

๒. ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและ

บริหารจัดการเงินทุนของตนเอง

๓. บริการสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้าน ในด้านการเรียนรู้ การสร้าง

และพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพ และ

ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน

๔. กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทาง

เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในอนาคต

๕. เสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนใน

หมู่บ้าน

คณะกรรมการจัดสรรเงินจากการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติไปยังบัญชีกองทุน

หมู่บ้าน และบัญชีกองทุนชุมชนเมือง บัญชีลงทะเบียนล้านบาท จากคำแฉลงนโยบายของ พันตำรวจ

โท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแต่งต่อวันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ความตอน

หนึ่งว่า

“รัฐบาลจึงตั้งเป้าหมายที่จะดำเนินนโยบายเพื่อลดความยากจนและนำไปสู่การ

สร้างงาน สร้างรายได้ลดค่าใช้จ่ายให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอ กับ

รายจ่ายนำไปสู่การพอมีพอกินและเหลือจากนั้นจึงนำไปสู่การสร้างชีวิตใหม่ โดยใช้กลไก

ทุกส่วนของภาครัฐในการสร้างโอกาสให้ประชาชนใช้ทุนทางปัญญา ศักยภาพส่วนตัว และสินทรัพย์ที่มีอยู่ทำงานอย่างเต็มที่ เมื่อประชาชนมีรายได้ก็จะทำให้ครอบครัวมีรายได้ และประเทศชาติมีรายได้ ซึ่งจะกลายเป็นฐานภาษีใหม่ให้รัฐมีรายได้มากขึ้น เพื่อนำไปสู่ การลดภาระหนี้สินของประเทศในโอกาสต่อไป ในสถานการณ์นี้ รัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางสังคม ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ใช้เงินโดยไร้เป้าหมาย เพราะ การใช้จ่ายเงินเพื่ออย่างเดียว แม้จะก่อให้เกิดการสูญเสียไม่ได้ผล นโยบายของรัฐบาล อาทิ กองทุนหมุนบ้าน การจัดตั้งธนาคารประชาชน จึงเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนเพื่อสร้างรายได้ใหม่ให้กับประชาชน และให้กับรัฐในที่สุด"

นโยบายอันดีเด่นของรัฐบาล ในการมอบอำนาจจากการจัดการกองทุนหมุนบ้าน อย่างอิสระ สู่ประชาชนในระดับภาคทั่ว โดยชุมชนเป็นผู้วางแผนกรอบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ติดตาม และการดูแล ประเด็นคำรามในการศึกษาครั้งนี้คือ กระบวนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานของกองทุนหมุนบ้านเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร และเกิดผลอย่างไรต่อชุมชน ซึ่งมีวิถีการดำรงชีวิต และทุนชุมชนที่ได้สะสมมา อันเป็นการสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้ของคนในสังคมโดยรวม

การดำเนินการกองทุนหมุนบ้านท่ากำชា

กองทุนหมู่บ้านท่ากำช้ำก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ โดยเริ่มต้นจาก ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ของกองทุน รายละเอียดของกองทุน ระเบียบ สิทธิ ต่าง ๆ ในกรุงศรีอยุธยา บทบาทของชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านต้องมีคณะกรรมการเข้ามาบริหารจัดการกองทุน มีระยะเวลาการรับสมัครกรรมการกองทุน โดยมีผู้สมัครเป็นสมาชิกกองทุนทั้งสิ้น ๙๕ คน หลังจากนั้นจึงมีการจัดเวลาที่ชาวบ้านขึ้นเพื่อเลือกกรรมการเข้ามาบริหารกองทุน โดยมีคณะกรรมการดำเนินการบริหารกองทุนชุดแรกจากการเลือกตั้ง จำนวน ๑๕ คน คณะกรรมการเป็นเพศชาย ๘ คน เพศหญิง ๗ คน การเลือกตั้งให้ไว้เรียกเมื่อเพื่อนับคะแนน โดยมีปลัดอำเภอ พัฒนากร เกษตรฯ อำเภอ และตัวแทนจากธนาคารเกษตรและสหกรณ์ เป็นตัวแทนจากฝ่ายรัฐบาล เป็นพยานในการเลือกตั้งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๔ และรับใบอนุญาตและการรับรองจากรัฐบาลเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และเปิดให้ถุงวัดแรกวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๕

การคัดเลือกกรรมการกองทุนใช้ ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด คือมีคณะกรรมการกองทุนจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วยคณะกรรมการซึ่งมาจากกรรมการคัดเลือกกันเองโดยสมาชิก ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีความรับผิดชอบ ที่จะบริหารจัดการกองทุน เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และต้องมีคุณสมบัติ ไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

๑. เป็นผู้มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านติดต่อกัน เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ก่อนวันที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุน
๒. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะโดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
๓. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละ มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียทางด้านการเงิน ตลอดจนยึดมั่นใน การปกคล้องระบบประชาธิปไตย

๔. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
๕. ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท
๖. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
๗. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามวัสดุรวมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพ渥าทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด
๘. ไม่เป็นผู้ที่เปลี่ยนชื่อเล่นตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา ๖๙ วรรคสอง ของวัสดุรวมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
๙. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน
หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจเดือกดูแลคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนที่ได้คัดเลือกจึงเป็นผู้ร่วมกันคัดเลือกผู้ที่พำนักเข้าเห็นว่ามีความสามารถมากที่สุดมาเป็นประธานกองทุน
คณะกรรมการกองทุนที่กำช้ำมีอำนาจ และหน้าที่ของดังนี้
 ๑. บริหารจัดการกองทุน รวมทั้งตรวจสอบ กำกับ ดูแล จัดสรรผลประโยชน์ของเงินกองทุน เพื่อสอดคล้องและเกี้ยวกับกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน
 ๒. ออกพระบรมราชโองการเบี่ยง ข้อบังคับ หลักเกณฑ์หรือวิธีการเกี่ยวกับการบริหารกองทุนที่ไม่ขัดแย้งกับ ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก

๓. รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่ม องค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้าน

๔. สำรวจและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมครัวเรือน และวิสาหกิจชุมชนในเขตท้องที่หมู่บ้าน ตลอดจนสำรวจและจัดทำข้อมูลดังกล่าว ของกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน

๕. พิจารณาการให้กู้เงินตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด

๖. ดำเนินการรวมสัญญา หรือดำเนินการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับภาระผูกพันของกองทุน

๗. จัดทำหรือเรียกประชุมสมาชิกตามที่กำหนดหรือได้ตกลงกัน หรือตามที่สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่ง ในห้าของสมาชิกทั้งหมดลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอ และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

๘. จัดทำบัญชีและส่งมอบเงินที่ได้รับจัดสรร ผลตอบแทน หรือรายได้ที่เกิดขึ้นจากเงินที่ได้รับการจัดสรรจากคณะกรรมการคืนให้แก่กองทุนให้ครบถ้วนตามจำนวนที่ได้รับอนุมัติให้เบิกจ่ายในกรณีที่คณะกรรมการมีหนังสือหรือออกคำสั่งเป็นที่สุด เนื่องจากคณะกรรมการกองทุนไม่ปฏิบัติตามหรือบวิหารจัดการกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบหรือข้อบังคับที่กองทุนกำหนด

๙. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการกำหนดหรือมอบหมาย

ขั้นตอนการกู้เงินของหมู่บ้านมีดังนี้

- . ชาวบ้านที่ประสงค์กู้เงินกองทุนต้องสมัครเป็นสมาชิกกองทุน โดยชำระค่าธรรมเนียม ๕๐ บาท ค่าหุ้น หุ้นละ ๑๐ บาท รวม ๕ หุ้น ค่าตอบแทนโดยผู้กู้ ๑ หมื่นบาทเสียค่าตอบแทน ๕ ร้อยบาท เนื่องจากไม่มีระบบดอกเบี้ยเนื่องจากเป็นชุมชนมุสลิม โดยต้องนำหลักฐานทะเบียนบ้าน และบัตรประชาชนมาแสดง

- . ขั้นตอนต่อมาคือการเขียนสัญญาการกู้ยืม ในกรณีที่สมาชิกไม่สามารถเขียนด้วยตนเองได้ทางคณะกรรมการของทุนจะเป็นผู้ช่วยเหลือ แนะนำ ตลอดจนบางครั้งมีบริการช่วยกรอกสัญญาให้ ในรายที่ไม่สามารถเขียนภาษาไทยได้
- . หาบุคคลค้าประกันเงินกู้ ๒ คนโดยสมาชิกที่กู้เงินหมุนเวียนกันค้าประกันซึ่งกันและกัน
- . วางแผนหลักทรัพย์ค้าประกัน ในราคาน้ำที่ใกล้เคียงหรือสูงกว่าเงินกู้ เช่น รถจักรยานยนต์
- . จัดเตรียมผ้า เป็นต้น
- . การผ่อนชำระแบ่งชำระเป็น ปีละ ๔ งวด โดยชำระคืนทุก ๓ เดือน กรรมการจะแบ่งหน้าที่กันดูแลติดตามสมาชิกที่กู้เงินจากกองทุน เป็นกลุ่ม โดยกรรมการ ๑ คนดูแลสมาชิกประมาณ ๕ คน กรรมการ ๑ คนสามารถกู้เงินได้ ๒ หมื่นบาท ส่วนสมาชิกกู้ได้รายละ ๑ หมื่นบาท กรรมการต้องดูแลให้คำปรึกษา ดูแลสมาชิก ดูแลเตือนเมื่อถึงเวลาต้องชำระเงินตามงวด หากมีการผิดนัดผูกกู้ต้องเสียค่าปรับเข้ากองทุน ร้อยละ ๑ บาท ยกเว้นหากมีความจำเป็น เช่น มีลมมรสุมไม่สามารถทำงานได้ผูกกู้สามารถขอผ่อนผันได้
- . ประชาน และกรรมการกองทุนหมุนบ้านร่วมกันอนุมัติเงินกู้
- . เปิดเงินกู้ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
- . การบันผลคืนให้แก่สมาชิกเมื่อดำเนินงานครบรอบ ๑ ปี
- . คืนสมาชิก ๕๐ %
เป็นรายได้เข้าสวัสดิการกองทุน ๒๐ %
จัดสรรงบประมาณ ๒๐ %
เป็นเงินตอบแทนคณะกรรมการ ๑๐ %

ตามข้อตกลงของคณะกรรมการ และสมาคมกองทุนหมู่บ้านมีความเห็นว่า เมื่อบริหารกองทุนจนมีผลประโยชน์มากขึ้น ควรจะจัดรายได้ส่วนหนึ่งไว้สำหรับบริษัทแก่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน เช่น มัสยิด คนชรา เด็กกำพร้า

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของเงินกองทุนดังกล่าว และมีความคิดร่วมกันว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นกองทุนที่มีความยุติธรรมกับทุก ๆ คน มีความโปร่งใสในการดำเนินการและมีความรู้สึกร่วมกันในการทำให้เงินกองทุนมีประโยชน์ เป็นแหล่งเงินทุนที่เพียงสำหรับชาวบ้านมากที่สุด

ตาม : กองทุนหมู่บ้านต่างจากแหล่งเงินกู้อื่น ๆ อย่างไร

ตอบ : ต่างกันตรงที่ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นเจ้าของเงินนี้ ต้องช่วยกันทำให้เงินนี้เกิดประโยชน์กับหมู่บ้านมากที่สุด และเงินที่กู้มานี้มีหน้าที่ต้องใช้คืน

ชาวบ้านยอมรับว่า กองทุนหมู่บ้านเป็นการส่งเสริมให้เกิดอาชีพ ส่งเสริมให้เกิดการทำงานช่วยในการขยายการลงทุน เช่น ในรายที่กู้ไปขายของสะดวกซื้อ ซื้อน้ำม้ามาเก็บเป็นปุ๋นเนื้อ จะนำเงินไปลงทุนซื้อของเพิ่มมากขึ้น หรือในบางกรณีที่ชาวบ้านทำการประมง จะนำเงินที่ได้ไปเปลี่ยนเครื่องยนต์ของเรือประมงเพื่อใช้ในการออกหาปลา การมีเครื่องยนต์ที่ดีสามารถทำให้ออกจับปลาได้ไกลมากยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มโอกาสที่จะจับปลาได้มากกว่า ทำให้พวกเขามีรายได้เพิ่มมากขึ้น การเปิดโอกาสให้ผ่อนชำระได้ ๔ งวดทำให้ชาวบ้านไม่มีความวิตกกังวลในการชำระหนี้ ชาวบ้านบางคนที่ไม่เคยมีมาชีพ หรือไม่เคยได้รับเงินกู้มาก่อน พยายามคิดหาอาชีพ เพื่อนำเงินกู้ที่ได้รับมาสร้างรายได้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด มีความตั้งใจในการสร้างฐานะ พัฒนาอาชีพเพื่อทำให้มีฐานะ และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ถ้าม : กองทุนทำให้หมู่บ้านเปลี่ยนไปหรือไม่

ตอบ : ก็เปลี่ยนไปนะ ชาวบ้านตื่นตัวดีขึ้น ขยายทำงานขึ้น คนที่ไม่มีงานทำ ไม่มีทุน

ก็คิดสร้างงาน เพราะเห็นคนอื่นมีงานทำ มีเงินทุน ฐานะดีขึ้น ก็เป็นสิ่งที่ทำให้

ตนเองอยากรู้ว่า อยากมีเหมือนคนอื่นเขาบ้าง

ปัญหาในการถ่ายทอดเงินกองทุน

- . ชาวบ้านต้องการเงินกู้มากกว่านี้ เนื่องจากหากมีเงินเพื่อการลงทุนมากขึ้น พากษาสามารถทำกำไรจากการขายสินค้ามากขึ้น เช่น มีเงินเปลี่ยนเครื่องยนต์เรือทำให้ออกไปจับปลาได้ไกลขึ้น ได้ปลามากขึ้น มีเงินลงทุนเลี้ยงปลาในร่องมากขึ้น หรือมีเงินเพื่อลุนในโรงงานกิจการแแกเน็คปูได้เพิ่มมากขึ้น การเพิ่มทุนทำให้เกิดการเพิ่มงาน เพิ่มรายได้ หากชาวบ้านมีวินัยในการใช้เงิน และใช้เงินตามวัตถุประสงค์ของเงินกู้อย่างแท้จริง
- . ในอดีมรุ่ม ผู้ประกอบอาชีพทำประมง ไม่สามารถออกไปจับปลาได้ ทำให้การซื้อรังน้ำคืนกองทุนล่าช้า
- . มีสมาชิกบางส่วน ซึ่งเป็นส่วนน้อย ไม่ทำงานวัตถุประสงค์ ในการถ่ายทอดเงิน และไม่สามารถส่งคืนเงิน หรือส่งคืนได้ล่าช้ากว่ากำหนด

ຖຸນຫຼຸມຫນ: ຮາກແກ້ວຂອງກາຣເຕີບໂຕຂອງກອງທຸນທຸມໆນ້ານ

ចູດທີ 6: ບພເຮັຍຈາກກາຄໃຕ້
ກອງທຸນເງິນລ້ານກັບກາຣສ້າງໄອກາສ
ກາຣເຕີມເຕີມຄວາມນັ້ນຄົງທາງສັງຄົມຂອງຫຼຸມຫນ
ດຣ. ອັຈນຣາ ວົງສົວມະນາມຄລ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและฐานคิดการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัยการศึกษา	5
วิธีวิทยาและการเลือกปراภากฎารณ์.....	6
การเลือกปراภากฎารณ์ที่ศึกษา.....	7
การเข้าสู่พื้นที่และการเก็บข้อมูล	8
การเก็บข้อมูลในพื้นที่.....	8
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	9
การศึกษาปراภากฎารณ์ทางสังคมในชุมชน	14
บริบททางภาษาพ้องชุมชนรังมดแดง	15
บทที่ 2 ชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	23
"ทุนชุมชน" ในบริบทของชุมชนหมู่บ้าน "รังมดแดง"	23
การก่อรูป ความหมาย และกระบวนการสะสมทุนชุมชน.....	24
ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ และกระบวนการสะสมทุนชุมชน	25
ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และกระบวนการสะสมทุนชุมชน	31
การก่อรูป กระบวนการสร้างความรู้และการได้รับการศึกษา	35
บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย. 38	38
การพัฒนา : จุดเปลี่ยนและเงื่อนไขของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตชุมชน	38
การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน	39
การทำทำงานกันน้ำเดิมและการเข้ามาของเกษตรผสมผสาน	40
การเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน	44
การเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สมัยใหม่ และโครงสร้างและกองทุนต่าง ๆ .	46
บทที่ 4 การปรับตัวและการตอบโต้ของชุมชน.....	49
การเกิดการจัดระเบียบชุมชน	49
การสร้างความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	52
การเชื่อมโยงและการพนักชุดความรู้เดิมกับชุดความรู้สมัยใหม่	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาที่มีผลต่อชุมชน	57
กองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทุนเงินตรา	57
กองทุนหมู่บ้านกับการปฏิสัมพันธ์บริบทชุมชน	60
บทสรุป	61
ปัญหาอุปสรรคการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน	62
ภาคผนวก	64

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและฐานคิดการวิจัย

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติของรัฐบาล เป็นนโยบายของรัฐที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างจิตสำนึกรักความเป็นชุมชนและห้องถิน โดยมุ่งหวังให้ชุมชนหมู่บ้าน เป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนภายใต้ โครงการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองที่รัฐได้จัดสรรงเงินไปให้ชุมชนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท พร้อมทั้งกำหนดนโยบายให้ หมู่บ้านหรือชุมชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงาน โดยเฉพาะการให้ชุมชนร่วมกันวางแผนกติกาและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับกองทุน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสรรงเงิน และดูแลการใช้เงินให้เป็นไปตามความต้องการ ซึ่งหลักการของการดำเนินการนี้ เป็นการเปิดมิติใหม่ของการทำงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนและบุคคลอื่น ๆ ภายนอกชุมชน ถือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องที่นำมายังการวางแผนนโยบายและการกำหนดดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่มีฐานอยู่ที่ชุมชน

การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโครงการอื่น ๆ ของรัฐที่เคยมีมา คือเป็นโครงการที่มีนโยบายที่ชัดเจนว่า "...ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมายเฉพาะตามความต้องการของชุมชนเอง รวมทั้งให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมกำหนดกรอบกติกา ในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับกองทุนและให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน..." โดยกองทุนมีเป้าหมายอย่างชัดเจนในการให้กองทุนหมู่บ้าน ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสร้างความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน และการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในอันที่จะก้าวไปสู่การมีเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาองค์กร ได้ เพื่อนำไปสู่ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต โดยมีเป้าหมายในระยะยาว คือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ซึ่งผลการดำเนินกองทุนหมู่บ้านดังกล่าวจะสามารถสะท้อนภาพได้จากการทำการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน

ฐานความคิดของการศึกษาวิจัยภายใต้โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านนี้ (นภากรณ์ หวานนท์ และคณะ 2544) สรุปโดยย่อได้ว่า เป็นโครงการที่มีเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความรู้ (knowledge creation) เป็นการทำวิจัยเพื่อมุ่งหวังให้การทำงานวิจัย เป็นการนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ที่ชุมชนได้สั่งสมมา รวมทั้งเป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับชุมชน โดยมีนักวิจัยเป็นผู้ศึกษาและทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จากมุมมองของชุมชน เพื่อให้ได้ความรู้ที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และการสร้างความรู้นี้ เป็นการสร้างความเข้าใจกับวิถีชีวิตชุมชนตามสภาพภารณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งทราบถึง ศักยภาพและปัญหาอุปสรรคที่ชุมชนเผชิญอยู่ เพื่อให้รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถวางแผนนโยบายและกำหนดดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนองตอบต่อสภาพภารณ์และความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังมุ่งสร้างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถนำความรู้จากการวิจัยและกระบวนการวิจัย ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน โดยกระบวนการวิจัยดังกล่าว เป็นการศึกษาถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนในแบบต่าง ๆ เป็นกรณีศึกษา (case study) เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงกระบวนการสะสหมทุนชุมชนทั้งทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ โดยเป็นการศึกษาและทำความเข้าใจชุมชนที่มีเงื่อนไข ความพร้อมและกระบวนการนำกองทุนหมู่บ้านมาดำเนินการแตกต่างกัน รวมทั้งการมีจุดอ่อน จุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ที่มีผลต่อระดับความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านและผลที่ได้รับจากการมีกองทุนหมู่บ้านที่แตกต่างกัน

จากการที่ชุมชนหมู่บ้านมีทุนเดิมที่เรียกว่า “ทุนชุมชน” ที่นำไปสู่การมีเงื่อนไขของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ภายใต้กระบวนการสะสหมทุนชุมชนที่แตกต่างกัน และเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ระดับความสำเร็จของการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านที่แตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งสำคัญที่จะเลยมีได้โดย ก็คือการให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงทุนชุมชนเดิมของแต่ละชุมชนหมู่บ้าน โดยความหมายของทุนชุมชนในที่นี้ มีความหมายกว้าง คือเป็นสิ่งที่ชุมชนได้พยายามสร้างและสะสมมาเป็นเวลานาน เพื่อให้ชุมชนมีอหารที่เพียงพอต่อการบริโภค มีสุขภาพที่ดี มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้ทุนชุมชนยังหมายรวมถึงแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชน การร่วมมือร่วมใจกันทำมาหากิน การแบ่งปันผลที่ได้จากการผลิต การดูแลผู้ป่วย การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การช่วยกันป้องกันโรคภัย การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างหมู่บ้านเมื่อเกิดฝนแล้ง นอกจากนี้ การสะท้อนภาพการดำเนินการของ กองทุนหมู่บ้าน ยังต้องให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกระบวนการสะสหมทุนชุมชน โดยทุนชุมชนตามความหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ จำแนกออกไปเป็น 3 มิติ คือ มิติแรก ทุนสังคม หมายถึงระบบ

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น การดำรงอยู่ของชุมชนในอดีต จึงมีทุนชุมชนอันได้แก่ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ เป็นรากฐานที่สำคัญที่ค้ำจุนให้ชุมชนดำเนินไปอย่างยั่งยืน หากแต่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ ๆ ทำให้ชุมชนมีพลวัตที่ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

“กองทุนเงินล้าน” หรือที่เรียกชื่อย่างเป็นทางการว่า “กองทุนหมุนบ้านและชุมชนเมือง” ได้เข้าไปในชุมชนหมุนบ้านในฐานะเป็น “ทุนเงินตรา” ภายใต้นโยบายรัฐในการจัดสรรทุนไปให้ชุมชนหมุนบ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อเอื้ออำนวยให้ชุมชนหมุนบ้านได้แสวงหาทางเลือกในการดำรงชีวิตที่พอเพียงและพึ่งตนเองได้ โดยมี “ทุนเงินตรา” ซึ่งสามารถหมุนบ้าน สามารถนำไปใช้ได้ โดยไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากภายใต้การบริหารของคนในชุมชนเอง และจากที่ได้กล่าวข้างต้นแต่ละชุมชนหมุนบ้านต่างก็มีเงื่อนไขเดิม คือ ทุนชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมและทุนเศรษฐกิจดังที่ได้กล่าวแล้ว ประเด็นคำถามที่สำคัญก็คือ ทุนเงินตราที่ลงไประชมชนนี้ จะสามารถกระตันให้เกิดกระบวนการสะสานชุมชนในมิติ

อีน ๆ ที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียงและพึ่งตนเองได้ในลักษณะใดบ้าง ซึ่งการทำความเข้าใจถึงกระบวนการสาธารณะสมทุนชุมชนนี้ พิจารณาใน 3 ด้าน คือ ด้านแรก กระบวนการสาธารณะสมทุนทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งพิจารณาถึงกระบวนการที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต การสร้างอำนาจจัดการและเปลี่ยนแปลง การแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชนกับองค์กรของรัฐและเอกชน และสังคมภายนอก และการปรับเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน ด้านที่สอง กระบวนการบูรณาการทุนชุมชน เป็นการพิจารณาถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้าน การสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน การสร้างและบูรณาการความรู้ที่ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ การสร้างกระบวนการสืบทอดอุดมการณ์และความรู้ของชุมชนให้กับคนรุ่นใหม่ และการสร้างระบบที่ทำให้คนยกงานสามารถพึ่งตนเองได้ และด้านที่สาม กระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เป็นการพิจารณาถึงความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ความชัดเจนของนโยบายและยุทธศาสตร์และการสร้างระบบการประเมินแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งจากฐานหรือเงื่อนไขเดิมที่เป็นทุนชุมชนทั้ง 3 ด้านรวมถึงกระบวนการสาธารณะสมทุนเดิมของแต่ละชุมชนที่มีลักษณะที่แตกต่างกัน การวิจัยจึงมุ่งสนใจศึกษากระบวนการที่กองทุนหมู่บ้านมีปฏิสัมพันธ์กับทุนที่ชุมชนมีอยู่แต่เดิม และผลที่ติดตามมาจากการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวว่า สามารถทำให้ชุมชนมีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการพึ่งตนเองได้ทั้งด้านความรู้และเทคโนโลยี ซึ่งงานวิจัยศึกษา ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการกองทุนหมู่บ้านใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก การศึกษาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น (output) เป็นผลในลักษณะที่ชุมชนมีกิจกรรมเพื่อสมาชิกโดยรวมมากขึ้น มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงชุมชนกับสังคมภายนอกชุมชนมากขึ้น ชุมชนมีกิจกรรมทางด้านการทำนาหินเพินขึ้น คนในชุมชนมีรายได้และพึ่งตนเองได้ และชุมชนมีระบบสวัสดิการเพื่อผู้ยังพึ่งตนเองไม่ได้ และลักษณะที่สอง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสังคม (impact) เป็นการพิจารณาผลที่การดำเนินการกองทุนหมู่บ้านเกิดการเชื่อมโยงและ/หรือบูรณาการทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ การเพิ่มและการสนับสนุนชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน และท้ายที่สุดกองทุนหมู่บ้านทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นความสำคัญและฐานความคิดของโครงการวิจัย และประเมินกองทุนหมู่บ้านในการสะท้อนภาพของผลการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน โดยมีประเด็นคำถามการวิจัยว่า ทุนชุมชน และกระบวนการสาธารณะสมทุนชุมชนในแต่ละวิถีการดำเนินชีวิตเป็นอย่างไร เงื่อนไขต่าง ๆ เช่น สภาพภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน ลักษณะ

ที่ตั้ง ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนมีกระบวนการสะสานทุนชุมชน เป็นอย่างไร เงื่อนไขและกระบวนการสะสานทุนชุมชนที่ต่อเนื่อง ยังยืน ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอย่างไร การจะลดอัตราความเสื่อมถอยของกระบวนการสะสานทุนชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างไร มียุทธศาสตร์ใดบ้างที่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหา นอกจากนี้ โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านยังตั้งค่าตามว่า ทุนชุมชนที่สะสมมาก่อนกองทุนหมู่บ้านจะเริ่มดำเนินการมีผลต่อการเรียนรู้ การคาดหวัง และการกำหนดยุทธศาสตร์ใน การดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านอย่างไร ชุมชนนิยามความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านอย่างไร และการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชุมชนนิยามว่าประสบความสำเร็จหรือว่าไม่ประสบความสำเร็จมีลักษณะเป็นอย่างไร โครงการวิจัยกรณีศึกษาเพื่อสะท้อนภาพการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านภายใต้ฐานคิดดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ใช้วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนที่มีวิถีการดำรงชีวิตในแบบต่าง ๆ กัน และมีเงื่อนไขความพร้อมและกระบวนการนำกองทุนหมู่บ้านมาดำเนินการแตกต่างกันโดยวิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นการสร้างความรู้จากจุดยืน และมุ่งมองของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัยกรณีศึกษา

1. เพื่อศึกษาแบบแผนวิถีการดำรงชีวิต (mode of living) ของชุมชนที่มีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทรัพยากร โดยวิถีการดำรงชีวิตมีความหมายรวมถึง สิ่งที่ทำให้คนในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น ระบบการผลิต การบริโภค การจัดสรร การแลกเปลี่ยน ระบบความรู้และเทคโนโลยี ระบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมในด้านต่าง ๆ (เช่น ระบบการแลกเปลี่ยน การรวมกลุ่มระบบความคิด ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชีวิตชุมชนดำรงอยู่)

2. เพื่อศึกษาระบวนการที่วิถีการดำรงชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ของชุมชน ลักษณะนี้กับบุคคลและองค์กรสังคมภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเติบโต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการศึกษาถึงระดับของความพอดีของวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนแต่ละรูปแบบ ว่ามีความพอดีอย่างไร หรือยังคงต้องเพิ่มพึงบุคคลและองค์กรภายนอกชุมชนในลักษณะใด

3. เพื่อศึกษากระบวนการสะสานทุนชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจ อันมีผลวัดของการปรับเปลี่ยนมาจากอดีต ทุนชุมชนเป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นมา และทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ และสามารถสะสานทุนชุมชนต่อได้อย่างต่อเนื่อง

จนถึงปัจจุบัน การศึกษากระบวนการสร้างสมทุนชุมชนจะทำให้เข้าใจถึงความหมายของทุนชุมชนในมิติต่าง ๆ รวมทั้งศักยภาพและจุดอ่อนของชุมชนว่าเป็นอย่างไร

4. ในส่วนของทุนทางเศรษฐกิจ จะศึกษาถึงภาวะหนี้สินของคนในชุมชน กระบวนการที่หนี้สินสะสมพอกพูนขึ้น หรือลดน้อยถอยลง รวมทั้งกระบวนการจัดการเกี่ยวกับหนี้สิน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการจัดการกับหนี้สิน

5. เพื่อศึกษาว่ากองทุนหมู่บ้านมีส่วนในการสร้างกระบวนการสร้างสมทุนชุมชน ซึ่งรวมถึงทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจอย่างไร และกองทุนหมู่บ้านมีปฏิสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างไร เช่น ในเรื่องของการทำมาหากิน การจัดการกับหนี้สิน การทำงานร่วมกันของชุมชน

วิธีวิทยาและการเลือกปรากฏการณ์

โครงการวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้าน มีเป้าหมายหลักที่สำคัญในการศึกษา คือ การสะท้อนภาพการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะการวิจัยกรณีศึกษาที่มีเป้าหมาย เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจชุมชนที่มีเงื่อนไขความพร้อมและกระบวนการนำกองทุนหมู่บ้านมาดำเนินการแตกต่างกัน รวมทั้งจุดอ่อนจุดแข็งของกระบวนการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้าน อันมีผลต่อระดับความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้าน และผลที่ได้รับจากการมีกองทุนหมู่บ้านที่แตกต่างกัน ซึ่งการวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในการวิจัยและเก็บข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงที่ดำรงอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เพื่อนำมาวิเคราะห์และสร้างเป็นทฤษฎีฐานราก (grounded theory) เพื่อนำมาอธิบายกระบวนการต่าง ๆ ทั้งการสะสมทุน การบูรณาการ และการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นจากการมีกองทุนหมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นทุนเงินตราเข้าไปในหมู่บ้าน และเนื่องจากแต่ละชุมชนมีความหลากหลายทั้งในส่วนของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทรัพยากร สังคมและวัฒนธรรม การเลือกปรากฏการณ์ หลากหลายใน การศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ได้ภาพตัวแทน (representation) ของชุมชน ต่าง ๆ สำหรับเกณฑ์ในการเลือกมี 3 มิติ คือ 1. ระบบนิเวศน์ของชุมชน ที่พิจารณาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่มีผลลัพธ์การทำมาหากิน เช่น เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ เขตชายฝั่งทะเล เขตที่ราบสูง เขตที่สูง เป็นต้น 2. วิถีการดำรงชีวิต ที่พิจารณาจากการทำมาหากินในแต่ละสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ชุมชนจะมีการทำมาหากินในแบบต่าง ๆ และ 3. ระดับความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จ ในการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถสร้างกระบวนการที่ทำให้ทุนสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชนเติบโต และมีความมั่นคง

การเลือก pragmatics ที่ศึกษา

การวิจัยกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ เลือกศึกษา pragmatics ในพื้นที่ที่เป็นชายฝั่งทะเลภาคใต้ มีวิถีการดำรงชีวิตและอาชีพหลักในด้านการแปรรูปผลผลิต และเป็นชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งได้แก่ “บ้านรังมดแดง” หมู่ 3 ต.รำแดง อ.สิงหนคร จ.สงขลา เนื่องจากเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มคลองทิพย์หม้อ ที่เป็นคลองที่เชื่อมต่อ กับทะเลสาบสงขลา โดยลักษณะ พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งได้แก่ เป็นชุมชนหมู่บ้านที่นับได้ว่า มีระบบ นิเวศน์ของชุมชนหมู่บ้านที่เป็นชายฝั่งทะเลภาคใต้ และนอกจากนี้ “บ้านรังมดแดง” เป็น ชุมชนหมู่บ้านที่อยู่บนพื้นที่ที่มีดินตากโคนดเป็นจำนวนมากที่ขึ้นอยู่โดยรอบคันนา และขึ้นเป็น กลุ่มในพื้นที่นานาแห่งเป็นบริเวณกว้าง ประกอบกับเป็นพื้นที่ที่เป็นที่ราบกว้างใหญ่ ทำให้ ชาวชุมชนหมู่บ้าน “บ้านรังมดแดง” มีวิถีการดำรงชีวิตและอาชีพในการปลูกข้าวและขึ้นตาก (ชาวบ้านเรียกทำตันโน่น) และมีการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากการขึ้นตาก อันได้แก่ การ เคี่ยวเป็นน้ำผึ้งเหลว การทำน้ำตาลaware และการทำน้ำส้มสายสูตร นอกจากนี้ยังมีการ แปรรูปผลผลิตอย่างอื่นอีก เช่น การทำกล้วยซาบะ ที่มีการแปรรูปผลผลิตกันกีบๆ ทุกครัวเรือน แม้กระทั่งในปัจจุบันก็มีการดำเนินวิถีชีวิตเช่นนี้อยู่ แต่ในปัจจุบันชุมชนหมู่บ้าน “บ้านรังมดแดง” ในปัจจุบันได้มีการเข้มข้นของคุณภาพ หรือภูมิปัญญาของตนเองกับความรู้สมัยใหม่จาก องค์กรภายนอกชุมชน คือ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการผลิตน้ำส้มสายสูตร จากตากโคนด ที่เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการรวมกลุ่มของแม่บ้านเกษตรกร ทำให้น้ำส้มสายสูตร กลั่นจากตากโคนดได้รับรางวัลจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และได้รับการคัดเลือกจากตำบลให้เป็น หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ ในเรื่องของ เงื่อนไขเดิม ชุมชนหมู่บ้าน “บ้านรังมดแดง” ในด้านความเข้มแข็งของชุมชน “บ้านรังมดแดง” มีฐานเดิมในด้าน “กระบวนการรวมกลุ่ม” และ “การจัดระเบียบชุมชน” มาตั้งแต่ ก่อนได้รับเงินกองทุนหมู่บ้าน และเมื่อมีการจัดกองทุนหมู่บ้าน ในฐานะที่เป็นทุนเงินตราลงไปที่ “บ้าน รังมดแดง” มีผลทำให้การรวมกลุ่มและการจัดระเบียบชุมชนที่เป็นฐานเดิม สามารถสร้างสม กระบวนการสะสานทุนและสามารถนำการทุนชุมชนกับกองทุนหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ประกอบกับสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนหมู่บ้านเอง ได้เข้ามามีบทบาทในการ กำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบ ในการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน พร้อมทั้งได้นำผลที่ได้จากการ กองทุนหมู่บ้าน ไปร่วมของกองทุนหมู่บ้าน ในการสร้างสวัสดิการและสร้างความมั่นคงให้ชาว “บ้านรังมดแดง” ภายใต้ห้องน้ำสาธารณะเข้าไปในองค์กรหรือ กลุ่มที่มีอยู่แต่เดิม โดยการน้ำรณาการระหว่าง “กองทุนหมู่บ้าน” ที่เป็นทุนเงินตรา กับเงื่อนไข เดิมที่ฐานของชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง สามารถสะท้อนได้อย่างชัดเจนจากการสัมภาษณ์พูด คุยกับชาวบ้าน และประธานกองทุนหมู่บ้านได้ว่า “...การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านนั้น มา

ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ ทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่ได้เป็นสมาชิกของทุนหมู่บ้าน มีความรู้สึกว่า เป็นการมาเติมเต็มให้กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ในการมีความคล่องตัวในการนำเงิน หรือภัยเงินกองทุนหมู่บ้านไปใช้ในการลงทุน ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาชีพ และในขณะเดียวกันก็ได้รับการดูแลในด้านสวัสดิการต่าง ๆ อีกด้วย..."

การเข้าสู่พื้นที่และการเก็บข้อมูล

การวิจัยกรณีศึกษานี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ คือ “บ้านรังมดแดง” และใช้วิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษาเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนหมู่บ้าน “บ้านรังมดแดง” เป็นชุมชนหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความรู้สึกเป็นพวกร่วมกัน อีกทั้งผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านยังใช้ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้วิจัย ซึ่งเป็นคนต่างถิ่น จึงต้องเข้าสู่พื้นที่ด้วยการได้รับความร่วมมือจากคนในท้องถิ่นคือ นักวิจัยจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ทั้งในด้านการสำรวจพื้นที่ การสำรวจโครงสร้างทางกายภาพของพื้นที่ รวมถึงการสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชนหมู่บ้าน จนชาวบ้านรู้สึกเป็นกันเอง และพร้อมที่จะให้พูดคุยและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เจาะลึกในประเด็นต่าง ๆ ตามแนวข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับทุนชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดิมและผลของการมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามายังหมู่บ้าน โดยการแสดงถึงความไว้วางใจในการยินยอม และเติมใจในการให้ข้อมูลนั้น ชาวบ้านแสดงออกโดยการพำนัชผู้วิจัยไปยังบ้านของผู้ที่ผู้วิจัยต้องการพูดคุยในแต่ละวัน ซึ่งเห็นได้จาก เมื่อผู้วิจัยไปถึงพื้นที่แล้ว ชาวบ้านที่พบกับผู้วิจัย จะสอบถามความสะดวกโดยถามว่า “...วันนี้อาจารย์จะคุยกับใคร...” “...อาจารย์จะไปบ้านไหน...” “...อาจารย์ไปบ้านนั้นมาหรือยัง...”

การเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยการสำรวจลักษณะทางกายภาพบริเวณโดยรอบหมู่บ้าน พร้อมทั้งได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับผู้นำ ชาวบ้าน และได้สอบถามถึงการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสืบหาผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับกองทุนหมู่บ้าน และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาของหมู่บ้าน กลุ่มต่าง ๆ และกระบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้าน และตามถึงการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และเมื่อได้ข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนหมู่บ้านแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำสนทนากลุ่ม (focus groups) เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน 3 ครั้ง โดยครั้งแรกเป็นการสอบถามถึงความเป็นมาของการเข้ามากองทุนหมู่บ้าน ครั้งที่สองเป็นการสอบถามถึงระเบียบและความต้องการเปลี่ยนแปลงระเบียบกองทุนหมู่บ้าน และครั้งที่สามเป็นการสอบถามถึงการเปลี่ยนแปลงระเบียบกองทุนหมู่บ้านที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสังเกตเพื่อสำรวจหา ผู้ที่ให้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยกรณีศึกษานี้มีเป้าหมายหลักในการสะท้อนการดำเนินการของทุนหมู่บ้าน ที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตในแบบต่าง ๆ กัน และมีเงื่อนไขความพร้อม และกระบวนการนำของทุนหมู่บ้านมาดำเนินการที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยนี้ จึงประกอบไปด้วย คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ผู้สูงอายุ กลุ่มชาวบ้าน และผู้ที่ก่อและไม่ก่อ กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 15 ราย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
1. ครูจ่าง ไกรดิษฐ์	92	อดีตครูใหญ่ โรงเรียนวัดป่าขาวang เป็นครูใหญ่คนแรก และเป็นผู้ก่อตั้ง โรงเรียนวัดป่าขาวang ซึ่งเป็นโรงเรียนแรกในตำบลสิงหนคร เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ตั้งแต่หมู่บ้านยังไม่มีชื่อ จนทางการมาสำรวจพบว่าหมู่บ้านมีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่นขึ้นกัน มีลักษณะเหมือนรังมดแดง จึงเรียกชื่อว่า “บ้านรังมดแดง”
2. นางหวง ชัยกิจ	77	เป็นผู้สูงอายุที่เกิดที่บ้านรังมดแดง และเป็นมารดาของอดีตผู้ใหญ่บ้าน (นายอุดม ทักษะ ต่อมาได้รับเลือกเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน และปัจจุบันได้รับเลือกตั้งเป็นประธาน อบต.) เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา อดีต และการเป็นแหล่งชุมชนของตลาดนัดบ้านรังมดแดง เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพหลัก-ulatory ดังเช่น ผู้ประกอบอาชีพค้าขายแลกเปลี่ยนในตลาดนัด นำสินค้า ขันได้แก่น้ำผึ้งหนอง ข้าวสาร จากบ้านรังมดแดงไปขายยังตลาดในเมืองจังหวัดสงขลา และเป็นผู้ที่นำของจากเมืองสงขลา ดังเช่น เสื้อผ้าและของใช้จากเมืองสงขลา มาขายที่ตลาดนัดวันเสาร์ เป็นช่างตัดเสื้อคนเดียวในหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นเจ้าของร่วมเรือนต์ รับส่งผู้โดยสารจากบ้านรังมดแดงซึ่งเป็นแหล่งชุมชนที่อยู่ปากคลอง สทิงหม้อ ที่เป็นเส้นทางคมนาคมหลักที่เข้าไปสู่ตำบลอื่น ๆ เรือยไปยังเมืองสงขลา ซึ่งการเป็นเจ้าของเรือนต์นี้เอง ทำให้นางหวงลดต้นทุนของสินค้าที่นำมาจำหน่าย เป็นการสร้างช่องทางทางการค้าและความหลากหลายในอาชีพของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่เลี้ยงหมูในการเลี้ยงหมูในที่นี่เป็น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

อ า ยุ
(ปี)

คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

อุดมการณ์ของการรวมกลุ่มไปสู่กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการร่างกฎหมาย ปกติกา กฎระเบียบต่างๆของรัฐมาเผยแพร่และมาบริหารจัดการภายนอกหมู่บ้านโดยเฉพาะเป็นผู้ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่บ้านรำแดง เนื่องจากเป็นผู้มีการศึกษาและมีประสบการณ์หลายด้าน เป็นผู้ศึกษามากในสมัยนั้น ได้เรียนต่อในโรงเรียน ตั้งแต่โรงเรียนวัดปากป่าขาวang จนถึงเรียนจบมัธยมปลายที่โรงเรียนมหาชีราฐ และได้ไปเรียนต่อที่วิทยาลัยเทคนิคปัตตานี เมื่อจบการศึกษาและไปทำงานที่ต่างประเทศ แล้วกลับมาเมืองไทย ทำให้มีประสบการณ์ในด้านความคิดการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้าน ในช่วงปี 2533 แล้วได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเป็นเวลานาน ชาวบ้านให้การยอมรับ ต่อมามาได้มีการปรับเปลี่ยนคนอื่นมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน และต่อมามาได้รับการคัดเลือกเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน และได้รับเลือกเป็นประธานอบต. และเนื่องจากเป็นผู้มีที่สมรสแล้วแต่ไม่มีบุตร ประกอบกับได้ภาระเป็นคนที่ซื้อขายทำงานเพื่อชุมชนทั้งคู่ ทำให้มีเวลาทำงานอย่างเต็มที่ ปัจจุบันมีอาชีพเสริม คือ เลี้ยงวัว เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดกำเนิดของกลุ่มแต่ละกลุ่ม การดำเนินการ การเปลี่ยนแปลง การจัดระเบียบชุมชน และการสร้างความหลากหลายในอาชีพ การเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ดังเช่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย โดยเฉพาะเป็นผู้นำแนวโน้มโดยจากรัฐบาล มาสู่การปฏิบัติ โดยเป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยละเอียดเสริมเพิ่มเติมในแต่ละด้าน และเป็นผู้ประสานงานในชุมชน

6. นางสาวลักษณ์ ทักษะ 46

เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เหรัญญิกกองทุนหมู่บ้าน และกองทุนอื่น ๆ เป็นภาระประธานกองทุนหมู่บ้าน (นายอุดม ทักษะ) เป็นแกนนำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเป็นผู้ที่เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอกชุมชน ในการผลิตน้ำสำอางชูจากตลาดโคนด ในอดีตเป็นครูโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร และบ้านเกิดอยู่จังหวัดสงขลา ปัจจุบันทำหน้าที่ในการเป็นผู้รับ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อ า ยุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
ผู้จัดทำระบบบัญชีของแต่ละกองทุน เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยละเอียดการเกิดกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและกระบวนการรวมกลุ่ม และชุมชน รวมถึงเป็นผู้ประสานงานให้กับผู้วิจัย		
7. นายเลื่อน พระชาตุ	73	เป็นผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตอนอายุ 39 ปี เป็นนาน 21 ปี เกษตรกรชาว อายุ 60 ปี เป็นผู้ที่เกิดในบ้านรังมดแดง อาชีพทำนา และขึ้นตาน จนถึงปัจจุบันก็ยังทำนาอยู่ แต่ใช้ระบบจ้างทำ และไม่ได้ขึ้นตานแล้ว ตอนนี้มีอาชีพอีกอย่างหนึ่งคือ เลี้ยงวัว เป็นผู้ไม่กู้เงินกองทุนหมู่บ้าน แต่ภาระเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน และระบบการรักษาความปลอดภัย ที่อดีตตำบลนี้ ยกเว้น หมู่ 3 บ้านรังมดแดงจะมีใจรู้ว่าซุกซ่อนมาก
8. นางฉลวย โสมทาน	47	เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นผู้ไม่กู้กองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากกลัวไม่มีเงินคืน ภายใต้วงจรของการกู้เงินเพียง 1 ปี เป็นผู้ที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินก่อนที่จะมีกองทุนหมู่บ้าน และกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้าน อื่น โดยเฉพาะดอกเบี้ยที่ถูกกว่า และให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้าน อดีตมีอาชีพทำนา และขึ้นตาน ปัจจุบันมีอาชีพทำนา เลี้ยงหมู และเลี้ยงวัว แต่ปัจจุบันได้กลับมาเป็นผู้กู้เงิน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอัตราดอกเบี้ย
9. นางลากา นุญรัตน์		เป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน และข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป อดีตมีอาชีพทำนา และในปัจจุบันจากการทำงานแล้ว ยังมีอาชีพเกษตรทำไร่สมผลสาน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
10. นางโสม ไกรดิษฐ์	54	เป็นผู้ก่อจงใจทุนหมู่บ้าน เป็นจำนวนเงินมากกว่า 20,000 บาท คือ ถ้า กว่า 50,000 บาท โดยนำไปเลี้ยงเปิด ที่เป็นการเลี้ยงเปิดในแบบสมัยปัจจุบัน คือ มีการสร้างเป็นกรงโดยสูงจากพื้น เลี้ยงด้วยอาหารสัตว์ ให้อาหารและนำอย่างเป็นระบบ ใช้เวลาในการเลี้ยง 55 วัน ได้กำไรแต่ละครั้งเป็นจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท ถือว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง และมีผู้ที่ซื้อเปิด ที่เรียกว่า เจ้าแก่ประจำเป็นเจ้าจำนำในการเลี้ยงเปิดสัตว์ค้าส่งในเมือง เลี้ยงเปิดไปแต่ละครัวมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 300 ตัว ในบางคราวเมื่อได้ยอดจำนำเดี้ยงเปิดมาเป็นจำนวนมาก เช่น จำนวนเป็นพัน จะแบ่งให้ชาวบ้านรายอื่นเลี้ยงบ้าง
11. นายวีระ พันกัย	65	ผู้ที่ขยายน้ำจากหมู่อื่น โดยนาซื้อที่ดินแล้วปลูกบ้านโดยเหตุผลที่ย้ายก็คือ เห็นว่า "บ้านรังมดแดงนี้" มีความปลอดภัย มีคนอยู่หนาแน่น และปัจจุบันครอบครัวลุงเรียนยังคงดำรงชีวิตด้วยการทำนาและขึ้นตala เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำตalaโดยละเอียดและเป็นผู้ที่หารายละเอียดเกี่ยวกับระบี่บของกองทุนหมู่บ้านที่เข้ามาพร้อมทั้งเป็นผู้ที่ยังไม่เคยกู้ด้วย เหตุผลว่า อัตราดอกเบี้ยแพง แต่ตอนหลังได้มีการเสนอให้ปรับอัตราดอกเบี้ยเป็นร้อยละ 6 ต่อปี
12. นายประพนธ์ กล้ามอาทัย	52	เป็นครอบครัวที่ยังมีวิถีชีวิตในด้านการทำนาและการขึ้นตala โดยผู้ที่ให้ข้อมูลมีอาชีพทำนาตalaมีรายได้สูงเรียนหนังสือที่กรุงเทพ
13. เจ้าอาวาสวัดโลการาม	72	เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของคลองสิ้งหม้อโดยเฉพาะให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิถีชีวิตดั้งเดิม ความเป็นมาของการเปลี่ยนแปลง และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	อายุ (ปี)	คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูล
14.เจ้าอาวาสวัดห้วยพุด	38	เป็นผู้ที่มีความใส่ใจต่อความเป็นมาเป็นไปของหมู่บ้าน โดยเฉพาะเป็นพระนักพัฒนาที่มีความคิดสมัยใหม่ มีการตื่นตัวต้องการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยมีการจัดการของหมู่บ้าน และเป็นที่ปรึกษาของประธาน อปต. และประธานกองทุนหมู่บ้าน
15.น.ส.อนงค์ ธรรมภิรัตน์	39	เป็นเหตุถูกล้มแปรรูปผลผลิตการเกษตรปัจจุบันมีหน้าที่หลายด้านโดยเป็นผู้ที่อยู่กับล้มดำเนินงานกองทุนต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชนหมู่บ้าน

* หมายเหตุ 1. ชาวบ้านรังสรรค์และเกื้อหนุกคน เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ กลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกร

กลุ่มสัจจะคอมทรัพย์ กลุ่มนี้ กลุ่มข้าว ดังนั้นในการนำเสนอคุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยหมายรวมว่า แต่ละผู้ให้ข้อมูลจะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านแล้ว (มีเพียงแค่ 3 บ้านเท่านั้นที่ไม่เป็น คือบ้านที่เป็นครู บ้านที่ย้ายไปอยู่ข้างนอก เหลือแต่พ่อแม่ยังอยู่ เป็นต้น)

2. ชาวบ้านรังสรรค์และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่พูดคุยกับผู้วิจัยในหลาย ๆ เรื่อง นับได้ว่าเป็นผู้ให้ข้อมูล แต่ไม่มีการจดบันทึก ดังนั้นจึงไม่ได้มีการเอียนามไว้ ณ. ที่นี่

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมในชุมชน

การวิจัยกรณีศึกษา (case studies) เพื่อวิจัยและประเมินกองทุนหมู่บ้านนี้ ใช้วิธีวิทยาของการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) ที่นิภากรณ์ หวานท์ และคณะ (2543 : 7, 2545 :) ได้นำเสนอไว้ว่า

“... วิธีวิทยาในการสร้างทฤษฎีจากฐานราก (grounded theory) เป็นวิธีวิทยาที่เน้นการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยยึดหลักการทำความเข้าใจวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ทักษะ จากมุมมองของคนในสังคมนั้นเอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ หาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหา คำอธิบาย ทฤษฎีจึงเป็นผลลัพธ์ของการปรับเปลี่ยนปรากฏการณ์ทางสังคมหรือความจริงที่มีอยู่ในสังคมให้อยู่ในระดับที่สามารถใช้เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ประเด็นสำคัญของการสร้างทฤษฎีจากการ
ฐาน คือ ทฤษฎีที่สร้างขึ้นมาจะต้องสะท้อนความจริง มีความชัดเจน
เหมาะสมและต้องตรงกับเรื่องที่ศึกษา รวมทั้งต้องมีการนำเสนอเงื่อนไขที่
มีความสำคัญต่อข้อสรุปเชิงทฤษฎีอย่างชัดเจน และเนื่องจากทฤษฎีถูกสร้าง
ขึ้นมาจากการซ้อมที่มีความหลากหลาย (diverse) ทฤษฎีจะต้องมีลักษณะที่
เป็นนามธรรมมากพอที่จะครอบคลุมความหลากหลายต่าง ๆ เข้าไว้ใน
หมวดหมู่และสามารถที่นำไปใช้ในการประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น
ได้..."

ดังนั้น การวิจัยกรณีศึกษา โดยใช้วิธีของการสร้างทฤษฎีจากการฐานดังกล่าว
ข้างต้นนี้ จึงเป็นการทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้การเข้าไปของ
กองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทุน “เงินตรา” และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในทิศทางที่ดีและ
ไม่ดีของชุมชนหมู่บ้าน โดยการอธิบายหรือการทำความเข้าใจนี้ มีฐานความคิดและจุด
ยืนที่สำคัญคือ ผู้วิจัยเป็น ผู้เข้าไปศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากจุดยืนและมุม
มองของชุมชนเอง ทั้งทางด้านการกำหนดความหมาย (meaning) วิธีต่าง ๆ ดังเช่น การ
ให้ความหมายของทุนชุมชน ทั้งทุนครอบครัว ทุนสังคม ทุนการเมือง และทุนวัฒนธรรม และ
การให้ความหมายของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ดังเช่นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้น ภายใต้
การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงของ ชุมชนที่เกิดขึ้นจากการเมืองทุน
เงินล้าน ในฐานะที่เป็นทุนเงินตราเข้าไปในชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการทำความเข้าใจถึงเงื่อนไข
กระบวนการที่นำมายังชุมชน หรือการตอบโต้ของชุมชนที่มีต่อระบบการพัฒนาประเทศ
และการแสวงหาทางออกและทางเลือกของชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว
เป็นการนำเสนอสูตรรูปเชิงทฤษฎีและนำความรู้หรือการศึกษาที่ได้นำมาเสนอต่อสาธารณะชน
อันประกอบไปด้วย รัฐบาล ผู้ทำงานเกี่ยวกับชุมชน นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป และที่
สำคัญที่สุดคือชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น

บริบททางภาษาพื้นเมืองชุมชนรังمدแดง

รังมดแดง เป็นชุมชนหมู่บ้านที่ได้ตั้งถิ่นฐานมานานหลายร้อยปีมาแล้ว และตั้ง
บ้านเรือนอยู่กันหนาแน่น เป็นชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการคมนาคม ศูนย์กลางของ
การแลกเปลี่ยนสินค้า ทั้งนี้ เพราะที่ตั้งของชุมชนรังมดแดงเป็นท่าเรือทางเหนือสุดของคลอง
สหิงหม้อ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญที่สุด จากคลองสหิงหม้อออกสู่ทะเลสาบสงขลาไป
เมืองหาดใหญ่ และสถานที่อื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ท่าเรือชุมชนรังมดแดงยังเป็นตลาดน้ำ (ทุกวัน

ເສົາຮັກ) ທຸນໝານຕ່າງ ພ ໂດຍຮອບ ເຊັ່ນ ມ່ວງຈາມ ປະໂຄ ມ່ວນຂອຍ ວັດຂຶນໜູນ ດ້ານຕະວັນອອກ ຊະແລ້ ປາ
ກຣອ ດ້ານຕະວັນຕກ ແລະທຳນັບ ສທິກໍາມ້ອ ທາງທີ່ໄດ້ ລ້ວນມາຄ້າຂາຍທີ່ຕາດນັດວັນດແດງທັງສິນ

ທຸນໝານວັນດແດງ ຈຶ່ງເປັນທຸນໝານທີ່ມີຄວາມເຈົ້າຢູ່ແລະເປັນສູນຍົກລາງກາງແຕກ
ເປີ່ຍນສິນຄ້າ ສູນຍົກລາງທາງວັດນອຽມຕລອດມາຈານມືຖານເຂົ້າສົ່ງ ຄວາມນີຍມໃນການເດີນທາງ
ເປີ່ຍນໄປໄຫ້ ຮັຍນດີແກ່ນເວົ້ວ ທຸນໝານວັນດແດງກາລຍເປັນທຸນໝານປິດທັນທີ

ທີ່ຕັ້ງແລະຂະດ

ທຸນໝານວັນດແດງທີ່ຈະກ່າວລົງທຶນຕ່ອໄປນີ້ ຕື່ອ ໝູ້ທີ່ 3 ຕຳບລໍາແດງ ອຳເກອສິງໜ້າ
ຈັງກວດສັງລາ ມີອານາເຫຼືດຕິດຕ່ອກັບພື້ນທີ່ໄດ້ຮອບດັ່ງນີ້

ທີ່ສະເໜີ	ຕິດຕ່ອກັບ ໝູ້ທີ່ 5 ບ້ານນອກ
ທີ່ຕະວັນອອກ	ຕິດຕ່ອກັບ ໝູ້ທີ່ 6 ບ້ານໍາແດງ
ທີ່ຕິ່	ຕິດຕ່ອກັບ ໝູ້ທີ່ 2 ບ້ານຂມວນ ແລະ
ທີ່ຕະວັນຕກ	ຕິດຕ່ອກັບ ໝູ້ທີ່ 4 ບ້ານໜອງໂຍ

ໝູ້ທີ່ 3 ບ້ານວັນດແດງ ມີຂະດພື້ນທີ່ 256 ໄວ່ 3 ຈານ 79 ຕາງໆວາ ເປັນໝູ້ບ້ານທີ່ມີ
ຂະດພື້ນທີ່ເລົກທີ່ສຸດ ເນື່ອເປົ້າຢັບເຖິງກັບໝູ້ບ້ານອື່ນ ພ ໃນຕຳບລໍາແດງ ແລະມີປະຊາກ 230 ດາວ
ເປັນໝາຍ 98 ດາວ ແລັງ 132 ດາວ ມີຈຳນວນຄວາເຮືອນທັງໝົດ 52 ຄວາເຮືອນ ເນື່ອເປົ້າຢັບເຖິງກັບໝູ້
ບ້ານອື່ນພບວ່າ ມີຈຳນວນປະຊາກຈຳນ້ອຍເປັນທີ່ 2 ຮອງຈາກໝູ້ທີ່ 4 ບ້ານໜອງໂຍ (ດູວຍລະເອີ້ດ
ຈາກຕາງໆຂ່າງລ່ານີ້)

ຕາງທີ່ 1 ແສດງຂະດຂອງພື້ນທີ່ ປະຊາກ ແລະຈຳນວນຄວາເຮືອນຂອງໝູ້ບ້ານໃນຕຳບລໍາ
ແດງ

ລຳດັບທີ	ໝູ້ບ້ານ	ພື້ນທີ່ (ໄຮ/ຕຮ.ວາ)	ຈຳນວນປະຊາກ	ຈຳນວນຄວາເຮືອນ
1.	ໜອງໂດ	840/29	675	127
2.	ຂມວນ	1,396/34	709	139
3.	ວັນດແດງ	256/379	230	52
4.	ໜອງໂຍ	450/342	57	27
5.	ນອກ	872/276	353	80
6.	ໍາແດງ	573/334	262	64
7.	ປ່າຂວາງ	704/386	433	95
ຮວມ		5,096/380	2,721	584

ທີ່ມາ : ສູ່ວັນຊີ້ມູລ ສຳນັກທະເບີນຈາກກະຊວງ ອຳເກອສິງໜ້າ ກວມກາງປົກຄວອງ ກະທຽວ
ມහາດ້າຍ ກັນຍາຍນ 2545

ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนรังمدแดงมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มน้ำคลองสหิงหม้อ โดยอยู่ห่างจากคลองสหิงหม้อไปทางตะวันตกประมาณ 160 เมตร ซึ่งเดิมคลองสหิงหม้อ เชื่อมกับทะเลสาบสงขลา จึงมีน้ำเค็มจากทะเลสาบเข้ามาถึงชุมชนรังمدแดง โดยเฉพาะในฤดูแล้งที่ปริมาณน้ำจืดมีน้อย แต่ปัจจุบันได้สร้างประตูน้ำปิดกั้นไม่ให้น้ำเค็มเข้ามา และได้สร้างฝายกันน้ำเป็นช่วง ๆ เพื่อเก็บกักน้ำจืดเพื่อการเกษตรและอุปโภค บริโภคของประชาชนที่อาศัยอยู่ 2 ฝั่งคลอง โดยเฉพาะใช้เพื่อการเพาะปลูก และเป็นแหล่งน้ำประปาหมู่บ้าน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านรังمدแดงใช้ทำนาข้าว และตามแนวคันนาจะมีต้นตาลโคนด และมีพื้นที่บางส่วนเริ่มเปลี่ยนมาทำไร่สมผasan หรือเกษตรทฤษฎีใหม่แทรกอยู่เป็นระยะๆ

ลักษณะภูมิอากาศ

ชุมชนรังمدแดงมีลักษณะภูมิอากาศเหมือนกับพื้นที่อื่นในอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา คืออยู่ในเขตอากรคร้อนชื่น และอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม กล่าวคือ มีภูมิอากาศทั่วไปร้อนชื่น มีอุณหภูมิค่อนข้างสูง มีฝนตกซุก

1. **อุณหภูมิ** ลักษณะทั่วไปของอุณหภูมิบริเวณชุมชนบ้านรังمدแดง มีอุณหภูมิสูงเกือบสมำ่เสมอตลอดทั้งปี คือ มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 28.1 องศาเซลเซียส เดือนเมษายนและเดือนพฤษภาคม เป็นเดือนที่ร้อนที่สุด คือมีอุณหภูมิสูงเฉลี่ย 29.1 องศาเซลเซียส เดือนพฤษจิกายน และเดือนธันวาคม เป็นเดือนที่อุณหภูมิต่ำที่สุด คือ มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 26.7 องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิสูงสุดและต่ำสุดประจำวัน มีลักษณะที่สัมพันธ์กับแสงอาทิตย์ คือ อุณหภูมิสูงสุดจะอยู่ในช่วงเวลา 13 นาฬิกา ถึง 16 นาฬิกา ส่วนช่วงเวลาที่มีอุณหภูมิต่ำสุดจะอยู่ในช่วงเวลา 3 นาฬิกา ถึง 6 นาฬิกา

2. **ความชื้นและปริมาณน้ำฝน** ชุมชนบ้านรังمدแดงมีอากาศชื้นเกือบทั้งปี ทั้งนี้เนื่องจากตั้งอยู่ในภาคสมุทรทิพย์ มีทะเล 2 ด้าน คือ ด้านตะวันออกเป็นอ่าวไทย และด้านตะวันตกเป็นทะเลสาบสงขลา จึงได้รับความชื้นจากทะเลตลอดเวลา ไม่มีเดือนไหนที่มีความชื้นต่ำกว่า 70.0% ความชื้นเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 77.0% และจะชื้นสูงสุดในเดือนพฤษจิกายน จะมีความชื้นสัมพัทธิ์ถึง 83.0%

สำหรับปริมาณน้ำฝนพบว่า จากรายจายเกือบทั้งปี ฝนจะตกมากในฤดูหนาว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือผ่านอ่าวไทย และชื้นฟื้นบริเวณฝั่งตะวันออกของภาคใต้ จะนำฝนมาตกด้วย เดือนพฤษจิกายนเป็นเดือนที่มีฝนตกมากที่สุด คือมี

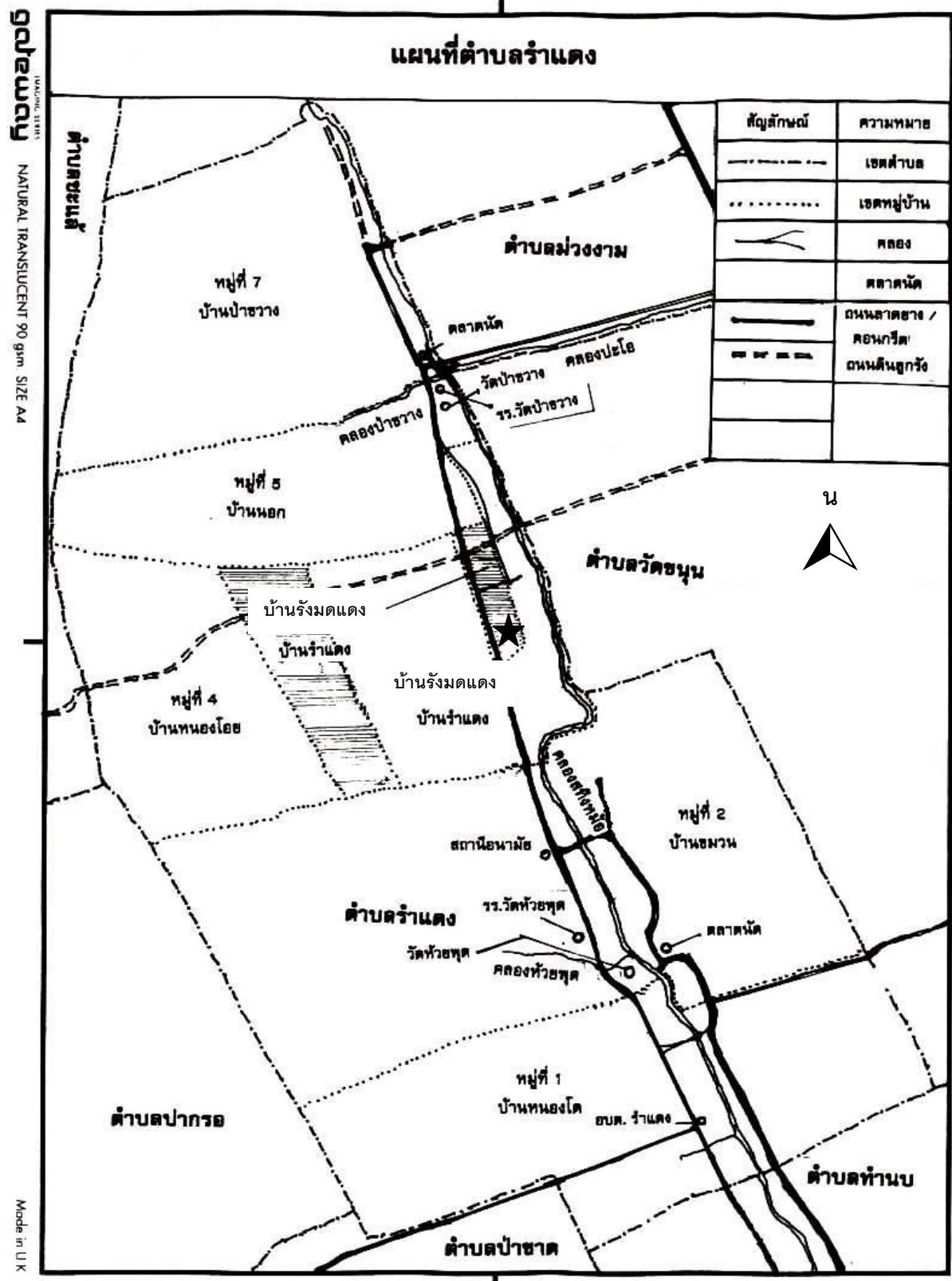
ปริมาณถึง 582.5 มม. รองลงไปคือเดือนธันวาคมตกราด 404.9 มม. และฝนตกน้อยในฤดูร้อน คือเดือนกุมภาพันธ์และมีนาคมมีฝนตกราด 31.7 มม. และ 36.3 มม. ตามลำดับ ปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 2,093.8 มม. นับเป็นปริมาณค่อนข้างสูง

ตารางที่ 2 แสดงอุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝนและความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดสงขลา ในคาบ 30 ปี (2514 – 2543)

สงขลา	ม.ค.	ก. พ.	มี.ค.	เม. ย.	พ. ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	เฉลี่ ย รวม
อุณหภูมิเฉลี่ย	27.2	27.7	28. 4	29.1	29.1	28.8	28.6	28.5	28.1	27.6	26.9	26.7	28.1
ปริมาณน้ำฝน	54.6	37.0	43. 9	77.6	119. 5	93.1	88.0	111. 4	130. 0	252. 2	567. 3	420.3 9	
ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ย	75	75	75	75	76	75	75	74	76	81	83	80	77

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา 2544

3. ลมและทิศทางลม ชุมชนรังมดแดงเป็นชุมชนหนึ่งในสามสี่ทิศทาง ซึ่งอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของลมมรสุม ที่เป็นลมประจำฤดูกาลที่สำคัญของทวีปเอเชีย ทั้งมรสุมหน้าหนาวหรือมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และมรสุมหน้าร้อน หรือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ อย่างละประมาณ 5 – 6 เดือน กล่าวคือในฤดูร้อนหรือมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ พัดผ่านชุมชนรังมดแดงและคาดว่าจะพัดกระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และลมมรสุมหน้าหนาว หรือมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะพัดผ่านระหว่างปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนมีนาคม ซึ่งนี้จะมีคลื่นลมแรงและมีฝนตกซุก บางครั้งที่มีพายุหมุนพัดเข้ามาด้วย และอาจรุนแรงถึงขั้นพายุโซนร้อน (Tropical Storm)

ชุมชนบ้านรังมดแดงมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ ดินที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เนน่าที่จะทำการเพาะปลูก และพื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าว ตามแนวคันนาปลูกต้นตาล โคนด และตามแนวรั้วบ้านจะปลูกไม้ไผ่

ส่วนทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ รังมดแดงอาจกล่าวได้ว่า ขาดแคลนทรัพยากรน้ำ เมื่อมีคลองสหิงหม้อ และสระน้ำอีก 2 – 3 แห่ง ก็ไม่เพียงพอ และใช้ได้เฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น พอดีกับแหล่งก็จะขาดน้ำ ไม่สามารถจะทำการเพาะปลูกได้

สภาพเศรษฐกิจ

ชุมชนรังมดแดง นับเป็นชุมชนเกษตรกรรม เพราะประชากรทุกครัวเรือนประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก และอาชีพดังเดิมของชุมชนนี้คือ การทำนา กับขึ้นตาล โคนด โดยมีความเชื่อว่าดินที่นี่จะปลูกพืชอย่างอื่นไม่ขึ้นหรือไม่เจริญงอกงาม เมื่อประมาณไม่กี่ปีมาแล้ว เริ่มมีการเปลี่ยนสภาพที่นาบางส่วนมาทำเป็นไร่นาสวนผสมตามทฤษฎีใหม่ เริ่มมีการปลูกพืชชนิดอื่นนอกจากข้าว ได้แก่ ไม้ผล และพืชผัก นานาชนิด

อาชีพของประชากร ที่สำคัญได้แก่ เกษตรกรรม รองลงไปก็มีการค้าขายและรับจำนำ

1. การเกษตรกรรม ที่สำคัญ คือการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์

- **การเพาะปลูก** ที่สำคัญคือการทำนา ทำกันทุกครัวเรือน ตามแนวคันนาจะมีต้นตาลโคนดคงอยู่ขึ้น กระჯัดกระจาดอยู่ทั่วไป นอกจากมีการทำไร่นาสวนผสมบ้าง พืชเศรษฐกิจสำคัญของชุมชนรังมดแดง ได้แก่ ข้าว ตาลโคนด มะพร้าว กล้วย มะม่วงเบา และพืชผัก

- **การเลี้ยงสัตว์** ชุมชนรังมดแดงมีการเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปกับการทำนา และมีการเลี้ยงกันเกือบทุกครัวเรือน โดยเฉพาะ วัว สุกร และสัตว์ปีก พวงเป็ด และไก่ ในอดีต การเลี้ยงวัวมี วัตถุประสงค์เพื่อใช้แรงงาน คือ ไถนา แต่ปัจจุบันเลี้ยงเพื่อขาย แนวโน้มการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพคู่กับการทำนา ได้แก่ การเลี้ยงวัว การเลี้ยงหมู เลี้ยงเป็ด เป็นการเลี้ยงแบบเข้มข้น (Intensive) มีโรง หรือคอก และมีการให้อาหารตามหลักการ

2. การอุดหนุนกรรม ชุมชนรังมดแดงมีการแปรรูปผลิตจากน้ำตาลโคนด เป็นน้ำส้มสายชูหมัก โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรังมดแดง หมู่ที่ 3 ตำบลราษฎร์ และได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล ของตำบลราษฎร์ นอกจากนี้ยังมีการแปรรูปน้ำตาลสด จากตาลโคนด เป็นน้ำผึ้งโหนด (น้ำตาลเหลว) และน้ำตาลแวร์

3. การค้าขาย ลักษณะของอาชีพของการค้าขายในชุมชนรังมดแดง ดังนี้ ชาวชุมชนจะนำผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูก ได้แก่ ข้าว ผลผลิต จากตลาดโคนด พืชผัก ผลไม้ จากสวน ไปขายที่ตลาดนัดใกล้บ้าน คือตลาดนัดป่าขาวในทุกวันเสาร์ เมื่อได้เงินก็ซื้อสิ่งของ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตกลับมา และมีบางคนนำผลผลิตของตนเองและวัสดุของเพื่อนบ้าน ไปขายที่ตลาดในนัดใกล้บ้าน หรือตลาดนัดในเมืองสงขลาในวันอาทิตย์ เป็นต้น สำหรับ้าน ค้านหมู่ที่ 3 บ้านรังมดแดงมีเพียงรายเดียว

4. รับจ้าง มีชาวบ้านในชุมชนรังมดแดงหมู่ที่ 3 จำนวนหนึ่งออกไปรับจ้าง ทำงานในโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำที่อยู่ในตำบลใกล้เคียง คือโรงงานในตำบลทำงานและ ตำบลวัด ขันนุน เป็นต้น

สภาพสังคม

1. ประชากร ชุมชนหมู่ที่ 3 ตำบลรำแดงอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มี ประชากร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2545 จำนวน 230 คน เป็นชาย 98 คน และเป็นหญิงจำนวน 132 คน เมื่อ เปรียบเทียบกับหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลเดียวกันพบว่ามีจำนวนน้อยเป็นที่ 2 รอง จากหมู่ที่ 4 บ้านหนองโอย คือบ้านหนองโอยมีประชากรเพียง 59 คน เท่านั้น

ลักษณะทั่วไปของประชากรของชุมชนหมู่ 3 บ้านรังมดแดง ทั้งหมดเป็นคนไทย เชื้อชาติไทย พูดภาษาไทยถิ่นใต้ และภาษากลาง และนับถือศาสนาพุทธ

2. การสาธารณูปโภค ชุมชนหมู่ 3 บ้านรังมดแดง มีไฟฟ้าทุกครัวเรือน และมีน้ำประปาชุมชนของตำบลรำแดงบริการน้ำประปาทุกครัวเรือน มีตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 ตู้

3. การคมนาคมขนส่ง เดินชุมชนบ้านรังมดแดงมีการคมนาคมติดต่อกับชุมชน อื่นได้เฉพาะทางเรือ ตามคลอง สหิรัตน์ออกสู่ทะเลสาบสงขลา และติดต่อไปยังสถานที่ ต่าง ๆ ต่อไปได้มีเรือรับจ้างจากบ้านรังมดแดงไปยังเมืองสงขลาวันละหลายเรือ ในปัจจุบันเมื่อมี ภัยแล้งผ่านชุมชนรังมดแดง และสามารถเชื่อมโยงไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ ทางเรือก็ถูกยก เลิกไป ภายในชุมชนเองก็มีถนนคอนกรีตของ อ.บ.ต. เชื่อมโยงกันตลอด

4. วัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนรังมดแดงมีลักษณะวัฒนธรรมและ ประเพณีแบบชาวพุทธทั้งหลาย มีประเพณีที่สำคัญในรอบปี ดังนี้

- 4.1 ประเพณีงานบุญเดือนสิบ ซึ่งจะทำกันปีละ 2 ครั้ง คือในวัน
แรม 1 ค่ำ เดือนสิบครั้งหนึ่ง และวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบอีกครั้งหนึ่ง
- 4.2 ประเพณีซักพระ หรือลากพระ ซึ่งจัดขึ้นทุกปีในวันแรม 1 ค่ำ
เดือน 11 คือหลังเทศกาลออกพรรษา
- 4.3 ประเพณีสงกรานต์ คือจัดในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี

บทที่ 2

ชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

การวิจัยกรณีศึกษานี้เป็นความพยายามในการทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้านที่เกิดขึ้นจากการมีกองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็น “ทุนเงินตรา” เข้าไปในหมู่บ้าน โดยการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวมีวิธีวิทยาและมีฐานคิดที่สำคัญ คือ เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากจุดยืนและมุมมองของชุมชนเอง ทั้งทางด้านการสร้างความหมาย การให้ความหมายของปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงการทำความเข้าใจถึงเงื่อนไขที่สำคัญต่าง ๆ ทั้งบริบททางวัฒนธรรม หรือทางเศรษฐกิจและตลอดจนสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่สามารถทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ ซึ่งแต่ละชุมชนต่างกันไปในเรื่องที่แตกต่างกัน ดังนั้นการทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนที่เกิดจากการมี “กองทุนหมู่บ้าน” ฐานะที่เป็น “ทุนเงินตรา” ไปในชุมชนหมู่บ้าน ล้วงสำคัญที่เป็นรากฐานที่จำเป็นต่อการทำความเข้าใจ ก็คือ ผู้วิจัยต้องเข้าใจถึงความหมายของ “ทุนชุมชน” ตามความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชุมชนหมู่บ้านเอง รวมถึงการจัดประเภท (Category) ของทุนในมิติต่าง ๆ ซึ่งการทำความเข้าใจนี้ จำเป็นต้องมีการสืบค้นถึงรากฐานประวัติ-ศาสตร์ของชุมชน ตั้งแต่อดีตในยุคก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจถึงการดำรงอยู่และเงื่อนไขของการดำรงอยู่ของชุมชน และการทำความเข้าใจเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการเขื่อมโยงไปถึงการบูรณาการระหว่างทุนชุมชนกับกองทุนหมู่บ้าน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ทางสังคมขึ้น

“ทุนชุมชน” ในบริบทของชุมชนหมู่บ้าน “รังมดแดง”

การศึกษาวิจัยนี้ให้ความสำคัญต่อความเป็นตัวตน ลักษณะของชุมชนในการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะบริบทในแต่ละชุมชนหมู่บ้านต่างกัน มีความแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมาชีต ความสูงต่ำของพื้นที่ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินแหล่งน้ำ หรือสถานที่ตั้ง การคมนาคม สภาพทางกายภาพ สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ที่ล้วนต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสมความรู้และประสบการณ์ที่นำไปสู่การดำรงอยู่ของชุมชน ทั้งทางด้านการทำมาหากิน การสร้างที่อยู่อาศัย การสร้างความปลอดภัยในการดำรงชีวิต การสร้างระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข รวมถึงการรวมกลุ่มเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นใน

ชุมชน โดยสภาพดังกล่าวนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง และมีเป้าหมายหลักเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการของคนในชุมชน กระบวนการสร้างความรู้และประสบการณ์ของชุมชนนี้นำไปสู่การก่อให้เกิดเป็น ทุน (Capital) ในมิติ ต่างๆ ของชุมชน ดังเช่น ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ การก่อรูปของทุนต่าง ๆ เมื่อก่อขึ้นแล้วก็จะก่อให้เกิดการสะสมทุนในด้านต่าง ๆ ต่อไป ดังนั้นทุนชุมชนในการวิจัยนี้จึงใช้ในความหมายกว้าง ๆ ว่า

“...ทุนของชุมชนมีความหมายกว้าง หมายรวมถึงสิ่งที่ชุมชนได้พยาบาล สร้างและสะสมมาเป็นเวลานาน เพื่อให้ชุมชนมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค การมีสุขภาพที่ดี มีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทุนชุมชนจึงอาจหมายถึงแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชุมชน การร่วมมือร่วมใจกันทำมาหากิน การแบ่งปันผลได้จากการผลิต การดูแลผู้ป่วย การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การช่วยป้องกันโรคผู้ร้าย การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างหมู่บ้านเมื่อเกิดฝนแล้ง ฯลฯ ทุนชุมชนอาจมีการสะสมพอกพูนขึ้น หรือสูญหายไปตามช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ชุมชน การสืบคันเพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับทุนชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงการสะสมทุนของชุมชนที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน...” (นภากรณ์ หวานน์ และคณะ 2544 : 21)

การก่อรูป ความหมาย และกระบวนการสะสมทุนชุมชน

การก่อรูปของ “ทุนชุมชน” เกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ของชุมชนหมู่บ้านที่มีต่อสิ่งต่างๆ โดยรอบ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “บริบททางภาษา สังคม วัฒนธรรมและการเมือง” เพื่อเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเอง โดยการก่อรูปทุนชุมชนนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วยังก่อให้เกิดการสะสมทุนอีก 1) ทุนธรรมชาติ หมายถึงลักษณะทางภาษาของชุมชนที่แต่ละชุมชนจะมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ดังเช่น สภาพดิน สภาพน้ำ สภาพอากาศ ลักษณะที่ตั้ง ปริมาณน้ำฝน เส้นทางคมนาคม เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลและเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งวิถีการผลิต การบริโภค และการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่นๆ 2) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กฎเกณฑ์ กติกาของกรอบกฎหมาย รวมถึงการดูแลจัดสวัสดิการในเรื่องต่างๆ ให้กับคนในชุมชน รวมถึงอุดมการณ์ ระบบความคิดความเชื่อ และระบบความรู้ที่คนในชุมชนสร้างสรรค์สืบสานในชุมชนจากคนกลุ่มหนึ่งสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง 3) ทุนทางเศรษฐกิจ หมายถึง

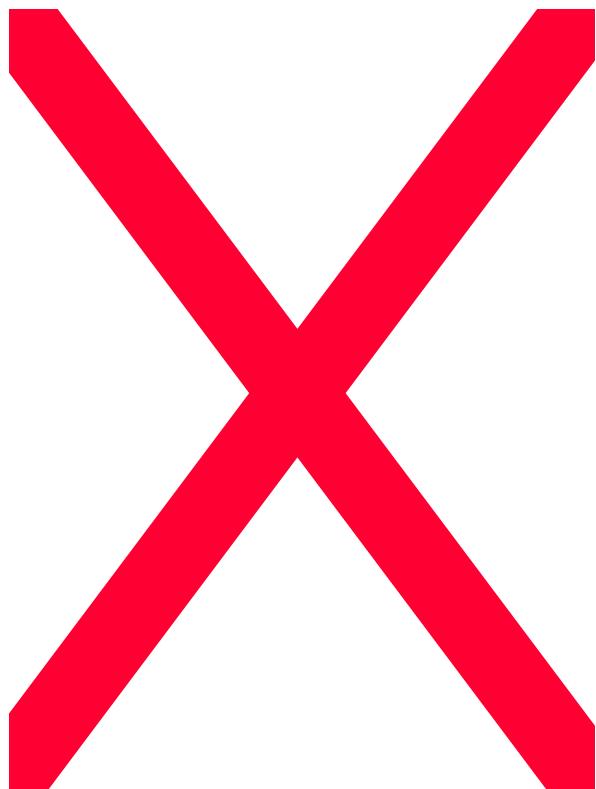
ความสามารถในการผลิต การเพิ่มนูกล่าให้กับสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ ทรัพยากร รายได้ เครดิต เงินทุนหมุนเวียน นอกจากรายรับจากการบริโภค การแลกเปลี่ยนผลผลิตและการจัดสรรงลได้จากการผลิต และ 4) ทุนทางการเมือง หมายถึงความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง การประสานผลประโยชน์และการอุปถัมภ์กันอย่างสบสันติ โดยทุนทั้ง 4 มิตินี้ไม่ได้แยกออกจากกันอย่างชัดเจน แต่มีการก่อรูปมีการให้ความหมายและมีกระบวนการ สะสมทุนแต่ละมิติที่มีความเชื่อมโยงกัน การแบ่งทุนชุมชนออกเป็นมิติต่างๆ ก็เพียงเพื่อช่วยให้มองเห็นมิติอันซับซ้อนของทุนชุมชนที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน

ทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจและกระบวนการสะสมทุนชุมชน หมู่บ้าน “รังมดแดง” เป็นชุมชนที่มีการก่อตั้งและมีการรวมกลุ่มกันเป็นเวลากว่า 200 ปี ประวัติศาสตร์อันยาวนานของ หมู่บ้านรังมดแดงผูกพันอยู่กับสายนาสักทึ้งหม้อ “คลองสหิงหม้อ” (คลองในที่นี่ หมายถึง ลำน้ำขนาดใหญ่หรือในภาษาภาคกลาง เรียกว่า “แม่น้ำ”) เป็นคลองที่มีความยาวที่เริ่มต้นจากบ้านสหิงหม้อ จนถึงวัดป้าขาวang มีความยาวประมาณ 11 กิโลเมตร ด้วยความยาวของคลองสหิงหม้อนี้ ทำให้เกิดมีชุมชนอยู่ริมสองฝั่งเป็นจำนวนมาก ดังเช่น บ้านสหิงหม้อ บ้านหรียง บ้านสีกัก บ้านมะพร้าว บ้านแม่ลาด บ้านตาดหน บ้านทำนบ บ้านหนองโคล บ้านขมวน บ้านรังมดแดง และบ้านป้าขาว (ดูแผนที่หน้า 24 ประกอบ) โดยคลองสหิงหม้อนี้นับได้ว่าเป็นคลองที่มีความสำคัญมากที่สุดของอำเภอสิงหนครและเป็นคลองที่เชื่อมต่อทะเลสาบสงขลา ดังนั้นคลองนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนหมู่บ้าน นับตั้งแต่การเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก การเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เช่น เป็นแหล่งอาหาร แหล่งน้ำ ตลอดจนเป็นแหล่งชุมทางของการเกิดการแลกเปลี่ยนขึ้นในชุมชนนับได้ว่าคลองสหิงหม้อเป็นทุนทางธรรมชาติที่สำคัญของชุมชนหมู่บ้านริมสองฝั่งคลองรวมทั้งหมู่บ้านรังมดแดงด้วย การเป็นทุนธรรมชาตินี้ช่วยคลองสหิงหม้อนี้ ช่วยบ้านมองว่า เป็นเส้นทางการคมนาคมหลักที่สำคัญที่ไม่ว่าจะเดินทางไปยังสงขลา หรือไปติดต่อกันข่ายที่ได้ก็ตาม ก็ต้องมาที่คลองนี้และชุมทางนี้เป็นหลัก

“...พูดถึงคลองสหิงหม้อนี้ ก็เป็นเส้นเลือดสำคัญของคน多了นี่ ที่สิงหนครนี่ เรียกว่าต้องใช้คลองนี้กันหมดเลย สมัยก่อนไม่มีรถ มีแต่ท่าเรือ สมัยก่อนเขาว่า...ให้เข้าท่าเข้าทาง...เข้าท่าเข้าทางก็คือท่าเรือ แต่สมัยนี้ท่าเรือไม่มีแล้วหมดไม่เสียแล้ว...เมื่อตอนอาทิตย์ขึ้นเป็นเดือนอยู่อาทิตย์เป็น...ยอมพ่อ ก้าวอาตามาไปรักษาที่สงขลา กับหมอกลินิก ต้องนั่งเรือแจว ก็มาที่คลองสหิงหม้อ...”

บ้านรังมดแดง

จากการที่ทุนชุมชนเมื่อก่อกรูปแล้ว ยังส่งผลต่อการก่อให้เกิดทุนชุมชนอื่น ๆ ตามมาด้วย การเป็นเส้นทางคมนาคมหลักของคลองสหง่อมนัน นำไปสู่การก่อรูปทุนทางเศรษฐกิจทางด้านการแลกเปลี่ยนผลผลิต กล่าวคือ การเป็นเส้นทางคมนาคมหลักนี้ยังผลให้เกิดเป็นแหล่งชุมทางที่ ชาวบ้าน เรียกว่า “ตลาดนัด” ที่กล้ายเป็นแหล่งหรือพื้นที่ที่ชาวบ้าน

นำสินค้าหรือผลผลิตทางการเกษตรมาซื้อขายแลกเปลี่ยน โดยตลอดลำคลองจะมีตลาดนัดทุกวันครบอาทิตย์สลับกันไป ดังเช่น วันอาทิตย์ ตลาดนัดบ้านพร้าว วันจันทร์ ตลาดนัดท่าเสา วันอังคาร ตลาดนัดวัดธรรมโรงชี วันพุธ ตลาดนัดบ้านหนองหน วันเสาร์ ตลาดนัดบ้านรังมดแดง เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนจะนำสิ่งของหรือผลผลิตทางการเกษตรมาแลกเปลี่ยนแตกต่างกันไปตามวิถีการผลิตของตนเอง ดังเช่น บ้านรังมดแดง มีการปลูกข้าวและทำนา้ำาตลาดโตนดมาก ก็จะนำข้าวและนำนา้ำาตลาดโตนดมาขาย บ้านม่วงงาม มีการทำกะปิ น้ำ้าปลา ปลูกหอม พริก และบ้านสทิงหม้อก็จะมีการทำหม้อ และไปขายยังตลาดนัด และเรือยอไปขายยังสงขลา หรือบางครั้งมีการไปขายไก่ลึงพัทลุง เป็นต้น สำหรับ “บ้านรังมดแดง” นอกจากจะเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบในเชิงการค้าจากการมีที่ดังเป็นท่าเรือที่มีคนมาใช้บริการมากที่สุด นับตั้งแต่บ้านประดู่เจียน บ้านหนองหอย บ้านวัดขนุน บ้านປะโอ บ้านชะแล บ้านม่วงงาม และบ้านปากรอ โดยเป็นท่าเรือปลายสุดของลำคลองสทิงหม้อ ที่ทำให้บ้านรังมดแดงกล้ายเป็นศูนย์กลางของการค้าคมนาคมและกล้ายเป็นแหล่งชุมชนของการแลกเปลี่ยนด้วย โดยตลาดนัดของบ้านรังมดแดงเป็นตลาดนัดวันเสาร์จะเป็นตลาดนัดใหญ่ และผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย และจากสภาพการค้าคมนาคมที่ต้องอาศัยเรือแจวเป็นหลัก ชาวบ้านรังมดแดงยังได้มีการนำผลผลิตของชุมชนเข้าไปขายตามตลาด นัดเรือยอไปตามคลอง สทิงหม้อจนถึงปากคลองออกทะเลสابสงขลา โดยไม่ว่าจะค้าขายที่ใดก็ตามชาวบ้านรังมดแดงจะเอาของที่ผลิตได้ ดังเช่น ข้าว น้ำ้าาตลาดโตนด ใส่เรือแจวไปตามรายทาง เรือยอไปจนถึงเมืองสงขลา (แต่เดิมเรียกเมืองสงขลาว่า บ่ออย่าง) แต่ต่อมามีคนมากขึ้น ระบบการค้าคมนาคมส่งทางน้ำ้ามีความทันสมัยมากขึ้น ได้มีการนำเรือยนต์มาใช้ในการเดินทาง ค่าโดยสารในสมัยนั้น 5 บาท นับระยะทาง ตั้งแต่บ้านรังมดแดงถึงปลายทาง จากลักษณะและปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ชุมชนแห่งบ้าน “บ้านรังมดแดง” เป็นแหล่งแห่งความเจริญ มีผู้คนอยู่อย่างหนาแน่น ในลักษณะที่ชาวบ้านเรียกว่า “แมวเดินบนหลังคาดหัว” ทั้งหมู่บ้าน โดยไม่ต้องลงพื้นดิน” และเนื่องจากสมัยก่อนที่บ้านเรือนหนาแน่นมาก ชาวบ้านจะมาตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกัน ช้อนกัน ชิดติดกันมาก ๆ เหลือมช้อนกัน และเมื่อมีทางการมาสำรวจหมู่บ้าน ได้เห็นลักษณะการตั้งบ้านเรือนคล้ายกับ “รังมดแดง” จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านรังมดแดง” แต่ต่อมาการเรียกชื่อดังกล่าวได้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม

จากบริบททางภาษาพาก สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง ที่มีลักษณะเป็นที่ราบกว้าง มีต้นตาลและต้นไผ่ขึ้นเป็นจำนวนมากนับเป็นแสนต้น ทุนธรรมชาตินี้นำไปสู่การก่อสรุปทุนทางเศรษฐกิจ ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงมีอาชีพหลักดังเดิมตามวิถีการผลิตคือ การทำนาปลูกข้าว ขี้นตลาด และการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากตลาด ดังเช่น น้ำผึ้งโนนดลูกโนน และมีการนำต้นไผ่มาใช้ประโยชน์ในการทำกระบอกตาล และนำต้นตาลและต้นไผ่

มาทำเป็นฝาบ้าน เสาบ้านและปลูกบ้านได้ทั้งหลัง “...แต่ก่อนดั้งเดิมมานี้เข้าทำมาหากิน กันคือ ทำนา ขึ้นตาก ... มีต้นไผ่ เอาน้ำตากมาเคี่ยวเป็นน้ำผึ้งเหลวใส่ไว้เป็น ปอด (ปอด หมายถึง ปีบ)...” ซึ่งเห็นได้ว่า บ้านรังมดแดงมีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ นับได้ว่า บ้านรังมดแดงมีทุนธรรมชาติเพียงพอต่อการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ บ้านรังมดแดงยังมีการก่ออู่ปุ่นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันอีกทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการจัดสรร โดยการผลิตนั้น ชาวบ้านรังมดแดงปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก และเนื่องจากฐานที่ดินของบ้านรังมดแดงอยู่ในบริเวณเป็นที่ราบกว้าง มีฝนตกทุกในช่วงหน้าหนาว ดังนั้น การผลิตข้าวของชาวบ้านจึงมีเพียงพอต่อการบริโภค อีกทั้งยังมีการสะสมข้าวที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรในรูปของตันข้าวแห้งไว้ในยุงชา ซึ่งทุกบ้านจะมีการยุงชาข้าวไว้เก็บข้าว และเมื่อต้องการบริโภคหรือนำออกมากลับเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องบริโภคอื่น ๆ ชาวบ้านจึงจะนำออกมายังที่ต้องการบริโภคหรือแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ชาวบ้านรังมดแดงยังมีฐานของ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านจะไม่ขายข้าวที่มีอยู่จนกว่าจะมีความแนใจว่า จะมีข้าวบริโภคในปีถัดไป

“...เมื่อก่อนชาวบ้านทำนาได้ก็จะเก็บข้าวไว้ในยุงชา เมื่อถึงเวลาขายจะขาย ไม่หมด เพราะว่าถ้าทำได้ปีนึงก็จะเก็บห้องนี้ ห้องหนึ่งไว้ขายปีหน้า และเมื่อแนใจว่าจะได้กินข้าวใหม่ก่อนถึงจะขายข้าวเก่า...”

และจากสภาพดิน น้ำ และอากาศ และวิถีการผลิตข้าวปีละครั้งที่เรียกว่า “ข้าวปี” ทำให้ข้าวของบ้านรังมดแดงเป็นที่นิยมรับประทาน คนในบริเวณโดยรอบนิยมซื้อข้าวที่บ้านรังมดแดง เนื่องจากมีรสชาติดี หอม เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็น “ข้าวพระยาเสวย” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ข้าวยาเหวย” ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีการปลูกเพื่อบริโภคกันอยู่ แต่ไม่นิยมมากเช่นกับสมัยก่อน เนื่องจากในปัจจุบันมีการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ เรียกว่า “ข้าวหลวง” หรือ “ข้าวชัยนาท” ที่ชาวบ้านบอกว่าเป็นพันธุ์ข้าวที่ได้ผลผลิตมาก

สำหรับผลผลิตจากตลาดโนนด ชาวบ้านรังมดแดงแทบทุกครัวเรือน จะมีการขึ้นตากทุกวัน เนื่องจากการปัดตลาดจำเป็นต้องปัดทุกวัน จึงจะได้น้ำตาล ถ้าเว้นจากการปัดตลาดเพียงวันเดียว น้ำตาลที่ได้จะไม่มี การสะสมน้ำตาลที่ได้จากการปัดตลาดโนนด ชาวบ้านจะนำมาเคี่ยวเป็นน้ำตาลผึ้งเหลวใส่ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำผึ้งหนอง” และชาวบ้านจะเก็บสะสมน้ำผึ้งนี้ไว้ในปีบ หรือในโถ และนำออกมายาที่ตลาดนัดหรือมีคนมาซื้อ ซึ่งการนำออกมายา หรือ แลกเปลี่ยน ชาวบ้านจะนำออกมายาที่ตลาดนัดหรือมีคนมาซื้อ ที่เพียงพอต่อการแลกเปลี่ยนเพื่อการบริโภค ยกเว้นแต่ว่ามีความจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก จึงจะนำน้ำผึ้งให้คนออกมายาเป็นโถ ดังนั้น เห็นได้ว่า การสะสมทุนของชาวบ้านรังมดแดง จะเป็นการสะสมทุนรูปของ

ผลผลิตต้นน้ำ กล่าวคือ การเก็บข้าวในยุ่งชาวโดยไม่สี การเก็บน้ำผึ้งหนอง แต่ชาวบ้านรังมดแดงไม่นิยมแปรรูปผลผลิตสำเร็จรูปดังเช่นน้ำตาลแ冤่ ทั้งนี้อาจมีฐานมาจากภารมีแหล่งธรรมชาติมากเกินพอต่อการสะสมในแต่ละปี

นอกจากนี้ชาวบ้านยังมีการจัดระบบการผลิตระหว่างทุนธรรมชาติและทุนเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ทั้งสภาพดิน น้ำ อากาศ และปริมาณน้ำฝน กล่าวคือ การจัดระบบการทำนา กับการทำชั้นตาก ในหน้าทำนาคือหน้าฝน ในช่วงนี้ชาวบ้านจะขึ้นตากน้อย หรือไม่ขึ้นเลยเป็นระยะเวลา 4 เดือนของฤดูกาลของการทำนา เนื่องจากลักษณะธรรมชาติของตาก คือ น้ำน้อยในช่วงฝนตกมาก ตั้งนั้น ในช่วงหน้านาชาวบ้านจะทำนาข้าวอย่างเต็มที่ และเมื่อถึงหมดหน้านา ปริมาณน้ำฝนน้อย ต้นตากจะมีน้ำตากมาก ชาวบ้านก็จะขึ้นตากเป็นจำนวนมาก โดยชาวบ้านจัดระบบการทำนา กับการทำชั้นตากสลับกันไปอย่างนี้ทุกปี และนอกจากชาวบ้านจะมีการสะสมทุนในรูปผลผลิตแล้ว ชาวบ้านยังนิยมน้ำเงินที่ได้จากการขายข้าว ขายน้ำตาลไปซื้อที่น่า นับได้ว่าเป็นการสะสมทุนของชาวบ้านที่ไม่ได้อยู่ในรูปของเงินตรา

“...ก็พอเก็บไว้ในเดือนยี่หิ้น เดือนกุมภาพันธ์ พอมีนาคม ถึงเมษายน พฤษภาคมิถุนายน ก็เริ่มขาย กลัวว่า่น้ำจะท่วมของที่เก็บไว้ เมื่อก่อนน้ำท่วมใหญ่ที่นี่ แต่ก่อนมีพ่อค้า แม่ค้า มาซื้อไปผัด (คือเดี่ยวต่อ) ทำน้ำตาลแ冤่... เมื่อก่อนที่นานี้ได้มามาเพราขายข้าวซื้อน่า ขายน้ำตาลซื้อน่า...”

สำหรับการสะสมทุนเศรษฐกิจในรูปอื่น ๆ นั้น ชาวบ้านสะสมทุนโดยการเลี้ยงหมู ซึ่งชาวบ้านรังมดแดงยังนิยมการเลี้ยงหมู โดยการเลี้ยงหมูในสมัยดังเดิมนั้น แตกต่างจาก การเลี้ยงหมูปัจจุบัน กล่าวคือ เลี้ยงตามแบบธรรมชาติ เป็นการเลี้ยงแบบตามมีตามเกิด พันธุ์หมูดังเดิม เรียกว่า “หมูขี้พร้า” ซึ่งระยะเวลาเลี้ยงหมูให้ต่ำากพอที่จะขายได้นั้น ต้องใช้เวลาเลี้ยงนาน 9 – 10 เดือน ชาวบ้านจะขายหมูต่อเมื่อ มีความจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก ดังเช่น การใช้จ่ายในการศึกษาของลูก

“..พอดูมจบวัดป่าขวาง แล้วเห็นว่าไปสอบได้มหาฯ (คือโรงเรียนวชิราลุณ โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ในจังหวัดสงขลา) ก็ให้ลูกไปอยู่สงขลา พอบนมหาฯ ก็สอบปั๊ตานี ก็ส่งเบี้ย (คือเงิน) ให้ลูกเดือนละ 300 บาท สมัยก่อน ขายหมูสักตัวได้ 300 บาท ไม่จ่ายแล้ว ไม่แตกแล้ว เป็นแบบกร้อยแล้วส่งให้ลูกเลย...”

นอกจากนี้การสะสมทุนของชาวบ้านรังมดแดง ยังเห็นได้จากการสร้างบ้าน โดยในสมัยก่อนชาวบ้านรังมดแดงนิยมที่จะสร้างบ้านที่ลักษณะนี้อย่างการสะสมทุน เป็นการสร้างบ้านจากเล็กไปใหญ่ มีการสะสมฝ่าบ้าน เสาบ้าน หน้าต่าง เมื่อครบแล้วจึงจะสร้างบ้านเป็นหลัง และวัสดุการสร้างบ้านนั้น ก็เป็นวัสดุที่หาได้ภายในหมู่บ้านเอง ซึ่งการสร้างบ้านผ่านการสะสมทุนนี้ ชาวบ้านมองว่า เป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่สร้างบ้านได้โดยไม่ต้องเป็นหนี้ ก่อให้คือมีวิธีคิดที่แตกต่างจากคนในสมัยปัจจุบัน

“...คนสมัยนี้พอกษาปลูกบ้านก็จะปลูกบ้านใหญ่ ๆ เลย แต่ก่อนปลูกหน้าอยู่ (หน้า คือ บ้านหลังเล็ก ๆ) พอกแต่งงานแล้ว ปลูกหน้าอยู่ก่อน กว่าจะได้ปลูกเรือนใหม่ ฉันยังพูดว่า คนสมัยนี้พอกสร้างแล้วสร้างใหญ่เลย แต่ก่อนสะสม ปีนี้ชื่อเสา 6 เสา ปีหน้าชื่อโคนตะโนนด (ต้นตาลที่มีอายุมากสามารถนำมาสร้างบ้านได้) ปีละตัน 2 ตัน ได้ครบแล้วจึงสร้างบ้านทั้งหลัง...”

ดังนั้นจากที่กล่าวมา การผลิตซึ่งเป็นทุนทางเศรษฐกิจของชาวบ้านรังมดแดงนั้น อยู่บนฐานของการผลิตที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้าน อันได้แก่การปลูกข้าว การทำนาพื้นที่ การทำเลี้ยงหมู และผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ และมีการสะสมทุนซึ่งไม่ได้เป็นการสะสมทุนในรูปของเงินตรา กล่าวคือ การสะสมทุนในรูปของต้นข้าวน้ำพื้นที่ การทำเลี้ยงหมู การสร้างบ้าน ที่นำไปสู่การสร้างความมั่งคั่ง แต่เป็นการสะสมทุนเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคง คือ การตอบสนองความเพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละปี

นอกจากนี้ทุนเศรษฐกิจในด้านการแลกเปลี่ยน บ้านรังมดแดงมีข้อได้เปรียบในเชิงการแลกเปลี่ยนมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนศูนย์กลางเด่นทางคมนาคมหลัก คือ คลองสหิรัมหม้อ (แม่น้ำสหิรัมหม้อ) ที่ไม่ว่าจะเดินทางไปยังเมืองสงขลา ไม่ว่าจะไปติดต่อกับค้าขายที่ใดก็ตาม ก็ต้องมาที่ชุมทางปลายทางของคลองเป็นทางหลัก ดังนั้นบริเวณบ้านรังมดแดงจึงเป็นแหล่งตลาดนัดที่พ่อค้าแม่ค้าต่างนำสินค้ามาขาย หรือแลกเปลี่ยน ซึ่งเรียกว่า “ตลาดนัดวันเสาร์” ที่เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งชุมนุม การแลกเปลี่ยน และการค้าจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในลำคลองเดียวกัน ดังเช่น ม่วงงาม วัดขันนุน ทำนบ ป่าขาด ปากรอ โดยสินค้าที่ชาวบ้านนำมาขาย (ใช้คำว่า “ขาย” มาจากว่าการแลกเปลี่ยน เนื่องจากหมู่บ้านนี้ มีการแลกเปลี่ยนระบบเงินตรา mata ตั้งแต่ในอดีต) ก็คือ ข้าว โดยเฉพาะข้าวที่มีชื่อเสียงของบ้านรังมดแดง คือ “ข้าวยาเหวย” และสินค้าอีกอย่างหนึ่งที่เป็นผลผลิตที่สำคัญคือ น้ำผึ้งหนอง ซึ่งจะมีคนมาวิบัติเป็นจำนวนมาก สำหรับของที่ชาวบ้านรังมดแดงต้องการซื้อจากคนหมู่บ้านอื่น ก็คือ สิ่งของหรืออาหารที่ชาวบ้านรังมดแดงไม่ได้ผลิตเอง ดังเช่น กะปิ พริก หอม กระเทียม ที่เป็น

ผลผลิตจากตำบลม่วงงาม เป็นต้น ดังนั้น เห็นได้ว่าบ้านรังมดแดงมีความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ ที่ทำให้ ชาวบ้านมีลู่ทางทางการค้ามาตั้งแต่ในอดีต

“...เมื่อก่อนตลาดใหญ่กว่าที่อึก เมื่อก่อนคนตำบลจะแลม้ายของที่นี่ เพราะ ที่นี่มีแม่ค้ามาจากสหิมม้อ พายเรือมาซื้อข้าว มาซื้อน้ำผึ้งที่นี่ คนตำบลจะแลดตำบลบางเขี้ยด ตำบล วัดขุน มากซื้อน้ำผึ้ง ตำบลม่วงงาม ก็ มาที่นี่หมัด เมื่อก่อนตำบลวัดขุนนี้ พอตอนเย็น คนจะหาบแต่งมา กองไว้ริมคลอง หานมาตั้งไว้เป็นกองเลย...”

สำหรับทุนเศรษฐกิจด้านการบริโภคนั้น ชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง ต้องบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ได้ผลิตเองผ่านกลไกการแลกเปลี่ยน กล่าวคือ “บ้านรังมดแดง” มีฐานการผลิตหลักอยู่ที่การปลูกข้าวและการทำน้ำผึ้ง honnd และจากการบ้านรังมดแดงเป็นแหล่งชุมชน การแลกเปลี่ยน ได้แก่การมีตลาดนัดทุกวันเสาร์ จึงทำให้ชาวบ้านรังมดแดงไม่มีความจำเป็นต้องผลิตสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาบริโภค ประกอบกับความเชื่อของชาวบ้านรังมดแดงว่า ในพื้นที่นี่ไม่สามารถปลูกอะไรได้ เพราะปลูกอะไรไม่ขึ้น เพราะสภาพน้ำ มีลักษณะเป็นน้ำกร่อย และมีความเชื่อว่า ห้ามมีการขุดและไม่ต้องการให้พื้นที่นาของตนเองมีการขุดเป็นรู เนื่องจากมีความเชื่อว่า ถ้าที่นาเป็นรูแล้วจะทำให้ข้าวได้ผลผลิตที่ไม่ดี แต่อย่างไรก็ตาม จากการทำบ้านรังมดแดง เป็นแหล่งชุมชน จากการแลกเปลี่ยนนี้เอง ชาวบ้านรังมดแดงจึงนำของที่ตนเองผลิตได้ไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอุปโภคและบริโภคที่จำเป็น โดยจะนำทุนเศรษฐกิจที่สะสม ดังเช่น ข้าว ออกมาราคาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของ หรือผลผลิตทางการเกษตรเฉพาะในปริมาณที่เพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละอาทิตย์เท่านั้น

จากที่กล่าวมา ทุนชุมชนในด้านทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ รวมทั้งกระบวนการสะสมทุนชาวบ้านรังมดแดงนั้น ในด้านการผลิตข้าว นำตาล โนนดและมีการสะสมทุนเศรษฐกิจ โดยเฉพาะมีการสะสมทุนในรูปที่ไม่ใช่เงินตราตามตั้งแต่ในอดีต ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านรังมดแดงก็ยังคงมีการสะสมทุนในลักษณะเช่นนี้อยู่ และเป็นการสะสมทุนที่นำไปสู่ความมั่นคง เพื่อการบริโภค การดำรงชีวิต การมีชีวิตความเป็นอยู่ และไม่ได้เป็นการสะสมทุนเศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นไปเพื่อการสร้างความมั่งคั่ง ดังเช่นที่เห็นได้จากการแลกเปลี่ยนในปริมาณที่เพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละสัปดาห์ และการไม่ขายข้าวจนกว่าจะแน่ใจว่าจะมีข้าวเพียงพอเพื่อการบริโภคในปีหน้าและในแต่ละปี

ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และกระบวนการสะสมทุนจากบริบททางภาษาพ ทุนเศรษฐกิจ และกระบวนการสะสมทุนเศรษฐกิจ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ชุมชนบ้านรังมดแดงที่เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ก็มีการสะสมทุนทางสังคมผ่านการแลก

“...สมัยก่อนนั้นมีการรวมกลุ่ม ถึงแม้มันจะไม่เป็นกลุ่มแต่ก็เหมือนกับเป็นกลุ่ม เพราะอย่างหมายความว่า วันนี้ผมไปขอแรงจากชาวบ้านมา 20 – 30 คน ช่วยกันทำนา ตอนเก็บเกี่ยว ตอนดำเนิน ตอนถอนกล้า ชาวบ้านเข้าวามาด้วย ช่วยกันໄกและในบางครั้ง บ้านไหนมีลูกอ่อน ไม่มีเวลาเลี้ยงลูก ชาวบ้านบางบ้านก็จะระดมกันมาช่วยกันวันสองวัน และตอนที่ไปช่วยกัน เจ้าของนาต้องเลี้ยงข้าว ตอนเข้าก็มีข้าวเหนียว ทำถั่วต้ม ถั่วเขียวต้มราดข้าวเหนียว แกงคั่วไก่คั่วหมู ก แล้วจะมีของหวานเป็นข้าวเหนียวคลุกมะพร้าว ในตอนเย็นอาจมีการเลี้ยงเหล็กันแล้วแต่ความต้องการของคนมาช่วยว่าจะเรียกร้องอะไร...”

ชี้งการพึงพาอาศัยกันนี้เป็นทุนทางสังคม ที่ชาวบ้านรังمدแดงถือเป็นประเพณีที่มีการเอื้ออาทร พึงพาอาศัยกันมาโดยตลอด แต่มาสมัยในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการจ้างทำนา กัน แต่การสืบทอดกิจยังคงดำเนินอยู่ในลักษณะของการรวมกลุ่มกันในด้านการผลิต เช่น การตั้งกลุ่มปุ๋ย กลุ่มเกษตรกร (รายละ เอียด ประกอบในภาคผนวก) นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันในการคูแลสวัสดิการของชาวบ้านกันเองนั้น ชาวชุมชนบ้านรังمدแดง ได้มีการจัดสร้างสวัสดิการ และถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติกันมา ดังเช่น ในการขึ้นต้าล โดยการดำเนินชีวิตประจำวันนั้น ชาวบ้าน รังمدแดงต้องขึ้นต้าลอีกสองครั้ง น้อยวันละ 2 ครั้ง และจากลักษณะทางธรรมชาติของต้นต้าล ที่ต้องมีการปัดต้าลทุกวัน มีชนน้ำนำต้าลจะไม่เหลือ ซึ่งจากลักษณะตามธรรมชาติของต้นต้าลนี้เอง ชาวบ้านก็มีการเรียนรู้ในด้านการพึงพาอาศัยช่วยเหลือกัน กล่าวคือ ถ้ามีคนในชุมชนหมู่บ้านป่วย ไม่สามารถขึ้นต้าล ชาวบ้านก็จะมาช่วยขึ้นต้าลโดยแบ่งกันหลายคน ดังเช่น ถ้าคนป่วยขึ้นต้าล วันละ 20 – 30 ตัน ชาวบ้านที่มาช่วยขึ้นต้าลก็ต้องแบ่งไปคนละ 5 – 10 ตัน เพื่อปัดต้าลแทน คนป่วยจะครบจำนวนตันต้าลของผู้ป่วย ซึ่งกระบวนการ การสะสมทุนสังคมนี้ได้ดำเนินอยู่และสืบทอดเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในรูปของการรวมกลุ่มกันเป็นกองทุนสวัสดิการที่ไม่เพียงแต่จะพึงพาอาศัยดูแลกัน แต่เป็นการกระทำการที่ต่อ กันโดยนัยของการกระทำระหว่างกันทางสังคม

“...การขึ้นศาลปกติต่างคนต่างขึ้น แต่ถ้าเจ็บป่วย คือไม่ได้ขึ้น ขึ้นไม่ได้ ต้องขอไปช่วยแรงจากเพื่อน ช่วยกันคนละ 5 ตัน 10 ตัน ได้ เพราะ คนที่ไข้ป่วยขึ้น ไม่รอด (หมายถึง ไม่สามารถขึ้นศาลได้) เพราะ ถ้าเว้นสักวันสองวันศาลจะเสีย

หมอดตาลนี้มันไม่เหมือนอย่างอื่น เพราะต้องขึ้นวันละ 2 ครั้ง ถ้าไม่ขึ้นวันละ 2 ครั้งก็จะเท่านั้นแหละ มันแห้งเลย... เพราะจันต้องไปขอแรงจากพวากที่ขึ้นตาลด้วยกันช่วย 2 ตัน 3 ตัน ตอนนومไม่สบาย คุณช่วยตอนคุณไม่สบาย ก็ยอมกีไปช่วย..."

นอกจากนี้ ในเรื่องของการจัดระบบรักษาความปลอดภัยของชาวบ้านรังمدแดง ก็มีการจัดระเบียบมาตั้งแต่ในอดีต กล่าวคือบริเวณโดยรอบของบ้านรังمدแดงในสมัยก่อนมีโครงสร้างซูกชุมมาก ชาวบ้านเรียกว่า "มีการอุกั้น" ชาวบ้านรังمدแดง โดยเฉพาะผู้นำชุมชน อันได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านที่เป็นชาย จะช่วยกันเดินผลัดเวรยาม เพื่อรักษาความปลอดภัย ประกอบกับบ้านรังมดแดงเป็นแหล่งชุมชนที่มีคนอยู่อย่างหนาแน่น และเป็นชุมชนมุสลิม จึงทำให้บ้าน รังมดแดงไม่ค่อยถูกปล้น ไม่ค่อยได้รับขันตราจากโจรสลัด และชาวบ้านเองก็มีความรู้สึกว่า ปลอดภัยที่ได้อาศัยอยู่ชุมชนหมู่บ้านนี้ และแม้กระทั่งชาวบ้านหมู่อื่นเองก็ยอมรับจากบ้านเกิดของตนเอง มาซื้อที่ในบ้านรังมดแดงซึ่งในสมัยนั้นที่ดินในบริเวณบ้านรังมดแดงมีราคาแพงมาก มาสร้างในบ้านรังมดแดง ถึงแม้ว่าที่อยู่อาศัยจะอยู่ห่างไกลจากที่นา กีตาม จากการจัดระเบียบในด้านการจัดสวัสดิการความปลอดภัยดังกล่าว จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้บ้านรังมดแดงกลายเป็นแหล่งชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

สำหรับการดูแลในเรื่องของความขัดแย้งผลประโยชน์นั้น ชาวบ้านรังมดแดง มีการทำหนدกฎหมาย กติกา กันเอง เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทั้งในด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และการรักษาผลประโยชน์ ก็ล้วนคือ การจัดสรรผลประโยชน์ด้านปัจจัยการผลิต ที่ดินที่บ้านรังมดแดง เป็นแหล่งที่มีต้นตาลโตนดมาก และในอดีตชาวบ้านรังมดแดงไม่มีการจับจองเป็นเจ้าของต้นตาล แต่ต่อมาลูกตาลมีราคามีน้ำตาล แล่น้ำตาลโดยน้ำตาลเพิ่มสูงขึ้น ชาวบ้านก็แบ่งต้นตาล โดยถ้าต้นตาลอุยในที่นาใคร คนนั้นก็เป็นเจ้าของต้นตาล แต่ถ้าต้นตาลไปเข็นอยู่ระหว่างที่นาของ 2 เจ้าของแล้ว ถ้าต้นตาลโน้มเอียงไปทางด้านของเจ้าของที่นาใด ต้นตาลต้นนั้นก็เป็นของเจ้าของที่นานั้น แต่ถ้ามันอยู่กึ่งกลางพอดี และไม่สามารถแบ่งชิ้น หรือกำหนดตายตัวลงໄไปได้ว่าเป็นของใคร เจ้าของที่นาทั้งสองก็จะสถาบันคละหนึ่งวันในการขึ้นปักตาก และถ้ายังตกลงกันไม่ได้จะตัดต้นตาลโดยมากพอที่จะตัดต้นตาลไปเปลี่ยนร่างบ้านได้ เจ้าของที่นาทั้งสอง อาจทำการตอกลงโคนต้นตาลต้นนั้น แล้วแบ่งการใช้ประโยชน์จากต้นตาลคละครึ่ง ซึ่งการจับจองเป็นเจ้าของต้นตาลมีผลต่อเนื่องในระยะต่อมา โดยเจ้าของเงื่อนไขขึ้นตาล แล้วอาจปล่อยให้คนอื่นขึ้นได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ต่อมาในสมัยหลังมานี้การเช่าต้นตาลกัน ปีละ 5 บาทต่อหนึ่งต้น

ถาม : ต้นตาลของลุงเกรอค่ะ

ตอบ : ก็ไม่ สมัยก่อนนี้ต้นตาลขึ้นทั่วไป ไม่มีการจับจองเป็นเจ้าของ ตานี้ขึ้นได้ทั้งหมด หมายความว่า ถึงต้นตาลจะเป็นของผม แต่ผมไม่ใช่ อาจารย์มาถึงข้อขึ้นตาล ผมก็ให้ไปเลย แต่มาตอนหลังมีการเช่ากันโดยแต่ก่อนนี้ให้ เปلا ๆ กัน แต่คนขึ้นตาลกันมากก็เข้า... แล้วต่อมาตอนหลังน้ำตาลมีราคادي ปีบละ 100 บาท ราคاديแล้ว ต่างคนต่างแย่งกันขึ้น ที่นี่มีการเช่ากัน และถ้าตาลไปอยู่ในนาใครก็เป็นของคนนั้น อย่างสมมติว่า ถ้าเกิดเราเดินผ่านทางนี้ แล้วตาลอุญผู้ดังโน่น แล้วเราเดินผ่านได้เป็นอันว่าเป็นของเจ้าโน่น และถ้าต้นตาลอุญต้องกลางพอดีเลย ก็คุณแล้วแบ่งซึ่กันเลย ถ้าจะสร้างบ้าน โค่นตาลเพื่อสร้างบ้านก็จะแบ่งคนละซีกเลย ต้องทำการตกลงกัน

นอกจากนี้ ชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง ยังมีทุนทางการเมืองที่เป็นเรื่องของความสามารถในการจัดการประสานผลประโยชน์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังเห็นได้จากการประสานผลประโยชน์จากการเก็บค่าโดยสารเรือ ซึ่งในสมัยแรกที่มีการนำเรือยนต์มาวิ่งรับ คนโดยสารนั้นการคิดราคาค่าบริการจาก “บ้านรังมดแดง” ปากคลองศิริหงษ์ถึง “เมืองสงขลา” ตลอดเส้นทาง 5 บาท โดยในระยะแรกมีเรือรับจ้าง 2 ลำเท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อมีคนใช้บริการมากขึ้น รายได้จำกัดค่าโดยสารเรือมีมากขึ้น ทำให้มีผู้ประกอบกิจการเรือมากขึ้น ทั้งเรือขนาดเล็กรับผู้โดยสารได้เที่ยวละ 10 และเรือขนาดใหญ่ที่รับผู้โดยสารได้เที่ยวละหลายสิบคน ทำให้มีการแย่งแข่งกันรับผู้โดยสาร ด้วยการลดราคาค่าโดยสาร เพื่อชักจูงให้ผู้โดยสารมาใช้บริการเรือของตนเอง แต่ถึงแม้ว่าการจะทำดังกล่าวจะเป็นเรื่องของการตัดราคากันก็ตาม แต่ชาวบ้านรังมดแดง ก็มีวิธีการจัดการประสานผลประโยชน์ได้อย่างลงตัว ก็คือการสลับเวลา_rับผู้โดยสาร โดยเรือลำใหญ่ซึ่งเป็นเรือยนต์ค่อยรับผู้โดยสารที่หลงเหลือจากการเดินทาง ลำเล็ก

“...คือตอนแรกมีเรืออยู่ 2 ลำ คิดราคา 5 บาท แต่ต่อมาเมื่อเรือวิ่งมาก เป็นเรือลำเล็กคิดราคาถูกลง เหลือแค่ 2 บาท และมีการแข่งราคา กัน อย่าง เช่น คุณไปหาผู้โดยสารบอกว่าไปเรือผมเถอะ เรือผม 2 บาท แต่ไม่มีการทะเลกัน ครุยกันเรือลำใหญ่ก็ไปแต่ตอนหลังเราก็ลดราคาให้เท่ากับเขา และตอนหลังผมเป็นเรือยนต์ใหญ่กว่ารับผู้โดยสารได้มากกว่า เรือผมต้องออกซักก่าว่าคนอื่น ตอนหลังผู้โดยสารที่มาไม่ทันเรือเล็ก คือ ให้คนอื่นเข้าไปกันหมดก่อน ซึ่งก็มีคนตกค้างมากขึ้นเรือผม และเวลาลับเราก็จะกลับซักก่าว่าคนอื่นเข้า อยู่อย่างนี้แหละ เราไม่ไปแข่งเรือเขา...”

สำหรับทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องของชนบตรรรมเนียมประเพณีของชาวบ้านรังمدแดงนั้นเป็นสิ่งที่ฝัง根柢อยู่ลึก ในกระบวนการปฏิบัติของชาวบ้านที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังมีอยู่นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สร้างให้คนรังمدแดงมีทางวัฒนธรรมที่ยึดเหนี่ยวเชิงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันไว้ คือ "ประเพณีซักพระ" และ "ประเพณีวันว่าง" โดยประเพณีซักพระเป็นการแต่งเรื่อเพื่อนำพระล่องไปตามคลองสหิงหม้อ หม้อเรือยไปจันถึงแหลมสมิหลา เพื่อให้ชาวบ้านที่อยู่ริมคลองและตามลำคลองสหิงหม้อได้กราบไหว้บูชา ส่วน "ประเพณีวันว่าง" นั้น เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเฉพาะในลุ่มน้ำคลองสหิงหม้อ ที่คนในครอบครัวต้องมากกราบไหว้พ่อแม่และผู้ใหญ่ในบ้าน และคนในชุมชนหมู่บ้านต้องมารวมกันเพื่อทำบุญ โดยลักษณะแล้ววันนี้เปรียบเสมือน "วันสงกรานต์" โดยแต่ละหมู่บ้านในตำบลเดียวกันจะกำหนดวันแตกต่างกัน ตั้ง เช่น หมู่ 3 เป็นวันขึ้น 5 ค่ำ เดือน 5 ออกจากที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ชาวบ้านรังمدแดงยังมีขันบตรรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับการทำบุญ เช่น การไปวัดวันพระ การทำบุญทอดกฐิน การทำบุญวันเข้าพรรษา และการทำบุญเดือนห้า เป็นต้น ซึ่งการทำบุญนี้เป็นสิ่งที่ชาวบ้านรังمدแดงรู้สึกว่ามีความสุขใจ "...แม่ชอบทำบุญ เป็นเจ้ากฐิน ถึงแม้นว่าจะใช้เงินมาก แต่ก็สุขใจ แต่ก็ทอดเสร็จแล้วก็กลับมายัง ยังแจกเงินให้ลูกอีก ลูกชาย ลูกสะไภ้ แจกคนละ 500 พอกใจ มีความสุข ..."

"...คลองนี้เข้าซักพระมาแต่ก่อนโน้นแหล ถึงเดือนนี้ก็มี แต่ไม่เท่าเดิมแต่ก่อน เข้าแต่งเรือพระเข้ารถ พาไปแหลม ...ในเรือ ซักท่าน้ำ แต่ก่อนค่าเราก็ลาก ก 10 ค่า แล้วก็ร้องเพลง คนในคลองก็ร้องเพลงกันดังลั่นใน ฉันว่าสนุกกว่าในสมัยนี้แหล..."

การก่อรูป กระบวนการสร้างความรู้ และการได้รับการศึกษา

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวไปข้างต้นไม่ว่าจะเป็นการก่อรูป ความหมายและกระบวนการสะสมทุนทั้งทุนธรรมชาติ ทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนการเมือง รวมถึงทุนทางวัฒนธรรม ต่างเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสานคิดของการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของชาวบ้าน "รังمدแดง" ที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของธรรมชาติ ที่ไม่สามารถเพาะปลูกพืชที่หลากหลายเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคได้ หันนี้เนื่องจากข้อจำกัดในลักษณะทางกายภาพที่แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีสภาพเป็นน้ำกร่อย ไม่สามารถปลูกพืชชนิดใดได้ ยกเว้น ข้าวและตาลโนนด และด้วยข้อจำกัดทางธรรมชาตินี้เอง ชาวบ้านรังمدแดงในอดีต จึงมีการสร้างระบบความรู้ที่จะแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาตอบสนองการ

บริโภคที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ผ่านกลไกหรือกระบวนการแลกเปลี่ยนที่ชาวบ้าน "รังมดแดง" เป็นแหล่งชุมทางสืบทอดความประเพณี รวมถึงระบบความร่วมมือและความไว้วางใจ ที่เป็นสิ่งที่สร้างแรงผลักดันให้ชาวบ้านรังมดแดงสร้าง ลั่งสม ความรู้และระบบความรู้ รวมถึงกระบวนการสะสอความรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ดังเช่น การแปรรูปผลผลิตน้ำผึ้งในหมู่บ้าน ไปสู่การสะสมทุน ประสบการณ์ในการสร้างระบบความปลดภัย การสร้างบ้านโดยการสะสมฝ้าบ้าน หลังคา ที่นำไปสร้างความมั่นคง ความปลดภัยในเรื่องที่อยู่อาศัยการเลี้ยงหมูที่นำไปสู่การสะสมเงินเพื่อส่งลูกเรียน การนำข้าวหรือน้ำผึ้งไปทำขายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริโภค เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการสังคมความรู้ที่ชุมชนเป็นผู้ผลิตขึ้นมาเอง และนำเอาความรู้เพื่อดำรงชีวิตของตนเอง

แต่ในขณะเดียวกัน ระบบความรู้ที่อยู่นอกชุมชน ดังเช่น การได้รับศึกษา ก็เป็นเรื่องที่ชาวบ้านรังมดแดงได้ให้ความสำคัญ และมีช่องทางมาตั้งแต่ในอดีตชาวบ้านรังมดแดงเป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง และให้ความหมายต่อความเป็น "บ้านรังมดแดง" หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "คนเอ็ด" โดยนัยยะก็คือ คนที่มีความภาคภูมิใจในการมีดีของตัวเอง (คนละความหมายกับการเป็นคน "หยิ่ง") กล่าวคือ ชาวบ้านรังมดแดงให้尼ยามต่อตัวเองว่า เป็นที่อยู่ในความเจริญ มีการศึกษา อยู่ในแหล่งรับความรู้และรัฐธรรมนูญจากเมืองหรือจากต่างถิ่นก่อนเพื่อน ดังนั้น คนในหมู่บ้านรังมดแดงจึงนิยมให้ลูก ๆ ได้รับการศึกษาตั้งแต่ในอดีตก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก กล่าวคือ ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 คนในบ้านรังมดแดงได้ส่งลูกไปเรียนที่โรงเรียนมหาวิทยาลัย จังหวัดสงขลา และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การให้ความสำคัญต่อการศึกษานี้ ได้เชื่อมโยงถ่ายทอดมาถึงชาวบ้านรังมดแดงในปัจจุบัน มักส่งลูกเรียนจนสำเร็จการศึกษา มาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการให้ความสำคัญต่อการศึกษานี้ ชาวบ้านรังมดแดงมองว่าเป็นฐานของชุมชนที่ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงภูมิใจในการมีดีของตนเอง และเป็นสิ่งที่ชาวบ้านรังมดแดงเห็นว่า "...เป็นฐานที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านรังมดแดง สามารถบริหารจัดการหรือปรับเปลี่ยนนโยบายจากการต่าง ๆ กองทุนต่าง ๆ ที่เข้ามาในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี และเป็นฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งที่กระบวนการจัดการที่ชาวบ้านรังมดแดง สามารถสร้างจิตสำนึกสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน..." ดังเห็นได้จาก ในการประชุมชาวบ้านเมื่อมีความเห็นที่แตกต่างกันในที่ประชุม ทั้งในเรื่องการบริหารจัดการ ปัญหาความขัดแย้ง ชาวบ้านก็จะมีวิธีการจัดการคือ "...เอาเหตุผลมาคุยกัน..."

"... คนรังมดแดงมีการศึกษาทั้งนั้น ฉันเองเมื่อก่อนก็เรียน
หนังสือแต่ไม่ทันจบ พอกบ ป.4 ก็ออกเสีย ต้องออกมาก้าวไบ
มาลำบาก ต้องไปเรียนในเมืองโน้น...รุ่นฉันนั้นเรียนกันแบบทุกคน
แต่ว่าจบหรือเปล่าเท่านั้นแหล่..."

(ชาวบ้านอายุ 77 ปี)

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า ชาวบ้านรังมดแดงมีทุนชุมชน มีทุนสังคม
ทุนรัฐมนตรีรวม ทุนการเมือง และกระบวนการสังคมทุนในลักษณะที่มีการสร้างระบบความ
สัมพันธ์ทางสังคมที่ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการดูแลจัดสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ให้กับคน
ในชุมชน และสามารถจัดการประสานความขัดแย้งให้ชาวบ้านรังมดแดงได้อยู่ร่วมกันอย่าง
สงบสุขสันติ และมีผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่นำไปสู่การสร้างความมั่นคง
โดยเฉพาะความมั่นคงทางด้านสังคม และการรักษาความปลอดภัย และจัดสวัสดิการให้แก่
ชาวบ้านรังมดแดง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถูกสร้าง ส่งเสริมมาจากการรัฐที่คุณในชุมชนสร้าง
ขึ้นมาเองผ่านการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ข้อจำกัดการดำรงชีวิต การสั่งสมประสบการณ์
สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นฐานที่สำคัญของชาวบ้านรังมดแดง ที่ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงมีภารกิจ
การดำรงอยู่ของตนเองได้ และสามารถเตรียมตัวต่อระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่หมู่บ้าน
ได้ โดยใช้ฐานชุมชนและกระบวนการสังคมทุนชุมชน รวมถึงการมีฐานที่สำคัญทั้งทางด้านการ
จัดระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและการเป็นคนที่ได้รับการศึกษาดีมาแต่ในอดีต

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงชุมชน ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความทันสมัย

ชุมชนหมู่บ้าน "รังมดแดง" ถึงแม่นว่าจะมีฐานการ算是สมทุนตั้งแต่ทุนครอบครัว ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรม ซึ่งมีกระบวนการก่อรูปการสร้างความหมาย และมีกระบวนการ算是สมทุนชุมชน ที่นำไปสู่การสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชน หมู่บ้าน ผ่านกระบวนการจัดระเบียบชุมชนในลักษณะที่เป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคม มีการพึ่งพาอาศัยกัน ดูแลเจ้าสวัสดิการในด้านต่าง ๆ ให้กับชุมชน รวมถึงความสามารถในการจัดการความขัดแย้งและประสานผลประโยชน์ ให้ชาวบ้านรังมดแดงได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสันติ และผ่านการมีผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่สร้างการมีส่วนร่วมให้ชาวบ้านรังมดแดงได้เข้ามาร่วมกิจกรรมในกลุ่มต่าง ๆ การทำกิจกรรมผ่านการมีส่วนร่วมนี้เป็นสิ่งที่มีการ算是จนกล้ายเป็นระบบความรู้หรือชุดความรู้ ที่สร้างให้เกิดขึ้นในชุมชนและนำไปสู่การดำรงอยู่ของชาวบ้านรังมดแดงก็ตาม แต่ภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง ก็เป็นอีกชุมชนหมู่บ้านหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากภาคปฏิการต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนแปลงและเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรร การเปลี่ยนแปลงผู้นำ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของคนในชุมชนหมู่บ้านรังมดแดงเอง รวมถึงการเข้าไปของชุดความรู้ ระบบความรู้ต่าง ๆ ที่ไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุดความรู้ ระบบความรู้ของชาวบ้านรังมดแดงที่มีแต่เดิม ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนหรืออาจกล้ายเป็นการบูรณาการชุดความรู้ ระบบความรู้เข้าด้วยกันที่เป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ของชาวบ้าน "รังมดแดง"

การพัฒนา : จุดเปลี่ยนและเงื่อนไขของการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตชุมชน

ผลการพัฒนาประเทศทำให้เกิดเป็นจุดเปลี่ยนและเงื่อนไขที่สำคัญของการปรับวิถีชีวิตชุมชนหมู่บ้าน "รังมดแดง" ในหลายด้าน กล่าวคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน และการเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สมัยใหม่ รวมถึงการเข้ามาของโครงสร้างของรัฐและกองทุน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือน การทำ ทำงานบกน้ำเด็ม และกักเก็บน้ำจีด โดยถ่านนั้นเริ่มมีการสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดย ระยะแรกเป็นถ่านเส้นเล็กๆ ที่เชื่อมต่อจากถ่านสายหลัก ยังใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ แต่ อย่างไรก็ตามการเริ่มสร้างถ่านดังกล่าว ก็เป็นเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งที่เป็นจุดเริ่มต้น ของการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพที่ยิ่งใหญ่ของชุมชนหมู่บ้าน "รังมดแดง" ที่มีรากฐานที่ ผูกพันอยู่กับคลองและใช้ชีวิตอยู่ริมคลองฝั่งคลอง

"...ถ่านสายแรกเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ในสมัยคึกคักที่ เป็นถ่านเส้น เล็กๆ ที่เชื่อมต่อมาจากถ่านสายหลัก โดยเชื่อมเข้ามาที่หมู่ที่ 7 แต่ยัง เป็นถ่านที่ใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ เมื่อจากเป็นถ่านเส้นเล็กๆ ที่ เชื่อมต่อมาจากถ่านเชื่อมต่ออีกที่ ความเจริญที่เต็มอยู่ริมคลองที่เป็น เส้นทางคมนาคมหลักก็เริ่มขยายมาอยู่ที่ริมถ่าน เพื่อความสะดวกในการ เดินทาง แต่อาชีพหลักก็ยังเป็นการขายข้าวและทำน้ำตาลในดอย..."

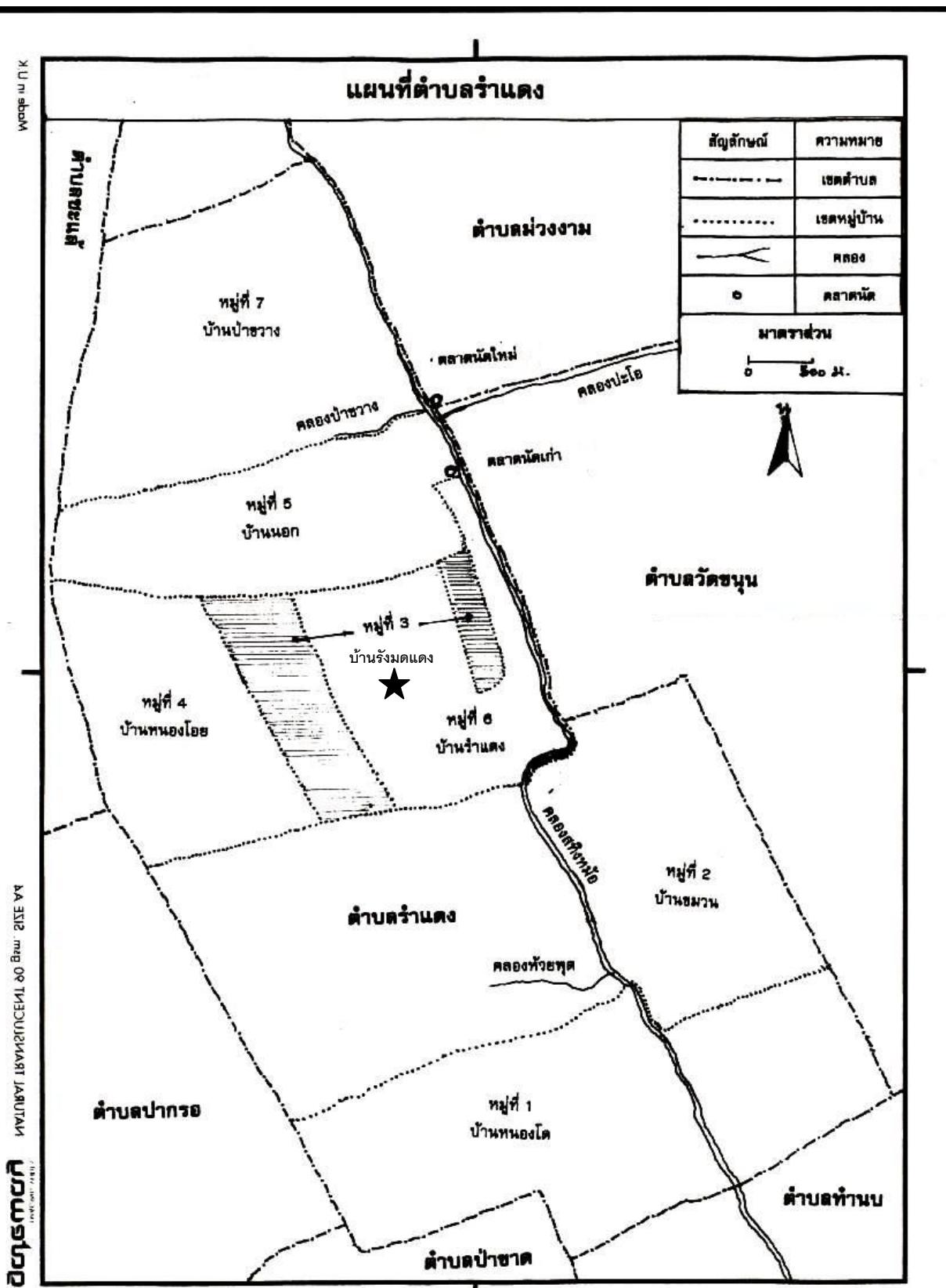
ถ่านที่เกิดขึ้นที่ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมหลักจากทาง น้ำคือเส้นทางคลองที่หิ้งหม้อมาเป็นการใช้เส้นทางคมนาคมหลักทางบกคือถ่าน ถึงแม้มันว่าใน ช่วงที่มีถ่านเข้ามาครั้งแรกยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบมากมายนัก แต่ชาวบ้านบอกว่า "เป็นที่มี ผลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านรังมดแดงและชุมชนไปในทิศทางที่แย่ลง" ทั้งนี้เนื่องจาก เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือมีการเคลื่อนจุดแนวความเจริญออกไปจากฐานที่ตั้งเดิมคือ "ชุมทาง คลองหิ้งหม้อ" ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงเส้นทาง การเดินทางและการสัญญาณแหล่งความเจริญของชุมชนหมู่บ้านตัวเองไป

"...ก่อนมีถ่าน การสร้างความเจริญก็มาจากทางเรือ บ้านสหัสทึ่งหม้อและ คนแคนนี้เจริญ เพราะทางเรือ การสร้างความเจริญก็มาจากทางเรือ แต่ พ่อเดียวนี้ทางรถมันมี ทางเรือมันก็ตายหมด...ความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ก็แย่ลง เศรษฐกิจตก คนไม่มีงานทำ คนแคนนี้ย้ายไปหาดใหญ่ สงขลา ปัตตานี กันหมด ไปทำการค้า แต่เขาก็ไม่ทิ้งบ้าน เขาก็ส่งเงินกลับมา พอมีงานมีการจะทำอะไรก็กลับมา...สมัยก่อนถึงสมัยนี้ หน้ามือเป็นหลัง มือ เมื่อก่อนอดุลสมบูรณ์ แม้กระทั้งไปปลาระลุมพูกເອາໄປໄหนไม่มี หมด...แล้วก็หารายได้ยาก คนที่อยู่ในบ้าน คนที่อยู่อย่างนี้ก็ บางทีลูก ออกไปทำมาหากินข้างนอกช่วยส่งเสีย พูดถึงการทำมาหากินข้างนอก ช่วยส่งเสีย พูดถึงการทำมาหากิน ค้าขายไม่มีต้องยกย้ายไปข้างนอก มันไม่มีรายได้....."

ผลจากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของบ้านรั่มดแดงตั้งกล่าวที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านรั่มดแดงเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านการทำมหากิน การไปมาหาสู่ การเป็นฐานที่ตั้งของแหล่งความเจริญ สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น สามารถมองเห็นได้เป็นรูปธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2533 ที่ชาวบ้านรั่มดแดงต้องมีการปรับตัวมากขึ้น เมื่อลักษณะทางกายภาพที่เป็นทุนธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน การเข้ามาของถนนที่เริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2518 สภาพถนนตอนแรกนั้นมีสภาพเป็นทางเดิน ทางเกวียน และมีลักษณะเป็นดินเหนียว และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการพัฒนาถนนลาดยางเป็นเส้นทางหลัก จากบ้านปะโ้อ ซึ่งเป็นเส้นทางที่แยกจากทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 408 ผ่านสามแยกป่าขาว ผ่านตำบลรำแดง ไปจนถึงตำบลทำงานและตำบลทิงหม้อ ซึ่งการเข้ามาของถนน มีผลทำให้เส้นทางคมนาคมหลักที่เดิมใช้เส้นทางทางน้ำเป็นเส้นทางหลัก ลดความสำคัญลงเปลี่ยนมาเป็นเส้นทางการเดินทางจากถนน ประกอบกับ "ตลาดนัดวันเสาร์" ที่เป็นแหล่งชุมชนการค้าขายและการแลกเปลี่ยน ขาดคนดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของตลาด เนื่องจากการขาดการสืบทอด การบริหารจัดการตลาดมาสู่รุ่นลูก โดยลูก ๆ ของเจ้าของตลาดได้ไปทำงานในเมืองสงขลา ทำให้เกิดการย้ายแหล่งชุมชนทางการค้าขายจาก "บ้านรั่มดแดง" ไปยังแหล่งชุมชนทางการค้าคือ "ตลาดนัดใหม่" ที่ปากคลองปะโ้อ (ดูแผนที่หน้า 38 ประกอบ) ทั้งนี้เนื่องจากที่ปากคลองปะโอนั้นเป็นสถานที่แหล่งชุมทางจุดเริ่มต้นของถนนที่ตัดเข้ามาไปเขตพื้นที่บ้านรั่มดแดง การย้ายแหล่งชุมชนนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมหลัก และการขาดการบริหารจัดการ ดังจะเห็นได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่สำคัญที่ทำให้ "บ้านรั่มดแดง" ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นแหล่งและเป็นสถานที่ชุมชนที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลผลิตในชุมชนหมู่บ้านและชุมชนต้องมีอันต้องปิดตัวและทำให้กลไกการแลกเปลี่ยนของชาวบ้านรั่มดแดงต่างต้องได้รับผลกระทบด้วยเช่นเดียวกัน

การทำบ้านกันน้ำเต็ม และการเข้ามาของการเกษตรผสมผสาน

เมื่อสมัย พ.ศ. 2535 โครงการรัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรผสมผสานได้เข้ามาในหมู่บ้าน โดยทางการได้เข้ามาทำการสำรวจและชุดคลองเพื่อให้ชาวบ้านได้เก็บกักน้ำจืดเพื่อสนับสนุนการทำไร่นาสวนผสม และในขณะเดียวกันก็ทำการทำบ้านกันน้ำเดิมเพื่อการเก็บกักน้ำจืดเพื่อประโยชน์ในการเพาะปลูกมากขึ้น

ถาม : เมื่อก่อนทำไม่ทำอย่างอื่นค่ะ

ตอบ : นั้นแหล่งอาชีพของคนในคลองสมิงหม้อ คือทำนากับน้ำตาล พอเลิกนา ก็ทำตาล พอเลิกทำตาลก็มาทำนา สมัยก่อนสวนทำกันไม่ได้ เขากลัวนาของเขามาจะดูดซูตร เขารักษาไว้ทำนา นี่แหล่งพอมาตอนหลัง ในหลวงเขาออกโครงการไร่นาสวนผสมมนต์ แหล่งถังได้ดูดกันเยอะ เพราะอะไรมี ก็ให้ฟรีด้วยนะ ดูฟรีไม่ทันก็จ้างเขามาชุด เพื่อที่จะทำไร่นาสวนผสม...

ถาม : เริ่มตั้งแต่ปีไหน

ตอบ : น่าจะเป็นปี พ.ศ. 2535 นะ ตอนนั้นเขาก็ทำทำนาบด้วย อาจก่อนหลังกันไม่เท่าไร

คลองสหิงหม้อที่แต่เดิมมีสถานที่เป็นน้ำกร่อย ไม่สามารถใช้ในการเพาะปลูกได้ ถูกทางการทำทำนาบ้านนี้ เพื่อประโยชน์ในการเก็บกักน้ำจืดไว้ใช้เพื่อการเกษตร ผลที่เกิดขึ้น ก็คือ ชาวบ้านรังสรรค์และได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำธุรกิจ ทั้งในด้านการสร้างปริมาณการผลิตและการสร้างความหลากหลายของการผลิตให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ด้านการผลิต ดังเช่น การปลูกข้าว การทำนาผึ่งเหลว และการแปรรูปผลผลิตจากตลาดโภคภัณฑ์ให้สอดคล้องกับสภาพทางภัยภัยที่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ แต่เดิมชาวบ้านรังสรรค์และมีการผลิตข้าวที่เรียกว่า "ข้าวพระยาเสวย" หรือ "ข้าวยาเหวย" เป็นข้าวพันธุ์พิเศษเฉพาะของชาวบ้านรังสรรค์ เช่นเดียวกับ "ข้าวปี" ซึ่งในปัจจุบันก็จะมีการปลูกเพื่อบริโภคกันอยู่แล้ว ไม่นิยมมาก เช่นเดียวกับสมัยก่อน ทั้งนี้ เนื่องจากในปัจจุบันชาวบ้านนิยมที่จะบริโภคข้าวพันธุ์ใหม่ เช่น ข้าวหอมมะลิ ที่ชาวบ้านบอกว่า เมื่อหุงข้าวจะหอม และนิ่มกว่าข้าวพันธุ์เดิม และในขณะเดียวกัน "บ้านรังสรรค์" ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการปลูกข้าวจากแบบแผนการผลิตดั้งเดิมที่ปลูกข้าวปีละครั้ง เพื่อต้องรองรับน้ำฝนในแต่ละปีและใช้พันธุ์ข้าวเดิมที่เรียกว่า "ข้าวหนัก" มาเป็นการปลูกข้าวนานกว่าที่เรียกว่า "ข้าวເບາ" ซึ่งเป็นข้าวที่เรียกว่า "ข้าวหลวง" หรือ "ข้าวซัยนาท" โดยข้าวพันธุ์นี้สามารถปลูกได้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี สำหรับปริมาณน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวนั้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานน้ำที่เกิดจากการทำทำนาบกับเก็บน้ำจืด ทำให้ชาวบ้านมีน้ำเพียงพอที่จะปลูกได้มากกว่า 1 ครั้งต่อปี และถึงแม้จะว่าข้าวพันธุ์นี้ชาวบ้านต้องหาซื้อมาในราคางสูง แต่ชาวบ้านบอกว่าเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากเป็นข้าวที่ให้ผลผลิตได้ดี "...แต่ตอนนี้ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวแพงมาก กิโลกรัมละ 14 บาท ข้าวพันธุ์ซัยนาท แต่คุณเข้าบอกว่า แพงสักนิดแต่ข้าวมันงอกดี..."

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้เป้าหมายของการผลิตเพื่อการบริโภค มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ การเปลี่ยนเป้าหมาย “การผลิตเพื่อการบริโภค” ไปเป็นเป้าหมาย “การผลิตเพื่อการขาย” “...สมัยก่อนเป็นการปลูกเพื่อกินเพื่อใช้แต่ตอนหลังปลูกเพื่อกินอย่างเดียว ไม่พอ ปลูกเพื่อขายอย่างสมัยก่อนก็ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องเพิ่มการปลูกเป็นปีละ 2 ครั้ง...” ซึ่งผลการพัฒนาประเทศที่เป็นเหตุปัจจัยที่เกิดเป็นจุดเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการผลิต ในด้านการปลูกข้าวและการแปรรูปจากผลผลิตจากตลาดในตนดที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ดังที่กล่าวข้างต้น การเปลี่ยนแปลงอีกประการหนึ่งที่เกิดสืบเนื่องกันก็คือ ชาวบ้านรังสรรค์และยังมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการผลิต ในลักษณะที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ จากเดิมที่มีการผลิตข้าว นำทางตนด และการแปรรูปผลผลิตจากตลาดในตนเด่านั้น ต่อมาได้ปรับเป็นการทำเกษตรผสมผสาน โดยเฉพาะการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อการบริโภคมากขึ้น นั่นคือ เริ่มมีการปลูกพริก ตะไคร้ ก็วย และเริ่มมีการทำสวนกันมากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ก็คือ การมีปริมาณน้ำจีดสำหรับการทำสวนมากขึ้น โดยในระยะเริ่มต้นนั้นมีชาวบ้าน เพียงบางคนที่ทำกัน โดยเฉพาะบ้านผู้นำชุมชน จะเริ่มปลูกก่อน แล้วหลังจากนั้นมีการปลูกตามกันขึ้นมา จนในปัจจุบันบ้านรังสรรค์และได้กลายเป็นแหล่งที่มีการทำสวนมากขึ้น หลากหลายมากขึ้น จนชาวบ้านในบริเวณข้างเดียวกันต้องมาซื้อผลผลิตทางการทำเกษตรดังกล่าว จากบ้านรังสรรค์

"...เมื่อก่อนนี้ ทำกันแต่ต่ำ ข้าว ตะไคร้ ของกินอื่น ถ้าต้องการก็ต้องไปซื้อมาจากตลาดนัด เพิ่งไม่นานนี้ ไม่กี่ปีนี้เอง มกราคม ปี พ.ศ. 2535 เริ่มมีการปลูกพืชอื่น การทำไร่นาสวนผสม ปลูกตะไคร้กิน และเอาใส่ในได้ใช้กันตลอดสัปดาห์...มาทุกวันนี้ พวกรามไม่ต้องซื้ออะไร ผักเขาก็ปลูกกันแล้ว ไม่ต้องซื้อของเข้า อย่างบ้านฉันเนี่ยปลูกครบเมล็ดเดียว ตรงระหว่างบ้าน ตอนนี้เก็บกินทุกวัน เข้าให้ฉันมา 5 เมล็ด ฉันปลูกทางโน้น 4 อีก 1 เมล็ด ฉันยังเล่นโยนเล่นไปอย่างนั้นแหละลูกบวบ เหลือเชือไห่มละ แต่ก่อนต้องซื้อตะไคร้ มาสมัยนี้สวนตะไคร้เป็นป่าเลย บ้านไหนมีงานก็เอาไปได้เลย เอาจนพอเอาไปใช้ได้เลย..."

เห็นได้ว่าผลการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ การสร้างถนน การทำท่าน้ำกันน้ำเค็ม เป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพที่เป็นทุนรองรับด้านของชาวบ้านรังสรรค์และกักเก็บน้ำจีดไว้เพื่อการเกษตรนี้ ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนและเป็นจุดของการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้านรังสรรค์ โดยเฉพาะการปลูกข้าว การปลูกพืชผักสวนครัว ดังที่ได้กล่าวแล้ว นอกจากนี้ จาจุดเปลี่ยนแปลง

ดังกล่าว ยังเป็นผลให้เกิดการปรับเปลี่ยน กิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการสร้างความหลากหลายทางอาชีพ ดังเช่น การเลี้ยงหมู การเลี้ยงเป็ดเพื่อขาย โดยจะมีเต้าแก่ซึ่งเป็นเจ้าจำหน่ายขนาดใหญ่ในเมืองส่งขลาเป็นประจำ และสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการแลกเปลี่ยนนั้น ชาวบ้านรังสรรค์ได้มีการนำผลผลิตทางการเกษตรดังเช่น กล้วย กระท้อนมะกรูด มะนาว เป็นต้น ไปออกหมู่บ้าน ดังเช่น ตลาดนัดสีเขียวในมหาวิทยาลัยสุโขทัย นศrinth หาดใหญ่ ทุกวันอาทิตย์ โดยเฉพาะ "กล้วย" ที่เป็นผลผลิตจากชุมชนหมู่บ้านรังสรรค์ แสดงนั้น กำลังเป็นที่นิยมกันมาก เนื่องจากเป็นกล้วยรสชาตดี

"...ตอนนี้คนในหมู่บ้านนี้เป็นแม่ค้ากันเป็นแควเดยค่ะ เขาเป็นแม่ค้าขายของตลาดนัดวันอาทิตย์ เขาจะไปกันทุกอาทิตย์ เขาจะเอาของในหมู่บ้านไป เขายทำสวนผสมด้วยค่ะ เขายาใบตะไคร้ ใบมะกรูด กล้วยไปขายเองแล้วเขาเก็บชื้อของบางคนไปด้วย เพราะของเขามีน้อย ก็ซื้อของพากเราไปด้วย เขายาไปทุกวันอาทิตย์ มีตลาดนัดวันอาทิตย์ที่ส่งมา...พอตลาดเลิกแล้ว แล้ว และเพรำมีถนนด้วย มันประกอบกัน 2 อย่าง คือ คนไม่นิยมเรือ หันมานิยมรถ และตอนนี้มีเกษตรพันธุ์ใหม่ เพราะฉะนั้น 2 ประการนี้ ชาวบ้านเริ่มมีปรับเปลี่ยน ปลูกหลายอย่างมากขึ้น ขายหลายอย่างมากขึ้น..."

การเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน

นอกจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานที่ทำให้เกิดจุดเปลี่ยนและเนื่องจาก ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน "รังสรรค์" ดังที่กล่าวแล้ว จุดเปลี่ยนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การมีผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ เสียสละ ยอมรับความคิดเห็น และสิ่งที่สำคัญก็คือการสร้างกลุ่ม การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างแนวทางปฏิบัติร่วมกัน คือ การสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ที่ irony ไปถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะขึ้นมาในหมู่บ้าน จุดเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มต้นจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการดำเนินการภายใต้ระบบของกระทรวงมหาดไทย โดยในยุคก่อนหน้านี้ คนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีคิดอยากร่วมกัน กรรมการหมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีบทบาทที่ชัดเจน ทำให้ขาดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันโดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ดังเช่น การมีโครงการพัฒนาของรัฐเข้ามาในหมู่บ้าน

"...เมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีการประชุม แต่ตั้งแต่คุณอุดมเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็มีการจัดเป็นกลุ่มกันขึ้น ในหมู่บ้านซึ่งไม่มี เวลาหมู่ 3

เรียกประชุมส่วนมากมาทันเกือบทุกครั้วเรือน...หลักจากที่คุณอุดมมาก
ได้มีการจัดการ เริ่มจากหลาย ๆ กองทุน มีกองทุนมีกลุ่มเข้ามาหลาย
อย่าง เกือบทุกอย่างเป็นการเริ่มต้นขึ้นมาจากคุณอุดมเป็นผู้บุกเบิก..."

แต่ถึงแม่นว่าจุดเปลี่ยนในด้านตัวบุคคลจะเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ระบบ
การบริหารจัดการต่าง ๆ ขึ้น ในชุมชนหมู่บ้านรังمدแดงก็ตาม แต่เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลง
นั้นที่สำคัญ ที่เห็นจากการกระทำการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นภายใต้บทบาท
ของการเป็นผู้นำเพียงคนเดียว แต่เกิดจากการสร้างกลุ่มและกระบวนการสร้างกลุ่มขึ้นมา
โดยเห็นได้จากจุดเริ่มต้นการเกิดกลุ่มต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อการเกษตร ดังเช่น กองทุน
ปุ๋ย กลุ่มกองทุนเพื่อการเกษตร เป็นต้น โดยกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมีบทบาทและหน้าที่แตกต่าง
ดังเช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มีหน้าที่คือการจัดหาปุ๋ยในราคากูญ ชาวบ้านเรียกกองทุน
นี้ว่า "กองทุนปุ๋ย" หน้าที่ของกองทุนนี้ก็คือเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านรังمدแดงที่รวมกัน
ซื้อปุ๋ยในคราวเดียวกันเป็นจำนวนมาก ทำให้การซื้อปุ๋ยแต่ละครั้งสามารถต่อรองราคาในการ
ซื้อได้ และกลุ่มหรือ "องค์กรในหมู่บ้าน" ต่าง ๆ ในปัจจุบันได้กลายเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ชาว
บ้านรังمدแดงสามารถบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน และในขณะเดียวกันยังสามารถดึงบ
ประมาณของรัฐมาพัฒนาในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก และกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มี
การสืบทอดและสืบต่อการทำางานตามบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มมาจนถึงปัจจุบัน ในกลุ่มนี้
ชุมชนหมู่บ้านได้ร่วมกันสร้างมา ปัจจุบันมีถึง 15 กลุ่ม โดยในกลุ่มนี้มีกลุ่มที่เป็นเยาวชนบ้าน
รังมดแดง เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมกลุ่มของลูกหลานของชาวบ้านรังมดแดง โดยหน้าที่และ
เป้าหมายของกลุ่มนี้ก็คือการสืบทอดเจตนาرمย รวมถึงการถ่ายโอนประสบการณ์ต่าง ๆ ของ
ชาวบ้านรังมดแดงรุ่นปัจจุบันสู่รุ่นเยาวชน

"...องค์กรต่าง ๆ ที่ยังทำอยู่ในหมู่บ้านเป็นแนวคิด โดยเป้าหมายแต่ละ
กลุ่มอาจจะต่างกัน และในการทำงานผมจะให้ชุมชนในหมู่บ้านได้มีการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันเอง บริหารกันเอง โดยมีตัวผมเป็นผู้
ประสานงาน เชื่อมโยงและดูแลเท่านั้น... ทุกอย่างขึ้นอยู่กับมติของที่
ประชุม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างกฎหมาย แนวปฏิบัติ หรือวางแผนระเบียบ
หรือแม้กระทั่งบลงโทษ หรือการเปลี่ยนกฎระเบียบ..."

การเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สมัยใหม่ และโครงการรัฐและกองทุน ต่างๆ

การสร้างระบบการผลิตแบบสมัยใหม่ที่เป็นระบบความรู้ที่เกิดขึ้นมาและเป็นส่วนหนึ่งของการบ้านการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ได้เข้ามายังหมู่บ้าน "รังمدแดง" แล้วก็ได้การเชื่อมโยงและบูรณาการกับชุดความรู้เดิมนี้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม เริ่มต้นจากการแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ ขันได้แก่ การคัดคืนการทำน้ำส้มสายชูจากตลาดโคนด โดยเริ่มต้นจากกลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตรเมื่อปี พ.ศ. 2540 ที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของแม่บ้านเกษตรกรรังมดแดง โดยกลุ่มนี้ได้รับการจัดสรรงบประมาณมาจากโครงการมาตราการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุนเศรษฐกิจ (โครงการมิยาซawa) ผ่านองค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นจำนวนเงิน 17,142 บาท ซึ่งมีเป้าหมายของการดำเนินการคือการสนับสนุนให้ประชาชนประกอบอาชีพรวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างผลผลิต ต่อมากรรมการปักครองจะได้จัดสรรงบประมาณให้กับสถาบันตำบลและองค์กรบริหารส่วนตำบล โดยให้หน่วยงานทั้งสองจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้าน หมู่บ้านละไม่เกิน 100,000 บาท โดยให้แต่ละหมู่บ้านจัดทำโครงการเสนอมา จากการเข้ามาโครงการของรัฐดังกล่าว ชาวชุมชนหมู่บ้าน "รังمدแดง" ได้ร่วมกันจัดทำโครงการเสนอในนาม "กลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร" เพื่อร้องรับนโยบาย ซึ่งตอนนี้กระบวนการผลิตน้ำส้มสายชู มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตแล้ว แต่ยังไม่ได้มาตรฐานและในช่วงปี พ.ศ. 2543 สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนการทำวิจัยการผลิตน้ำส้มสายชูหมักจากตลาดโคนด โดยมีงบประมาณเป็นจำนวน 400,000 บาท ต่อมาโครงการนี้ได้ขยายตัวในด้านมาตรฐานการผลิตซึ่งโดยสร้างของสถาบันที่ วิธีการผลิต การบรรจุภัณฑ์ การจัดหีบห่อ รวมถึงการขอรับรองมาตรฐานการผลิตจากองค์กรอาหารและยา (อย.) และในปีจุบันก็มีการปรับเปลี่ยนการผลิตก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง พัฒนาทั้งมีกระบวนการบริหารจัดการในเชิงอุตสาหกรรมชุมชน

"...ตอนเริ่มแรกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรก่อนที่แต่ละตำบลได้เงินมาเสนอ ส่อง มี 7 หมู่ กีเอ่า 7 หาร ได้คันละ 17,142 บาท ตอนนั้นเอามาซื้ออุปกรณ์การผลิตในกลุ่มแม่บ้าน แล้วต่อมาก็มาเปลี่ยนซื้ออีก ตอนได้รับเงิน 100,000 บาท เป็นเงินช่วยเหลือจากทางจังหวัด หลังจากนั้นก็เป็นสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ ในช่วงปี 2543 วท. เข้ามาทำเรื่องน้ำส้มโคนดโดยเฉพาะเลย ..."

จากที่กล่าวข้างต้นการเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สมัยใหม่คือการคิดค้นการผลิตน้ำส้มสายชูจากตลาดโคนดนี้ ชาวบ้าน "รังمدแดง" ให้การยอมรับในส่วนหนึ่ง

พร้อมทั้งได้มีการบูรณาการเทคโนโลยีการผลิตแบบสมัยใหม่ อีกทั้งได้มีการผลักดันเข้าสู่ระบบตลาด โดยการพยายามสร้างมาตรฐานการผลิตเพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐาน อย. โดยมีเป้าหมายในการวางแผนนำยกระดับมาตรฐานต่อไป ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหรือกองทุนแปรรูปการผลิตนี้ ด้วยการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ มาปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน ดังเช่นการทดสอบผ้าป่าที่ดิน เพื่อนำเงินมาซื้อที่ดินเพิ่ม ก็ได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนหมู่บ้าน และคนนอกชุมชนหมู่บ้านเป็นจำนวนเงินนับแสนบาท เพื่อมาปรับปรุงสถานที่การผลิต ชาวบ้านเมื่อได้เห็นผลการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ก็เกิดขึ้น ชาวบ้านก็เริ่มให้การยอมรับวิถีการผลิตแบบใหม่มากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ : น้ำตาลที่ได้นี้ คุณลงได้ส่งน้ำตาลให้เข้าทำน้ำส้มใหม่ คะ

ลุงเวียน : ของจรเข่าส่งอยู่่เหมือนกัน เข้าทำน้ำส้มในศูนย์ (ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี) ของชาวบ้านก็กินก็ใช้น้ำส้มสายชู ธรรมชาติที่เป็นการเบริ่ยวตามธรรมชาติ เขาระบุว่า "การเห็นน้ำส้ม" เท่านั้งจะกระตุ้นภูมิคุ้มกันให้หล่อมาเทใส่ไว้ในไหแล้วมันจะเบริ่ยวเอง ไม่ต้องผ่านกรรมวิธีการผลิต... แต่ น้ำส้มที่คุณอุดมเข้าทำนั้นต่างกัน...ไม่เหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ : ไม่เหมือนกันอย่างไรคะ

ลุงเวียน : ถ้าพูดกันตามหลัก แบบโน้นอร่อยกว่า แต่ถ้าใช้กันแบบบ้าน ศูนย์น้ำส้มแบบธรรมชาติไม่ได้ ไม่มีอะไรเจือปน แต่ แบบธรรมชาติทำกันเองแบบนี้เก็บได้ไม่นาน แต่แบบโน้น จะเก็บไว้ได้นาน...

จากที่กล่าวมาผลกระทบจากการพัฒนาประมงฯไปสู่ความทันสมัย โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ชุมชนหมู่บ้านรังมดแดงได้รับผลกระทบนั้น ได้แก่ การสร้างถนนการทำถนน และการเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สัมัยใหม่และโครงการและกองทุนต่างๆของรัฐที่ได้สร้างจุดเปลี่ยนและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง โดยสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังเช่น การเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้สัมัยใหม่ และโครงการรัฐและกองทุนต่าง ๆ การผลิต บริโภค และการแลกเปลี่ยน ที่มีการเปลี่ยนแบบแผนการผลิตข้าวจากพันธุ์ดังเดิมมาสู่การผลิตข้าวใหม่ที่ให้ผลผลิตมากขึ้น การสร้างความหลากหลายในการผลิตเพื่อการบริโภคมากขึ้น การแลกเปลี่ยนที่มีการไปค้าขายนอกหมู่บ้านมากขึ้น และกระบวนการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากต้นตลาด โดย “การทำน้ำส้มสายชูหมักจากตานโนนด” ที่ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่มีความทันสมัยมากขึ้น และสุดท้ายจากการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เสียสละ และการมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

และสร้างการแลกเปลี่ยนที่ยั่งผลให้เกิดการจัดระเบียบชุมชน โดยที่การสร้างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ต่างกัน ให้มามาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงเป็นการสืบทอดเจตนารามณ์และแนวทางการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน

บทที่ 4

การปรับตัวและการตอบโต้ของชุมชน

การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยที่ไม่ผลกระทบต่อชุมชน นับได้ว่าเป็นจุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้านทั่วประเทศ สำหรับ “บ้านรังมดแดง” จุดที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดก็คือการสร้างถนน การทำท่าน้ำกันน้ำเค็ม และการเข้ามาของชุดความรู้ ระบบความรู้ และโครงการของรัฐและกองทุนต่าง ๆ อันได้แก่ การทำเกษตรกรรมสมพسان การผลิตน้ำส้มสายชูจากตลาดโนนด เป็นต้น แต่จากการที่ “บ้านรังมดแดง” มีฐานที่เป็นทุนชุมชนเดิมทั้งในด้านการก่ออุปทานทุน การให้ความหมาย และกระบวนการฯ สะสูทุนต่าง ๆ ของชาวบ้านรังมดแดง รวมถึงการเกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนภายใต้กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ซึ่งภายใต้การเปลี่ยนแปลงนี้ชาวบ้านรังมดแดงได้มีการปรับตัว และในขณะเดียวกันก็ได้มีการตอบโต้ต่อ สิ่งต่าง ๆ ที่ได้เข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน ดังนี้ได้จากการแรก การเกิดการจัดระเบียบชุมชนที่เป็นมาจากการฐานเดิมของการสะสูทุนทางสังคม ในด้านการจัดระบบความสัมพันธ์ กระบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้าน การจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ในลักษณะที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างหรือร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงคนในชุมชนต่างก็มีความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ประการที่สอง การสร้างความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการปรับตัว ในด้านวิธีการผลิต การตอบโต้ต่อระบบการค้าด้วยการรวมกลุ่มกันซื้อปุยเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง การนำผลผลิตพากการเกษตรในหมู่บ้านไปขายตลาดในเมือง รวมถึงการสร้างคุณภาพการเลี้ยงเป็ดที่มีคุณภาพซึ่งเป็นประจำ และประการที่สาม การเชื่อมโยงและการผนวกชุดความรู้เดิมกับชุดความรู้ใหม่ โดยด้านการค้นคว้าวิธีการผลิตน้ำส้มสายชูเพื่อให้ได้มาตรฐานเพื่อนำไปจำหน่ายในตลาดภายนอกได้ โดยการนำเสนองานต่อสาธารณะ ฯ ในบทนี้อาศัยการวิเคราะห์ฐานชุมชนและการสะสูทุนชุมชนเดิมและการเปลี่ยนแปลงชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

การเกิดการจัดระเบียบชุมชน

ชาวบ้าน “รังมดแดง” มีฐานเดิมที่สำคัญ อันได้แก่การสะสูทุนทางสังคมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรงาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา และมาตรฐานของการจะรู้ว่ามีกันมาตั้งแต่ในอดีต รวมถึงการดูแลจัดสวัสดิการให้แก่คนในชุมชนสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นจากการกระทำต่อ กันภายใต้ข้อบธรรม

เนี่ยมประเพณีที่มีการเชื้ออาثارและ การอาศัยกันมาโดยตลอด รวมถึงการจัดระบบการพึ่งพาอาศัย การจัดระบบรักษาความปลอดภัย และการดูแลความจัดแบ่งผลประโยชน์ของคนในหมู่บ้าน เมื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเมื่อกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ไปมีผลทำให้การเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะทางภาษาพื้นเมือง แล้วผู้คนในชุมชน ทั้งในเรื่องของการสร้างถนน การทำงานกันน้ำเค็ม และการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน จากฐานเดิมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ ชาวบ้านรังสรรค์ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการจัดการของชาวบ้านเอง ที่มีลักษณะของการต่างคนต่างอยู่ "...สมัยก่อนต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างกันหน้าเลี้ยงชีวิตและครอบครัว จากทรัพยากรที่อยู่อย่างจำกัด..." แล้วต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชนทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันขึ้น ในระยะเริ่มแรกเป็นการรวมกลุ่มกันในกลุ่มที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเดียวกัน ดังเช่น "กลุ่มเกษตรกร (กลุ่มทำนา)" เป็นการรวมกลุ่มของคนที่ทำงานเหมือนกัน และมีการให้ความช่วยเหลือเพื่อพ้าอาศัยกันทั้งการแลกเปลี่ยนแรงงาน การแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าว รวมถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องของการทำนา

"...ตอนแรก มีการตั้งกองทุนข้าว คือ ตอนแรก พวกราชการให้ข้าวมาให้ชาวบ้านทำกัน ชาวบ้านก็มีการรวมกลุ่มกัน และมีการรวมตั้งคนละ 100 บาท เพื่อตั้งเป็นกลุ่มเกษตร และเอาเงิน 100 บาท นี้แหลมมาตั้งเป็นกลุ่มไว้ซื้อปุ๋ย โดยต้องการเป็นจำนวนเท่าไหร่ก็ เรายังต้องติดประกาศไว้ โดยต้องการเท่าไหร่ ก็มาแจ้งความจำนำงไว้ ในตอนแรกทางกลุ่มก็จะออกเงินให้ก่อน และต้องมาเก็บเงินชาวบ้านตอนหลัง..."

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเลี้ยงสัตว์ เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่เลี้ยงวัวด้วยกัน และการเลี้ยงวัวของชาวบ้าน "รังมดแดง" เป็นการเลี้ยงเพื่อขาย ไม่ใช่เป็นการเลี้ยงเพื่อใช้งาน โดยชาวบ้านจะปล่อยให้วัวกินหญ้าตามธรรมชาติ มีการผสมพันธุ์กันก็เป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่การสะสมทุน การรวมกลุ่มของชาวบ้านนั้นเกิดเนื่องจากภารที่ชาวบ้านได้ร่วมกันหาพื้นที่ที่มีหญ้าอุดมสมบูรณ์ ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ที่ไม่ใช่ของตนเอง แต่เป็นของคนอื่นก็ต้องมีการพูดหากัน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนกันในด้านการร่วมกันสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้จากการเลี้ยงวัวกล่าวคือในปัจจุบันกลุ่มเลี้ยงวัวมีการขยายวงกว้างจากบ้านรังมดแดงไปยังหมู่อื่น ๆ ในตำบลเดียวกัน ในการคิดค้นกันทำ "ขี้วัวอัดเม็ด" หรือ "ขี้วัวแห้ง" เพื่อไปจำหน่าย เพื่อไปใช้ในการทำปุ๋ย นอกจากนี้ยังมีกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับหน้าที่ของแต่ละกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำร่วมกัน ซึ่งจากที่ได้ทำเสนอไว้ในบทที่ 2 แล้ว มีจำนวนถึง 15 กลุ่ม จากฐานของชุมชนนี้ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงมีฐานของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และมีการเชื่อมโยงไปถึงการเกิดกระบวนการจัดระบบเบียนชุมชน ที่เกิดขึ้นจากการกระทำต่อกันของคนในชุมชนเอง

กล่าวคือ เมื่อมีโครงการของรัฐเข้ามาในชุมชน และโครงการนั้นมีผลกระทบทั้งในเชิงการได้รับประโยชน์และการอาจต้องเสียประโยชน์ ถ้าไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมของ "ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง" หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง "ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย" คือเป็นคนในชุมชนหมู่บ้านนั้นเอง ชาวบ้านรังمدแดงก็จะรวมตัวกันทั้งหมู่บ้าน มาประชุมร่วมกันที่อาจเรียกว่า "ประชาคมหมู่บ้าน" เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา และการจัดการเกี่ยวกับโครงการนั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่ยอมและเสมอภาคต่อคนในชุมชนหมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก : ...ตอนนั้นมีโครงการ กข คจ ของหลวงเข้ามาในหมู่บ้าน แล้วก็มีกลุ่ม ออมทรัพย์เข้ามา ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมประชุมกัน หารือกัน และมีการรวมหุ้นกัน ตอนนั้นหุ้นละ 10 บาท ถ้าใครจะฝากก็ให้ฝากเป็นหุ้น และที่ประชุมก็มีการตกลงกันว่า แต่ละคนต้องลงหุ้นไม่เกิน 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้น กองทุนทั้งหมด

ผู้วิจัย : ทำไม่ละค่ะ ถ้าเกิดสมมติปูดในแง่ของการระดมทุน ทุนยิ่งเยอะ ยิ่งดีใช่ไหมค่ะ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก : ตอนแรกคิดว่าเป็นการเปิดโอกาสให้คนมาเอง กองทุนนี้ไปประกอบกิจกรรม ประกอบธุรกิจ ประกอบอะไรก็ตาม แต่ตอนนี้จะจำกัดไว้บ้างเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วม ถ้าคนมีเงินมีหุ้นมาก เขาอาจจะดึงเงินคนอื่น เวลาภูเขาก็ถูกมาก แต่ถ้าเราได้ทุกคน ได้มีความเสมอภาคเท่าเทียม ไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบกันมาก ที่ประชุมก็เลยกำหนดตรงนี้ไว้ ไม่อยากให้มีคนใดคนหนึ่งได้เปรียบ

ผู้วิจัย : และว่าโครงการอื่นๆ ล่ะค่ะ

ผู้ข้อมูลหลัก : โครงการอื่นๆ ก็ เช่นกัน เราเอามติที่ประชุมเป็นหลัก ผนมาเป็นองค์กรในหมู่บ้าน มีการวางแผนองค์กร เรากำหนดแนวทางโดยที่ประชุม คือ ในชุมชนมีอีกอย่างร่าคือความเกรงใจ เราต้องสร้างให้ชุมชนเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน สร้างให้เข้าเกิดมีส่วนร่วมในชุมชน ตอนนี้กองทุนโครงการต่างๆ มีหลายกองทุนมาก บางกองทุน อาจจะไม่เจริญเติบโต แต่ก็ยังมีอยู่ เพราะแต่ละกองทุน ชาวบ้านยังใช้บริการอยู่ ไม่สามารถยกเลิกได้ แต่ในทางกลับกันเวลาเราไปประชุมในระดับอำเภอ ก็บอกว่าจะรวมกันแต่พวงชาวบ้านบอกว่ารวมกันทัน

**ที่ไม่ได้ เพราะแต่ละกองทุนยังมีลูกค้า มีข้อผูกพันเก่าๆ
อยู่ ตอนแรกเราก็เอาเข้าที่ประชุมคุยกัน ชาวบ้านก็ยัง
บอกว่ารวมไม่ได้ เพราะแต่ละกองทุนมันไม่มีอนันต์**

จากที่กล่าวข้างต้น การกระทำต่อ กันทางสังคมของชาวบ้านรังสรรค์เดงที่เกิดขึ้น ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมผ่าน "การทำประชาคมหมู่บ้าน" นี้นับได้ว่าเกิดเป็นการจัดระเบียบ ชุมชน ขึ้น ซึ่งการจัดระเบียบชุมชนนี้เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมเสมอภาค คำนึงถึงการได้ประโยชน์ที่เท่าเทียมกันของคนในชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการไม่คล้อยตามต่อคำแนะนำของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่จะให้ความสำคัญต่อการร่วมกันพิจารณาในที่ประชุมและยึดมัติที่ประชุมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ นับได้ว่าเป็นการสร้างบรรหัดฐานที่เกิดขึ้นโดยคนในชุมชนหมู่บ้านเอง สิ่งเหล่านี้ในแต่บุบบุนนึงก็คือการเกิดการอภิเษกทางสังคมภายใต้ระบบความรู้ที่ถูกสร้างไว้มาจากคนในชุมชนเอง ที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชนหมู่บ้าน นั่นคือการเกิดความรู้ขึ้นมาพร้อมกับการเกิดระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหมู่บ้าน และความรู้นั้นก็ถูกขยายเป็นมาตรฐานที่ตั้งในชุมชนหมู่บ้านต้องปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ลิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นวิธีที่ชุมชนทั้งหมดมีการปรับตัว และในขณะเดียวกันก็มีการตอบโต้ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน

การสร้างความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

จากการที่ชาวบ้านรังสรรค์เดงมีข้อจำกัดในด้านทุนธรรมชาติ ที่มีสภาพเป็นที่ราบรื่น ทำนาได้เพียงอย่างเดียว และมีต้นตาลโต้นดอยอยู่เป็นจำนวนมาก และสภาพดังเดิมคงอยู่ สถาปัตยกรรมที่มีอยู่น้อยนัก ทำให้ชุมชนหมู่บ้านรังสรรค์เดงมีผลผลิตทางการเกษตรอย่างจำกัด กล่าวคือ มีเพียงข้าวและการแปรรูปจากตาลโต้นดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ดังนั้น การบริโภคในสังคมประจำวันของชาวบ้าน จำเป็นต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนค้าขายจากตลาดนัดวันเสาร์ แต่เมื่อกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้เข้าไปในชุมชนหมู่บ้านรังสรรค์เดง ดังเช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานในด้านการทำทันน้ำ เศรษฐกิจ เพื่อให้มีปริมาณน้ำจืดทำการเกษตรมากขึ้น การเข้าไปของโครงสร้างทางถนน เป็นต้น ชาวบ้านมีการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตที่มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดที่จำเป็นและเพียงพอต่อการบริโภคภายในหมู่บ้าน โดยไม่ต้องอาศัยหมู่บ้านอื่นซึ่งปัจจุบันการปลูกพืชชนิดใหม่เพียงแต่จะเพียงพอต่อการบริโภคเท่านั้น แต่ยังเหลือไปขายในตลาดนัดในเมืองอีกด้วย และจากการที่มีปริมาณน้ำจืดเพื่อการเพาะปลูกมากขึ้น ชาวบ้านมีการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวเพื่อบริโภคมาเป็นการปลูกข้าวเพื่อขาย ด้วยการปรับแบบแผนการผลิตที่ใช้เครื่องจักรมากขึ้น แล้วใช้พันธุ์

ข้าวที่ให้ผลผลิตมาก ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 แต่การปลูกข้าวของชาวบ้านรังมดแดง เป็นการปลูกความกำลังความสามารถโดยเฉพาะทางด้านการเงิน โดยชาวบ้านไม่ได้ปลูกเพื่อเป็น การขายในปริมาณที่มาก และต้องมีการลงทุนด้านการกู้ยืมเงินจากกองทุนต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากชาวบ้านจะไม่กู้เงินมาลงทุนทำนาแล้วขายข้าวเพื่อใช้หนี้ที่ลงทุนเป็นจำนวนมาก มาก ๆ

"...เรื่องการกู้ยืม เมื่อก่อนผมกู้เหมือนกัน กู้ รถส. กู้มาทำนาข้าว ซื้อปุ๋ย กู้ไม่มาก 10,000 บาท กู้มา 2-3 ครั้ง ครั้งละ 3,000 บาท 5,000 บาท ถึง กำหนดซื้อปุ๋ยบ้าง พอดีก็กำหนดก็ส่งให้เขา ตอนส่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัว ต่อที่ปล่อยเรื่องสหกรณ์มา พอกอนรู้ว่าได้กู้ คนก็เริ่มรวมตัวกันตอนนั้น แต่กู้กันมาทำนาเหมือนเดิม ตอนนั้นใช้คนค้า ตอนหลังใช้ นส 3 ค้า ตอนนั้นกู้ก็เพียงหนเดียว ตอนหลังไม่เอาแล้ว กลับเป็นภาระ ตอนนี้กอง ทุนหมู่บ้านก็ยังไม่กู้ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร..."

ผลที่เกิดขึ้นเห็นได้ชัดเจนว่าถึงแม้นว่าชาวบ้านรังมดแดง ต้องมีการปรับเปลี่ยนแบบการผลิต แต่ชาวบ้านก็นับว่า "รู้เท่ากันต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต" กล่าวคือ การเป็นหนี้จากการเร่งการผลิตข้าวเพื่อขาย สิ่งนี้นับได้ว่าเป็นการปรับตัวของชาวบ้านที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา

และจากการที่ชุมชนหมู่บ้าน "รังมดแดง" มีที่ดินอยู่บนเส้นทางคมนาคมหลักเดิมและได้กลายเป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งชุมชนการแลกเปลี่ยนทางการค้า ทำให้ชาวบ้านมีความได้เปรียบและมีลู่ทางการค้ามาตั้งแต่ในอดีตดังที่ได้กล่าวแล้ว ผลกระทบที่เกิดจากการทำงาน และการทำทำนาบกันน้ำเค็ม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมหลัก ทำให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านรังมดแดง คือ การสูญเสียของการเป็นแหล่งความเจริญทางการค้า สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ชาวบ้านรังมดแดงได้ทำผลผลิตทางการเกษตรไปขายนอกหมู่บ้าน และนอกจากผลผลิตทางการเกษตรแล้ว ชาวบ้านยังมีการทำখันมีน ดังเช่น ขันมสดใส ขันม ตาล ข้าวมากไปขาย ตลาดนัดวันอาทิตย์ในหาดใหญ่ และดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ว่า "ชาวบ้านรังมดแดง" สร้างความหลากหลายทางอาชีพ ดังเช่น การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงหมู การเลี้ยงวัวเพื่อขาย และมีเล้าแกะซึ่งเป็นเจ้าจำนำผูกขาดตลาดรายใหญ่ในเมืองสงขลาเป็นประจำ สิ่งนี้นับได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปรับตัวของชาวบ้านรังมดแดง ในเชิงการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นโดยตัวของชาวบ้านเอง และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างอำนาจต่อรองในเชิงการค้า โดยนัยยะของการเลี้ยงเป็ดให้มีความสมบูรณ์ เป็นเปิดที่มีคุณภาพ

สิ่งที่น่าสนใจในการวิจัยนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อให้เห็นแบบอย่างของการปรับตัว การตอบโต้และการสร้างอำนาจต่อรองของชาวบ้านรังมดแดงในเมืองการสร้างความหลากหลายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น โดยแท้ที่จริงแล้วยังมีแบบอย่างอื่น ๆ อีกมากมายที่ไม่อาจนำเสนอในงานวิจัยนี้ได้อย่างครบถ้วน

การเชื่อมโยงและการผนวกซุ่ดความรู้สึกับซุ่ดความรู้สัมมัยใหม่

จากฐานรากเดิมของชาวบ้านรังมดแดง ที่มีการแปรรูปผลผลิตจากตลาดโคนด ที่นอกจากจะมีทำน้ำผึ้งเหลว และ น้ำตาลแวร์จากต้นตาลแล้ว ยังมีทำน้ำส้มสายชูที่เป็นผลผลิตจากลังกระทะเคี่ยวน้ำตาลโคนด โดยชาวบ้านจะหมักน้ำส้มสายชูไว้ในไหแล้วสามารถนำมาปรุงภาค ซึ่งการทำน้ำส้มสายชูหมักแบบนี้ เป็นการทำน้ำส้มสายชูที่เป็นการเรียนรู้ของชาวบ้านที่มีมาแต่เดิม แต่ต่อมาระบบชุมชนหมู่บ้านรังมดแดงได้มีการบูรณาการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านกับองค์ความรู้สัมมัยใหม่ ผ่านกระบวนการรวมกลุ่มของชาวบ้านเอง ดังเช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยการบูรณาการที่เกิดขึ้นนี้ เกิดขึ้นจากในลักษณะการเชื่อมโยงภูมิปัญญา กับความรู้สัมมัยใหม่ที่เป็นการบูรณาการทั้งความรู้ที่มาจากภายนอกและองค์กรที่อยู่ภายนอกชุมชน โดยจุดเริ่มต้นนั้นเกิดขึ้นมาจากการนโยบายของรัฐที่ต้องการสร้างอาชีพ เพื่อเสริมรายได้ให้กับชาวบ้าน โดยมีเงื่อนไขในการพิจารณาให้การส่งเสริมผ่านกลุ่มหรือองค์กรชาวบ้าน ดังนั้น บ้านรังมดแดงที่มีฐานรากของชุมชนที่เป็นแหล่งต้นตาลโคนด และในขณะนั้นบ้านรังมดแดงมีฐานทุนชุมชนที่เป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรองรับ จึงทำให้เกิดการบูรณาการนี้ให้ผลในเชิงรูปธรรม กล่าวคือ การเกิดการร่วมมือกันระหว่างสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กับ กองทุนแปรรูปผลผลิตเกษตรฯ กลุ่มแม่บ้านเกษตรรังมดแดง ภายใต้โครงการ “โครงการขยายผลการผลิตน้ำส้มสายชูหมักจากน้ำตาลโคนดที่ถูกสุขอนามัย” ในปี 2544 ที่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ โครงการวิจัยทดลองผลิตน้ำส้มสายชูหมักจากตลาดโคนดที่เป็นผลิตในเชิงวิทยาศาสตร์ และมีการขยายผลการผลิตจนในปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต้องรับซื้อน้ำตาลโคนดจากชาวบ้านมาเพื่อผลิตน้ำส้มเพื่อจำหน่ายอย่างเป็นขั้นตอน และต่อมาก็ได้รับการพัฒนาและได้รับการคัดเลือกเป็น “โครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์” จนถึงในปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนี้ได้มีการพัฒนาปรับปรุงระบบการทีบห่อ และปริมาณของการผลิต เพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานขึ้นเป็นทะเบียนตัวหัวขออาหาร (อ.ย.) ได้ (ดังที่ได้กล่าวไว้โดยละเอียดในบทที่ผ่านมา)

จากที่กล่าวมา การบูรณาการทุนชุมชนนี้ เกิดขึ้นในเชิงบูรณาการระหว่างทุนชุมชนเดิมกับการปรับเปลี่ยนองค์ความรู้เดิมให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นของ ชาวบ้านรังمدแดง ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต ในเชิงการปลูกพืชผสมผสาน โดยการสร้างความหลากหลายของผลผลิต เพื่อให้เกิดความพอเพียงในการบริโภค การสร้างความหลากหลายทางอาชีพ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านรังمدแดง การบูรณาการในการเชื่อมโยง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ ตลอดจนการพยายามเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจระดับชาติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รวมทั้งการเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 11 กลุ่ม เพื่อเป็นการขยายฐานของทุนชุมชน และกระบวนการสะสมทุนชุมชน และนอกจากรังมีการสืบสาน และสืบทอดเจตนาภรณ์นี้ ผ่านกลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ที่มีการก่อตั้งขึ้นในกลุ่มเยาวชนในบ้านรังมดแดง กระบวนการสะสมทุน กระบวนการบูรณาการและการบริหารจัดการต่าง ๆ ของบ้านรังมดแดง ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนี้ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เสียสละ และมีคุณภาพ สมาชิกในชุมชน มีความรู้สึกเป็นพวกร่วมกัน ผูกพันกัน การมีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน และการมีกิจกรรม หรือซ่องทางที่ทำให้คนในชุมชนได้รับประสบการณ์และความรู้ สมัยใหม่

“...การรวมกลุ่มสมัยก่อน ไม่ค่อยมีอะไร ล้มลุกคลุกคลานเรื่อย มาเริ่มต้น ตอนที่อุดมจากลับมานี้แหละ เขาเริ่มมาทำกลุ่มรวมตัวกันเรื่อย ๆ มาจนถึงกองทุนเงินล้านที่ใคร ๆ เขาก็พูดว่า หมื่น ๓ โครงการเข้าดี ประชาชนเขามีความรู้ เวลาทำโครงการเข้าเข้าใจกวนอื่น แล้วดูเหม้ายังดึงเด็ก ๆ มาเล่นกีฬา เอารอดอกเบี้ยจากกองทุนมาจัดสวัสดิการหาอุปกรณ์กีฬามาให้เด็ก ๆ เล่นอีก.....”

จากที่กล่าวมา การบูรณาการทุนชุมชนทั้งในเรื่องของการรวมกลุ่มและการเชื่อมโยงภูมิปัญญาหรือชุดความรู้เดิมกับความรู้สมัยใหม่ ภายใต้เงื่อนไขที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ การมีผู้นำที่มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ที่เอื้อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมสาธารณะ รวมถึงการสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นผ่านการจัดระเบียบชุมชนภายใน ตั้งแต่การเปลี่ยนเรียนรู้ ไปจนถึงการจัดการชุมชน ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการสืบเนื่อง ยานนานาไปเป็นระยะเวลานานกว่า 10 ปี การเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น นับว่าเป็นบทเรียนที่ทำให้ชุมชนหมู่บ้าน “รังมดแดง” สามารถที่จะปรับตัวหรือตอบโต้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ดังที่เห็นได้จากการเกิดผลกระทบจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชนหมู่บ้านที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ต้องกลับมาหมู่บ้านเนื่องจากต้องประสบความเดือดร้อนลำบาก แต่การกลับมา เช่นนี้กลับไม่ได้สร้างปัญหาให้กับชุมชนหมู่บ้านเลย โดยชาว

บ้านบอกว่า เป็นการนำเอาประสบการณ์จากการไปทำงานที่อื่น มาพนวกกับ ภูมิปัญญาเดิมที่เป็นการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนหมู่บ้าน

"...ที่นี่จะ จำกัดการพัฒนา เป็นเหตุให้คนในพื้นที่นี้ดีนรน พยายามอยู่รอดและพยายามหนีออกจากพื้นที่ไปอยู่ที่อื่น ที่นี่ก็เหลือแต่คนแก่เด็กวัยรุ่น เด็กสาวจะไปทำงานในเมืองประกอบอาชีพอื่น ตอนหลังเป็นสาวโรงงานอะไรต่าง ๆ และทึ่งนาให้กรังว่างเปล่า ซึ่งพอแม่ทำไม่ไหวแล้ว และลูกก็ไม่ยอมทำ และระยะหลังเริ่มกลับมาอีก เริ่มกลับมาเมื่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนี้แหละ ไม่รู้จะไปไหนแล้ว เมื่อเดือดร้อนก็กลับมาและกลับมาด้วยความรู้ ภูมิปัญญาใหม่ ยอมที่จะอยู่กับบ้าน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าที่บ้านทิศทางทุนจะมีผู้เรียน บ้านทิศก็จะกระจายไปถึง ในขณะนี้ที่เป็นภาพโดยทั่วไปจะเป็นอย่างนี้ของพื้นที่ในภาคชนบท และถ้าหากว่า เรามองในอนาคต การส่งเสริมให้อยู่กับบ้าน อยู่กับท้องถิ่นตัวเองช่วยกันระดมทุน ทั้งวัฒนธรรม ทั้งสังคม ทั้งสมอง ทั้งตัวเองด้วย ช่วยกันพัฒนาให้ประเทศยั่งยืน อาจจะดี นี่คือลักษณะสภาพทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างนี้..."

สำหรับผลจากการเกิดจุดเปลี่ยนและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดเปลี่ยนวิธีชีวิตชุมชนที่เกิดขึ้น ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 โดยสรุป ก็คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ ถนนการทำทำงานบกน้ำเค็ม และการเก็บกักน้ำจืด ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งลักษณะทางกายภาพและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังเช่น การเปลี่ยนเส้นทางคมนาคมจากทางน้ำมาเป็นถนน การปิดตัวของตลาดน้ำด่วนสาร์ และการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านด้านต่าง ๆ และในขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของการบริหารจัดการ ดังเช่น การเปลี่ยนวิธีการผลิต ด้านการเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่ได้ผลผลิตมากขึ้นกว่าเดิม และสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง ทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์ และการช่วยเหลือเพื่อพาระหว่างคนในชุมชนหมู่บ้านด้วยกัน มาเป็นการใช้เครื่องจักรและการรับจ้างแทน ดังนั้น เห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ เป็นการปรับตัวของชาวบ้านร่วมด้วย ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้านที่ต่างก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเช่นเดียวกันกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้านการบริโภคนั้น ชาวบ้านร่วมด้วยแต่เดิมนั้น ต้องบริโภคโดยผ่านการแลกเปลี่ยน เนื่องจากผลิตได้แต่เพียงข้าว น้ำผึ้งเหลวจากตลาดโคนด แต่ในปัจจุบันวิถีการบริโภคของชาวบ้านร่วมด้วยได้มีการปรับเปลี่ยน โดยการการบริโภคในสิ่งที่ระบบปลูกขึ้นเองได้เนื่องจากมีการผลิตหรือการปลูกพืชผักสวนครัวที่จำเป็นต่อการบริโภคได้

บทที่ 5

กองทุนหมู่บ้านในระบบทดลองแบบที่มีผลต่อชุมชน

กองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทุนเงินตราที่รัฐจัดสร้างไปพร้อมกับการให้ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการกองทุน โดยมุ่งหวังให้กองทุนหมู่บ้านที่เข้าไปในชุมชนนี้เกิดผลในทางบวก กล่าวคือ การเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนหมู่บ้าน และถึงแม้มันว่ากองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปในชุมชนในจำนวนเงินที่เท่ากันทุกหมู่บ้านคือ "หนึ่งล้านบาท" และอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เปิดกว้าง เช่นเดียวกันก็ตาม แต่เงื่อนไขของความสำเร็จและความไม่สำเร็จของกองทุนหมู่บ้านนั้น ขึ้นอยู่กับทุนชุมชนเดิมที่มีอยู่ว่า "...จะสามารถน่วงเงา กองทุนหมู่บ้านนับได้ว่าเป็นทุนเงินตราหนึ่งที่ได้เข้าไปชุมชนหมู่บ้าน แล้วไปผนวกร่วมหรือบูรณาการเข้ากับทุนทางสังคมเดิมที่เป็นเรื่องของการบริหารจัดการ กระบวนการรวมกลุ่มและการจัดระเบียบชุมชน ทำให้ชาวบ้านรังสรรค์ความสามารถบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้เกิดประโยชน์ เท่าเทียมและเสมอภาคของชาวบ้าน "รังสรรค์" และ

กองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทุนเงินตรา

ชาวบ้านรังสรรค์มีการใช้ "เงินตรา" เป็นกลไกการแลกเปลี่ยนในอดีตมาตั้งแต่อดีต โดยเริ่มจากการนำข้าวและน้ำผึ้งให้นำไปขายในตลาดนัด แล้วไปซื้อสิ่งของที่จำเป็นต่อการบริโภค ระบบเงินตราได้ mun เวียนอยู่ในชุมชนหมู่บ้านในปริมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินชีพในแต่ละสปดาห์ ทั้งนี้เนื่องจาก การสะสมทุนของชาวบ้านไม่ยิ่งสะสมในรูปเงินตรา แต่สะสมในรูปของผลผลิตทางการเกษตร (ข้าว) การแปรรูปผลผลิตทางเกษตร (น้ำผึ้ง) การทำเลี้ยงหมู การเลี้ยงวัว ด้วยเหตุผลคือ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยชาวบ้านบอกว่า "...เก็บน้ำผึ้งให้นดไว้ปลอดภัยดีกว่า เพราะถ้าจอมปาลันก็ไม่สามารถยกโจรไปได้...ถ้าเก็บเงิน คนมาปล้นทีก็อาจหมดตัวได้เลยในคราวเดียว..." นอกจากนี้ จากการเดินหรือโดยสารและการไปขายของโดยอาศัยเรือที่มีทางไปค้าขายถึงในเมืองสงขลาอีกด้วย ที่เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ชาวบ้านได้เงินมาจากการสร้างรายได้ในอาชีพตั้งเดิม เช่น การทำน้ำผึ้งในชีวิตและทรัพย์สิน โดยชื้อข้าวของเครื่องใช้กับลับมาขายยังหมู่บ้าน ดังนั้น ระบบการหมุนเวียนเงินของชาวบ้านรังสรรค์นั้น เป็น

ไปเพื่อการบริโภค การลงทุนทางการค้าและการแลกเปลี่ยน และไม่ได้เป็นไปเพื่อการลงทุนสร้างผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้าขาย

สำหรับทุนเงินตราที่อยู่ในรูปของโครงการที่เข้าไปในหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้มีการกู้ยืมนั้น เริ่มต้นจากโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (โครงการ กข.คจ.) ในปี พ.ศ. 2538 ที่รัฐมีนโยบายให้ชาวบ้านสามารถกู้ยืมเงินของโครงการไปเพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพโดยไม่มีดอกเบี้ย จากเงื่อนไขของโครงการชาวบ้านได้เริ่มด้วยการบริหารจัดการจากการมีทุนสังคมเดิมด้วยการใช้ "ประชามหมู่บ้าน" กำหนดเกณฑ์ก่อนการร่วมกันคือการนำเงินโครงการนี้ไปไว้ในการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งกำหนดวันเวลาในการคืนเงิน ซึ่งจากที่ดำเนินโครงการนี้มาจนถึงปัจจุบัน คนที่กู้ยืมเงินสามารถนำเงินมาคืนได้ตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ การไม่คืนเงินก็ในระยะเวลาที่กำหนดนั้นเป็นสิ่งที่น่า "อับอาย" สำหรับคนในหมู่บ้าน ตอนนี้มีโครงการเข้ามาในระยะแรกชาวบ้านนิยมกู้เงินจากโครงการนี้มากกว่ากองทุนหมู่บ้านเนื่องจากเป็น "โครงการปลอดดอกเบี้ย" (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวก)

ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากโครงการนี้ ชาวบ้านได้สร้างระบบความปลอดภัยทางด้านการเงิน โดยชาวบ้านได้มีการตั้งกลุ่มคอมทรัพย์ต่าง ๆ ขึ้น รวมถึง "สังคมคอมทรัพย์" ที่เป็นการรวมทุนของชาวบ้านเพื่อให้ในชุมชนหมู่บ้านมีระบบเงินออม เพื่อประกันการสูญเสียจากไม่คืนเงินของสมาชิกในหมู่บ้าน และถึงแม้ว่าดำเนินการโครงการนี้และโครงการอื่น ที่ผ่านมาไม่พบว่ามีปัญหาการไม่คืนเงินกู้เมื่อครบกำหนดเวลาถูกต้อง แต่ชาวบ้านจำเป็นต้องมีกองทุนเพื่อค้ำประกันไว้เพื่อความไม่ประมาท มีฉันนพอดึงเวลาแล้วไม่รู้จะเอียงมาหากไหเพื่อจ่ายคืนโครงการ การบริหารจัดการระบบเงินตราในรูปของโครงการรัฐนี้ นับได้ว่าเป็นการเข้าไปของทุนเงินตราที่เป็น "การสร้างความมั่นคง" ให้กับคนชุมชนหมู่บ้านเอง ซึ่งไม่ว่าจะมีกองทุนหรือโครงการใด ๆ ที่อยู่ในรูปเงินตราของรัฐเข้ามา ชาวบ้านรับมดแดงก็จะมีการบริหารจัดการในทำนองเดียวกัน การบริหารจัดการเกิดขึ้นนี้กล้ายเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะการบริหารจัดการนี้ไปเกี่ยวโยงถึง "การจัดระเบียบชุมชน" ในลักษณะของการกำหนดกฎเกณฑ์ กติการ่วมกันของคนทั้งชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าการบริหารจัดการนี้มีฐานมาจาก การกำหนดของมาตรฐาน แนวทางปฏิบัติ ของการบริหารจัดการเงินที่เข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกัน โดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกของ "การเป็นเจ้าของ" ร่วมกัน

"...พวกร้าได้มีประสบการณ์มาจากการโครงการ กข. คจ. ที่มีมาก่อน เวลากองทุนหมู่บ้านเข้ามา พวกร้าก็มาร่างกฎระเบียบกัน จะต้องมีคนค้ำกี่คน ภูเงินเป็นจำนวนเท่าไหร่ จะส่งคืนอย่างไร ถ้าไม่มีประสบการณ์มาก่อนเหมือนหมู่บ้าน พวกร้าก็คงไม่สามารถทำบัญชี ทำอะไรต่าง ๆ ได้อย่างนี้...เวลาที่มีโครงการเข้ามา เราต้องสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน มีการสร้างแนวทางโครงการทำงานว่า โครงการกองทุนนี้เป็นของพวกร้าทุกคน..."

"กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท" เป็น "ทุนเงินตรา" ที่เข้าไปในหมู่บ้านเมื่อกรกฎาคม 2544 พร้อมด้วยการทำหนังให้ชาวบ้านร่วมระเบียบแนวทางปฏิบัติด้วยตัวชาวบ้านเอง ชาวบ้านในฐานะที่เป็น "คนที่เกี่ยวข้อง" หรือ "ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย" และเป็น "เจ้าของเงิน" ดังนั้น การร่วมกฎ ระเบียบ กติกา ดอกเบี้ย แนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ชาวบ้านได้ดำเนินการ เช่นเดียวกับโครงการอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุนทางสังคมในด้าน "การจัดระเบียบชุมชน" กล่าวคือเริ่มนั่นจากขั้นตอนแรก การนัดประชุม "ประชามติหมู่บ้าน" เพื่อสร้างและทำความเข้าใจในกฎ ระเบียบ ขั้นตอนการใช้เงินต่าง ๆ ขั้นตอนที่สอง การกำหนดจำนวนคณะกรรมการทุนหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านได้กำหนดให้มี 9 คน พร้อมทั้งให้กรรมการได้เลือกประธาน รองประธาน เลขาธุกิจ และเหรัญญิก ซึ่งการดำเนินการนี้ได้รับความเห็นชอบจากมติในที่ประชุม ขั้นตอนที่สาม การร่วมกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ จำนวนคนค้ำประกันกำหนดสักจะเงินล้านเพื่อค้ำประกัน การจัดทำบัญชี ขั้นตอนที่สี่ การกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ การอนุมัติงบประมาณ กำหนดวันส่งเงิน วันประชุม (รายละเอียดปรากฏในระเบียบกองทุนหมู่บ้านรังมดแดง) ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ นี้เป็นวิธีที่ชาวบ้านรังมดแดงได้มีการเรียนรู้และมีประสบการณ์มาจากการโครงการและกองทุนของรัฐมาแล้ว เพียงแต่การดำเนินการในช่วงแรกนั้นถึงแม้ชาวบ้านต่างก็ให้ความร่วมมือโดยเข้าร่วมประชุมกันทั้งหมู่บ้านก็ตาม แต่ประธานในที่ประชุมยังคงต้องสร้างความเข้าใจและในขณะเดียวกันจากการประชุม "ประชาคมหมู่บ้าน" หลังจากมีการสร้างความเข้าใจแล้วชาวบ้านต่างมีความเห็นว่า "เป็นการทำให้ชาวบ้านได้เข้าถึงเงินทุนและมีสิทธิ์ในการลงทุน"

"...ผมเห็นว่ากองทุนเงินล้านนี้ ประชาชนชาวบ้านมีสิทธิ์โอกาสจริง ๆ มีสิทธิ์มีโอกาส ไม่ว่าเป็นเรื่องอะไร จะต้องมาจากมติที่ประชุมทั้งนั้น เพราะจะเป็นกฎระเบียบต่าง ๆ ของหมู่บ้านของเรานี่เอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของดอกเบี้ยถูกหรือแพง หรือการจัดสรรเงินกำไรเงินดอกเบี้ยไปทำอะไร มันเป็นสิทธิ์ของเราทั้งสิ้น การทำงานในแนวนี้ เราปรับความคิดกันว่า กองทุนนี้เป็นของเราจริง ๆ..."

จากที่กล่าวมา การเข้ามา "กองทุนหมู่บ้านหนึ่งล้านบาท" นับเป็นอีกหนึ่งโครงการรัฐ (intervention) ที่เข้าไปในชุมชนหมู่บ้านในรูปของเงินตราที่ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้าถึงเงินทุน และจากฐานเดิมทุนทางสังคมของชุมชนอันเป็นระบบความรู้หนึ่งของชุมชน ทำให้ชาวบ้านรังมดแดงสามารถจัดการบริหารจัดการกองทุน การได้มีส่วนร่วมชาวบ้าน

ทั้งหมู่บ้าน ทั้งยังผลให้เกิดความเท่าเทียม เสมอภาค ภายใต้การบริหารจัดการของชาวนา ทุกครัวเรือนโดยไม่ต้องผ่านระบบผู้แทน

กองทุนหมู่บ้านกับการปฏิสัมพันธ์บริบทชุมชน

กองทุนหมู่บ้านในฐานะที่เป็นทุนเงินตราเข้าไปในชุมชนหมู่บ้านด้วยความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ ประกอบกับการปรับตัวและการตอบโต้อ่องชุมชนในกระแสการพัฒนาดังที่ได้นำเสนอไว้ในบทที่ 4 ว่าชาวบ้านสร้างความหลากหลาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น ดังเช่น การปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตมากขึ้น การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงหมู การเลี้ยงวัวเพื่อขายและการไปขายของในตลาดเมืองสงขลา การประกอบกิจการค้าขายในชุมชนหมู่บ้าน ที่เกิดขึ้นมาก่อนที่กองทุนหมู่บ้านจะเข้าไปในหมู่บ้าน ดังนั้น การเข้าไปของกองทุนหมู่บ้านนั้นเกิดการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนเดิมในเชิงการสร้างโอกาสในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นการใช้ทุนเงินตราที่ทำให้ชาวบ้านรับ益แต่ละคน มีความอิสระและมีความคล่องตัวในการใช้ทุนเงินตราจากการภูมิปัญญาของทุนหมู่บ้านมากขึ้น โดยดังเห็นได้จากชาวบ้านมีการภูมิปัญญาจากกองทุนไปเพื่อการลงทุนเลี้ยงเป็ด การซื้อขายวัว หมู มาเลี้ยง รวมถึงการซื้ออุปกรณ์การขันตala ติดนด เช่น เชือก ผะอง เป็นต้น และในเบื้องต้นของการบริหารจัดการที่ชาวบ้านมีทุนเดิมอยู่นั้น ดังเช่น การกำหนดการคืนวงรอบเงินชาวบ้านจะดำเนินระยะเวลาของการคืนเงินกองทุนตามวงรอบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ละประเภท ดังเช่น การเลี้ยงเป็ด วงรอบของการคืนเงินจะประมาณ 55 - 60 วัน ถ้าเป็นเลี้ยงวัวอาจมีวงรอบในการคืนเงิน 1 ปี หรือถ้าภูมิป่าค้าขายอาจมีวงรอบของการคืนเงินเป็นระยะเวลา 4 เดือน ทั้งนี้การกำหนดวงรอบของการคืนเงินนี้ กำหนดขึ้นโดยผ่านมติที่ประชุมกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งการกำหนดแต่ละครั้งที่ประชุมจะสามารถทำการตกลงกันได้ เนื่องจากชาวบ้านต่างก็มีความเข้าใจในวงรอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ละประเภทได้ดี ดังนั้น การบริหารจัดการกองทุนดังเห็นได้อย่างชัดเจนข้างต้นจึงนับได้ว่า "...เป็นการสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบกันเองได้ และสามารถที่จะมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม..." หรือแม้กระทั่งการเกิดการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบต่าง ๆ ชาวบ้านรับ益แต่ละคนต่างก็มีความเคารพในมติที่ประชุมเป็นหลักกว่า ที่ประชุมมีความเห็นชอบร่วมกันเป็นอย่างใดก็ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน ดังเช่น การกำหนดอัตราดอกเบี้ย โดยระยะเบื้องต้นของการบริหารจัดการนั้น มติที่มาสรุปได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ร้อยละ 10 ต่อปี โดยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ແเพงนั้น เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่า มีการจัดสรรงามได้จากอัตราดอกเบี้ยกลับไปเป็นสวัสดิการหมู่บ้านร้อยละ 47 (รายละเฉียดปรากฏในภาคผนวก) แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปหนึ่งปี ชาวบ้านมีความต้องการลดอัตราดอกเบี้ย เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่าอัตราของหมู่บ้านเองนั้นสูงกว่าคนอื่น ชาวบ้านจึงนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อพิจารณา ผลการพิจารณาพบว่าที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นด้วยให้มีการแก้อัตรา

ดอกเบี้ย ดังนั้น จึงเกิดปรับอัตราดอกเบี้ยขึ้น การปรับที่เกิดขึ้นเป็นการดำเนินการโดยยึดผลจากมติที่ประชุมเป็นหลัก ตามผลจากการประชุมกองทุนหมู่บ้านเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2545 มติที่ประชุมตรงนั้นเห็นชอบกับเรื่องการลดอัตราดอกเบี้ยเหลือร้อยละ 6 ปีต่อปี

ประธาน : วันนี้เรามาประชุมกันเนื่องจากกองทุนหมู่บ้านจะครบกำหนดหนึ่งปีแล้ว เราต้องมาร่วมกันพิจารณาปรับเปลี่ยน แก้ไข เพิ่มเติม ตรงไหน ก็ลองเสนอมาดู...

ผู้เข้าประชุม : มีอยู่ 3 เรื่อง คือ ระยะเวลาการคืนบางอย่างมันคืนไม่ได้ในหนึ่งปี อย่างเช่น การลงหุ้นโรงงานน้ำส้ม อย่างเรื่องดอกเบี้ยคิดว่าหมู่เราแพงกว่าหมู่อื่น และเรื่องคนค้าประภัน คนละ 500 บาทมันน้อยไป ถ้าถูก 20,000 บาท ค้าต้อง 4 คนขึ้น หมู่เราน้อย คนมีอยู่ไม่พอค้ากันเอง มันน่าจะต้องเปลี่ยน

ประธาน : อย่างนั้นเรามาพิจารณาทีละเรื่องละครั้ง แล้วมจะขอมติที่ประชุมทีละเรื่องด้วยการยกมือเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยนะครับ

ผลจากการประชุมมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องอัตราดอกเบี้ยดังที่ได้กล่าวแล้ว พร้อมกันนั้นในการประชุมคราวนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนจำนวนคนค้าต่อวงเงิน และการปรับรวมของ การคืนเงิน บางกิจกรรม ดังเช่น การลงหุ้นโรงงานน้ำส้มอาจใช้เวลามากกว่า 1 ปี เห็นได้ว่ากองทุนหมู่บ้านเมื่อเข้าใหม่หมู่บ้านไปแล้ว มีปฏิสัมพันธ์กันร่วมชุมชนหมู่บ้าน ทั้งในเชิงการสร้างความคล่องตัวในการประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย การบูรณาการเข้ากับระบบการบริหารจัดการ การจัดระเบียบชุมชนและการประชุมประชาคมหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม แล้วทำให้กองทุนหมู่บ้านนำไปได้ว่าเป็น "การไปสร้างโอกาสการเติมเต็มความมั่นคงทางสังคม" ให้กับชุมชนหมู่บ้าน

บทสรุป

การดำเนินการกองทุนหมู่บ้านของ “บ้านรังมดแดง” นี้ เป็นการดำเนินการภายใต้การรวมกลุ่ม และการจัดระเบียบชุมชน ที่เป็นเงื่อนไขเดิมที่เกิดจากกระบวนการสะสมทุนชุมชน ที่มีมาแต่เดิมของชุมชนหมู่บ้านรังมดแดง ดังเห็นได้จากการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ใช้มติที่ประชุมในการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ชาวบ้านต่างร่วมกันพิจารณาให้ความเห็นชอบที่จากรากฐานเดิมที่มีกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้น ก่อนที่จะมีกองทุนหมู่บ้าน ทำให้ผลการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านดำเนินการในลักษณะของการตอบสนองต่อชาวบ้านในการสร้างความคล่องตัว ในกระบวนการนำเงินจากกองทุนหมู่บ้านไปใช้ลงทุนในการในกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ดังเช่น การเลี้ยงเป็ด การเลี้ยงวัว ซื้อรถไถ การเปิดร้านค้าย่อยในหมู่บ้าน นอกจากนี้ จากการร่วมกันพิจารณาการจัดสรรดอกเบี้ย หรือผลประโยชน์ที่

ได้รับจากการภูมิปัญญาของทุนหมู่บ้าน การจัดสรรดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ที่เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง แต่ชาวบ้านรังสรรค์แรงต่างกันยอมรับ เนื่องจากดอกผลดังกล่าวได้ย้อนกลับไปสู่การสร้างสวัสดิการแก่ชุมชนหมู่บ้านรังสรรค์แรงเอง ดังเช่น การจัดสร/pub/ประโยชน์ กำไรสุทธิจำนวนร้อยละ 47 เป็นการตอบสนองสวัสดิการให้หมู่บ้าน ได้แก่ กองทุนสวัสดิการ ศูนย์สงเคราะห์และศูนย์เยาวชน การจัดสร/pub/ประโยชน์ ดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้ทุนชุมชนที่มีอยู่เดิม ที่ชาวบ้านรังสรรค์แรงมีทุนชุมชนที่เน้นในด้านการสร้างสวัสดิการและการสร้างความมั่นคงให้กับคนชุมชนหมู่บ้านเอง (พิจารณาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในภาคผนวกประกอบ)

ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนและปัญหาอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเบื้องต้น สรุปความคิดเห็นเบื้องต้นได้ดังนี้

1. การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท ชาวบ้านมีความเห็นว่าเป็นกองทุนที่เข้ามา “เติมเต็ม” การประกอบอาชีพของชาวบ้าน โดยชาวบ้านสามารถนำเงินดังกล่าวไปหมุนเวียน และสำหรับเงื่อนไขที่ชาวบ้านเห็นว่ากองทุนหมู่บ้านที่เข้ามาในชุมชนนี้ค่อนข้างประสบความสำเร็จและนับว่าเป็นการทำให้ชาวบ้านมีความเข้มแข็ง คือ ชาวบ้านได้มีการจัดระเบียบชุมชน และมีประสบการณ์ในการบริหารจัดการเงินกองทุนอื่น ๆ และการรวมตัวกันเป็นองค์กรต่าง ๆ มาแล้ว และเมื่อมีกองทุนหมู่บ้านเข้ามา ชาวบ้านจึงสามารถบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากโครงการ กช. คจ. กองทุนปุ่ย กองทุนเพื่อการเกษตร โครงการเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อกระตุ้นผลผลิตการเกษตร และจากการที่คณะกรรมการบริหาร กองทุน กำหนดดอกเบี้ยที่ร้อยละ 10 นั้นมีผลดีและผลเสียคือ ผลดีดอกเบี้ยที่ได้มีการกำหนดไว้สูงนั้น มีชาวบ้านส่วนหนึ่งยอมรับ เนื่องจากมีการปันผลคืนให้แก่ สวัสดิการหมู่บ้าน ร้อยละ 47 ใน 3 ส่วนคือ 1) กองทุนสวัสดิการ 2) ศูนย์สงเคราะห์ราชภูมิ และ 3) ศูนย์เยาวชน แต่ชาวบ้านบางส่วนมีความคิดเห็นแตกต่างคือ เป็นดอกเบี้ยที่กำหนดไว้สูงเกินไป โดยชาวบ้านหลายคนทราบว่าบางหมู่บ้านกำหนดไว้ร้อยละ 5 เป็นอัตรา ดอกเบี้ยที่ชาวบ้านเห็นว่ามีความเหมาะสม ดังนั้นชาวบ้านในหมู่บ้านจึงมากັ້ງเงินกองทุนหมู่บ้านจนหมดเงิน แต่หมู่ 3 บ้านรังสรรค์แรง ยังมีเงินเหลืออยู่ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่าถ้าดอกเบี้ยน้อยกว่าจะมีคนกຸ້ມากขึ้น

2. ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านมองว่าจำนวนเงินที่ให้กู้กับระยะเวลาคืนเงิน 1 ปีนั้น เป็นข้อจำกัดของการนำเงินมาใช้ เนื่องจากบางกิจกรรมไม่สามารถคืนเงินได้ใน 1 ปี ดังเช่น การเลี้ยงวัว ต้องใช้เวลานานมากกว่า 1

ปี จึงจะขยายวัวหรือลูกวัวมาคืนกองทุนได้ และในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นหมู่บ้านที่มีการปรับรูปผลผลิต ดังเช่น การนำน้ำส้มสายชูหมักจากตาลโคนด และแบปรูปปลาฉิ่งฉัง ซึ่งก่อให้ชาวบ้านปรับรูปผลผลิตได้กำลังพยายามพิจารณาการรักษาเพื่อมาสร้างกิจกรรมการแปรรูปให้ได้ผลผลิตทางเกษตรในเชิงการสร้างรายได้ และนอกจากนี้ ปัญหาอุปสรรคชาวบ้านให้ความคิดจาก การสัมภาษณ์ ก็คือ การยังไม่สามารถสร้างความหลากหลายในการประกอบอาชีพเพื่อนำเงินกองทุนไปสร้างผลผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตทางการเกษตรให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งจากสภาพปัญหาดังกล่าว กรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านได้พยายามแสวงหาช่องทางของการดำเนินการดังกล่าว ด้วยการพูดคุยหรือแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากบุคคลกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป

ภาคผนวก

กลุ่มและโครงการต่าง ๆ ที่มีมาตั้งแต่ปี 2534 จนถึงปัจจุบัน

1) **ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน (ศ.ส.บ.ช.) (พ.ศ. 2534)** วัสดุโดยกระทรวงสาธารณสุข ได้มีนโยบายตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารและเป็นแหล่งที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวกับระบบสาธารณสุข ดังเช่น จปส. (ความจำเป็นพื้นฐาน) เป็นโครงการของรัฐที่มีเป้าหมายให้ชาวบ้านมีการเก็บข้อมูลกันเอง

2) **โครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (โครงการ กข.ค.จ.) (พ.ศ. 2538)** เป็นโครงการในความรับผิดชอบของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โครงการนี้มีเป้าหมายให้ชาวบ้านสามารถยึดเงินของโครงการฯ นำไปสนับสนุนการประกอบอาชีพโดยไม่มีดอกเบี้ย เป็นจำนวนเงิน 280,000 บาท ในครุฑ์เริ่มต้นมีการประชุมเสวนาบริษัทฯ ก่อนภายใต้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่ภายในได้มีการประชุมแล้ว ชาวบ้านรังสรรค์และมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำหน้าที่ 1 ชุด มีคณะกรรมการทั้งหมด 8 คน มีนายเจริญ ใจดีซึ่งเป็นประธาน โดยการดำเนินการโครงการ กข. ค.จ. มีขั้นตอนในการดำเนินงานและการคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายดังนี้

1. การคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมาย
2. การคัดเลือกครัวเรือนยากจนมีปัจจัยและภาระด้านบ้านเรือนมาก
3. การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมองค์กร / ประชาชน
4. การรับเงินทุนของหมู่บ้าน
5. การพิจารณาอนุมัติโครงการที่ครัวเรือนและการอนุมัติเงินยืม
6. การทำสัญญาจ่ายเงินของครัวเรือน
7. การจ่ายเงินให้ครัวเรือนที่ได้รับอนุมัติให้ยืมเงิน
8. รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ กข. ค.จ. ของคณะกรรมการหมู่บ้าน และภาระด้านเอกสารปัญชี 4 เล่ม คณะกรรมการหมู่บ้านต้องรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ กข. ค.จ.
9. การรับคืนเงินยืมจากครัวเรือน
10. การอนุมัติเงินการยืมให้กับครัวเรือนในครั้งต่อ ๆ ไป
11. การติดตาม กำกับ ดูแล และสนับสนุนครัวเรือนที่ยืมเงินไปประกอบอาชีพ
12. การประชาสัมพันธ์โครงการ กข. ค.จ.
13. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
14. การผลักดันให้ครัวเรือน กข. ค.จ. ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐาน พึ่งตนเอง
15. การสนับสนุนให้ครัวเรือนได้รับการพัฒนาให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน

จากขั้นตอนในการดำเนินงานที่เป็นผลมาจากการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านผู้เข้าร่วมประชุมได้ข้อสรุปที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน โดยการพิจารณาอนุมัติโครงการ และเงินยืมของคณะกรรมการหมู่บ้านดังนี้

1. พิจารณาครัวเรือนยากจนจากเกณฑ์ จปสู.
2. อาชีพที่ผู้กู้ยืมมีความเหมาะสมและถูกต้อง
3. ระยะเวลาที่ใช้คืน โดยพิจารณาจากสัมปทานที่ทางราชการกำหนด
4. สามารถสร้างงานได้และใช้คืนได้
5. ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
6. ไม่ทำโครงการในพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล
7. การทำโครงการเสนอ ต้องนำเสนอข้อมูล ดังเช่น ต้นทุน ผลกำไร ต่อวัน/เดือน/ปี

โดยคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดทำแบบฟอร์มเพื่อให้ชาวบ้านได้ยื่นกู้เงินจากโครงการ ซึ่งในการดำเนินการ โครงการ กช. คจ. นี้ในตอนแรก บ้านร่วมมددแดงได้ประสบกับปัญหาจากการไม่มีคนกู้ยืม เนื่องจากภาระค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ต้องหักเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ชาวบ้านได้หักห้ามห้ามกันเอง ทำให้ชาวบ้านหันมาใช้บริการนี้มากขึ้น ทำให้ชาวบ้านสามารถดำเนินการในระยะต่อมาพบว่า มีชาวบ้านขอยืมแบบฟอร์มเพื่อยืมเงินเป็นจำนวน 30 รายเพื่อนำไปเสริมการประกอบอาชีพ 6 ประเภทคือ

1. เลี้ยงวัวชุน	4	ราย
2. เลี้ยงหมู	3	ราย
3. ทำนา	17	ราย
4. เลี้ยงเป็ด	1	ราย
5. ค้าขาย	4	ราย
6. ซื้อรถไถนา	1	ราย

โดยคณะกรรมการหมู่บ้านได้พิจารณาร่วมกับชาวบ้านได้กำหนดเกณฑ์และพิจารณาความเป็นไปได้ร่วมกัน และทำความตกลงและอนุมัติเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนดังนี้

เลี้ยงวัวชุน ให้เลี้ยงได้ครัวเรือนละ 1 ตัว งบประมาณที่ได้ประมาณ 7,000 บาท
เลี้ยงหมู ให้พิจารณาข้อเท็จจริง

- 2.1 ค่าโรงเรือนและอุปกรณ์
- 2.2 ค่าลูกหมู
- 2.3 ค่าอาหารและวัสดุซึ่ง

ทำนา ให้พิจารณาข้อเท็จจริง

- 3.1 ค่าไถ ไร่ละ 300 บาท
- 3.2 ค่าน้ำมัน ไร่ละ 40 บาท
- 3.3 ค่าเก็บเกี่ยว ไร่ละ 500 บาท
- 3.4 ค่าปุ๋ย ไร่ละ 330 บาท
- 3.5 ค่าเมล็ดพันธุ์ ไร่ละ 70 บาท

เลี้ยงเป็ดเนื้อ ให้พิจารณารายละเอียดคือ

- 4.1 ค่าลูกพันธุ์ ตัวละ 28 บาท
- 4.2 ค่าอาหารและยา ตัวละ 52 บาท

ค้าขาย ให้กู้ได้ไม่เกิน 10,000 บาท

ซื้อรถไถนา ให้กู้ได้ไม่เกิน 10,000 บาท

สำหรับการกำหนดคืนเงิน ที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณากำหนดระยะเวลาครบ สัญญาและระยะเวลาผ่อนชำระดังนี้

1. เลี้ยงวัววุ่น กำหนดผ่อนชำระ 2 งวด เมื่อครบ 1 ปี ผ่อนชำระร้อยละ 50 และครบ 2 ปี ผ่อนชำระร้อยละ 50
2. เลี้ยงหมู กำหนดผ่อนชำระ 6 งวด หรือเมื่อขายหมูทุก ๆ รุ่น งวดละ 16.7 %
3. ทำนา กำหนดผ่อนชำระ 2 งวด เมื่อครบ 1 ปี ผ่อนชำระร้อยละ 50 และครบ 2 ปี ผ่อนชำระร้อยละ 50
4. เลี้ยงเป็ด กำหนดผ่อนชำระ 6 งวด หรือเมื่อขายเป็ดทุก ๆ รุ่น งวดละ 16.7 %
5. ค้าขาย กำหนดผ่อนชำระ 4 งวด งวดละ 25 % เมื่อครบ 6 เดือน 12 เดือน 18 เดือน และ 24 เดือน
6. ซื้อรถไถนา กำหนดผ่อนชำระ 2 งวด เมื่อครบ 1 ปี 50 % 2 ปี 50 %

การดำเนินงานให้ชาวบ้านกู้ยืมเงินจากโครงการ กข. คจ. ได้ดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบันผลการดำเนินงานก็คือ มีการผ่อนชำระตรงตามกำหนดของมติที่ประชุมของคณะกรรมการ และมีผลลัพธ์เนื่องก็คือมีการดำเนินการให้กู้ยืมอย่างต่อเนื่อง

3) ศูนย์ส่งเคราะห์ราชภรประจำหมู่บ้าน (พ.ศ. 2539) เป็นศูนย์ที่เกิดขึ้นมาจากการที่บ้านรังمدแดงได้รับการจัดสรรงบประมาณจากกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย เป็นจำนวนเงิน 12,500 บาท จากจุดเริ่มต้นเงินบประมาณที่ได้รับการจัดสรวนี้ ชาวบ้านรังمدแดงได้ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และได้คณะกรรมการชุดหนึ่งจำนวน 15 คน ขึ้นมาทำหน้าที่โดย มีหน้าที่ให้การส่งเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุ 75 ปีขึ้นไปรายละ 300 บาทต่อปี

ผู้เสียชีวิตรายละ 2,000 บาท และให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนโรงเรียนวัดป่าขวางชั้นประถม ปีที่ 1 – 6 จำนวน 6 ทุน ทุนละ 300 บาททุกปี การดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ นี้ ดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนงบประมาณดังกล่าวและต่อมา การได้มาซึ่งงบประมาณนั้นได้มาจากบริจาคจากคนในชุมชนหมู่บ้าน ได้รับการจัดสร้างจากดอกเบี้ยของกองทุนหมู่บ้าน และการจัดสร้างจากกองทุนเพื่อการเกษตร

4) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ก่อนปี พ.ศ. 2540) เป็นกลุ่มที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการแม่บ้านของเกษตรกรที่มีความคิดรวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปผลผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่น อันได้แก่ กลั่วยอบเนย ข้าวห้องเมือง ขنمดอกจาก ต่อมามีเมืองการของรัฐที่ใช้ชื่อว่า “โครงการภายใต้มาตรการเพิ่มค่าใช้จ่ายภาครัฐเพื่อยกระดับเศรษฐกิจ” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “โครงการมิยาซawa” เป็นโครงการที่รัฐ โดยกรมการปกครองได้จัดสร้างให้กับสภากتابลและองค์กรบริหารส่วนตำบลพร้อมทั้งให้หน่วยงานทั้งสองโดยจัดสรwtต่อให้แก่ทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละไม่เกิน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอโครงการ เป้าหมายของโครงการนั้นเน้นที่การจ้างแรงงาน การสนับสนุนให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ดังเช่น การก่อสร้างซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาแหล่งน้ำกินน้ำใช้และเพื่อการเกษตร ป้องกันหรือบรรเทาสาธารณภัย ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างเสริมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ พัฒนาคุณภาพชีวิต และจากโครงการของรัฐที่มีการจัดสร้างให้ดังกล่าว ชาวบ้านรังสรรค์และพยายามให้การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและการมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่แล้ว จึงทำให้ชาวบ้านรังสรรค์ร่วมกันช่วยคิดและมีการนำเสนอในที่ประชุมจัดตั้งกลุ่ม “แปรรูปผลผลิตการเกษตร” ขึ้น เพื่อเป็นการรองรับนโยบายดังกล่าว

5) กลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร (พ.ศ. 2540) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นภายใต้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยเป้าหมายเบื้องต้นนั้นเป็นการรวมกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างงานและแก้ปัญหาผลผลิตการเกษตรต่อไป ด้วยการนำผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่นมาแปรรูป รวมทั้งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ การดำเนินการของกลุ่มองค์กรนี้จะทำภายใต้คณะกรรมการกลุ่มที่มีจำนวน 8 คน ที่เป็นแม่บ้านของเกษตรกรร่วมด้วย โดยทุนงบประมาณเบื้องต้นนั้น ได้รับการจัดสร้างจากรัฐภายใต้โครงการมาตราการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (โครงการมิยาซawa) ผ่านองค์กรบริหารส่วนตำบลของรัฐ จำนวนเงิน 17,142 บาท โดยเป้าหมายของการดำเนินการก็คือ สนับสนุนให้ประชาชนประกอบอาชีพรวมทั้งมีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างผลผลิต และจากการรวมกลุ่มนี้ ต่อมาภายหลังมีนโยบายของรัฐโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้การสนับสนุนโดยมีการวิจัยการทำน้ำส้มสายชูหมักจากตาลโตนด โดยงบวิจัยที่กระทรวงฯ ให้เป็นจำนวนเงิน 400,000 บาท (สี่แสนบาทถ้วน) เพื่อการดำเนินการรวมถึงการก่อสร้างสถานที่ดำเนินการผลิต เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดโครงการ

มิยาซาว่า การรับรองมาตรฐานการผลิตขององค์กรอาหารและยา (อย.) ชี้งต่อมากลุ่มที่ได้มีการปรับบทบาทและหน้าที่เป็นกองทุนแปรรูปผลผลิตเกษตรกรกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร่วมด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2545 ขณะอยู่ในภารดำเนินการในเชิงอุตสาหกรรมชุมชน

6) กลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิต (พ.ศ. 2541) กลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิต จัดตั้งขึ้นในปี 2541 สืบเนื่องมาจากความตัวของแม่บ้านในการจัดตั้งกลุ่มแปรรูปอาหาร เป็นการนำผลกำไรจากการขายผลิตภัณฑ์มาปันผลคืนสมาชิกในกลุ่มทุกเดือน จึงได้มีการร่วมกันคิดว่า เราจะมีการmomทรัพย์ทุกเดือน โดยให้ฝากได้ตั้งแต่ 10 บาทขึ้นไป (หุ้นละ 10 บาท) โดยครั้งแรกมีสมาชิกก่อตั้งในหมู่บ้าน 78 คน มูลค่าหุ้น 721 หุ้น และมีสมาชิกสบบท่องมาเป็น 149 คน จากเกือบทุกหมู่บ้าน ปัจจุบัน ได้เกิดกองทุนหมู่บ้านขึ้นทุกหมู่บ้าน จำนวนสมาชิกคงเหลือเพียง 59 คน มีเงินทั้งหมด 116,625 บาท

7) ธนาคารหมู่บ้าน (พ.ศ. 2541) เป็นการจัดตั้งขึ้นภายใต้นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยแนวทางการดำเนินงานนั้นรับสมาชิกครัวเรือนละ 1 ราย และให้สมาชิกซื้อหุ้น ๆ ละ 50 บาท และซื้อได้ไม่เกิน 1 ใน 5 ของหุ้นทั้งหมด ในการดำเนินงานนั้น ให้สมาชิกได้มีโอกาสกู้ยืมเงินเพื่อการเกษตร

8) กองทุนสวัสดิการหมู่บ้าน (พ.ศ. 2542) จุดเริ่มต้นของกองทุนสวัสดิการหมู่บ้านนี้เกิดขึ้นเนื่องจากชาวบ้านร่วมด้วยมีความเห็นว่า ในหมู่ 3 บ้านร่วมด้วย มีกลุ่มเกิดขึ้นหลายกลุ่ม (ข้อมูลจากบันทึกการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2542) ดังเช่น กลุ่มเกษตรกรประจำตำบล กลุ่momทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านร่วมด้วย กลุ่มกองทุนปัյยกลุ่มแปรรูปผลผลิตการเกษตร ศูนย์ส่งเคราะห์ราชภูปประจำหมู่บ้าน ศูนย์สาธารณสุขหมู่บ้านชุมชน ประกอบกับที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านในปัจจุบันได้ถูกยกเป็นศูนย์ประสานงาน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตการเกษตร ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดประชุม และเพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์หรือการดำเนินการของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบ้านร่วมด้วย เป็นไปอย่างมีระบบแบบแผนและเป็นการยกฐานะของการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ประชุมจึงได้มีการพิจารณาว่าการมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการหมู่บ้านขึ้น เพื่อรับบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อดำเนินการต่างๆ โดยกิจกรรมหลักของกองทุนสวัสดิการก็คือการให้บริการอุปกรณ์การจัดเลี้ยง เครื่องมือ เครื่องใช้ ให้แก่สมาชิก และเป็นการบำรุงสาธารณูปโภค นอกจากนี้ต่อมาภายหลังกองทุนสวัสดิการหมู่บ้านยังให้บริการเมล็ดพันธุ์ผักสวนครัวแก่ประชาชนในหมู่บ้านด้วย พร้อมกันนี้ที่ประชุมยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน โดยมีนายอุดมทักษิร เป็นประธาน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อมีคณะกรรมการประจำกองทุนสวัสดิการแล้ว หน้าที่ ภารกิจหลักของกองทุนนี้ มีดังนี้

1. บำรุงรักษาที่ทำการของหมู่บ้าน และซ่อมแซมเครื่องใช้สอยประจำศูนย์ข้อมูล

2. บำรุงรักษา ปรับปรุงซ่อมแซมสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน
3. จัดหาของใช้ที่จำเป็นไว้ใช้ภายในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไปตามมติของคณะกรรมการฯ
4. จ่ายค่าน้ำ – ไฟ และรับรองเงากที่มาเยือนตามมติของคณะกรรมการฯ
5. จัดงานประจำต่าง ๆ

โดยในการบริหารจัดการและการจัดหาเงินทุนนั้น มีการดำเนินการโดยการประชุมสัมพันธ์ ขอรับบริจาค โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการบริจาคแต่ละครัว ขอรับเงินปันผลจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีการจัดตั้งขึ้น ดังเช่นในเวลาต่อมาได้รับเงินจัดสร้างจากกองทุนหมู่บ้านและเงินจัดสร้างจากเงินกองทุนเพื่อการเกษตรฯ

9) ศูนย์เยาวชนหมู่ที่ 3 รังมดแดง เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมกลุ่มของลูกหลานของชาวบ้านรังมดแดง เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกหลานของชาวบ้านรังมดแดงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ ประสบการณ์ มีความสามารถในการผลิต บริหาร จัดการ สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกิจกรรมและร่วมตระหนักถึงการอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิงแวดล้อม ในกลุ่มของเยาวชนนี้มีจำนวนสมาชิก 22 คน และมีที่ปรึกษาเป็นชาวบ้านรังมดแดง โดยงบประมาณการดำเนินงานนี้ได้รับการจัดสร้างจากกองทุนเพื่อการเกษตรและกองทุนหมู่บ้านละล้านบาท

10) กองทุนปุ๋ย (พ.ศ. 2542) จุดเริ่มต้นของกองทุนเกิดขึ้นภายใต้การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2542 โดยที่ประชุมได้มีการเสนอแนวคิดในการรวมกลุ่มว่า เนื่องจากชาวบ้านรังมดแดงส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และปุ๋ยเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในช่วงปีที่เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือผลผลิตราคาดตกต่ำ ชาวบ้านรังมดแดงมีความเดือดร้อนในการหาเงินมาซื้อปุ๋ย ดังนั้นชาวบ้านจึงมีการรวมกลุ่มกันภายใต้ชื่อ “กองทุนปุ๋ย” เพื่อเป็นการสร้างพลังต่อรองทั้งในด้านการจำหน่ายผลผลิต และชื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อเพิ่มผลผลิต และเพื่อเป็นการสนับสนุนต่อคนนโยบายในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่รัฐมุ่งสนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน จากมติที่ประชุมดังกล่าวชาวบ้านรังมดแดงจึงเห็นชอบร่วมกันในการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนปุ๋ยขึ้น โดยมีนายอุดม ทักษะ ผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นเป็นประธานกลุ่มฯ ซึ่งในการดำเนินการนั้น ชาวบ้านต้องการรวมกลุ่มกันจัดซื้อเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองในการซื้อปุ๋ยเป็นครัวลดลงมาก ๆ และผลกำไรที่เกิดขึ้นจากการซื้อขายปุ๋ย กองทุนจะจัดไว้เป็นทุนในการจัดซื้อครั้งต่อไป สำหรับการดำเนินการเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมกันนั้น ชาวบ้านได้มีการลงทะเบียน หุ้นละ 100 บาท เพื่อเป็นกองทุนสำรองในการจัดซื้อ สำหรับการดำเนินการชาวบ้านที่ต้องการซื้อปุ๋ยนั้นต้องมาแจ้งความจำนงที่กองทุนปุ๋ย เพื่อรับความจำนงไว้ เพื่อซื้อปุ๋ยครัวลดเป็นจำนวนมาก

จากการดำเนินการเรื่อยมา ในช่วงปี พ.ศ. 2544 (ข้อมูลจากบันทึกการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ครั้งที่ 1/2544 วันที่ 8 พฤษภาคม 2544) ได้มีโครงการของรัฐ คือ โครงการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้านละ 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) การพิจารณาการดำเนินการเพื่อตอบรับนโยบายดังกล่าว หมู่ 3, 5, 6, 7 ได้ว่ามีกันจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ร้านค้าและบริการ ตำบลรำแดง โดยมีการดำเนินการ กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับการสมัครดังนี้

1. กำหนดราคาหุ้น หุ้นละ 50 บาท สมาชิก 1 รายถือหุ้นได้ไม่เกิน 1 ใน 5
ของราคาหุ้นทั้งหมด

2. สมาชิกต้องมาจาก 4 หมู่บ้าน

3. คณะกรรมการจาก การเลือกตั้งของสมาชิก 10 คน แล้วมาจากการ
เลือกตั้งของคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ละ 2 คน

4. ภาระของคณะกรรมการมีกำหนด 2 ปี

และต่อมาภายหลังกองทุนปั้ยและการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าและบริการได้มีการดำเนินการรวมกันภายใต้การจัดตั้งกองทุนใหม่ขึ้นมา ซึ่งว่า “กองทุนเพื่อการเกษตร” (พ.ศ. 2544) (ข้อมูลจากบันทึกการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2544) เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้ประชาชนมีการรวมตัวรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างอำนาจการต่อรองต่าง ๆ ทั้งในด้านการจัดซื้อและการจำหน่ายผลผลิต โดยรัฐจัดสรรงเงินตามโครงการเศรษฐกิจชุมชนเป็นจำนวนเงิน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) โดยเป้าหมายของการดำเนินการ ก็คือ การมีเงินทุนหมุนเวียนให้เกษตรกรภูยีมีประกอบอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะให้เกษตรกรภูยีมีปั้ยแล้วจ่ายคืนภายใน 8 เดือน โดยไม่มีดอกเบี้ย โดยการดำเนินการดังกล่าวที่ประชุมมีมติให้มีคณะกรรมการฯ 1 ชุด ขึ้นมาบริหารจัดการ และกองทุนนี้มี น.ส.อนงค์ ธรรมติรัตน์ เป็นประธาน มีคณะกรรมการทั้งหมด 9 คนรวมประธาน กองทุนนี้มีกำหนดการจ่ายเงินคืนองค์การบริหารส่วนตำบล 3 งวด คือ งวดแรกในปี พ.ศ. 2547 จำนวนเงิน 10,000 บาท งวดที่ 2 ในปี พ.ศ. 2548 จำนวนเงิน 20,000 บาท และงวดที่ 3 ในปี พ.ศ. 2549 จำนวนเงิน 70,000 บาท และการดำเนินการของกองทุนเพื่อการเกษตรดังกล่าว ชาวบ้านได้ทำการยืมปั้ยจากกองทุนไปใช้กันแล้วมีกำหนดของการใช้คืนหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว

11) กองทุนหมู่บ้าน (พ.ศ. 2544) เป็นการดำเนินการภายใต้นโยบายของรัฐ โดยสำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี จากชาวบ้านรังสรรค์และสนับสนุนต่อไปโดยนโยบายของรัฐ โดยได้มีการประชุมเพื่อเลือกคณะกรรมการพร้อมทั้งกำหนดระยะเวลา กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของการดำเนินการกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท (ข้อมูลจากบันทึกการจัดทำที่เพื่อเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2544 ณ ศูนย์เทคโนโลยีการเกษตร) ผลจากการประชุม (รายละเอียดปรากฏในเอกสารแนบ) มีดังนี้

1. คณะกรรมการการบริหารกองทุนมีจำนวน 9 คน เป็นชาย 4 คน เป็นหญิง 5 คน
2. ที่ปรึกษามีจำนวน 8 คน
3. ผู้มีอำนาจ เปิด – ถอนเงิน มี 3 คน
4. สถานภาพคณะกรรมการมีวาระ 1 ปี เมื่อครบ 1 ปี จับฉลากออกครึ่งหนึ่ง และสามารถรับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งได้อีกไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน และวาระการดำรงตำแหน่ง วาระละ 2 ปี

สำหรับแนวคิดในการบริหารจัดการกองทุนฯ นั้นมีดังนี้

1. แหล่งที่มาของกองทุน มี 3 แหล่ง คือ เงินที่ได้รับจากกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ดอกผลที่เกิดจากกองทุน และเงินฝากสักจะ นอกจากนี้ภายใต้การดำเนินการของกองทุนมีกองทุนเงินฝากสักจะ โดยสมาชิกทุกคนต้องส่งเงินฝากสักจะทุก ๆ เดือน เดือนละเท่า ๆ กัน ไม่ต่ำกว่า 50 บาท แต่ไม่เกิน 1 ใน 5 ของทุน หรือ 2,500 บาททุกเดือน และแหล่งของกองทุนยังได้จากการสมัครเป็นสมาชิกแรกเข้า ค่าสมัคร 30 บาท โดยการดำเนินการทุกอย่างทั้งในภาระนี้ การฝาก การขอภัย ให้ดำเนินการในวันที่ 5 ของทุกเดือน เวลา 13.00 – 15.00 น. ณ ศูนย์ข้อมูล หมู่ที่ 3 รังمدแดง

2. กิจกรรมในการภูมิปัญญา อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาชำระคืน ข้อกำหนดเงื่อนไข

- ภูมิปัญญาลงทุนในกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน วงเงิน 20,000 บาท ระยะเวลาชำระคืน 1 ปี ดอกเบี้ยร้อยละ 10 สมาชิกค้ำ 4 คน
- เดี้ยงวัวพันธุ์พื้นเมือง เพาะเห็ด ทำน้ำตาลโตนด หัตถกรรมในครัวเรือน วงเงิน 10,000 บาท ระยะเวลาชำระคืน 1 ปี ดอกเบี้ยร้อยละ 10 สมาชิกค้ำ 2 คน
- เดี้ยงสัตว์ปีก ค้าขาย เดี้ยงสัตว์น้ำ เพาะกล้วยไม้ ชื้อเครื่องมือเกษตร เครื่องมือช่าง เดี้ยงหมู 20,000 บาท ระยะเวลาชำระคืน 1 ปี ดอกเบี้ยร้อยละ 10 สมาชิกค้ำ 4 คน โดยในแต่ละกิจกรรมผ่อนชำระเงินภัยพิรุณดอกเบี้ย 6 เดือนต่อครั้ง ในกรณีที่มีการภูมิปัญญา 20,000 บาท จะพิจารณาโดยการนำเข้าที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนแล้วให้สมาชิกลงคะแนนเสียงอนุมัติ

3. ขั้นตอนการภูมิปัญญาและอนุมัติเงินภัย

- ยื่นคำขอภัยทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน เวลา 13.00 – 15.00 น.
- คณะกรรมการประชุมพิจารณาอนุมัติทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน เวลา 13.00 – 15.00 น.
- ภัยไม่เกิน 20,000 บาท คณะกรรมการมีอำนาจอนุมัติ

- ถ้าเกิน 20,000 บาท แต่ไม่เกิน 50,000 บาท ที่ประชุมสมาชิกทั้งหมดต้องมีมติเห็นชอบร่วมกันจำนวนสมาชิก
 - ถ้าดูกัน 3,000 บาท ไม่ต้องมีผู้ค้ำ

หลักค้ำประกันเงินกู้

- ใช้สมาชิกเป็นผู้ค้ำประกันเท่านั้น
- สมาชิก 1 คน สามารถค้ำประกันผู้กู้ได้ 4 คน รวมทั้งตนเอง (ถ้า 20,000 บาท ใช้ผู้ค้ำ 3 คน ถ้า 50,000 บาท ใช้ผู้ค้ำ 9 คน)

อัตราดอกเบี้ย – ค่าปรับ - ระยะเวลาการกู้

- ดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี หรือร้อยละ 83 สตางค์ต่อเดือน
- หากพ้นกำหนดสัญญาและก่อนกำหนดวันยื่นฟ้อง กองทุนฯ จะปรับวันละ 50 สตางค์ใน 100 บาท หรือร้อยละ 0.50 ต่อวัน
- ระยะเวลาการกู้ไม่เกิน 1 ปี

4. จำนวนดอกผลไปใช้

คณะกรรมการบริหารกองทุนให้แบ่งดอกผลที่เกิดจากกองทุนเป็น 5 ส่วน

ส่วนแรก - 47 % มอบให้เป็นสวัสดิการในหมู่บ้าน

- กองทุนสวัสดิการ : บริการให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ ค่าน้ำ – ไฟฟ้า สาธารณูปโภค
- ศูนย์สงเคราะห์ : คนชรา ทุนการศึกษา ผู้พิการ งานศพ ช่วยเหลือผู้เดือดร้อนกรณีฉุกเฉิน
- ศูนย์เยาวชน : กิจกรรมเยาวชน อบรมอุปกรณ์กีฬา จัดการแข่งขันกีฬา ส่วนที่ 2 - 10 % ค่าดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ
- ส่วนที่ 3 - 10 % ปันผลให้สมาชิก
- ส่วนที่ 4 - 13 % คืนปันผลให้แก่สมาชิกผู้กู้
- ส่วนที่ 5 - 20 % สมทบกองทุนฯ

ผลการดำเนินงานของกองทุน (ณ วันที่ 10 กรกฎาคม 2545)

1. จำนวนผู้กู้ ไม่เกิน	20,000 บาท	จำนวน 15 ราย
2. จำนวนผู้กู้	50,000 บาท	จำนวน 5 ราย คือ
1) นางโลม		ขยายฟาร์มเลี้ยงเป็ดเทศ
2) นางเลียนห้อง		ซื้อรถตู้ก่อตึกให้เช่า

3) นายอัน	ชื่อคุปกรณ์การรับเหมาก่อสร้าง
4) นายสุทธิ	เลี้ยงวัวชุน
5) นางสาวลักษณ์	เลี้ยงวัวชุน
3. ยอดเงินฝากสั้นจะ	48,073.21 บาท
4. ยอดเงินกองทุนคงเหลือ	440,335.21 บาท

ข้อมูลตลาดโตนด

ตลาดโตนด ปลูกกระจายในทุกอำเภอ แหล่งปลูกที่สำคัญ 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอสหัสพงษ์ ระโนด สิงหนคร กระเสสินธ์ รัตภูมิ และควนเนียง ประมาณ 3,964,460 ตัน เกษตรกรประกอบอาชีพตลาดโตนด ประมาณ 2,950 ราย และผลิตภัณฑ์ตลาดโตนด อาทิ

การทำน้ำผึ้งตลาดโตนด	จำนวน 747 ราย
น้ำส้มสายชูหมักจากตลาดโตนด	จำนวน 662 ราย
น้ำตาลสด	จำนวน 194 ราย
เก็บลงตลาดสดเพื่อจำหน่าย	จำนวน 1,308 ราย
นอกจากรังสรรค์สามารถสร้างงานให้กับผู้เกี่ยวข้องอีกเป็นจำนวนมาก เช่น	
– กลุ่มแม่บ้านแปรรูปน้ำผึ้งแgn	
– กลุ่มแปรรูปลงตลาดโตนด	
– กลุ่มแปรรูปจราจล	
– กลุ่มผลิตขนมพื้นเมือง	
– กลุ่มแปรรูปไม้ตลาดโตนดเพื่อทำเฟอร์นิเจอร์	

ตลาดโตนด

เริ่มให้ผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 12 – 15 ปี สามารถควบคุมตลาดโตนดได้ทั้งต้นตัวผู้ และตัวเมีย ต้นตัวผู้จะให้น้ำตาลและความเข้มข้นอยกว่าต้นตัวเมีย โดยเฉลี่ยตลาดโตนดจะได้น้ำตาลสด ประมาณ 10 – 20 ลิตร/วัน ถูกากลทำน้ำตาลโตนด ซึ่งเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ของทุกปี น้ำตาลสด จำนวน 8 – 9 ส่วน เคี่ยวเป็นน้ำผึ้งตลาดโตนดได้ 1 ส่วน ราคาจำหน่ายในปี 2544 ราคาสูงสุด 850 บาท/ปีบ ราคาโดยเฉลี่ย 600 – 800 บาท/ปีบ

ผลตาน๊ตโนด

จะเก้าอี้ติดอยู่บนทະlaysata ในหนึ่งทະlaysay จะมีผล ประมาณ 7 – 15 ผล ใน 1 ผล จำนวน 1 – 3 เมล็ด

ตาน๊ตโนด

ในจังหวัดสงขลา เท่าที่ทราบมี 2 สายพันธุ์

- ตาน๊ตโนดข้าว ผลสีเหลืองดำ ผลขนาดเล็ก เนื้อมีรสหวานเข้ม จำนวนผล/ทະlaysay ประมาณ 10 – 15 ผล
- ตาน๊ตโนดกา ผลมีสีม่วงดำ – ดำ ผลมีขนาดใหญ่กว่า ตาน๊ตโนดข้าว จำนวนผล/ทະlaysay ประมาณ 8 – 13 ผล ลอนตาน๊ตโนดมีขนาดใหญ่ ความหวานจะน้อยกว่าลูกตาน๊ตโนดข้าว

การทำน้ำตาน๊ตโนด

เกษตรกร 1 คน จะขึ้นตาน๊ตโนดได้ประมาณ 30 – 40 ตัน/วัน ขึ้นปีกดตาน๊ตโนด
วันละ 2 ครั้ง

ชาวตาน๊ต

ได้จากการเพาะปลูกตาน๊ตโนด สูก เพาะให้ออกแล้วผ่า จะได้ชาวตาน๊ต 1 ชาว/เมล็ด นำมา
เชื่อมจำนวนน้ำยา กิโลกรัมละ 50 – 60 บาท

ลอนตาน๊ต

เกษตรกรจะเก็บผลตาน๊ตโนดที่มีอายุเพาะเหมาะสมเพื่อจะลอกตาน๊ตภายใน เพื่อ
จำนวนน้ำยาลอกตาน๊ตสด โดยบรรจุถัง จำนวน 8 – 12 ลอน/ถุง หรือ หนักประมาณ 750 – 850 กรัม
ราคาจำนวนน้ำยา 6.50 – 17 บาท/ถุง ราคากับเจรจา 12 บาท/ถุง

เมล็ดตาน๊ตโนดสูก

เกษตรกรในแหล่งตาน๊ตโนด จะนำผลตาน๊ตโนดสูกนำมาตากแดด แล้วแกะเปลือก
แปรรูปเป็นชาวตาน๊ตโนด เชื่อม เพื่อจำนวนน้ำยาในตลาดห้องถิน ส่วนหนึ่งจะส่งไปจำนวนน้ำยาจังหวัดเพชรบุรี
จำนวนนับล้าน ๆ เมล็ด ลูกตาน๊ตโนดสูก สามารถนำมาทำเป็นสีผสมอาหาร ซึ่งมีสีเหลืองสดใส และ
กลิ่นหอม

น้ำตาลสด

เป็นผลิตภัณฑ์สำคัญของตาลโตนด สามารถใช้ประโยชน์หลายลักษณะ อาทิ

- น้ำตาลสดพร้อมดื่ม
- น้ำส้มตาลโตนดหมัก
- สุราพื้นบ้าน
- กระเช้า (หวาน)
- น้ำผึ้งตาลโตนด สามารถแปรรูปได้หลายรูปแบบ อาทิ
 - น้ำผึ้งแวนิลล่า
 - น้ำผึ้งแวนิลลีก
 - น้ำผึ้งผง (สำหรับชงกาแฟ)
 - น้ำผึ้งปีก (สูงน้ำจาม่ายมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่)
 - น้ำผึ้งนม
 - ส่วนประกอบของอาหารพื้นบ้าน

ใบตาลโตนด สามารถใช้มุงหลังคาโรงเรือน และคอกสัตว์ได้อย่างดี และใช้

เป็นวัสดุจัดสร้าง

ทางตาลโตนด ใช้เป็นเชือกเพลิง และทำรั้วบ้าน

ไม้ตาลโตนด ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ และเครื่องเรือน

* สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 24 ธันวาคม 2544

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมุ่นบ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้

บ้านโคงสัก: วิถีชีวิตจากชานาสู่สวนยาง

ผศ.ดร. วันชัย อรุณสัจการ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1. บทนำ	1
ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา	1
● การเลือกชุมชน	1
● ลักษณะพื้นที่ศึกษา	3
● การเข้าสู่ชุมชน	6
● สนาม	7
● การเข้าสู่สนาม	7
● การเก็บรวมข้อมูล	8
● การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล	9
2. ทุนชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	10
● มิติที่ 1 ทุนลังคム	10
● มิติที่ 2 ทุนเศรษฐกิจ	13
● มิติที่ 3 ทุนวัฒนธรรม	16
● มิติที่ 4 ทุนภูมิปัญญา	17
● มิติที่ 5 ทุนทรัพยากร	19
3. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย	22
● การเข้ามาของระบบชลประทานและเครื่องมือทุ่นแรง	22
● การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิต	23
● การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต	24
● การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและวัตถุประสงค์การผลิตและการบริโภค : จากความเป็นไทยไปเป็นลูกหนี้	24
● สรุป	25
4. การปรับตัวและการตอบโต้ของชุมชน	27
● การปรับตัวทางด้านสังคม	27
● การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ	28

● การปรับตัวทางด้านกายภาพ	29
● การปรับตัวทางด้านชีวภาพ	29
● สรุป	29
5. กองทุนหมู่บ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน	30
● การดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน	31
● กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน	33
● ผลการดำเนินงานกองทุน	35
● ผลกองทุนต่อการสะสมทุน	36
● ผลกองทุนต่อการพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ และการสร้างงาน	37
● ผลกองทุนต่อการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ	37
● ผลกองทุนต่อการพัฒนาทักษะในการบริหารและจัดการตนเอง	37
● ผลกองทุนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็ง และการสร้างเครือข่าย	38
● ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา	45
บรรณานุกรม	46

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงรายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์หนุ่ 2 บ้านโคลกสัก อ.บางแก้ว	8
2 กิจกรรมการผลิตและรายได้ชุมชน	28
3 แสดงการประกอบอาชีพของสมาชิกและจำนวนเงินที่กู้	32
4 ตัวอย่าง ความคิดเห็นและทัศนคติที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ กองทุนหมู่บ้านจากเวทีการเรียนรู้	34
5 แสดงชื่อผู้กู้ อาชีพ/วัตถุประสงค์การกู้ กิจกรรมบริหารจัดการ	38
6 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในบ้านโคลกสัก	39

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงเขตติดต่อของชุมชนบ้านโคกสัก	4
2 แสดงลักษณะภูมิประเทศ และการใช้ที่ดิน	5
3 ขั้นตอนการเข้าสู่สนามของผู้วิจัย	7
4 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างทุนชุมชนและประเพท	21
5 การปรับตัวของชุมชนบ้านโคกสัก เมื่อเริ่มพัฒนาสู่ความทันสมัย	26

บทที่ 1

บทนำ

ชุมชนที่ศึกษาและวิธีการศึกษา

การเลือกชุมชน

ชุมชนบ้านโคงสัก ตั้งอยู่ที่ 2 ตำบลโคงสัก อำเภอทางเก้า จังหวัดพัทลุง อายุริเวณ ตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลโคงสัก หมู่บ้านตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอทางเก้ามากนัก และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพัทลุงประมาณ 42 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางจากชุมชนถึงตัวอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุงประมาณ 30 นาที ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลาดเอียงจากทางทิศตะวันตก ลาดไปทางทิศตะวันออก ช่วงตอนกลางเป็นที่ราบมีถนนตัดผ่านกลางหมู่บ้าน มีบ้านเรือนตั้งอยู่ริมถนน ตำบลโคงสัก มีประชากร 532 คน หรือ 158 ครัวเรือน เป็นเพศชาย 260 คน และเพศหญิง 272 คน

สาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจเลือกชุมชนบ้านโคงสักเป็นพื้นที่ศึกษา แม้ว่าบ้านโคงสักมีลักษณะพื้นที่และสภาพเศรษฐกิจสังคมคล้ายกับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลโคงสัก แต่มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญ คือ (1) ชุมชนนี้มีประชากรที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันและช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี และมีประวัติความยาวนานใน ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนสองศาสนา ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีซึ่งไม่สามารถพบเห็นได้ง่ายในภาคใต้ (2) ชุมชนบ้านโคงสักเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น ๆ ในตำบลโคงสัก จะได้ว่าเป็นชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร แต่ว่าจะมีความเข้มแข็งในบางเรื่องได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างคนสองศาสนา แต่ระบบการผลิต ชีวิตความเป็นอยู่ยังอยู่ในระดับต่ำ (3) การประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำนาและทำสวนยางเป็นส่วนใหญ่ ในอดีตประชาชนประกอบอาชีพทำนา ต่อมาการรุกเข้ามาระบบการท่องเที่ยว และการเข้ามายังชุมชนประทับใจเช่นเดียวกัน ทำให้ปัจจุบันคนในชุมชนประกอบอาชีพทำนาและทำสวนยางควบคู่กันไป ด้วย และการเข้ามายังชุมชนทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ที่ทำให้การทำนาข้างคงมีอยู่ในชุมชนบ้านโคงสัก ทำให้ผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของ ประชาชนในสองอาชีพได้อย่างชัดเจน และ (4) เนื่องจากพื้นที่ชุมชนบ้านโคงสักเป็นพื้นที่ใกล้ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา แม้ว่าจะมีพื้นที่ไม่ติดชายฝั่งก็ตาม ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวบทแพนของชุมชนอุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้เป็นอย่างดี และสามารถนำไปใช้เปรียบเทียบการประกอบอาชีพและการเปลี่ยนแปลงชุมชนกับชุมชนที่อยู่ใกล้หรือติดต่อกับชายฝั่งทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ยังมีมูลเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาหมู่บ้าน โคงสักคือ จากการเข้าไปสำรวจพื้นที่ครั้งแรกและได้สอบถามจากผู้รู้และคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้าน โดยบ้านโคงสักสมัยก่อนเป็นหมู่บ้านใหญ่มีประชากรและเนื้อที่มาก เป็นชุมชนที่มีคนนับถือศาสนาต่างกัน มีทั้งคนนับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นๆ ทำให้ยากต่อการปักครื่องคนขาดความสามัคคี ต่อมาเมื่อมีการแบ่งแยกออกเป็น 4 หมู่บ้าน โดยหมู่บ้านที่แยกออกไป

ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่นๆ ทำให้หมู่บ้านโคงสักในปัจจุบันร้อยละ 90 เป็นประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่มีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธเพียงร้อยละ 10 อย่างไรก็ตามยังนับได้ว่าหมู่บ้านนี้ยังมีประชากรนับถือสองศาสนา แม้ว่าชุมชนจะยังไม่เข้มแข็งในระบบการผลิตของชุมชน แต่การมีวิสัยทัศน์และแนวคิดในการพัฒนาหมู่บ้านของผู้นำที่ผ่านมาจนถึงผู้นำในปัจจุบัน ทำให้ชุมชนบ้านโคงสักรักใคร่ ปรองดอง มีความสามัคคี กลมเกลียวกันมากความขัดแย้งมีน้อย มีการร่วมมือร่วมใจกันซึ่งกันและกัน ได้จากการรวมกลุ่มกัน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเพาะปลูกเพื่อการผลิต กลุ่มเลี้ยงโคพื้นบ้าน กลุ่มเลี้ยงแพะ กลุ่มเกษตรหมู่บ้านใหม่ อย่างไรก็ตามยังเป็นกลุ่มที่ไม่เติบโตมาก กล่าวโดยสรุปจากมูลเหตุในการเลือกพื้นที่ชุมชนบ้านโคงสักโดยอาศัยเกณฑ์ 3 เกณฑ์หลักด้วยกันคือ

- (1) ระบบนิเวศน์ชุมชน โดยพิจารณาจากพื้นที่และที่ตั้งชุมชน อยู่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้
- (2) ความหลากหลายในการประกอบอาชีพของชุมชน พบว่าชุมชนบ้านโคงสักมีการประกอบอาชีพหลักคือ สวนยางพารา และการทำนาควบคู่กัน แต่ยังมีอาชีพอื่น ๆ เสริมอีกด้วย เช่น การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก ค้าขาย
- (3) ระดับความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าชุมชนบ้านโคงสักยังไม่มีความเข้มแข็ง ทำให้ทุนของชุมชนไม่ใช่จะเป็นทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ยังไม่เข้มแข็ง เมื่อเปรียบเทียบกับหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลโคงสัก

ซึ่งการศึกษามีเป้าหมายที่จะศึกษาถึงลักษณะชุมชนบ้านโคงสักใน 3 มิติด้วยกันคือ

1 มิติในอดีตที่จะสะท้อนให้เห็นถึงทุนชุมชน ในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งเป็นเงื่อนไขเดิม (หรือทุนชุมชนเดิม) ประกอบด้วย (1) ทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยมิติของการพึ่งพา ได้แก่ การพึ่งพาในการผลิต การพึ่งพาแรงงานระหว่างกันในชุมชน การพึ่งพาการบริโภค การพึ่งพาในการดูแลรักษา การพึ่งพาในการดูแลความสงบเรียบร้อย การพึ่งพาภันในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง (2) ทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยมิติระบบการผลิต การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สภาพธุรกิจชาติและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ตั้งและการติดต่อกับภายนอกชุมชน ความหลากหลายในกิจกรรมการผลิต คุณภาพการผลิต การบริโภคและกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของคนในชุมชน (3) ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ระบบความคิดความเชื่อ ระบบความรู้ที่สะสมอยู่ในชุมชน (4) ทุนภูมิปัญญา ได้แก่ ความเชื่อมโยงภูมิปัญญาภัน ความรู้สมัยใหม่ ภูมิปัญญาภันการทำการกินของชุมชน ภูมิปัญญาภันการสาธารณสุข และ (5) ทุนทรัพยากร เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญในการผลิตและการบริโภค ได้แก่ ป่าไม้ น้ำ ดิน และทรัพยากรณ์น้ำยืนในชุมชนด้วย

2. มิติแห่งการเคลื่อนไหวของชุมชน เพื่อการปรับเปลี่ยนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย เพื่อให้มองเห็นภาพการตอบสนองของชุมชนที่มีต่อนโยบาย และกระบวนการพัฒนาจากภาครัฐและภาคอื่น ๆ ที่เข้ามาในชุมชน

3. มิติการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีผลต่อชุมชนทั้งระบบกิจกรรมชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนประโภช์ของการเมืองทุนหมู่บ้านที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนโดยรวมที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ ซึ่งส่งผลลอกมาในรูปการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้ การสร้างกิจกรรมและเครือข่ายระหว่างคนในชุมชน ระบบสวัสดิการ ตลอดจนการเชื่อมโยง / บูรณาการ ทุนชุมชนต่าง ๆ การสะสมทุนชุมชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม อันนำมาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ลักษณะพื้นที่ศึกษา

จากการสืบค้นเชิงเอกสารเกี่ยวกับชุมชนบ้านโโคกสัก ได้วิเคราะห์จำแนกลักษณะชุมชน โดยอาศัยองค์ประกอบที่เกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กัน ได้แก่องค์ประกอบทางกิจกรรม องค์ประกอบทางชีวภาพ องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ และองค์ประกอบทางสังคมโดย (ภาพที่ 1)

(1) องค์ประกอบทางกิจกรรม

ชุมชนโโคกสัก ตั้งอยู่ที่ 2 ตำบลโโคกสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบโดย

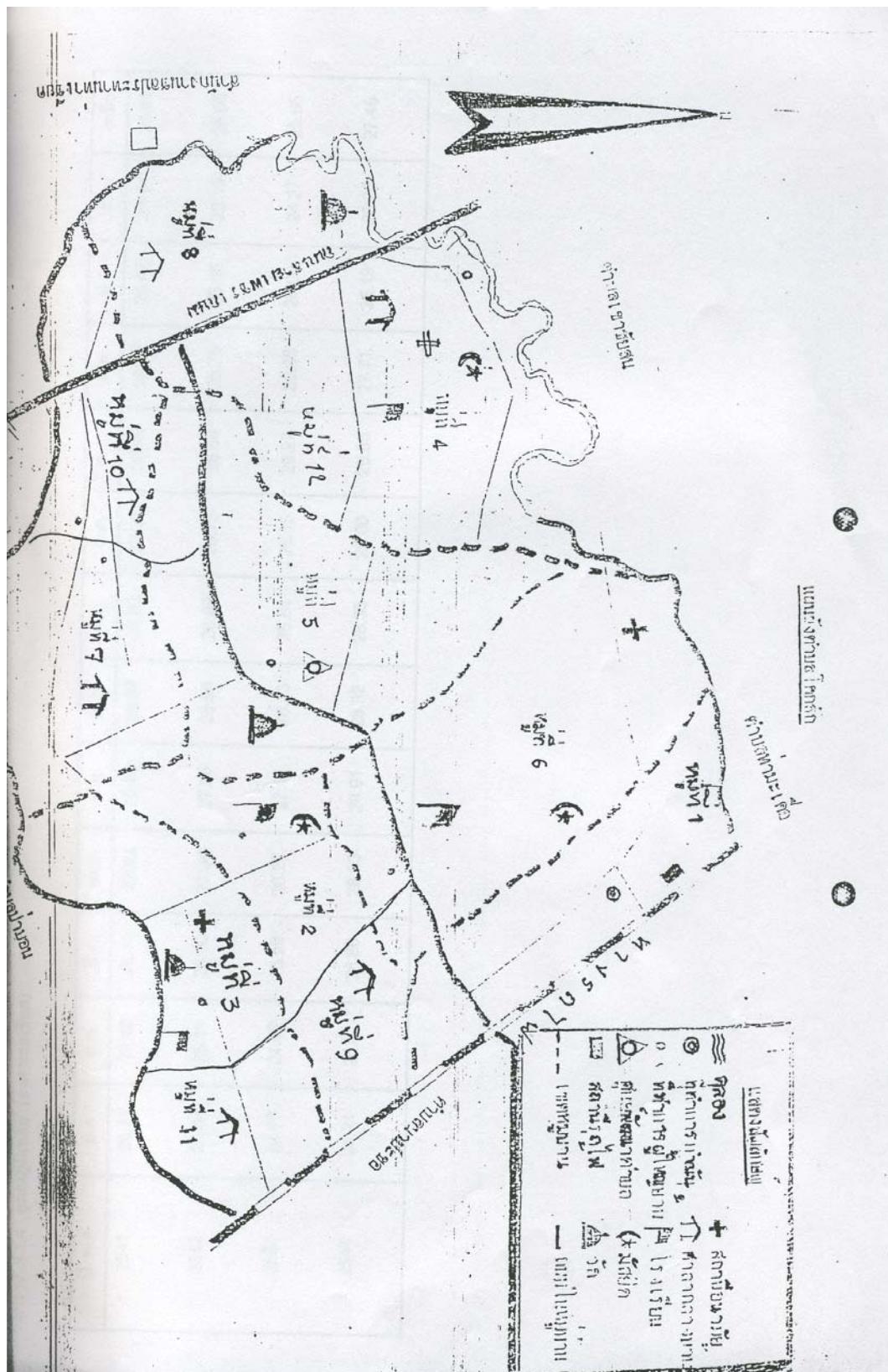
ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 6 บ้านหนองบ่อ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งนาเจริญ

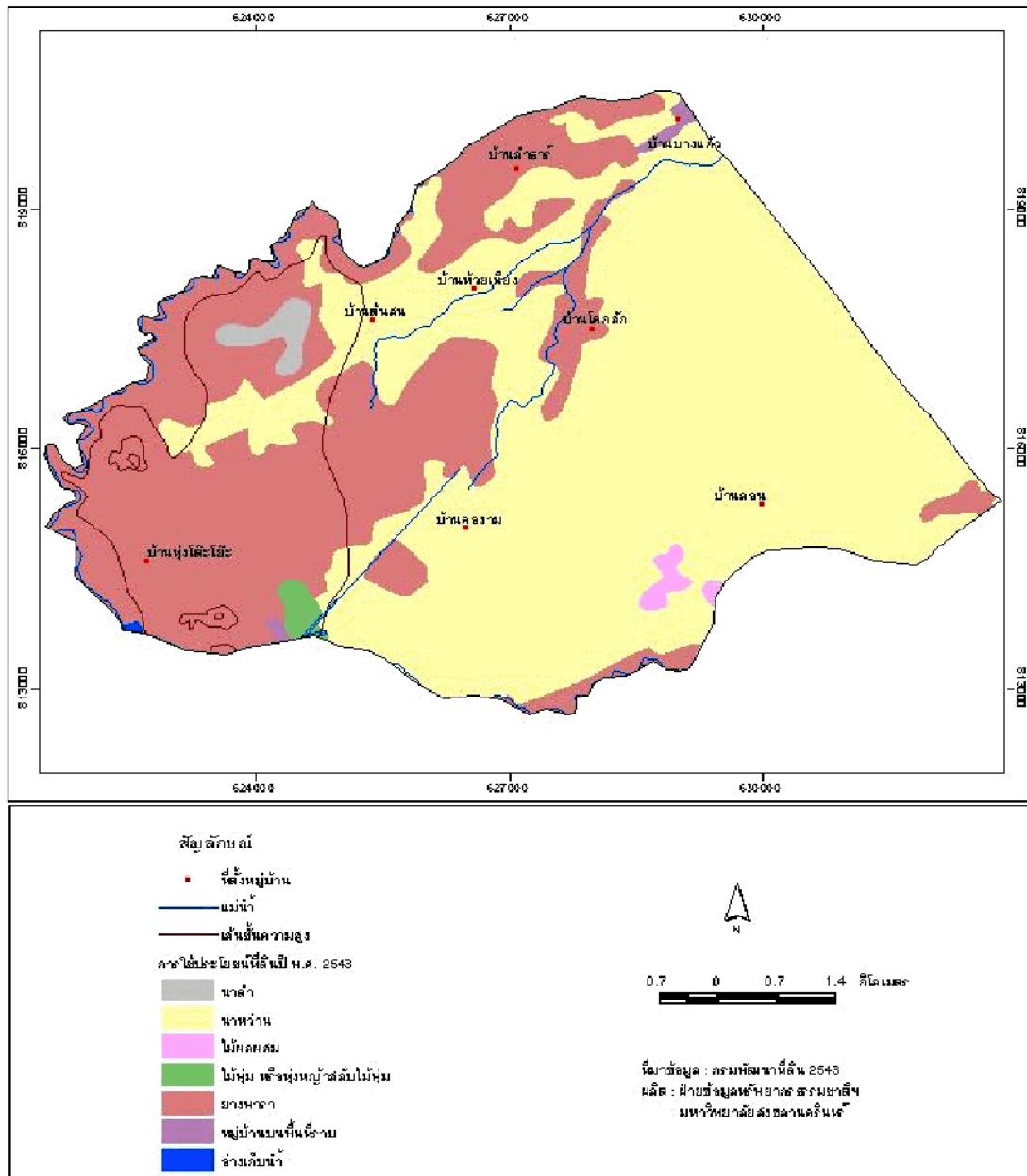
ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ที่ 7 บ้านค้อแห้งงาม และหมู่ที่ 3 บ้านลอน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 5 บ้านห้วยเนียง

ชุมชนมีพื้นที่ 3,000 ไร่ มีประชากร 532 คน หรือ 158 ครัวเรือน เป็นชาย 260 คน หญิง 272 คน ลักษณะภูมิประเทศ ชุมชนบ้านโโคกสักเป็นพื้นที่ราบสูง โดยพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตก ไปทางทิศตะวันออก (ภาพที่ 2) ช่วงตอนกลางเป็นที่ราบมีถนนตัดผ่านซึ่งบริเวณสองข้างถนน เป็นที่ตั้งบ้านเรือนเรียงรายตลอดแนวเขตของชุมชน อุณหภูมิเฉลี่ย 27.45 องศาเซลเซียส ในปี พ.ศ. 2544 มีปริมาณน้ำฝนรวมเฉลี่ย 3,717.80 มม. ชุมชนบ้านโโคกสักมีแหล่งน้ำธรรมชาติ 2 สาย ไหลผ่านได้แก่ ห้วยพุด และห้วยเนียง สำหรับสาธารณูปโภค ชุมชนบ้านโโคกสักมีครัวเรือนที่มีสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้าและระบบประปาหมู่บ้านครบถ้วนทุกครัวเรือน (158 ครัวเรือน) และมีโทรศัพท์เคลื่อนที่ 21 ครัวเรือน

ภาพที่ 1 แสดงเขตติดต่อของชุมชนบ้านโภกสัก

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะภูมิประเทศ และการใช้ที่ดิน

(2) องค์ประกอบทางชีวภาพ

ชุมชนบ้านโคงสักกล่าว ได้ว่าเป็นชุมชนยังพาราและนา เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของชุมชนจากการประกอบอาชีพทำสวนยางพาราและการทำนา นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ อีก เช่น การปลูกผักและไม้ผลบ้างแต่มีจำนวนน้อย ผลผลิตเฉลี่ย ยางพารา 280 ก.ก. ต่อไร่ ข้าว 350 ก.ก. ต่อไร่ ผลผลิตรวมของยางพารา 2,807.84 ตัน และผลผลิตข้าว 2,975 ตัน ตามลำดับ (สำนักงานเกษตรอำเภอแก้ว, 2545) นอกจากนี้มีการเลี้ยงสัตว์อยู่บ้านแต่ไม่มากนัก

(3) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจ

ชุมชนโคงสัก ประชาชนมีรายได้หลักจากการทำการเกษตร โดยจากการสืบค้นเอกสารหน่วยงานราชการพบว่า ในปี พ.ศ. 2545 รายได้ของครัวเรือนจากการทำงานเฉลี่ย 19,000 บาทต่อปี ต่อครัวเรือน ยางพารา 47,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน ไม้มผล ไม้ยืนต้น 76,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ 150,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน รับจำ 14,000 บาทต่อปีต่อครัวเรือน นอกจากนี้还有นาดถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยของครัวเรือนชุมชนไม่เกิน 5 ไร่ มี 61 ครัวเรือน 6-10 ไร่ มี 47 ครัวเรือน 11-20 ไร่ มี 41 ครัวเรือน 21-50 ไร่ มี 9 ครัวเรือน

(4) องค์ประกอบทางสังคม

ชุมชนโภคสักกมีการรวมกลุ่มกัน เช่น กลุ่momทรัพย์พัฒนาบ้านโภคสัก กลุ่มเพาะเห็ดเพื่อการผลิต กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ สภาพขององค์กรแต่ละองค์กรยังมีหน้าที่สินและมีการระดมเงินออมน้อย การจัดการด้านสวัสดิการให้แก่สมาชิกยังไม่ทั่วถึง

การเข้าสู่ชุมชน

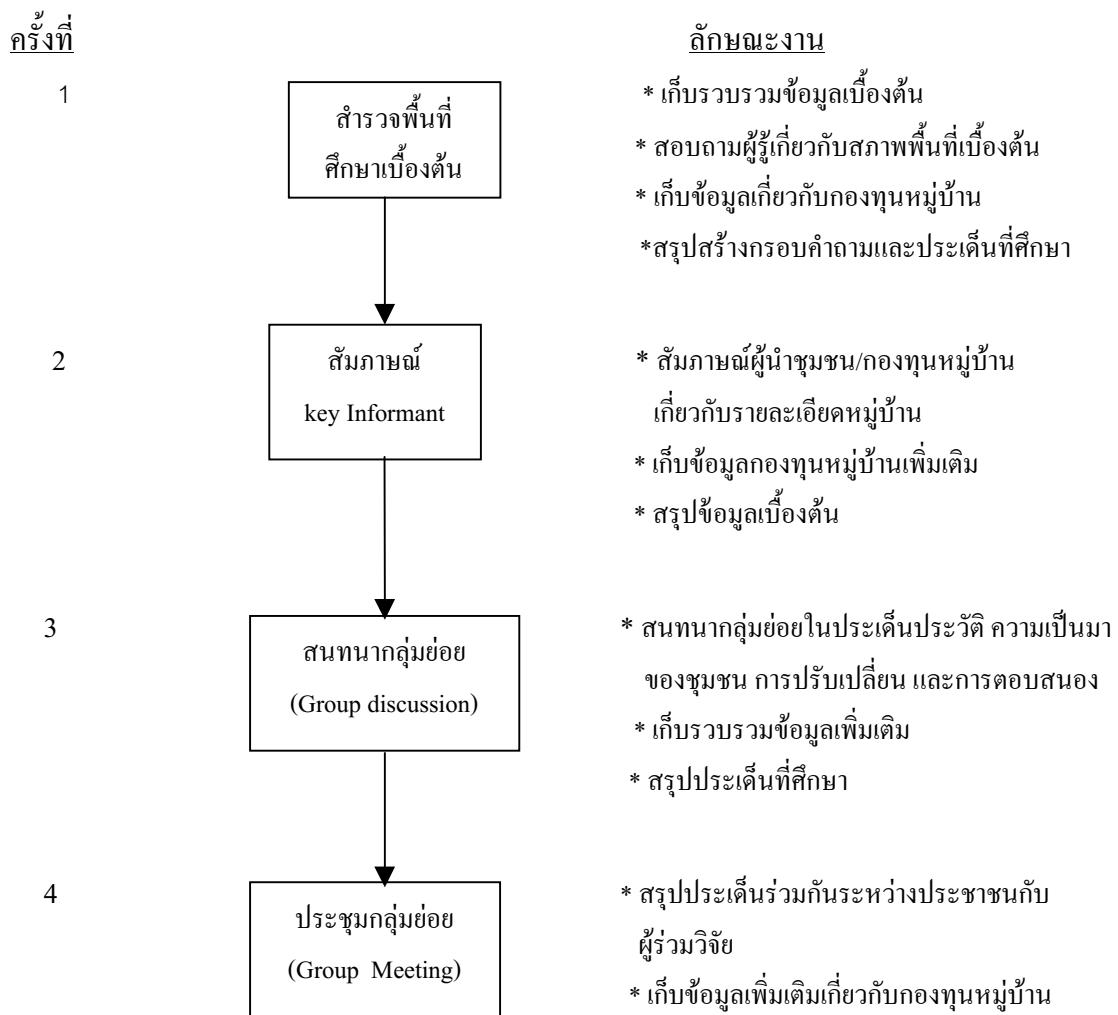
การวิจัยโดยสืบค้นเพื่อให้เห็นภาพดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เข้าสู่พื้นที่หมู่บ้านโคกสักโดยในเบื้องต้นเข้าสำรวจพื้นที่ พบปะผู้อาวุโส ได้แนะนำตัวชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเข้ามาในชุมชน ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านในชุมชน ได้ซักถามรายละเอียดเบื้องต้นและสืบค้นจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาได้แก่ สภาพลักษณะของชุมชน โครงสร้างทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม ประวัติความเป็นมา สภาพชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยอาศัยมิติทุนชุมชน ต่อด้วยการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย และการปรับตัวของชุมชนที่ตอบโต้กระบวนการพัฒนา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงระบบความรู้ชุดใหม่ที่เข้ามายึดครองความรู้ชุดเดิมออกไป ซึ่งต้องสืบค้นทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสาร หนังสือ รายงาน และจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept interview) พร้อมการสังเกตร่วม การบอกรเล่าของผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์และผู้อาวุโสของชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้สืบค้นเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านในด้านระบบวิธีคิด ภติกา การบริหารจัดการ การดำเนินการกองทุน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากกองทุน ซึ่งในประเด็นนี้จำเป็นต้องสืบค้นข้อ

มูลจากกรรมการกองทุน รายงานและการสัมภาษณ์ ตลอดจนระบบความสัมพันธ์ที่สะท้อนออกมาย ในรูปของการพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน การสร้างรายได้ การลดรายจ่าย การสร้างสวัสดิการให้ กับสมาชิกในชุมชน

สนาม (Field)

สนามที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ชุมชนบ้านโคกสัก หมู่ที่ 2 ตำบลโคกสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง โดยพื้นที่เป็นพื้นที่ชุมชนเกษตรที่มีการปลูกยางพาราและการทำนาเป็นส่วนใหญ่ การเข้าสู่สนาม

หลังจากผู้วิจัยได้เข้าสู่ชุมชนทำความรู้จักชุมชนแล้ว ผู้วิจัยได้วางแผนการเข้าสู่พื้นที่ศึกษา 4 ครั้ง โดยเป็นการศึกษาทั้งการสืบค้นจากเอกสาร รายงานสถิติที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ โดยมี ประเด็นคำถามตามกรอบศึกษาดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการเข้าสู่สนามของผู้วิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จากแผนการเข้าสู่ส่วนบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) การสนทนากลุ่มย่อย (Group discussion) พร้อมทั้งการจดบันทึกด้วยแบบเดี่ยวโดยอาศัยหลักเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) จากกลุ่มเป้าหมายดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ ม. 2 บ้านโคกสัก อ. บางแก้ว

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	สถานภาพ
1.	นายสัน มั่นอวีรี	73	ผู้อาวุโส
2.	นายอุสึน มุกเก็ม	38	ผู้ใหญ่บ้าน, ประธานกองทุน
3.	นายคลเหล้า เป็ญญาโต๊ะ	33	สมาชิกกองทุนฯ
4.	นางสาวฟิหะ หมัดอดัม	45	สมาชิกกองทุนฯ
5.	นายเจ๊เหล้า เมี้ญหมิม	52	สมาชิกกองทุนฯ
6.	นายเจ๊หมิม ลายัง	52	สมาชิกกองทุนฯ
7.	นายดัม เพอเหม	59	ประชาชน
8.	นายกีศักดิ์ วงศ์งาม	25	เลขานุการกองทุน
9.	นายหนวด หมัดอดัม	-	โตะอีหม่ำม
10.	นายสม สงดวง	-	ผู้อาวุโส
11.	นางสาวปราณี หมัดอดัม	-	สมาชิกกองทุน
12.	นายพื้น เพ็งโต	55	ประชาชน
13.	นางสมีรี หมัดอดัม	42	ประชาชน
14.	นายหมัด เป็ญอาหลี	68	ประชาชน
15.	นางสาวยุไรวรรณ ยีสมัญ	-	ประชาชน
16.	นางมารีนา หมัดอดัม	-	สมาชิกกองทุน
17.	นางยามีหนึ่ง หอเหล้า	-	สมาชิกกองทุน
18.	นายมานิตย์ สะอาด	-	สมาชิกกองทุน
19.	นายอึน หมัดหมัน	-	สมาชิกกองทุน
20.	นายยืน เพ็งเง	-	สมาชิกกองทุน

การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยในแต่ละครั้งที่เข้าสู่สถานะ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้วจะวิเคราะห์และสรุปไปพร้อม ๆ กัน สำหรับข้อมูลที่ถูกบันทึกด้วยแบบเดี่ยงจะนำมาถอดความ คำต่อคำเพื่อใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์

การรายงานผลการวิจัยอยู่ในรูปการบรรยายที่เน้นให้ได้ตามและครอบคลุมรายละเอียด มิติต่าง ๆ ซึ่งมีหัวข้อเรื่องนำเสนอดังนี้ (1) บทนำ (2) ทุนชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ ความทันสมัย (3) การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย (4) การปรับตัวของชุมชน (5) กองทุนหมุนบ้านในกระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

บทที่ 2

ทุนชุมชนช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

การศึกษาส่วนนี้เน้นการสืบค้นข้อมูลเดิมเกี่ยวกับทุนชุมชนในช่วงก่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย โดยกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาเงื่อนไขเดิมของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทุนชุมชนใน 5 มิติ คือ

มิติที่ 1 ทุนสังคม เป็นการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพทุนสังคมของชุมชนในประเด็นระบบความสัมพันธ์และการพึ่งพิงของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การได้รับความรู้ของชุมชน ศักยภาพของคนในชุมชน

มิติที่ 2 ทุนเศรษฐกิจ เป็นการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนในประเด็นระบบการผลิตในอดีต การจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่ในชุมชน สภาพธุรกิจและภาระทางการเมือง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของคนในชุมชน เกี่ยวกับอาชีพ คุณภาพของการผลิตและการบริโภค กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนและการประเมินความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค

มิติที่ 3 ทุนวัฒนธรรม เป็นการศึกษาในประเด็นความเชื่อ ความคิด บรรทัดฐาน ค่านิยม และสภาพของชุมชนในอดีตและความเชื่อมโยงกันระหว่างประเพณี พิธีการ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนักน้อยแค่ไหน แนวทางการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

มิติที่ 4 ทุนภูมิปัญญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่เคยมีอยู่ในชุมชนในประเด็นการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน และการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับความรู้สมัยใหม่

มิติที่ 5 ทุนทรัพยากร เป็นการศึกษาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม สภาพทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการผลิตและการบริโภค ทุนทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ป่าไม้ ดิน และน้ำ

มิติที่ 1 ทุนสังคม

ความสัมพันธ์และการพึ่งพิง

นับตั้งแต่มีการอพยพมาตั้งครรภ์เรือนในบ้านโ哥สัก มีการจับจองที่ดินเพื่อตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน บริเวณที่มาจับจองคือบริเวณโรงเรียนบ้านโ哥สักในปัจจุบัน เป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมแก่การทำนา เพาะปลูก การอพยพมาที่นี่ก็ต้องอาศัยศาสนาอิสลามและนับถือศาสนาพุทธ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในกฎหมายที่บังคับใช้ ศาสนาทั้งสอง คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้ หลังจากนั้นก็มีการซักชวน ญาติ เพื่อนฝูง จากที่อื่นๆ เข้ามายังบ้านป่า บ้านโ哥สัก บ้านหัวยลี ของอ่าเภอหาดใหญ่ จากบ้านตะเครียะ อำเภอโนน จนเกิดเป็นชุมชนและเป็นจุดเริ่มต้นของระบบความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งในเรื่องการผลิต แรงงาน การบริโภค การดูแลรักษา และการรักษาความสงบเรียบร้อย

(1) ด้านการผลิต

เนื่องจากการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบริโภคในครัวเรือน การผลิตที่สำคัญของชาวบ้าน โคลงสักคือ การทำงาน ซึ่งกระบวนการในการทำงานเริ่มจาก การไถดะ ໄຄแปร ห่ว่าน คำ เก็บเกี่ยว การทำงานของคนในชุมชนก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งญาติและเพื่อนบ้าน ด้วยการร่วมแรงร่วมใจมาช่วยกันในลักษณะที่เรียกว่า “การออกปาก” (การออกปาก เป็นการลงแรงช่วยกันทำงานให้เสร็จเร็วขึ้น)

นอกจากนี้ยังมีพึ่งพาอาศัยกันในเรื่องอื่น ๆ อีกเช่น การพึ่งพิงด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์พืชและปุ๋ย โดยพันธุ์ข้าวที่นำมาปลูก หากคนใดทราบว่าข้าวพันธุ์ไหนให้ผลผลิตดี และต้องการจะปลูกบ้างก็จะไปขอแบ่ง หรือนำข้าวของตนเองไปแลกเปลี่ยน สำหรับปุ๋ยก็เช่นกันก็จะไปช่วยกันขนมูลค้างคา (เรียกภาษาชาวบ้านว่า “มายา”) มาจากถ้ำเขาชัยสน แล้วนำมาแบ่งกัน ถ้าใครไม่เพียงพอ ก็จะไปขอหรือยืมคนที่มีเหลือ (มายา คือ หิน , ดิน ผุพังที่อยู่ในถ้ำผสมกับขี้ค้างคาวนำมาทำเป็นปุ๋ยใส่น้ำข้าว) ในอดีตชุมชนยังมีการพึ่งพิงกันในเรื่องการแบ่งปันพื้นที่ โดยถ้าใครไม่มีพื้นที่ทำการก็ขอแบ่งจากญาติ จากเพื่อนบ้านที่มีที่ดินเหลือมาก ๆ

(2) ด้านแรงงาน

การพึ่งพา กันด้วยแรงงานทำให้กิจกรรมต่าง ๆ เสร็จได้เร็วขึ้น นอกจากจะช่วยกันในการผลิตแล้ว การร่วมแรงกันในลักษณะ “การออกปาก” ก็ไม่เว้นในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การขอแรงยกเรือน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หามเริน” เป็นการช่วยกันสร้างบ้าน หรือช่วยกันย้ายบ้านโดยการหาไม้ทั้งหลัง นอกจากนี้ยังพึ่งพิงกันในเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ งานบุญต่าง ๆ เวลาบ้านใดมีงานก็จะเตรียมของไว้เลี้ยงเพื่อนบ้านที่ถูกเชิญมา เช่น ตำข้าว บุตงมะพร้าว โดยทั้งพุทธและอิสลาม ต่างก็ช่วยกันออกแรงช่วยเหลือกัน

(3) ด้านการบริโภค

การบริโภคของคนในชุมชนโคลงสักเป็นไปในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ใครมีอะไรก็แบ่งปันกันกิน ใครขาดเหลืออะไรก็ขอ / แลกเปลี่ยนกันได้ ไม่มีการคิดเป็นมูลค่าเงิน ดังจะเห็นได้จาก การอนุญาตให้เก็บผลผลิตของตนได้ ความผูกพันธ์ถึงนาดกินข้าวบ้านคนอื่นได้ทุกบ้าน เช่น ลุงสมเล่าว่า พ่อของแกเวลาจะไปปัตตระ ถ้าออกจากบ้านแต่เข้าจะถึงจุดหมายก็ประมาณเที่ยง เพราะแกหดดุยกุบ้าน สามารถหยุดกินข้าวได้ทุกบ้าน การพึ่งพา กันในการบริโภคไม่ใช่มีภายในหมู่บ้าน

เท่านั้น ยังมีการพึงพาภันภัยนอกชุมชนด้วย บ้านไหนทำนา ปลูกข้าว ก็จะไปแลกเปลี่ยน(ขาย) กับบ้านที่มีปลา

นอกจากนี้ชุมชนมีกระบวนการแลกเปลี่ยนระบบอาหารระหว่างระบบนิเวศน์ในหมู่บ้าน เช่น มีการพึงพาระหว่างคนทำสวนยางที่อยู่ติดกันต้องพึงพาคนพื้นราบหรือคนทำนาที่มีผลผลิตข้าวเป็นต้น

(4) การคุ้มครองฯ

เมื่อคนในหมู่บ้านคนไหนเกิดเจ็บป่วยลง คนในหมู่บ้านก็จะไปเยี่ยมเยียนถ้ามีถึงอาการ มีการนำของฝากติดไม้ติดมือไปด้วย ถ้าเจ็บป่วยไม่มาก ก็จะต้มยาจากหม้อบ้าน ซึ่งใช้วิธีรักษาโดยใช้ยาสมุนไพร แต่ถ้าคนไหนเจ็บป่วยมากก็จะช่วยกันหามาเดินไปตามคันนา พาไปหาหมอจินที่ตลาดบางแก้ว หมอกินนึ่งซื้อว่า “หมอกก้องมิน” ทั้งคนพุทธและคนอิสลามไปหาหมอจึงมินกันทั้งนั้น ในหมู่บ้านมีการพึงพาอาศัยกันตลอดไม่เว้นแม้กระทั้งการคลอดลูกของผู้หญิง ก็จะไปช่วยไปให้กำลังใจ ไปเยี่ยมเยียนกันทั้งหมู่บ้าน

(5) ด้านความสงบเรียบร้อย

ในอดีตส่วนใหญ่ชาวบ้านจะอยู่กันด้วยความสงบ ความขัดแย้งไม่ค่อยเกิดขึ้น การลักขโมยมีบ้าง แต่พอหลังสงครามโลก (พ.ศ. 2484) การลักขโมยมีมากขึ้น ส่วนใหญ่ก็จะลักขโมยวัวกัน เพราะสิ่งของอย่างอื่นไม่มีให้ลักขโมย บ้านโคงลักษ์เป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพทำนา ดังนั้นทุกครัวเรือนจะเลี้ยงวัวไว้ใช้งาน คนที่มาลักขโมยก็จะมาจากคนต่างหมู่บ้านดังคำพังเพยที่พูดกันในชุมชนว่า “โใหมรองต้อนวัวโคงลักษ์” ซึ่งมีความหมายถึง คนบ้านล่อนมาขโมยวัวคนบ้านโคงลักษ์ หรือมีอีกคำที่ชุมชนกล่าวถึงในสมัยก่อน คือ “โใหมเล ถ้าจะเอาไปแกงต้องไปประตก” มีความหมายถึง พวกรที่อยู่ติดชายทะเล ทางทิศตะวันออก ถ้าต้องการลักขโมยวัวต้องมาบ้านโคงลักษ์ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตก เป็นต้น เมื่อของใครลูกขโมยไป ชาวบ้านทุกคนจะช่วยกันออกตามหา ใครมีอาวุธอะไรก็นำติดตัวไปจนกว่าจะเจอ บางครั้งไปข้ามวันข้ามคืน มะระยะหลังชาวบ้านช่วยกันออกตรวจตราชวน ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ช่วยกันเหวน” โจร์กไม่กล้ามาลักขโมย

(6) ด้านการจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ในอดีตชุมชนโคงลักษ์ประชานอยู่กันอย่างเรียบร้อย ไม่ค่อยมีปัญหาความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม มีความขัดแย้งบ้างระหว่างบุคคลสองคน ซึ่งมักจะเป็นเรื่องส่วนตัว ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จะให้ผู้ที่ชาวบ้านนับถือในหมู่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาและช่วยตัดสินให้ คนในหมู่บ้านจากการพกับผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสจะเชื่อฟังผู้อาวุโส เด็ก ๆ จะเชื่อฟัง

มิติที่ 2 ทุนเศรษฐกิจ

ระบบการผลิตในอดีต

ชุมชนหมู่บ้านโภកลักษ์ นับเป็นชุมชนเกษตรกรรม เพราะประชากรเกือบทุกครัวเรือนประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก และเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนหมู่บ้านนี้ นั่นคือ การทำนา ทำสวนยางและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาชีพเลี้ยงสัตว์ต้องควบคู่ไปกับอาชีพทำนา โดยเฉพาะการเลี้ยงวัว เพราะในอดีตการเลี้ยงวัวมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แรงงานในการไถนา ซึ่งจะต่างกับปัจจุบันคือเลี้ยงวัวไว้เพื่อขาย และอาชีพการเลี้ยงสัตว์เป็นเพียงอาชีพเสริมรายได้ของอาชีพการทำนาและการทำสวนยาง ดังเช่น คนในสมัยก่อน จะไถนาโดยใช้วัว 2 ตัว สวนแยกไว้ตรงหัววัว ส่วนคนถือคันไถ จะอยู่ระหว่างกลางวัว 2 ตัว ไถนาสมัยก่อนลำบาก หนืดอย สนับเท้ากีแทก ร้อนกีร้อน (ตาดแดด) กว่าจะได้ข้าวสักกว้าง

การทำนาไม่ได้ใช้แรงงานจากวัวเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังนำมูลวัวในการทำปุ๋ยอีกด้วย หากมูลวัวไม่เพียงพอ ก็จะใช้มูลค้างคาว ซึ่งต้องหาซื้อจากเขาชัยสน ในราคากลางๆ 50 สถาบัน ในสมัยก่อนปุ๋ยราคากูก หาเอาได้ เช่น มูลวัว มูลค้างคาว ซึ่งได้มาจากการฟาร์ม หานเดินกันมาปีบหนึ่งราคา 50 สถาบัน สมัยนี้คนเลิกใช้แล้ว ของโบราณ จะหันมาใช้ปุ๋ยหัววัวคันไถ ราคากลางๆ 300-400 บาท เพราะว่าสารอาหารมากกว่า และเมื่อได้ผลผลิต (ข้าว) ก็จะเก็บเข้ารัง粲 ไว้สำหรับกินตลอดทั้งปี หากเหลือเกินก็นำไปขาย ซึ่งผลผลิตที่ได้ในอดีตจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนและขนาดของพื้นที่ทำนา

การจัดสรรทรัพยากรในชุมชน

ภายใต้สภาพพื้นฐานทางธรรมชาติที่แวดล้อม และมีอิทธิพลต่อการผลิตและการบริโภคของชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งหากเลี้ยงชีพด้วยการทำนา เลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวนครัวจำพวก พริก ตะไคร้ มะนาว มะเขือ เพื่อการบริโภคในครัวเรือน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ความมั่นคงในการบริโภค ที่จะต้องให้เห็นถึงกระบวนการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ในรูปของการทำนา หากิน โดยการทำนาหากินของคนในพื้นที่เป็นไปในลักษณะของการผลิตในท้องนา คือการปลูกข้าว ซึ่งพันธุ์ที่ปลูกคือ ข้าวขาวมาเลย์ โดยเฉพาะข้าวขาวมาเลย์เป็นพันธุ์ที่นำมาจากประเทศมาเลเซีย ในสมัยนayah ยังคงทำนาอยู่ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาปลูกพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูงและคุณภาพดี เป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมาก ที่เหลือจากการบริโภคก็จะนำไปขาย ได้เงินมาก็จะนำไปซื้อเครื่องครัว จำพวก กะปี เกลือ ปลาเค็ม ฯลฯ

อาชีพที่คุ้นเคยกับการทำนาคือเลี้ยงวัว สมัยก่อนเลี้ยงวัวเพื่อใช้แรงงานในการไถนาเป็นหลัก จะมีล้มวัวกินบ้างเวลาเมืองแต่งงาน ทำบุญเนื่องจากไปประกอบพิธีสักย์ที่น้ำตกกระชัง ประเทศชาอยู่ดีอะเบย์ ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่า การล้มวัว อีกส่วนจะแยกไว้ขาย เช่นลูกวัวรุ่นหนุ่ม

สาราราก็จะอยู่ระหว่าง 400-500 บาท และหากจะขายฟ่อวัว แม่วัว กีจพะเมื่อเดือดร้อนจริง ๆ เท่านั้น เงินที่ขายได้ก็จะเก็บไว้เป็นทุนในการทำเป็น

สภาพธรรมชาติและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ

สมัยก่อนชุมชนบ้านโคงสักเป็นชุมชนในเขตพื้นที่รural สูง มีดินไม่สักขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก มีอาณาเขตกว้างขวาง มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าสลับกับที่นา มีลำห้วยและคลองตามธรรมชาติ มีน้ำและสัตว์น้ำติดอยู่ปี

การตั้งถิ่นฐานของชาวบ้าน โดยการจับจองที่ดินจากการหักล้างทางพงจนสภาพป่าชายเป็นที่อยู่อาศัย มีการนำไม้จากการโคนป่ามาปลูกสร้างบ้านเรือนซึ่งมีสภาพเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูง ส่วนป่าสลับกับที่นา ชาวบ้านก็จะช่วยกันดำเนเพื่อให้สามารถทำงานได้ ที่อยู่อาศัยจะปลูกสร้างใกล้บริเวณแหล่งน้ำ ซึ่งชาวบ้านเรียกแหล่งน้ำ 2 แหล่งว่า “ห้วยพุด” และ “คลองคำชาร์” เป็นแหล่งน้ำสำหรับการทำนาหากินของชาวบ้านซึ่งยังคงทำมาเป็นหลัก ส่วนการทำสวนยางเช่นมาลิอิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงประมาณ 10-15 ปีที่ผ่านมา

พื้นที่ที่ตั้ง กับการติดต่อกับภายนอกชุมชน

ชุมชนบ้านโคงสักในสมัยแรก ๆ มีอาณาเขตกว้างขวางมาก เมื่อเริ่มมีประชากรอยู่อาศัยมากขึ้น จึงแยกออกเป็นหมู่บ้านต่าง ๆ ประกอบด้วย หมู่ที่ 7 บ้านค้อแห้งงาม หมู่ที่ 9 บ้านทุ่งนาเจริญ หมู่ที่ 10 บ้านงามทอง และหมู่ที่ 2 บ้านโคงสักในปัจจุบัน

การติดต่อกับภายนอกชุมชน สมัยก่อนยังไม่มีถนน การเดินทางต่างๆ ใช้การเดินทางด้วยเท้าและเกวียน เกวียนจะอยู่ต่างหมู่บ้าน คนที่มีเกวียนถือว่ามีฐานะดีจะมารับจ้างขนของไปขายที่ตลาด ถ้าไม่จ้างก็ต้องแบกของไปขายเอง ซึ่งในหมู่บ้านจะไม่มีตลาด หากชาวบ้านจะนำผลผลิตไปขาย ซื้อของใช้ หรือจะสืบข่าวก็ต้องไปที่ตลาดแม่ริหรือตลาดบางแก้ว ตลาดแม่ริจะมีเฉพาะวันอังคาร ส่วนตลาดบางแก้วจะมีเฉพาะวันพุธและวันเสาร์ ซึ่งคนนิยมไปตลาดบางแก้วมากกว่า เพราะมีของขายมากกว่าและมีสถานีรถไฟด้วย

นอกจากนี้ ก็จะมีการติดต่อกันระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ส่วนใหญ่จะใช้วิธีเดินเท้า เช่นเดียวกัน ซึ่งการเดินทางด้วยเท้า ต้องใช้เวลานานพอสมควร มีการนอนค้างคืนบ้านญาติ เพื่อนฝูง ก่อให้เกิดความสัมพันธ์หนึ่งแน่นมากขึ้น

ความหลากหลายของระบบการผลิต

ในอดีตระบบการผลิตของชุมชนบ้านโคงสัก พบร่วมมีความหลากหลาย เช่น การทำนาทำสวนยางและการเลี้ยงสัตว์ การทำนาที่ต้องอาศัยแรงงานจากคนและวัวเป็นหลัก โดยเริ่มจาก

ขั้นตอนที่ 1 โถดะ เป็นการพลิกดินให้หนูตาด้วย

ขั้นตอนที่ 2 โถแปร เป็นการหอนดินก้อนใหญ่ให้เล็กลง ซึ่ง โถตามแนวขวาง

ขั้นตอนที่ 3 ห่ว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว

ขั้นตอนที่ 4 โถกลบ

เสร็จจากขั้นตอนที่ 4 คือ โถกลบแล้ว ก็รอให้ฟันตก เพื่อหล่อเลี้ยงการเจริญเติบโตของต้นข้าว

ขั้นตอนที่ 5 ห่วานปุย โดยใช้ปุยคอก คือมูลวัว หรือมูลค้างคาว

ขั้นตอนที่ 6 ซ้อมแซนตันข้าวในแต่ละช่วงของพื้นที่นา ซึ่งข้าวไม่ออก โดยการนำต้นกล้ามาปัก เพื่อให้ข้าวออก semen กัน

ขั้นตอนสุดท้าย คือเก็บเกี่ยว

หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวบ้านก็จะเก็บข้าวไว้ในชั่งของตนเอง เก็บไว้เพื่อบริโภคตลอดทั้งปี ที่เหลือเก็บบางส่วน ก็นำไปขายที่ตลาดบางแก้ว

และหากต้องการให้ข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ก็ต้องนำข้าวเปลือกไปนวด จากนั้นก็นำไปสีที่โรงสี จึงจะได้ข้าวสารตามที่ต้องการ การทำนานี 2 แบบ คือ นาคำกับนาหว่าน นาคำเป็นการเอาต้นกล้าข้าวมาปักค้างลงในแปลงนาที่ผ่านการโถพรวนและปักคำเป็นແဏเป็นแนว ส่วนนาหว่านเป็นการนำเมล็ดข้าวหว่านลงไปในแปลงนาเลย สำหรับการเลี้ยงสัตว์ ก็จะเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ เช่น วัว เป็ด ไก่ โดยวัวก็ต้อนไปที่ทุ่งนาให้กินซังข้าวในนาหลังเก็บเกี่ยวเสร็จ ส่วนเป็ด ไก่ ก็ปล่อยข้างบ้านให้คุยกับอาหารกินเอง นอกจากการทำนาปลูกข้าวและการเลี้ยงสัตว์แล้ว ชาวบ้านในชุมชนได้มีการปลูกผักสวนครัวใกล้กับบริเวณบ้าน จำพวกพริก มะนาว ตะไคร้ มะเขือเทศฯ เพื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนอีกด้วย

สำหรับการทำสวนยาง เป็นอาชีพดั้งเดิมควบคู่กับการทำนาภายหลังจากมีโครงการการปลูกแทนยางพาราของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พื้นที่ปลูกยางพาราได้ขยายการปลูกในชุมชนมากขึ้น พร้อมกับการเปลี่ยนสภาพจากที่นาไปเป็นสวนยาง จากการศึกษาพบว่าประชาชนในโ哥กสักประกอบอาชีพทำสวนยาง nokพื้นที่ หมายความว่า มีพื้นที่ปลูกน้อยมาก หมู่บ้านโ哥กสักเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งรายได้จากการทำสวนยางน้อยกว่ารายได้จากการทำนาเมื่อเปรียบเทียบกัน

กระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในชุมชน

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนหมู่บ้าน ที่สะท้อนออกมายังเห็นในรูปของ การกระทำ การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอุดปักของแรงในเรื่องการทำสวน โถ เก็บเกี่ยว การหามเรือนและการสร้างบ้านอาศัย การทำงานปลูกข้าวด้วยการเรียนรู้ปฏิบัติจริงควบคู่กับ การถ่ายทอดประสบการณ์จากท้องนา เช่น พ่อแม่ น้องจากนี้การฝึกฝน ถังเกต การอบรมสั่งสอน

และถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อในเรื่องศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ที่ถูกใช้มาตลอดตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน เช่น การทำไต์หรืออบไฟ โดยอาเนปลีอกเสมอมา คลุกเคลียกับน้ำย่างจากต้นย่าง โดยจะนำไปลิ้มลองและลองเผาไฟจนไหม้ ให้ได้กลิ่นหอม น้ำย่างมีสีดำจากน้ำมันเผาไหม้ ไม่สามารถลิ้มลองได้ ประเพณีการทำวัญช้า ซึ่งจะมีทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมถือเป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้าง คำกล่าวที่จะเป็นการขอบคุณพระเจ้า ไม่กล่าวเหมือนไทยพุทธ ชาวยุโรปจะเชิญแม่โพสพมาที่เก็บข้าว ขณะที่พามาที่แม่โพสพจะไม่คุยกับใคร แต่จะนำไปไว้บนข้อเสียก่อนในห้องข้าว นอกจากนี้ในศาสนาอิสลาม ก็มีการอบรมทุกวันศุกร์ ในด้านต่าง ๆ ทั้งศาสนา และสังคม ในศาสนาพุทธ ก็มีพิธีบัว เป็นต้น

คุณภาพของการผลิตและการบริโภค

การจัดการผลผลิตที่ได้รับจากการผลิตนั้น ได้ถูกกำหนดด้วยความต้องการที่จะบริโภค ในครัวเรือน อันส่งผลให้เกิดความมั่นคงในการบริโภค นั่นคือ ความเพียงพอต่อความต้องการหรือความจำเป็นในการบริโภค ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าผลผลิตที่ได้ถูกปันส่วนไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเก็บไว้เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่สองที่เหลือจากการเก็บไว้บริโภคจึงนำไปขาย เมื่อได้เงินจากการขายผลผลิตดังกล่าวจึงนำไปซื้อผลผลิตอย่างอื่นที่ไม่มีในครัวเรือนไว้เพื่อการบริโภค เช่น กะปิ เกลือ ปลาเค็ม

นิติที่ 3 ทุนวัฒนธรรม

ทุนวัฒนธรรมคือ รากฐานของการสืบทอดค่านิยม ภูมิปัญญา บรรทัดฐาน ที่ประมวลเอา ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งต่อ ๆ กันไป แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่บนพื้นฐาน ค่านิยม ศาสนาและประเพณีของแต่ละชุมชนหมู่บ้าน การเริ่มเข้ามาของศาสนาในชุมชนบ้านโ哥ตัก เริ่มจากการอพยพของ 4 ครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลาม และครอบครัวที่อพยพตามมาอีก 3 ครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ จึงเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ชาวบ้านอยู่ร่วมกันโดยมีการนับถือศาสนา 2 ศาสนา ซึ่งการดำเนินชีวิตของชาวบ้านจะอยู่ภายใต้หลักของศาสนาและความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็น การแต่งกาย การบริโภค การประกอบพิธีกรรม และกิจกรรมอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้มีข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดเจนระหว่าง 2 ศาสนา คือ

การแต่งกาย

ชาวมุสลิม จะต้องสวมเสื้อผ้าที่ปกปิดมิดชิด ใส่ผ้าโสร่ง (ที่มีลายดอก) เสื้อแขนยาว มีผ้าคลุมศีรษะ ห้ามนุ่งกางเกงขาสั้น ผู้ชายห้ามนุ่งขาสั้น ได้แต่ต้องเลี่ยหัวเข่าลงไป

ชาวพุทธ สวมผ้าโสร่ง (มักจะเป็นลายไทย) เสื้อแขนสั้น / ยาว กีดี การกางเกงขาสั้น ไม่ห้าม

การบริโภค

ชาวมุสลิม ห้ามบริโภคน้ำอห奴 ห้ามบริโภคน้ำอห奴สัตว์ที่ไม่ผ่านการฆ่าตามหลักศาสนาอิสลาม

ชาวพุทธ ไม่มีข้อห้าม

การประกอบพิธีกรรม

ชาวมุสลิม มีการประกอบศาสนกิจ (ละหมาด) ทุกวัน ๆ ละ 5 เวลา มีการละหมาดร่วมทุกวันศุกร์ ซึ่งเรียกว่า “ละหมาดยุมอัต” มีการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนทุกปี ไม่ว่าผู้นั้นจะมีฐานะครูสูงส่งหรือไม่ ก็ต้องถือศีลอดเหมือนกัน เพื่อให้มุสลิมรู้จักการอุดทน อดกลั้นถึงความทิวท่ำและให้เกิดความเสมอภาคกันระหว่างคนรวยคนจน การไปประกอบพิธีขี้จายที่นครเมกกะห์ ประเทศไทยอีกจุดหนึ่ง หากมีความสามารถ และมีทุนทรัพย์เพียงพอ

ชาวพุทธ มีการเข้าวัด สวดมนต์ ฟังธรรม บวช เป็นต้น

การทำบุญ

ชาวมุสลิม เรียกการทำบุญว่า นูหลี จะเชิญโต๊ะครู โต๊ะอีหม่าม ญาติ เพื่อนฝูงมารับประทานอาหารที่บ้าน

ชาวพุทธ จะไปที่วัด นำอาหารใส่ปั่นโถ เพื่อถวายพระที่วัด
งานแห่งงาน

ชาวมุสลิม เรียนนิกะห์ และทำตามหลักศาสนา โดยมีโต๊ะอีหม่ามเป็นคนทำพิธีนิกะห์ ซึ่งจะมีพยานที่เชื่อถือได้และมีความยุติธรรม 2 คน เป็นสักขีพยานด้วย

ชาวพุทธ มีพิธีรดน้ำสังข์ การส่งตัวคู่บ่าวสาวเข้าเรือนหอ

การตาย

ชาวมุสลิม ใช้วิธีฝังศพที่กุบอร์ (ป่าช้า)

ชาวพุทธ ใช้วิธีเผาศพ

ซึ่งข้อแตกต่างเหล่านี้ ไม่เป็นปัญหาความขัดแย้งใดๆ ในการอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน โอกสักโดยชาวบ้านยังคงมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยเหลือ อื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ ทั้งด้านแรงงาน การผลิต และกิจกรรมอื่น ๆ ด้วยเป็นอย่างดี

มิติที่ 4 ทุนภูมิปัญญา

ทุนภูมิปัญญาในที่นี้หมายถึง ระบบความคิดความเชื่อในการให้ความหมาย ความสำคัญ หรือคุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ ความมุ่งหมายในการดำเนินชีวิต โดยระบบความรู้นี้จะเป็นตัวอธิบาย สรรพสิ่งต่าง ๆ พร้อมกับการให้ความสำคัญในการจัดกระทำกับการดำเนินชีวิตในชุมชน

สาระสำคัญในมิตินี้อยู่ที่การสืบคันให้เข้าถึงระบบความรู้ของชุมชน กำหนดพฤติกรรมของคนในชุมชน ระบบความรู้เหล่านี้สืบคันได้จากกิจกรรมสำคัญในการดำรงชีพ เช่น การทำมาหากิน การดูแลสุขภาพ และการสร้างระบบการเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไปสู่คนรุ่นหลัง

ภูมิปัญญา กับการทำมาหากิน

สภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อม เป็นทุนพื้นฐานและมีอิทธิพลอย่างมากกับระบบการผลิต การบริโภคของคนในชุมชน คนในชุมชนต้องพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก ในอดีตคนในชุมชน บ้านโภกสักมีอาชีพหลักคือการทำนา การทำนาของคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าใจธรรมชาติ ตลอดจนการประสานส่วนต่าง ๆ จากธรรมชาติเพื่อประโยชน์ในการผลิตและการบริโภค การทำงานในสมัยก่อนต้องพึ่งพิงธรรมชาติ นั่นคือ ต้องรอน้ำฝนซึ่งเป็นน้ำธรรมชาติ คนในชุมชนจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในการทำงานแบบอาศัยธรรมชาติ

โดยคนในชุมชนเริ่มไถนา โดยการไถด้วยประมาณเดือนแปดเดือนเก้า (สิงหาคม-กันยายน) ช่วงนี้จะเริ่มหาวนข้าวเพื่อเตรียมต้นกล้า ที่นาส่วนอื่นหลังจากไถด้แล้ว ก็เริ่มไถแปรเพื่อเตรียมต้นกล้ามาปักดำ ชาวบ้านก็จะรู้ว่าช่วงที่เริ่มไถด้และไถแปรนั้นฝนตกลงมาแล้ว พร้อมเตรียมที่นาพอกไถแปรเสร็จก็จะเริ่มดำเนินการดำเนินก็จะเริ่มเตือนสิน (ตุลาคม) ช่วงนี้ฝนจะตกลงมาเรื่อยจนกว่าข้าวจะตั้งท้อง (ข้าวตั้งท้อง คือ ต้นข้าวที่เริ่มผลิตเม็ดข้าว) และจะเริ่มออกวงในช่วงเดือนอ้ายเดือนยี่ (มกราคม-กุมภาพันธ์) แล้วจะเก็บเกี่ยวได้ก็เดือนสามเดือนสี่ (มีนาคม-เมษายน) จะเห็นได้ว่าการทำนาเป็นกิจกรรมที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ และในช่วงที่ของการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านก็ได้หากุ้ง หอย ปู ปลา ตามธรรมชาติไปด้วย ชาวบ้านจะต้องเรียนรู้ถึงเครื่องมือที่ใช้ทำมาหากิน เช่น คันไถ แอก (ที่ครอบระหว่างวัว 2 ตัว) กระดัง กรอกคำข้าว รวมทั้งอุปกรณ์ในการห้าปลา เช่น คันเบ็ด (ใช้ตกปลา) แนด (ใช้ดักกุ้ง) พร่า (ใช้ดักปลาระหว่างช่องน้ำตามคันนา) อุปกรณ์ทุกชนิดจะทำด้วยไม้ เพราะไม่มีเหล็ก รวมถึงมีการปลูกผักสวนครัวไว้กินบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ถั่ว บัว ฟัก เมือกิน ถูกแล้วก็จะเก็บเมล็ดไว้ทำพันธุ์ ชาวบ้านจะเอาหัวมาห่อเมล็ดพันธุ์ แล้วนำไปแพร่ไว้ใกล้เตาไฟ ผูกโยงไว้บนผล้า (ผล้า คือ ชั้นที่ทำไว้เพื่อเก็บเครื่องครัว) การทำเช่นนี้เป็นการเก็บเมล็ดพันธุ์ที่ดี เพราะเมล็ดพันธุ์ถูกอบรมควันจากเตาไฟ ทำให้ทนต่อความแห้ง แมลงทำลาย และทำให้เพาะปลูกได้ดีด้วย

นอกจากนี้ชาวบ้านยังเรียนรู้ถึงร่องปูย ยาง่าแมลง โดยจังหวัดพัทลุงจะมีภูเขามาก ในภูเขาก็จะมีถ้ำ และค้างคาวอาศัยอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านก็จะไปเอาริน หินในถ้ำที่ผุพังผสมกับปูดี้ค้างคาวมาทำปูย ซึ่งชาวบ้านที่นี่เรียกปูยว่า “มายา” ส่วนยาง่าแมลง ชาวบ้านก็จะนำตะไคร้ห้อมมาดองกับยาเส้นและใบสะเดา เป็นยาง่าแมลงที่ได้ผลมาก นอกจากนี้ชาวบ้านยังเรียนรู้ถึงสิ่งที่ทำให้เกิดแสงสว่างในยามค่ำคืนด้วย เนื่องจากชุมชนบ้านโภกสักจะมีต้นยางเป็นจำนวนมาก จนชาวบ้านเรียกบริเวณที่มีต้นยางมาก ๆ ว่า “ยางทอง” โดยชาวบ้านจะนากต้นยางให้เป็นร่องเพื่อให้น้ำยางอุดกมาที่ชาวบ้านเรียกว่า “มันยาง” จะมีสีขาวบ้าง ใสบ้าง แล้วจะนำมาคลุกกับเปลือกไม้ เช่น เปลือกเสนีด โดยนำเปลือกเสนีดมาทุบให้ยุ่ยแล้วคลุกกับน้ำมันยาง แล้วนำไปห่อ กับกากหมาก จุดไฟให้แสงสว่างกันทุกบ้าน ชาวบ้านเรียกว่า “ใต้”

ต่อมาต้นยางเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากตัดไม้ไปสร้างบ้านบ้าง ตัดไม้เพื่อเป็นที่ทำกินบ้าง ชาวบ้านเปลี่ยนจากໄได้ มาใช้ไม้ต้นตำเสา และบางครอบครัวใช้หินมันวัว (ไขมันวัว) โดยนำไม้ต้นตำเสา

มาทำเป็นชิ้นเล็ก ๆ จุดไฟ คุณสมบัติของไม้ต่างๆ ก็ ติดไฟง่าย เมื่อไฟมอดจะไม่เป็นถ่านแต่จะเป็นขี้เถ้าเลย ส่วนน้ำมันวัวก็จะมีผ้าขาวม้าชูบกับไขมันวัว

ภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพ

การดูแลสุขภาพในสมัยก่อนก็ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ เพราะโรงพยาบาลมีน้อย มีบ้างก็ห่างไกลจากหมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านก็จะมี “หมอน้ำ” ที่คือรากชาขาวบ้านยามเจ็บไข้ได้ป่วย ยาในสมัยนั้นก็จะได้จากพืชสมุนไพร ซึ่งขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ ที่ชาวบ้านเรียกว่า “ยาหม้อ” ในสมัยนั้นมีพ่อของลุงสมชื่อลุงมน เป็นหมอดอยต้มยาให้ชาวบ้าน หมอบ้านก็จะรู้ว่าคนไข้มีอาการอย่างนี้ เป็นไข้อะไร รู้ว่าใช้สมุนไพรอะไรบ้าง โรคที่เกิดกับคนสมัยก่อนก็ไม่เหมือนกับปัจจุบัน นอกจากนี้ชาวบ้านยังรู้ว่า พืชชนิดไหนเป็นยา ก็จะนำมาปรุงอาหารกินกัน เช่น ลูกมะเกลือใช้เป็นยาถ่าย เอายอดมะขามมาต้มน้ำอาบแก้ไข้หวัด ถ้าห้องเตียงก็เอาราขามพู่ (ฝรั่ง) มาเคี้ยวกิน บรรเทาให้หายปวดในเด็ก การกินอาหารตามธรรมชาติทำให้คนในสมัยก่อนแข็งแรง ไม่ค่อยจะเป็นอะไรง่าย ๆ

สำหรับการคลอด ก็เป็นเรื่องที่ต้องช่วยเหลือกันภายในครอบครัว โดยการคลอดจะอาศัยหมอดำแยก ซึ่งมีประจำหมู่บ้านเป็นคนคอยทำการคลอด ผู้หญิงที่คลอดแล้วก็จะทำการอยู่ไฟ นอกจากจะนอนผิงไฟแล้ว นำที่ที่นำมาอาบก็มีสมุนไพรอยู่ด้วย เพื่อให้มดลูกเข้าอุ่รือริ่ว เช่น ใบกล้วยน้ำ และการกินอาหารของคนคลอดก็จะกินของที่ทำให้มดลูกเข้าอุ่รือริ่ว เช่น พริกไทย ตะไคร้ เป็นต้น

ระบบการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไปสู่คนรุ่นหลัง

ภูมิปัญญาจะถูกสืบทอดกันให้เห็นถึงระบบการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ระบบการเรียนรู้นี้ได้สืบทอดจากการอบรมสั่งสอน การสังเกต การฝึกปฏิบัติ เพราะในสมัยก่อนไม่มีตำราที่เรียนรู้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นผู้ใหญ่ก็จะคอยสั่งสอนให้กับรุ่นลูก รุ่นหลาน และทำให้คุ้มเป็นตัวอย่าง บางครั้งคนที่ต้องการเรียนรู้จริง ๆ ก็ต้องไปช่วยผู้ที่ทำอยู่ก่อนแล้ว เช่น การเป็นหมอดำแยก ก็ต้องเรียนรู้วิธีการทำคลอด ระบบการถ่ายทอดดึงผ่านการสังเกต จดจำ และฝึกฝนปฏิบัติเป็นสำคัญ

มิติที่ 5 ทุนทรัพยากร

ป้าไม้

บ้านโโคกสักมีสภาพเป็นที่รกร้างและเป็นที่เนิน ลักษณะพื้นที่เปลี่ยนเป็น 2 ฝั่ง ฝั่งหนึ่งจะเป็นป้าไม้ที่ไม่ใหญ่มากนัก เช่น ป้าเสนีด อีกส่วนหนึ่งเป็นป้าไม้ที่มีไม้ขนาดใหญ่ ส่วนที่เป็นป้าเสนีด ชาวบ้านคงป้าเพื่อทำเป็นที่นา ปลูกข้าว คนที่มาจดที่ที่ทำนาส่วนใหญ่เป็นคนที่ขยันมากจากอำเภอโนน อำเภอสพาระ จังหวัดสงขลา ส่วนที่เป็นป้าไม้ใหญ่ ชาวบ้านจะเอาไม้มาสร้างบ้าน บางคนตัดไม้เพื่อขายที่ทำกินบ้าง พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ปลูกยางพารา คนที่มาจดที่ป้าส่วนใหญ่จะเป็นคนจีน ชาวบ้านพึ่งพิงธรรมชาติ อาศัยป้าไม้เป็นที่ทำมาหากิน ความอุดมสมบูรณ์ของป้า ทำให้ชาว

บ้านไม่ต้องซื้อผักมาเป็นอาหาร แต่สามารถหาของป่ามากินได้ พื้นที่สมัยก่อนในรามาการก่อนสามารถจับจองได้ก่อน แล้วจะแบ่งให้ลูก ๆ หลาน ๆ ไครมาหลัง ๆ อาจจะได้น้อย นอกจากนี้ก็ยังมีสัตว์ป่า เช่น กวาง เสือ หมูป่า ชาวบ้านจับกวางเป็นอาหารกันบ่อย แสดงว่าสมัยนั้นสัตว์ป่ามีเยอะ และคนก็นิยมกินสัตว์ป่าด้วย

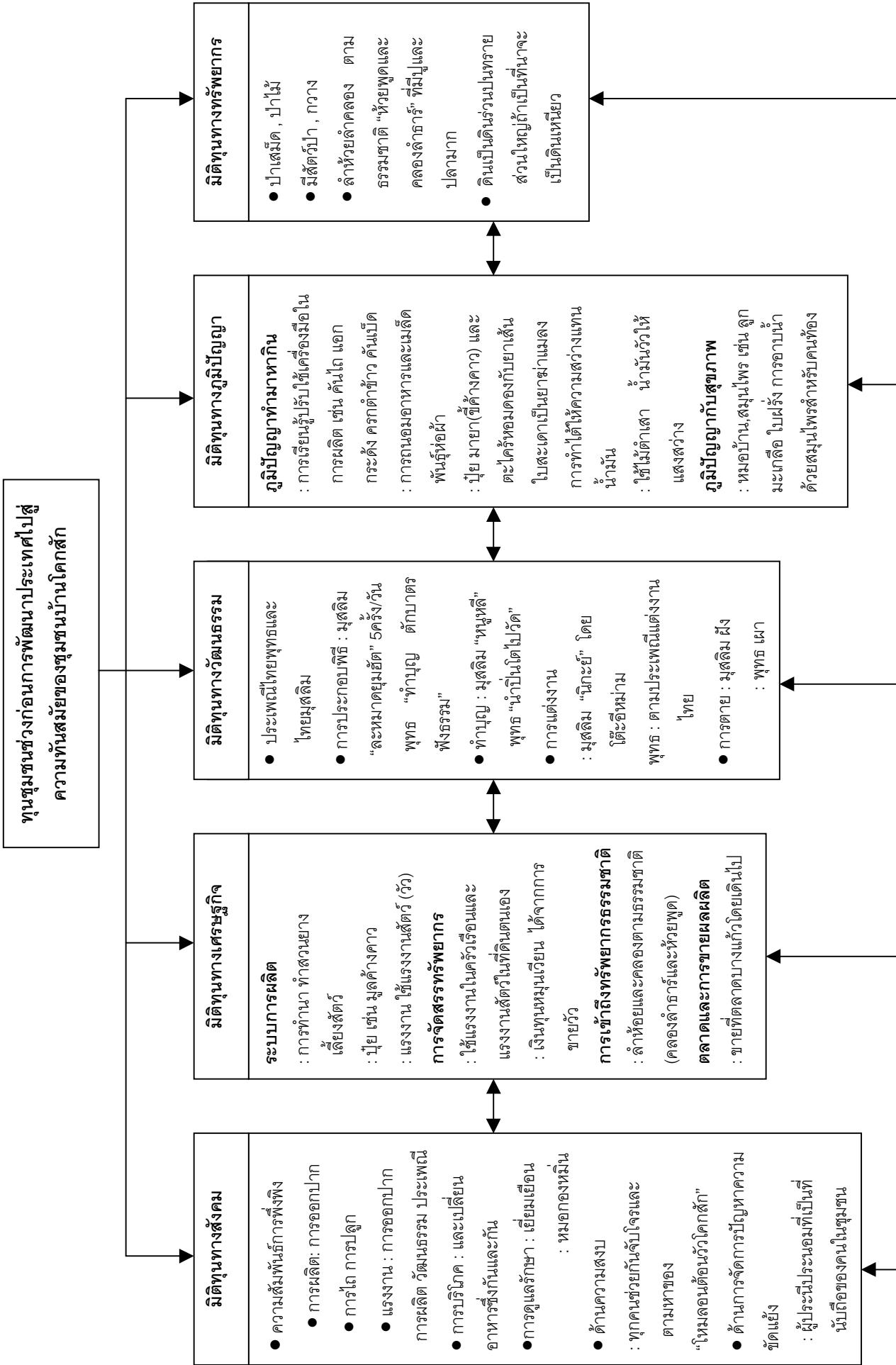
น้ำ

การดำรงชีวิตของชาวบ้านในสมัยก่อน อาศัยน้ำตามธรรมชาติ เช่น น้ำฝน น้ำคูลง ห้วย บึง ช่องบ้าน โภคสักก็มีลำห้วยที่ชาวบ้านเรียกว่า “ห้วยพุด” แหล่งน้ำที่ชาวบ้านได้ทำกินและบริโภค ในอดีตคลองลำธารไม่เคยแห้ง เพราะแห้งลงต้นน้ำมานาจากคลองท่าเชียง คลองลำธาร ไหลมาจากอำเภอเชียงแสนและมาสู่ห้วยพุด ในคลองก็มีสัตว์น้ำชุมชน เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน น้ำที่ใช้ในการทำงานก็อาศัยน้ำฝน ฝนก็ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านสามารถทำงาน ปลูกข้าวได้ทุกปี ในนาเกิดสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา ชากชุม ชาวบ้านสามารถหาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่เอื้ออำนวยให้ได้ ส่วนน้ำที่นำมาบริโภค ดื่มกิน ก็จะกินน้ำบ่อซึ่งชาวบ้านบดบ่อใช้เอง โดยอาศัยน้ำได้ดินน้ำบ่อ ก็จะแบ่งกันกิน ไม่ได้ชุดกันทุกบ้าน บ้านที่อยู่ใกล้ ๆ กันก็จะชุดไว้หนึ่งบ่อ แล้วใช้ร่วมกัน ทำให้เกิดความผูกพันกัน

ดิน

สภาพดินในบ้านโภคสัก เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนที่เป็นที่นาเกิดเป็นดินเหนียว เหมาะสมแก่การทำนา ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ปลูกพืชอะไรก็ได้ ไม่ต้องใส่ปุ๋ยก็ให้ผลผลิตดี ชาวบ้านในสมัยก่อนรู้จักดูแลรักษาและบำรุงดิน หลังจากดูแลเก็บเกี่ยว ชาวบ้านก็จะนำวัวไปปล่อยให้กินฟางข้าว วัวก็จะปล่อยมูลวัวในนา เมื่อหมดฟางข้าว ชาวบ้านจะปล่อยให้ตอข้าวเพื่อยลายไปในดิน เป็นการบำรุงดิน อีกทางหนึ่งชาวบ้านจะนำเข้าถังความใส่เป็นปุ๋ยให้กับต้นกล้า จึงถังความและหินในถังก็จะช่วยบำรุงดิน จะเห็นได้ว่าในอดีตทุนธรรมชาติจะเป็นทุนพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิต ให้มนุษย์ได้ใช้ในการผลิตและการบริโภค

โดยสรุปสามารถเขียนภาพความเชื่อมโยงของทุนชุมชนแต่ละประเภทของหมู่บ้าน โภคสัก ได้ดังภาพที่ 3

ก้าวที่ 4 แสดงความเชื่อมโยงระหว่างทุกหน่วยงานและภาค

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย

ระบบชลประทานและเครื่องมือทุ่นแรง

ชุมชนหมู่บ้าน “โคงสัก” มีอาชีพหลักคือ การทำนาและบริโภคข้าวเป็นอาหาร เป็นวิถีชีวิตที่ถูกถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิมที่ดำเนินชีวิตอย่างสม lokale การพยุงเกรงต่อธรรมชาตินับถือแม่โพสพที่ให้ข้าวให้น้ำ ก่อเกิดศรัทธา ความเชื่อ เป็นพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถูกหล่อหลอมให้วิถีชีวิตชุมชนผูกพันไว้ด้วยวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำนา การใช้น้ำจากลำห้วยหรือการรองน้ำฝนตามฤดูกาล ซึ่งเป็นภาคภูมิของชุมชนท้องถิ่นที่มีคุณค่าในอดีต ที่ได้ถูกแปรเปลี่ยนด้วยวัฒนธรรมใหม่ ที่ถูกกำหนดด้วยเครื่องจักรและเทคโนโลยี การเข้ามาของรถไถเหล็กเดินตาม รถแทรกเตอร์ และการเข้ามาของแม่มองนำชลประทาน จึงเป็นภาระท่อนการล่ำສลายของวิถีการทำนาแบบสมัยเก่าที่ใช้วัวไถนา ซึ่งเป็นวิธีการดั้งเดิมที่ชาวนาทำนาแล้วยังยากจน จากเจ้าของผืนนาที่สามารถขายข้าวส่งลูกให้ได้รับการศึกษาสูง ๆ ได้ “การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยด้านเทคโนโลยี ทำให้เกษตรกรหรือชุมชนกลายเป็นลูกหนี้ธนาคาร สังคมเกษตรกรรมที่อบอุ่นอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา กัน มีการแบ่งปันแรงงาน ช่วยเหลืออาทรซึ่งกันและกัน กลับกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานนอกชุมชน” ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอันเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ไม่จำกัดเฉพาะที่ก่อร่างกาย แต่ความจริงของถนนหนทาง การเกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานการสะสมทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทางภูมิปัญญา

สมัยก่อนที่ชลประทานจะเข้ามา การทำนาของชาวบ้านจะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนที่ตกตามฤดูกาล ทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มค่า หลังจากชลประทานเข้ามายังชุมชนหมู่บ้านประมาณ 30 ปี แล้ว ปัญหาการขาดแคลนน้ำลดลง ชาวบ้านสามารถทำการเกษตรได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และจากอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว ก็สามารถแปรเปลี่ยนเป็นหลายอาชีพขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปลูกผัก ทำสวนผลไม้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จำต้องอาศัยน้ำเป็นหลักสำคัญ

การทำนาในชุมชนบ้านโคงสัก ตั้งแต่อดีตมาศัยแรงงานคน และสัตว์เลี้ยง คือวัว ใช้เป็นแรงงานหลัก และต้องแบ่งขันกับสภาพของธรรมชาติ และฤดูกาล ซึ่งการไถนาด้วยวัว เป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันระหว่างคนกับวัว ที่ได้สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาเนินนาน เพราะวัวที่ใช้จะต้องนำมาฝึกไถ และรู้ภายนอก เช่น ถ้าต้องการให้ลากแนวไถเข้าชิดเนื้อดินที่ยังไม่ได้ไถ จะต้องออกคำสั่งตะโกนว่า “เข้า” หรือถ้าต้องการให้ลากแนวไถออกข้าง ๆ จะออกคำสั่งว่า “แขง” ถ้าต้องการให้ตัวเลี้ยวเข้าจะต้องออกคำสั่งว่า “หยู” และเมื่อต้องการจะหยุดก็จะออกคำสั่งว่า “โย” ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นภูมิปัญญาของชาวนาสมัยก่อนที่มีชีวิตผูกพันกับวัว โดยอนุชันรุนหลังมิได้สนใจรับการถ่ายทอด และสลายไปกับกาลเวลา

พร้อมกับความทันสมัยข้ามแทนที่ จากการโอนค่าวยัวเป็นการโอนด้วยเครื่องจักร รถไถเดินตาม หรือที่เรียกว่า กันอีกอย่างว่า ความเหล็ก และรถแทรกเตอร์ ได้เข้ามาทดแทนแรงงานวัว

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการประรูปผลผลิต : จากการ “ออกปาก” สู่ระบบໂຮງສີ

การขาดแคลนน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ จากอาชีพทำงานเป็นอาชีพทำสวนยาง โดยเฉพาะชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในที่สูง ๆ ซึ่งน้ำจากชลประทานไปไม่ถึง เกิดการปลูกยางพาราทดแทนการทำนา เพาะยางพารา ทนต่อการทำดิน พร้อมกับรายได้ที่ดีกว่า

สำหรับการปลูกยางพารา เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่จากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ได้รับทั้งปัจจัยการผลิตในรูปตัวเงินและพัสดุ จำนวนประชาชนที่มีอาชีพทำสวนยางมีจำนวนมากขึ้นกว่าในอดีต โดยมีสาเหตุคือ นโยบายเชิงรุกของการปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี ด้วยการให้เปล่าปัจจัยการผลิตที่เป็นสิ่งล่อใจประชาชนผู้ปลูกยางพารา หรือ ต้องการปลูกยางพารา และปัจจัยการทดแทนเหล่าน้ำในบางพื้นที่ของชุมชนซึ่งการทำแคลนแหล่งน้ำกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพ จากอาชีพการทำนาเป็นอาชีพทำสวนยาง เพราะรายได้ดีกว่า และ เช่นเดียวกันการประรูปจากข้าวเปลือก มาเป็นข้าวสารสำหรับบริโภคนี้ได้แปรเปลี่ยนไปด้วย ซึ่งการนวดข้าว ฝัดข้าว และการสีข้าวของชาวนาในอดีตที่มีวิธีการที่เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง นั่นคือ การสีข้าวเปลือกมาเป็นข้าวสารได้เอง โดยการใช้ครกสี ซึ่งทำด้วยไม้แข็งเป็นตัวขัดสีข้าวเปลือก การสีด้วยครกสีจะใช้แรงงานคน คนเดียวจับวงครกสีดันให้ครกสีหมุนรอบตัวเอง เพื่อขัดให้เปลือกข้าวหลุดจากเมล็ดข้าวเปลือก ก่อนจะนำข้าวเปลือกมาสีจะต้องนำข้าวเลี่ยงนานวด โดยใช้แรงงานสองเท้าของคนนวดเหยียบยำจันเมล็ดข้าวหลุดร่วงจากเลี่ยงจนเหลือเป็นฝางข้าว เมล็ดข้าวเปลือกจะปนอยู่กับเศษฝางข้าวจนต้องฝัดแยกฝางออกจากข้าวนี้ด้วยกระดัง แล้วนำข้าวเปลือกไปตากแดดอย่างน้อยหนึ่งเดือนก่อนจะนำมาสีได้ง่ายขึ้น ข้าวที่ได้จากการสีด้วยครกสีนี้ จะเป็นข้าวกล้อง คือยังไม่เคลือมน้ำเปลือกติดอยู่บนส่วน ชาวนาจะต้องนำข้าวนี้มาตอกครั้งหนึ่ง โดยใช้ครกที่มีข้าวอยู่เรียกว่า ”การซ้อมสาร” ดำเนินได้ที่แล้วจะนำข้าวที่น้ำออกจากครกมาฝิดด้วยกระดัง เพื่อแยกข้าวสารกับรำข้าวออกจากกัน ก็จะได้ข้าวสารที่สามารถนำไปบริโภคต่อไปได้ จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการประรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารของชาวนาสมัยก่อนมีขั้นตอนที่ซับซ้อนยุ่งยากและลำบาก กว่าจะได้ข้าวสารซักเมล็ดเพื่อนำมาหุงกิน ต้องอาศัยแรงงานคนเป็นปัจจัยพื้นฐาน เมื่อมีโรงสีข้าวเข้ามา เครื่องมือทุ่นแรงประเภทต่างๆเข้ามา การพึ่งพาอาศัยแรงงานด้วยการ “ออกปาก” จึงหมดความสำคัญลงและสังคมที่อาศัยการลงแขกกี๊แตกสลายลงเป็นสังคมสมัยใหม่

การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต

การเข้ามานำเสนอเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว การใช้ปุ๋ยและสารเคมีในการป้องกันโรคของเจ้าหน้าที่เกษตร อำเภอ ซึ่งพันธุ์ข้าวในสมัยก่อนชาวบ้านปลูกเป็นพันธุ์ข้าวของห้องถิน ที่นำไปพุ่งเมื่อข้าวເเบ็นลง เมล็ดจะแข็งนั่นคือ ข้าวเชือกไทร ข้าวหัวนา ข้าวช่องเดล ข้าวหอมจันทร์ แต่พันธุ์เหล่านี้ได้สูญเสียไปจากบ้านโภกสักแล้ว คงไว้ด้วยพันธุ์ข้าวสมัยใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั่นคือ ข้าวพันธุ์ กษ. ข้าวพันธุ์สุพรรณ ข้าวชัยนาท และข้าวหอมมะลิ เนกเข่นเดียวกับปุ๋ยและสารเคมี ซึ่งสมัยก่อนชาวนาจะใช้ปุ๋ยกอกที่ได้จากมูลสัตว์ เช่นมูลวัว มูลควาย แต่ใช้ยากำจัดแมลงจากภูมิปัญญาของตนเอง คือ ใช้ตะไคร้ห้อมใบสะเดา ฯ และยาเส้น (ยาเชียน) มาดองลงในไห ประมาณ 4–5 วัน แล้วนำมาฉีดลงในต้นข้าวหรือพืชผัก แต่ปัจจุบันสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้ได้ถูกกวัฒนาการสมัยใหม่กளືนไปกับกาลเวลาแล้วค่ายเอาสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่ นั่นคือ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และฮอร์โมนต่าง ๆ ที่ช่วยเร่งการเจริญเติบโต ด้วยปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ จำเป็นต้องใช้เงินทุนในการจัดซื้อ จัดหาเพื่อให้ได้ซึ่งปัจจัยในการผลิต

การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและวัตถุประสงค์การผลิตและการบริโภค : จากความเป็นไทยไปเป็นทาสการเงิน

เป้าหมายของการผลิตที่ได้แปรเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนหากเหลือแล้วจึงขาย แต่ปัจจุบันผลิตเพื่อการค้าขายให้ได้มาซึ่งตัวเงิน ความอยู่รอด ความมั่นคงและความสะดวกสบายในวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ห่อหุ้มไว้ด้วยเทคโนโลยี เมื่อเป้าหมายของการผลิตเปลี่ยนไป ความต้องการที่จะใช้เงินทุนเพื่อการผลิตเพิ่มขึ้น รวมถึงสิ่งล่อตาล่อใจในความสะดวกสบายของเทคโนโลยี เช่น ทีวี รถจักรยานยนต์ ฯลฯ จึงหันเหวิถีชีวิตแบบสมดุลจากการเป็นลูกหนี้ธนาคาร

การเข้ามารองแนวคิด “ทางเลือก”

การเข้ามารองแนวคิดระบบทางเลือก ได้แก่ ระบบทางเลือกการผลิต ทางเลือกในการประกอบอาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายต้องการยกระดับรายได้ครัวเรือนอันนำไปสู่ความพယายานหลุดพ้นความยากจน และความต้องการในคุณภาพชีวิตของตนเองดีขึ้น โดยมีนโยบายการพัฒนาของรัฐช่วยหนุนเสริม ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ความหลากหลายในกิจกรรมการผลิตของครัวเรือนมีมากขึ้น เกิดกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้เกิดขึ้นในชุมชน การรับและเข้าใจร่วมกับผู้คนในชุมชนโภกสักมีมากขึ้น แนวคิดการผลิตเพื่อการบริโภคกลับกลายเป็นการผลิตทั้งการบริโภคและเหลือเพื่อขาย

ด้านสาธารณูปโภค

การที่รัฐมีโครงการพัฒนาเข้ามาในชุมชน ทำให้ชุมชนมีสาธารณูปโภค โดยเริ่มจากมีถนน มีไฟฟ้า มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มมีการใช้พาหนะทดแทนการเดินเท้า ชุมชนสามารถติดต่อกันภายนอก การให้ผลของแรงงานชุมชนออกสู่ภายนอกมากขึ้น เมื่อการคุณภาพสะดวก เด็ก เยาวชนได้

รับการศึกษาสูงขึ้น โดยพบว่าส่วนใหญ่ส่งลูกหลานเรียนที่อ่านเกอหาดใหญ่ ทำให้โครงสร้างของสมาชิกครัวเรือนปัจจุบันมักพบเพียงแต่คนเดียวแก่และเด็กโดยส่วนใหญ่

ด้านองค์กรชุมชน : ความเข้มแข็งและอำนาจในการต่อรองของชุมชน

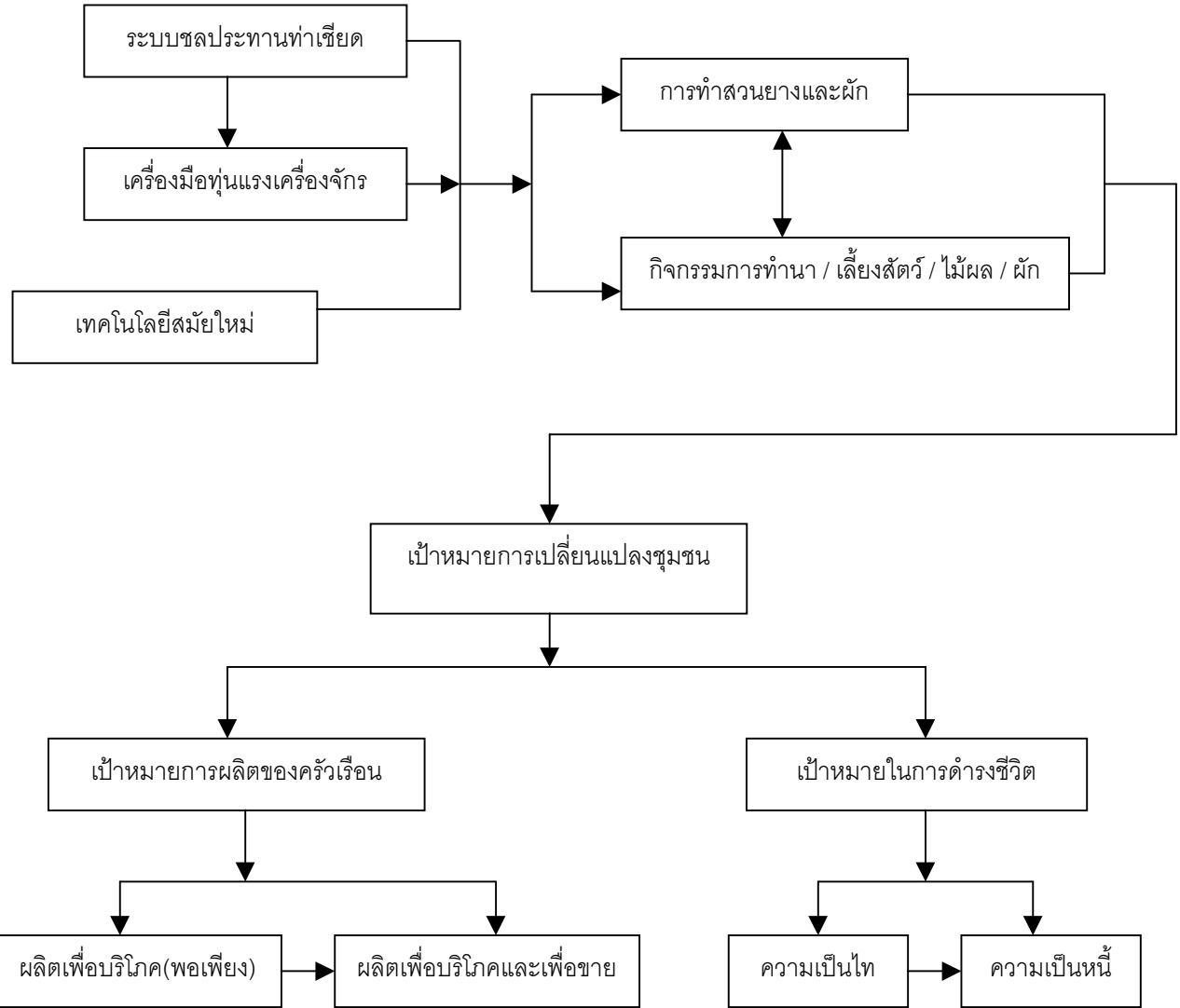
เมื่อความทันสมัยเข้ามาในชุมชน นำวิถีทางและแนวทางพัฒนาองค์กรมาควบคู่กับการพัฒนาโดยมีเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้ง ความแตกแยกในชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนี้ ชุมชนโภกสักได้มีการรวมกลุ่มโดยการนำของผู้นำหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งเกิดการลงพื้นที่ลงลูกในอดีต และได้รับการสนับสนุนของภาครัฐและเอกชน ซึ่งปัจจุบันเกิดกลุ่มองค์กรต่างๆ มากในชุมชน แม้ว่าเหตุผลในการเกิดองค์กรหรือกลุ่มแตกต่างกัน แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนโภกสักเห็นความสำคัญกับการรวมกันพอสมควร ซึ่งจากการสำรวจในปี พ.ศ. 2543 เกิดกลุ่ม/องค์กร ในชุมชน เช่น กลุ่mom ทรัพย์พัฒนาโภกสัก (2543) กลุ่มทฤษฎีใหม่ (วันจัดตั้ง 10 พฤษภาคม 2544) กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง (วันจัดตั้ง 25 เมษายน 2543) กลุ่มเลี้ยงแพะ (วันจัดตั้ง 25 เมษายน 2543) และกลุ่มเพาะเห็ดเพื่อการผลิต (วันจัดตั้ง 15 มีนาคม 2544) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มองค์กรอื่นๆ อีกมากมาย ประชาชนสามารถเลือกเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเหล่านี้ได้ตามใจปรารถนา และวัตถุประสงค์ในการเข้าเป็นสมาชิกมีความแตกต่างกัน

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกลุ่มองค์กรในชุมชนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวการแยกเปลี่ยนและถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างคนในชุมชนมีมากยิ่งขึ้น ภายใต้กระบวนการพัฒนา ประกอบกับเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดองค์กรหรือกลุ่มในชุมชนทำให้การพัฒนาอยู่ในองค์กรสอดคล้องกับเป้าประสงค์ในนโยบายและแผนของภาครัฐและเอกชน

สรุป

ภายใต้ยุคของการพัฒนาสู่ความทันสมัย ที่ความเจริญเข้ามารอบจำ การกระทำ ดำเนินการต่าง ๆ ที่แพร่เข้ามาในชุมชน ตั้งแต่การจัดระบบนำโดยผ่านการสร้างเชื่อมชลประทานหรือเหมืองloyaleau ซึ่งมีน้ำที่ไหล่เข้ามาในชุมชน ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดองค์กรหรือกลุ่มในชุมชนทำให้ตลอดปี ด้วยการพัฒนาศักยภาพนิคิวทิยาการ เทคโนโลยี เครื่องจักรกลสมัยใหม่ ที่ให้ความสะดวกรวดเร็ว และในขณะเดียวกัน การพัฒนาเงินทุนที่เป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในยุคของการพัฒนาสู่ความทันสมัย ดังเช่น คำนวณเดือนของผู้อาชญากรรมกับความรวดเร็วของเครื่องจักร

ต่อไปนี้จะเป็นภาพแสดงการปรับตัวของชุมชนบ้านโภกสักเมื่อเริ่มพัฒนาสู่ความทันสมัยดังภาพ

ภาพที่ 5 การปรับตัวของชุมชน โคงสัก เมื่อเริ่มพัฒนาสู่ความทันสมัย

บทที่ 4

การปรับตัวของชุมชน

ด้วยการเข้ามาของระบบชลประทาน เครื่องจักรกล ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่และนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น และบทบาทของภาครัฐและเอกชน นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดูบบบที่ 1 ซึ่งให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน คุณภาพชีวิตรวมถึงประสิทธิภาพการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ตอบสนองความต้องการชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสะสมทุนชุมชน รวมถึงความพยายามในการบูรณาการชุมชนให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของระบบชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจสังคม และทางกายภาพชีวภาพ

การปรับตัวทางด้านสังคม

ผลกระทบจากการที่ชลประทานเข้ามายังชุมชนหมู่บ้าน ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น เพราะปัญหาการขาดแคลนน้ำลดลง

มีชาวบ้านบางส่วนที่อาศัยอยู่ในที่สูงหรือที่ดอนเท่านั้นที่น้ำชลประทานยังไม่ถึง คงมีปัญหาแต่ขาดแคลนน้ำสามารถแก้ปัญหาจากการขาดแคลนน้ำในการทำนา โดยการปรับเปลี่ยนเป็นสวนยางพาราแทน เพราะยางพารามีความทนต่อการขาดแคลนน้ำ

ดังนั้นมีการเกิดเหมืองไส้ไก่ (ชลประทาน) ขึ้น ในชุมชน ได้มีการบริหารจัดการน้ำที่เป็นระบบ มีชาวบ้านเป็นคณะกรรมการคูและรับผิดชอบในจุดต่างๆ ที่เปลี่ยนน้ำไป เพื่อจัดปัญหาการแย่งชิงน้ำ ทำให้ปัญหาเรื่องน้ำลดลงและสิ่งที่ตามมาคือ การผลิตของชาวบ้านเพิ่มขึ้น ผลผลิตที่ได้ดีขึ้น ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพทางการผลิตที่หลากหลายรูปแบบ เช่น กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มปลูกผัก กลุ่มทำนา กลุ่มทำสวน

ภายใต้การรุกร้าวของกระบวนการพัฒนาสู่ความพายานในการปรับตัวของชุมชน ทำให้ระบบความสัมพันธ์และวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป เนื่องจากชาวบ้านมีเวลาว่างน้อยลง ซึ่งเวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับการทำงานเพิ่มผลผลิต โดยเฉพาะรุ่นพ่อ แม่ หรือหัวหน้าครอบครัว ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ค่าเล่าเรียน บุตรหลาน รวมถึงค่าใช้จ่ายในสิ่งอำนวยความสะดวกของเทคโนโลยีเครื่องจักรกล ส่วนรุ่นหลุ่ม สาวโดยเฉพาะวัยรุ่น ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากที่เคยเชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยงานบ้านอยู่ร่วมกัน ด้วยความอบอุ่น ในครอบครัวกลับกลายเป็นชอบจับกลุ่มอยู่กับเพื่อนฝูง ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ใส่ใจช่วยเหลืองานบ้าน

การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ

การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจที่แสดงถึงการตอบสนองการเข้ามาของเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในรูปของความหลากหลายการผลิตที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีผลผลิตมากขึ้น ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนโดยรวมสูงขึ้น ซึ่งเมื่อคิดเป็นมูลค่ารวมของครัวเรือนมากขึ้น

ตารางที่ 2 กิจกรรมการผลิตและรายได้ของชุมชน

กิจกรรมการผลิตชุมชน	รายได้ (บาท/ปี)
การทำนา	19,000
ยางพารา	47,000
ไม้ผล, ไม้ยืนต้น	76,000
เลี้ยงสัตว์	150,000
รับจำนำ	14,000
รวม	306,000

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว, 2545

ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนำมาสู่รายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น เนกเช่นเดียวกับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นเป็นเจ้าตามตัว ไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายในครัวเรือน ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาในรูปของเงินผ่อน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น

ซึ่งชาวบ้านจำต้องแบกรับภาระโดยตลอด ซึ่งภาวะที่รายจ่ายสูงกวารายได้ ทำให้ประชาชนชุมชนโศกสักด้วยความ “เป็นทาสทางการเงิน” กล่าวคือ เกิดการถูกยืมเงินและเพิ่มน้ำหนัก ซึ่งการเป็นหนี้พบรหัสทั่วไปตั้งแต่การถูกยืมของระบบในหมู่เครือญาติ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน การถูกยืมในระบบ เช่น จากระบบการเงินที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงกลุ่momทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านและกองทุนถืออื่นๆ ในชุมชน ซึ่งแหล่งเงินกู้ที่มากมายในชุมชน ปลูกฝังแนวคิดให้กับประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ถึงการจัดการทางการเงินของตัวเองในเรื่องการผ่อนชำระหนี้

นอกจากนี้จากผลกระทบจากการรุกรานเข้ามาของระบบอุตสาหกรรม และความเจริญของอุตสาหกรรมในตัวเมืองใหญ่ ทำให้แรงงานหนุ่มสาวหันเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในตัวเมืองหาดใหญ่ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน และการเคลื่อนย้ายของเยาวชนในเรื่องของการศึกษา เป็นต้น

ด้านกายภาพ

เมื่อชลประทานเข้ามาในชุมชนหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ทำงานโดยอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลและที่ใช้น้ำจากลำห้วยในหมู่บ้านเป็นหลักจึงหมดความสำคัญลง ก่อเกิดผลกระทบที่ตามมาจากการจัดระบบน้ำชลประทาน ซึ่งส่งผลให้ลำห้วยเหือดแห้งรวมทั้งทรัพยากรากแผลงน้ำหายไปด้วยนั้นคือ พันธุ์ป่าและความชุกชุมของป่า อีกทั้งสภาพดินเสื่อมเนื่องจากการใช้สารเคมีและการดึงทรัพยากรในดินขึ้นมาใช้จนเกินความพอดี ทั้งนี้เพื่อผลผลิตอันสูงสุดและรายได้ที่ได้รับโดยไม่คำนึงถึงความสมดุลย์ของระบบนิเวศน์

ด้านชีวภาพ

การทำมาหากินที่ผลิตได้ในปัจจุบัน โดยอาศัยความทันสมัยของเทคโนโลยี และเครื่องจักรกล ทำให้สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น ใช้เวลาในการผลิตน้อยลงอันส่งผลจากวิทยาการก้าวกระโดดของเครื่องจักร และผลกระทบที่ตามมาจากการเพิ่มผลผลิตนั้นคือ ผลผลิตเกินความต้องการของตลาด ทำให้ผลผลิตราคาตกต่ำ เกิดการขาดทุน รายได้ที่ได้รับจากการขายผลผลิตไม่เพียงพอ ต่อค่าใช้จ่ายที่รุ่มเร้าเข้ามา ก่อให้เกิดการถูกหนี้ยืมสินเป็นภาระที่ต้องแบกรับของอาชีพเกษตรกร

บทสรุป

การปรับตัวและการตอบโต้ของชุมชนโภคสัก ต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศ สู่ความทันสมัย มีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการประกอบอาชีพเสริม อาชีพการดำเนินและการทำสวนยาง การปลูกผัก การทำไวน์สวนผสม การเลี้ยงวัว การเลี้ยงปลา และอาชีพค้าขาย ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งชุมชนภายใต้กระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านระบบกลุ่มองค์กรและการบริหารจัดการของผู้นำชุมชนที่มีความขัดแย้งระดับหนึ่ง

บทที่ 5

กองทุนหมู่บ้าน : กระแสการพัฒนาและผลที่มีต่อชุมชน

กองทุนหมู่บ้านเป็นกองทุนที่เกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชน เป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้แก่ประชาชนในชุมชน เป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญเพื่อสร้างสำนึกร่วมกันเป็นชุมชน และท้องถิ่น โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยตัวเอง โดยกองทุนหมู่บ้านจะต้องเกือบตลอดไปยังหมู่บ้านต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน สามารถเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน โดยให้ชุมชนร่วมกันวางแผนกติกาและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับกองทุน ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลภายนอกเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกและดูแลการใช้เงินให้ไปตามเป้าหมาย ซึ่งหลักการดำเนินการเช่นนี้เป็นการเปิดมิติใหม่ของการทำงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลอื่นๆ ภายนอกชุมชน ลือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องที่จะเข้าสู่การวางแผนนโยบายและการกำหนดยุทธศาสตร์ในการงานที่มีฐานอยู่ที่ชุมชน

กองทุนหมู่บ้านเป็นนโยบายที่ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย เฉพาะความต้องการของชุมชน รวมทั้งให้ชุมชนร่วมกันกำหนดกรอบกติกาในการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน และให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานเกี่ยวกับกองทุน กองทุนหมู่บ้านมีเป้าหมายระยะยาวโดยเฉพาะการวางแผนเป้าหมายให้กองทุนหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนในการเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาของชุมชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และสร้างความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในอันที่จะก้าวไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงและพึ่งตนเองได้ เป็นการหวังผลในระยะยาวที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การศึกษาในส่วนนี้จึงเป็นการแบ่งออกเป็น

1. การดำเนินการกองทุน เป็นการนำเสนอถึงความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้าน โดยกล่าวถึงการดำเนินงานที่มีต่อชุมชนที่กำหนดขึ้นมา โดยกรรมการและสมาชิกกองทุน ได้ดำเนินการกำหนดขึ้น
2. กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน จึงนำเสนอถึงกระบวนการผลิตและการเผยแพร่ความหมายความสำคัญของกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านให้กับสมาชิกกองทุน
3. ผลการดำเนินงานของกองทุน เป็นการวิเคราะห์ถึงผลการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน โดยกล่าวถึงผลกระทบต่อชุมชนที่มีต่อชุมชน ได้แก่ ผลต่อการ生活水平 ผลต่อการพัฒนา

ความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่ม ผลต่อการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ ผลต่อการพัฒนาทักษะในการบริหารและการจัดการตนเอง และผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้และเครือข่าย

การดำเนินการกองทุนหมู่บ้าน และความเป็นมาของกองทุนหมู่บ้านโคงสัก

บ้านโคงสัก หมู่ที่ 2 ตำบลโคงสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีจำนวนประชากร 687 คน เป็นชาย 334 คน หญิง 353 คน มีครัวเรือน 134 ครัวเรือน เมื่อมีนโยบายโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของรัฐบาล ช่วงเดือนกันยายน 2544 ผู้ใหญ่บ้านได้นัดชาวบ้านเพื่อประชุมทำความเข้าใจและเพื่อกำหนดวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีครัวเรือนเข้าประชุมทั้งหมด 128 ครัวเรือน มีการเลือกคณะกรรมการแบบเปิดเผย ออกเสียงโดยการยกมือสนับสนุนตามความต้องการ บรรยายกาศในการประชุมเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทุกคนให้ความร่วมมือในการประชุมครั้งนี้ เริ่มจากการเสนอรายชื่อผู้ที่จะเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และตัดสินด้วยการยกมือนับเสียงข้างมาก ผู้ที่ถูกคัดเลือกยินดีทำงานด้วยความเต็มใจปรากฏว่ามีผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดังนี้

1. นายอุสึน พูเก็ม	ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. นายชาตรี ก้อเดิม	รองประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
3. นายทวีศักดิ์ วงศ์งาม	เลขานุการ
4. นางมิฉะ เหล็มปาน	เหรรัญญิก
5. นางสาวแพรวพรรณ เพชรแก้ว	ผู้ช่วยเหรรัญญิก
6. นายอนุมัติ ก้อเดิม	ประชาสัมพันธ์
7. นางสุไบดี โต๊ะหลวงหมวด	ประชาสัมพันธ์
8. นายเสรี หมัดอาดัม	กรรมการ/ปฏิคิม
9. นายอภิชาติ หมัดอาดัม	กรรมการ/ปฏิคิม
10. นางประคง พลพงษ์	กรรมการ
11. นายหมาน แหนะหมัด	กรรมการ
12. นายอุสึน หมานระเด็น	กรรมการ
13. นายดีม หมัดอาดัม	กรรมการ
14. นายอดุลเดช หมัดอาดัม	กรรมการ
15. นายหนอด หมัดอาดัม	กรรมการ

ระบบกู้เงินที่กองทุนหมู่บ้าน

เมื่อระเบียบกองทุนหมู่บ้านโโคกสักผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ระดับอำเภอและคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด ประมาณเดือนพฤษภาคม 2544 เงินหนึ่งล้านบาทก็ถูกโอนเข้ามาอย่างหมู่บ้านโโคกสัก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเปิดรับสมัครสมาชิก โดยต้องจ่ายค่าสักจะ 20 บาท มีผู้สมัคร จำนวน 76 ราย และมีประสงค์ขอถือ 46 ราย เริ่มปล่อยกู้ครั้งแรกในวันที่ 15 มกราคม 2545 เป็นเงิน 920,000 บาท โดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านพิจารณาจากวัตถุประสงค์ที่ขอถือตามโครงการ รายได้ ความจำเป็นในการกู้ และคุณสมบัติของผู้กู้ว่าเป็นไปตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านหรือไม่ โดยปล่อยกู้ครั้งเดียว จำนวน 46 ราย

- สมาชิกที่กู้ในวงเงิน 10,000 บาท จำนวน 17 ราย
- สมาชิกที่กู้ในวงเงิน 15,000 บาท จำนวน 2 ราย
- สมาชิกที่กู้ในวงเงิน 20,000 บาท จำนวน 22 ราย
- สมาชิกที่กู้ในวงเงิน 30,000 บาท จำนวน 4 ราย
- สมาชิกที่กู้ในวงเงิน 50,000 บาท จำนวน 1 ราย

หลักเกณฑ์ในการกู้ ถ้ากู้ไม่เกิน 20,000 บาท ไม่ต้องผ่านมติที่ประชุม คือ ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเท่านั้น ถ้าวงเงินที่กู้เกินกว่า 20,000 บาท ต้องผ่านมติที่ประชุมของสมาชิก โดยออกเสียง 3 ใน 4 ของสมาชิกทั้งหมด มีผู้ขอถือเกินกว่า 20,000 บาท จำนวน 5 ราย โดยกู้ 30,000 บาท จำนวน 4 ราย และ 50,000 บาท จำนวน 1 ราย ในการกู้ต้องใช้สมาชิกด้วยกันเองเป็นผู้คำนวณ 2 คน ผู้กู้ได้กู้ไปเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการประกอบอาชีพของสมาชิกและจำนวนเงินที่กู้

ประกอบอาชีพ	จำนวน	จำนวนเงิน	ร้อยละ
ทำนา	1	10,000	1.08
ทำไร่	3	85,000	9.23
ทำสวน	2	30,000	3.26
เลี้ยงสัตว์ปีก	1	30,000	3.26
เลี้ยงวัว	22	415,000	45.10
เลี้ยงกุ้ง	1	20,000	2.17
งานด้านอุตสาหกรรม	4	110,000	11.95
ค้าขาย	6	110,000	11.95
งานด้านบริการ	2	40,000	4.34
อื่น ๆ	4	70,000	7.60
รวม	46	920,000	100

การกำหนดส่งคืนเงินกู้ ได้กำหนดการส่งคืนเป็น 3 ระยะ คือ 4 เดือน/ครั้ง 6 เดือน/ครั้ง และ 12 เดือน/ครั้ง ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้กู้ว่าจะชำระเงินคืนกี่งวด แต่ที่ประชุมมีมติคณะกรรมการจ่ายคืนเมื่อครบ 1 ปี และการชำระคืนจะไม่คิดเป็นดอกเบี้ย เพราะพิเศษลักษณะมาสนาอิสลาม ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและสมาชิกตกลงกัน โดยจ่ายเป็นค่าบำรุง ถ้ากู้เงิน 10,000 บาท จะต้องจ่ายค่าบำรุง 100 บาท ถ้ากู้ 20,000 บาท จะต้องจ่ายค่าบำรุง 200 บาท ซึ่งทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะหักจากเงินกู้ไว้ตั้งแต่ตอนแรก นอกจากนี้สมาชิกจะต้องจ่ายค่าล้ำจะ เดือนละ 20 บาท

ในเดือนกรกฎาคม 2545 เป็นการครอบรอบการทำงาน 1 ปีของคณะกรรมการชุดแรก ในจำนวน 15 คนนี้จะต้องจบสายการออกครึ่งหนึ่ง โดยเลือกคณะกรรมการชุดอื่นเข้ามาแทน และที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีมติให้คัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2545 ปรากฏคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ดังนี้

1. นายอุสีน มูเก็ม	ประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
2. นายอุสีน หมานะเด็น	รองประธานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
3. นายกวีศักดิ์ วงศ์งาม	เลขานุการ
4. นางนิตยา ส่องดวง	เหรียญญิก
5. นายดิม หมัดอาดัม	กรรมการ
6. นายฟิน เพิงโอล	กรรมการ
7. นายก่อเสื้อม หมัดอาดัม	กรรมการ
8. นายพีม แอะเหลา	กรรมการ
9. นายเตรี หมัดอาดัม	กรรมการ
10. นางนุ่นไรวรรณ ยีสมัน	ผู้ตรวจสอบบัญชี

มติที่ประชุมตกลงกันว่าจะประชุมคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน 6 เดือน/ครั้ง

สำหรับสถานภาพทางการเงินของกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมืองโคงสักในปัจจุบัน ณ ตื้นสุด วันที่ 31 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 โดยมีผู้กู้ทั้งสิ้น 46 คน จำนวนเงินกู้ 970,000 บาท เงินทุนสะสม ฝากธนาคาร 35,007 บาท รวมสินทรัพย์ 1,000,507 บาท

กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านของประชาชนในตำบลโคงสัก มีความหลากหลายพอสมควร อย่างไรก็ตามในภาพรวมแล้วชาวบ้านโคงสักค่อนข้างมีความเข้าใจพอสมควร เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งให้ความเห็นว่า

“เป็นเงินที่รัฐจัดสรรให้แก่หมู่บ้านต่างๆ เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนให้แก่ประชาชนที่ต้องการพัฒนาอาชีพตนเองและเพื่อให้หมู่บ้านเพิ่มศักยภาพการผลิต”

แต่ก็มีประชาชนบางส่วนเข้าใจว่า เป็นโครงการของรัฐบาล ที่ต้องดำเนินการขึ้นตามนโยบายของ พระคริสต์ ไทยที่ได้แฉลงไว้กับประชาชนในการเลือกตั้งที่ผ่านมา โดยรัฐให้เงินมา 1,000,000 บาท โดยให้ชุมชนบริหารและจัดการกันเอง เพื่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ

อย่างไรก็ตาม ประชาชนบางคนคิดว่า

“การที่รัฐดำเนินงานตามโครงการนี้จะเอื้อประโยชน์ต่อพระคริสต์ ไทย เพื่อว่า เลือกตั้ง สมัยหน้าจะได้รับการเลือกตั้งเพิ่มเข้ามายัง หากโครงการนี้สำเร็จเป็นรูปธรรม”

ซึ่งกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจในโครงการชุมชนโภกสัก โดยคณะกรรมการ กองทุนมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนผ่านการจัดเวทีชาวบ้าน และการเก็บรวบรวม ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนตั้งแต่ขั้นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมืองให้ประชาชนในโภกสักเข้าใจ ตลอดจนศึกษาถึงความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับ วัฒนประสangค์ เป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งผลการศึกษาดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 4 ตัวอย่าง ความคิดเห็นและทัศนคติเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจกองทุนหมู่บ้านจากเวที การเรียนรู้

ชื่อ-สกุล	สถานภาพ	ความเข้าใจในหลัก เป้าหมายกองทุน
1. นายทวีศักดิ์ วงศ์งาม	สมาชิก	- เป็นเงินสนับสนุนการบริหารและการกระจายรายได้ และเพิ่มศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ
2. น.ส.ยุไรวรรณ ยีสมัญ	สมาชิก	- รัฐจัดสรรให้แก่หมู่บ้าน เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน
3. นางมารีนา หมัดอดัม	สมาชิก	- เป็นเงิน 1 ล้าน ที่รัฐจัดให้ชุมชนทำธุรกิจให้เกิดผลกำไร และ เป็นเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน
4. นายด้ำ หมัดอดัม	สมาชิก	- เป็นเงิน 1 ล้านบาท ที่ต้องการให้หมู่บ้านบริหารจัดการเองเพื่อ ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ
5. น.ส.ปราลี หมัดอดัม	สมาชิก	- เป็นเงินหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท จากรัฐบาล โดยให้หมู่บ้าน บริหารจัดการและจัดตั้งกลุ่ม
6. นางยามีหนึ่ะ หอเหลา	สมาชิก	- เป็นกองทุนช่วยเหลือชาวบ้านและต้องจ่ายคืนภายใน 1 ปี
7. นายมนิตย์ สะอาด	สมาชิก	- เป็นเงินที่รัฐให้ประชาชน มีดอกเบี้ยด้วย
8. นายอึ้นท์ หมัดมัน	สมาชิก	- เป็นเงินที่รัฐจัดสรรมามาให้เพื่อให้ใช้ประโยชน์ภายใต้หมู่บ้าน
9. นางยืน เพ็งง	สมาชิก	- เป็นเงินเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจในหมู่บ้านและนำไปเพื่อ ประกอบอาชีพทางการค้าและเกษตรกรรม

สำหรับกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของชุมชนโภกสัก เสมือนถูกกำกับจากกรอบให้ผู้ของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นการกำหนดกฎหมายที่ต่างๆ แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร รวมถึงโครงสร้างและแต่งตั้งในรายละเอียดซึ่งในชุมชนโภกสักมี การคัดเลือกคณะกรรมการโดยเลือกจากคนที่มีความรู้ ความสามารถมาดำเนินการ โดยมีการประชุมเพื่อเพื่อเลือกคณะกรรมการตามระเบียบทองกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วย สำหรับ การบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน ได้มีการจัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและชี้แจง ความคืบหน้าการดำเนินงานของกองทุนให้สมาชิกทราบเดือนละ 1 ครั้ง (ทุกวันที่ 10 ของเดือน) อย่างไรก็ตาม ในการร่างกฎเกณฑ์ และระเบียบ จะมีรอบระเบียบกองทุนจากส่วนกลางกำหนด เป็นแนวหรือขอบเขตที่ว่างให้หมู่บ้านโภกสักต้องดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบหลัก และใน ความเป็นจริง การตีความและการร่างเป็นบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากประสบ การณ์ความรู้ในการร่างระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชาวบ้านยังมีน้อยทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎ กะณฑ์ ระเบียบให้เหมาะสมในอนาคต ดังคำกล่าวของชาวบ้านที่ว่า

“ไม่หนัดในการเขียน เขียนไม่หนัด ก็ตามนายให้ช่วยเขียน”

ผลการดำเนินงานกองทุน

จากการที่โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเข้ามายังหมู่บ้านโภกสัก และดำเนิน การมาเกือบ 2 ปี ประชาชนเล็งเห็นว่า โครงการนี้สามารถแก้ปัญหาและเพิ่มโอกาสให้กับประชา ชนได้ ดังคำสัมภาษณ์

“ดี หมู่บ้านจะได้มีเงินให้ประชาชนลงทุน”

“ดี จะได้เพิ่มเติมขยายกิจกรรมการผลิตมากขึ้น
โดยไม่ต้องภาระ นากส. และเหลือกู้คืน”

“ก็ดี ดูกับรัฐไม่ได้เป็นคนเก็บ แต่ละหมู่บ้านจะเป็น ผู้บริหารเพื่อใช้หมุนเวียนต่อไป”

“จะได้ระมัดระวังการใช้จ่ายเงินมากขึ้น”

ซึ่งในการศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านโภกสัก นี้จะทำการศึกษา (1) ผลการดำเนินงานกองทุนต่อการสาธารณูปโภค (2) ผลของการดำเนินงานกอง

ทุนต่อการพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้และการสร้างงาน (3) ผลงานกองทุนต่อการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ (4) ผลงานกองทุนต่อการพัฒนาทักษะในการบริหารและการจัดการตนเอง และ (5) ผลงานกองทุนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้และเครือข่าย

1. ผลงานกองทุนต่อการสะสมทุน

ผลที่เกิดจากการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านโศกสัก ทำให้เป็นแหล่งเงินทุนและสวัสดิการของชุมชน แม้ว่าจะเป็นเงินถูกที่ไม่มากนักก็ตาม เพื่อการประกอบอาชีพที่มีอยู่เดิมส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยที่ใช้การลงทุนในอาชีพใหม่ มีข้อสังเกตได้ว่า การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถเป็นแหล่งเงินทุนให้กับชาวโศกสักในการดำเนินกิจกรรม (ธุรกิจ) ขนาดเล็ก ซึ่งยังไม่สามารถเป็นแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่ สำหรับการดำเนินกิจกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ดังตัวอย่าง

นางชาฟีห์ยี หมัคอดัม อาชีพขายอาหารในโรงเรียนใช้แหล่งเงินทุนจากครัวเรือนที่สะสม 5,000 บาท ร่วมกับการกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 20,000 บาท เพื่อขยายอาชีพ เช่น ซื้อวัสดุคิบมาพัฒนาอาหาร

นายคลาหีด หมัคสมัน อาชีพเดิมรับจำนำสิ่งปลูกสร้าง มีความประสงค์จะพัฒนาอาชีพใหม่คือการเลี้ยงวัว ซึ่งขอรู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 20,000 บาท

นางสมจิตรา เบญจก่อหลี อาชีพค้าขายในชุมชน ใช้แหล่งเงินทุนจากครัวเรือนที่สะสมไว้ 20,000 บาท ร่วมกับการกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 20,000 เพื่อขยายกิจการค้าขายของตนเอง

มีข้อสังเกต จากผู้กู้ว่า เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาการใช้หนี้ (ภายในปี) ไม่สามารถหรือไม่อาจนำรายต่อ กิจกรรมบางชนิดที่ต้องใช้เวลาดำเนินการนานกว่า 1 ปี ถึงจะให้ผลผลิต เช่น การเลี้ยงสัตว์ จึงเป็นข้อจำกัดในการตัดสินใจของชาวโศกสักในการขอรู้เงินจากกองทุนหรือแหล่งอื่นๆ อีกประการหนึ่ง พบว่า มีบางรายที่กู้เงินไปแล้วไม่ปฏิบัติหรือดำเนินกิจกรรมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น วัตถุประสงค์กู้ไปทำนาแต่ในสภาพความเป็นจริงใช้เงินจำนวนนี้บางส่วนใช้หนี้เพื่อจะขอรู้เงินใหม่ ทำให้อาจกล่าวได้ว่า แหล่งเงินทุนนี้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับ “บรรเทา” หรือ “สร้างเครดิต” ให้กับประชาชน

2. ผลการดำเนินงานกองทุนต่อการพัฒนาอาชีพ (การสร้างรายได้และการสร้างงาน)

พบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถพัฒนาชุมชนได้ระดับหนึ่ง ทั้งนี้พบว่า ในการพัฒนาอาชีพของชุมชนโศกสักส่วนหนึ่งมาจากฐานเดิมของชุมชนที่ได้ปรับตัวจากชุมชนที่มีฐานการผลิตจากการทำนา ปลูกข้าว ไปสู่การทำสวนยางรวมถึงการแปรรูป การรวมกลุ่ม ซึ่งจาก การศึกษาพบว่าผู้ที่สามารถพัฒนาอาชีพของตนโดยสามารถใช้เทคนิคต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพร่วมถึงการสร้างกระบวนการเพื่อการพัฒนาอาชีพของตนเอง เช่น เทคนิคการดำเนินกิจกรรม ตลาด การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและการวิเคราะห์ตนเองดังเช่น ตัวอย่าง

นางชาฟีหยะ หมัดอดัม อาชีพค้าขาย หลังจากกู้เงินกองทุนมา 20,000 บาท สามารถ พัฒนาอาชีพของตนเองโดย นำมายาหาร้านค้าให้ใหญ่ขึ้น ซื้ออุปกรณ์ โดยใช้เทคนิคการดำเนินงาน คือ (1) มีการศึกษาราคาค่าวัสดุคงที่มือญี่และประยุคที่สุด (2) จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ตลอด และ (3) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ล่วงหน้าเพื่อวางแผนการดำเนินงานต่อไป ผลการดำเนินงานสามารถ สร้างรายได้ รายจ่ายโดยได้รับเงินเพิ่มจากเดิม 4,000 บาท ต่อเดือน เป็น 5,000 บาทต่อเดือน ทำให้ นางชาฟีหยะ หมัดอดัม สามารถพึงตนเองได้ เป็นต้น

3. ผลของกองทุนต่อการเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ

กล่าวได้ว่าการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สามารถเพิ่มโอกาสในการ ประกอบอาชีพให้กับชุมชนดังตัวอย่าง นางสมจิต เบญจอาหี กู้เงินเพื่อค้าขาย ในช่วงแรกที่ไม่ ได้กู้เงินจากกองทุน นางสมจิต เบญจอาหี จะประกอบอาชีพไปทำอย่างอื่นควบคู่ไปกับค้าขาย เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอภายหลังจากกู้เงินจากกองทุนทำให้นางสมจิต มีการบริหารจัดการที่ดี มีเงินทุนที่สามารถนำมาขยายกิจการได้มากขึ้น โดยซื้อสินค้าเพิ่มขึ้น ปรึกษาเพื่อนบ้านที่ทำธุรกิจ ประสบความสำเร็จ ทำให้ปัจจุบันนางสมจิต ไม่ต้องประกอบอาชีพเสริมและได้กำไรรายได้มากขึ้น

4. ผลของกองทุนต่อการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการตนเอง

การเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทำให้ชุมชนเรียนรู้และมีโอกาสในการ ค้นหาหรือได้รับความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเรียนรู้ว่าจะบริหารจัดการกอง ทุนของตนเองอย่างไรให้มีความยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจภายในชุมชน ซึ่ง จากการศึกษาชุมชนโศกสักพบว่า ภายนอกมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านโดยจัดตั้งคณะกรรมการมา ดำเนินการบริหาร คณะกรรมการบริหารกองทุนได้กำหนดหลักเกณฑ์ คือ มีการจัดประชุมสมาชิก เดือนละ 1 ครั้ง ในวันที่ 10 ของทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกทราบถึงความคืบหน้าในการดำเนินการของ สมาชิกแต่ละคนที่ได้กู้ไปและเพื่อเปิดการถือใหม่และให้ผู้ที่ต้องชำระเงินคืนเป็นรายเดือนมาชำระ ด้วย

การเข้ามาของกองทุนมีส่วนสำคัญในการฝึกให้ผู้ที่จัดการบริหารและจัดกิจกรรมของตน เอง ดังตัวอย่าง เช่น

ตารางที่ 5 แสดงชื่อผู้ถือ อาชีพ/วัตถุประสงค์การถือ กิจกรรมการบริหารจัดการ

ชื่อผู้ถือ	อาชีพ/วัตถุประสงค์การถือ	กิจกรรมการบริหารจัดการ
1. นางสาวพีนัส หมัดอดัม	ขายอาหาร (ถือไปเพื่อขยาย กิจการร้านขายอาหาร)	1. รู้ข้อวางแผนที่ดีในการตัดสินใจเลือกซื้อวัสดุคุณภาพ 2. วิเคราะห์ลูกค้าเป้าหมาย จัดทำระบบบัญชีเพื่อการบริหารจัดการ
2. นางสมจิตรา เบญญาหารี	ค้าขาย(ถือไปเพื่อขยายกิจการ)	2. วิเคราะห์ลูกค้าเป้าหมาย ราคา จัดทำระบบบัญชีเพื่อการบริหารจัดการ
3. นายคล้ายดี หมัดหมัน	รับจำนำ (ก่อสร้าง) (ถือไปพัฒนาอาชีพใหม่ ได้แก่ เลี้ยงวัว)	3. – วางแผนไว้ล่วงหน้า - พยายามผลิตและขายในราคาที่สูง - พยายามตัดหญ้าบาริเวณที่มีหญ้ามาก

6. ผลของกองทุนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งและการสร้างเครือข่าย

ผลของการเข้ามาของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองทำให้ชุมชนโคงสักเกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการประชุม เช่น การประชุมของกองทุนเองและการประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น พัฒนาการประจำอำเภอ เกษตรอำเภอและองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้หล่อหลอมและฝึกหัดให้คนในชุมชนโคงสักมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกล้าแสดงออกในการให้ความคิดเห็น อันเป็นฐานะของการเรียนรู้เพื่อพึงตนเอง

นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้อันเกิดจากการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนกับกองทุนหมู่บ้านอื่นๆ บริเวณใกล้เคียง พบว่ามีมากพอสมควรดังจะเห็นได้จากคณะกรรมการกองทุนและแม่กระทั้งสมาชิก ได้พบปะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนบ้านล่อน ชุมชนหลังสถานี ชุมชนบ้านลำธาร ชุมชนบ้านตันสน ชุมชนบ้านห้วยเนียง ชุมชนบ้านคอแห้งงาม ชุมชนบ้านหุ่ง โตตะซิ ชุมชนบ้านทุ่งนาเจริญ ชุมชนบ้านงามทอง ชุมชนบ้านบ่อนางธี ชุมชนบ้านทวดทอง ที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอโคงสัก นอกจากนี้การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ที่มีความหลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ทางด้านวิชาชีพ การบริหารจัดการ ฯลฯ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเจาะจง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ดีของการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ชุมชน โคงสัก

สำหรับผลของกองทุนต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องจากชุมชนบ้านโคงสักมีความเข้มแข็งในมิติทุนทางสังคมระดับหนึ่ง แต่ในทางเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งน้อย เช่น ในการสร้างอาชญากรรมต่อรองทางการตลาด ดังตัวอย่าง เช่น “ชุมชนมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อกองทุนหมู่บ้าน ในฐานความเป็นเจ้าของและช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง” ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ดีของการดำเนินการของกองทุนหมู่บ้าน ชุมชน โคงสัก

และตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารของกองทุนมีความ “โปร่งใส” นอกจากนี้ได้ศึกษาเพื่อหาตัวชี้วัด 12 ตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนโโคกสักดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในบ้านโโคกสัก

ความเข้มแข็งของชุมชน	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. มีความสามัคคี		●	
2. มีความซื่อสัตย์	●		
3. ยกย่องคนทำความดี		●	●
4. มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน		●	
5. มีโอกาสทางความรู้เพิ่มเติม	●		
6. มีอาชีพสามารถเลี้ยงครอบครัวได้	●		
7. ครอบครัวในชุมชนมีความอบอุ่น	●		
8. มีการรวมตัวตั้งกลุ่มองค์กร	●		
9. มีการประชุมรับความคิดเห็นของสมาชิก		●	
10. มีการช่วยเหลือสตรี เด็ก และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส		●	
11. มีผู้นำที่มีคุณธรรม ยุติธรรม	●		
12. มีแผนงานชุมชนโดยสมาชิก		●	

ที่มา: จากการสำรวจและสืบค้นเอกสารรายงานกองทุนหมู่บ้าน

ส่วนใหญ่ชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มมาก การให้โอกาสในการหาความรู้เพิ่มเติม ความซื่อสัตย์ ครอบครัว ในชุมชนให้ความอบอุ่น มีแผนการดำเนินงานชุมชนโดยการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน มีผู้นำที่มีคุณธรรมนอกจากนี้ชุมชนยังมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนในระดับหนึ่ง

สำหรับการสร้างเครื่อข่ายการเรียนรู้ดังที่กล่าวมาแล้ว การเข้ามาของกองทุนทำให้ประชาชนมีโอกาสสร้างเครื่อข่ายการเรียนรู้กับหน่วยงานต่างๆ และระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง โดยผ่านกระบวนการที่เป็นทางการ เช่น การจัดประชุมสัมมนาต่างๆ และที่ไม่เป็นทางการ โดยการพบปะพูดคุยกันในชุมชนและเมื่อโอกาสอ่อนไหวพบว่าส่วนใหญ่ สมาชิกจะพูดคุยกับผู้นำที่มีอำนาจและมีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น หัวหน้าหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา ที่มีอิทธิพลในชุมชน ตลอดจนบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญใน某些เรื่อง เช่น การเกษตร การอุตสาหกรรม หรือการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ชุมชนสร้างเครื่อข่ายการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม องค์กร จะเห็นได้ว่า ปัจจุบัน กระบวนการกลุ่มมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่มการผลิตทางการเกษตรมากขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์พัฒนาโโคกสัก กลุ่มเกษตรกรอุปถัมภ์ใหม่ กลุ่มเลี้ยงโคพื้นเมือง กลุ่มเลี้ยงแพะ

กลุ่มเพาะเห็ด ซึ่งกลุ่มเหล่านี้เป็นราศีานที่สำคัญในการสะสมทุนทางสังคมของชุมชน เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระดับหนึ่ง

ตัวอย่าง การสัมภาษณ์สมาชิกกองทุนเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการใช้ประโยชน์จากกองทุน หมู่บ้าน

ตัวอย่างที่ 1 โครงการเพื่อค้าขาย

ถาม: ชื่อสกุลผู้กู้และที่อยู่

ตอบ: นางสาวฟื้น หมัดอดัม อายุ 45 ปี อยู่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 2 บ้านโคงสัก ตำบลโคงสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง

ถาม: ขึ้นขอภัยเงินกองทุนหมู่บ้านวงเงินเท่าไร อนุมัติงเงินเท่าไร และนำเงินไปใช้ในโครงการใด

ตอบ: ขึ้นขอภัย 10,000 บาท ได้รับอนุมัติตามที่ขอ 10,000 บาท นำเงินกู้มาค้าขายอาหาร

(ข้าวแกง ข้าวหมก ข้าวเหนียวไก่ทอดและน้ำชา) ตอนเข้าขายที่หน้าบ้านและตอนเที่ยง
หายที่โรงเรียน

ถาม: เงินที่กู้ยืมจากกองทุนฯ นำมาเป็นทุนในการค้าขายทั้งหมดและเพียงพอในการลงทุนหรือไม่
มีเงินส่วนตัวของผู้กู้มาสนับสนุนในการค้าขายด้วยหรือไม่ อย่างไร

ตอบ: เงินที่กู้ยืม 10,000 บาท นำไปลงทุนทั้งหมด แต่ยังไม่พอ เพราะพี่ชายที่โรงเรียนด้วย ต้องซื้อ
พวงหม้อใหญ่ๆ และราคาหม้อจะแพง จึงต้องใช้ทุนมาก ไม่มีเงินส่วนตัวเป็นเงินที่กู้
ทั้งหมดที่ใช้ในการลงทุน

ถาม: และที่ผู้กู้นำไปขายข้าวที่โรงเรียนด้วยนั้น ทางโรงเรียนติดต่อผู้กู้ให้ไปขาย หรือผู้กู้มีวิธีการ
อย่างไร

ตอบ: ทางโรงเรียนจะเปิดประมูล โดยปีหนึ่งทางโรงเรียนจะเปิดประมูล 1 ครั้ง

ถาม: ทางโรงเรียนมีวิธีการอย่างไรในการตัดสินใจเลือกคนให้ไปขายในโรงเรียน

ตอบ: จากการที่โรงเรียนราคาสูงกว่าคนนั้นก็ได้เข้าไปขาย

ถาม: แล้วผู้กู้ยังเสนอราคาเป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ: เสนอราคา 3,000 บาทต่อเดือน แต่เดินน้ำทางโรงเรียนจะให้ครุทำอาหารขาย ซึ่งครุจะไม่มี
เวลาสอนเด็ก ทางโรงเรียนจึงได้เปิดให้ชาวบ้านประมูล

ถาม: อาหารที่ขายในโรงเรียนขายอย่างไร

ตอบ: จำนวน 5 บาท 6 บาท 7 บาท 8 บาท แล้วแต่เด็กจะสั่งซื้อ ถ้าเป็นครุก็จะขายจำนวน 10 บาท

ถาม: ค่าเช่าเดือนละ 3,000 บาท เคลื่อนยังละ 100 บาท ผู้กู้ขายจำนวน 5-10 บาท มีกำหนดน้อย
แค่ไหน

ตอบ: กำหนดขายข้าวหน้าอย แต่จะได้กำหนดนำอัดลม และขนมขบเคี้ยวเด็ก

ถาม: โรงเรียนที่ผู้ขายเป็นโรงเรียนในหมู่บ้านซึ่งโรงเรียนจะไร

ตอบ: เป็นโรงเรียนในหมู่บ้าน ชื่อโรงเรียนบ้านโภกสัก อุบลราชธานี เอง

ถาม: ที่ผู้ถูกบอกว่าขายข้าวและน้ำชาหน้าบ้านด้วยนั้น ขายเป็นอย่างไรบ้าง

ตอบ: ขายน้ำชา ข้าวหมกไก่ ข้าวเหนียวไก่ทอด ในตอนเช้าจนประมาณ 8 โมงเช้า ก็จะเก็บที่บ้านไปทำของขายที่โรงเรียนต่อ

ถาม: ผู้ซื้อขายอาหารทั้งที่บ้าน และโรงเรียนจากเงินที่ถูกกองทุนฯ 10,000 บาทเพียงอย่างเดียว หรือ มีเงินส่วนอื่นมาสมทบด้วย

ตอบ: เป็นเงินถูก 10,000 บาท จากกองทุนทั้งหมด แต่ยังไม่พอในการลงทุนอย่างที่บอกแล้ว

ถาม: จากการค้าขายผู้ถูกพมีเงินเก็บบ้างหรือไม่

ตอบ: ก็พอเมื่อ แต่ก็ต้องนำมาใช้จ่ายในการลงทุนต่อ ต้องหมุนเวียนในการซื้อของลงทุนทุกวัน

ถาม: เมื่อเงินเก็บไม่มีผู้จะนำเงินส่วนไหนไปชำระคืนกองทุนฯ ที่ใกล้จะถึงกำหนดชำระคืน

ตอบ: สำหรับเงิน 10,000 บาท ที่ต้องคืนกองทุนฯ มีอยู่แล้ว เก็บไว้แล้ว มีเงินครบ 10,000 บาท

ถาม: เงิน 10,000 บาทที่เก็บไว้ชำระหนี้กองทุนฯ นั้นผู้ถูกได้มجاส่วนไหน

ตอบ: จากการค้าขายอาหารทั้งที่บ้านและโรงเรียน

ถาม: แสดงว่าเงินถูก 10,000 บาท ที่นำไปลงทุนสามารถเก็บคืนได้แล้ว และพร้อมสำหรับการชำระหนี้คืนแล้ว

ตอบ: พร้อมแล้ว สำหรับการชำระหนี้คืน

ถาม: รายได้จากการขายอาหารนั้น พอใช้จ่ายในครอบครัวหรือไม่

ตอบ: พอใช้จ่าย เพราะข้าวและกับข้าวก็กินอยู่ในของที่ทำขาย

ถาม: อาชีพหลักของผู้ถูกและสามีคืออะไร

ตอบ: พิค้ายาอย่างที่บอก ส่วนสามีตัดยาง เมื่อว่างจากตัดยางก็ไปช่วยพี่ขายข้าวด้วย

ถาม: สามีตัดยางของตนเองหรือไม่

ตอบ: รับข้างตัดยางของผู้อื่น โดยแบ่งกับเจ้าของ 60 ต่อ 40 คือ ได้เจ้าของ 60% อีก 40% ได้สามี

ถาม: วันหนึ่งขายอาหารจากที่บ้าน และที่โรงเรียนรวมแล้วขายได้เป็นเงินเท่าไร และหักค่าใช้จ่าย

แล้วได้กำไรเป็นอย่างไร

ตอบ: ขายได้ทั้งที่บ้าน และโรงเรียนวันละประมาณ 3,000 บาท หักค่าใช้จ่ายและค่าเช่าแล้ว

ได้กำไรวันละประมาณ 400-500 บาท เริ่มทำตั้งแต่ตี 4 เสร็จสิ้นเก็บล้างหมดก็ประมาณบ่าย

2 โมง บ่าย 3 โมง ก็ต้องออกไปซื้อของที่ตลาดบางแก้ว ไปร่วมมือเตอร์ไซด์ นี่ก็คิดจะขอถูก

20,000 บาท เพราะจะทำมือเตอร์ไซด์พ่วงข้าง เพื่อสะดวกในการขนของ ลำบากต้องใส่

รถรุนที่ทำกับไม้เตี้ยๆ รุน โดยโยงกับมือเตอร์ไซด์ในการขนของไปขายที่โรงเรียน

ถาม: คิดว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ระหว่างก่อนการถูกเงินกับหลังการถูกเงิน

ตอบ: แตกต่างกัน หลังจากถูกเงินแล้วดีกว่า เพราะมีเงินในการเพิ่มทุนมากขึ้น ได้ขยายมากขึ้น อย่างที่โรงเรียนได้ซื้อของเล่น ของขบเคี้ยวมาขายมากขึ้นกว่าก่อน และช่วงที่ผู้ถูกยังไม่ได้ถูกเงิน

ตอนนั้นก็ยังไม่ได้ขายของในโรงเรียน รายได้ก็น้อย พอช่วงโรงเรียนเปิดประมูล

ให้ขายของในโรงเรียน และจังหวะเดียวกับที่กู้เงินกองทุนฯ จึงได้เงินกู้กองทุนฯ

มาช่วยในการลงทุนซื้อของขายในโรงเรียน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก

ตาม: ผู้กู้มีสามชิกในครอบครัวกี่คน

ตอบ: มีบุตรทั้งหมด 6 คน มีครอบครัวแยกออกไป 1 คน เหลือ 5 คน รวมพี่และสาวมีเป็น 7 คน

ลูก 4 คน ช่วยพี่ขายของ และรับจ้างตัดยางด้วยมีรายได้ของตนเอง ไม่เป็นภาระให้พี่อีก

จะมีกี่แต่ลูกคนเล็กที่ต้องเรียนหนังสือคนเดียว

ตาม: ผู้กู้เป็นหนี้แหล่งอื่นอีกรึหรือไม่นอกจากกองทุนหมู่บ้าน

ตอบ: เป็นหนี้ ธ.ก.ส. โดยคุณ 50,000 บาท เพื่อซ่อมแซมบ้าน ชำระคืนใน 8 ปี ตอนนี้ที่กู้ ธ.ก.ส. ก็
เป็นเวลา 3 ปี เหลืออีก 5 ปี ใช้หลักทรัพย์บ้านที่คำประกัน

ตาม: คิดอย่างไรเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านในความรู้สึกของผู้กู้

ตอบ: ดี ได้มีทุนมาจุนเจือครอบครัว ไม่ต้องยืมทุนภายนอกที่มีดอกเบี้ยสูง ผิดกับเงินกองทุนที่จ่าย
เฉพาะค่าบำรุงเท่านั้น

ตาม: สามีของผู้กู้รับจ้างตัดยาง มีรายรับเฉลี่ยหลังจากหักกันเจ้าของสวนยางแล้วเป็นอย่างไร

ตอบ: ไม่แน่นอน ถ้าตัดได้มากก็มีรายได้มาก แต่ถ้าตัดได้น้อยก็มีรายได้น้อย คือ ถ้าตัดยางขายได้
วันละ 700 บาท เจ้าของจะได้ประมาณ 400 บาท อีก 300 บาท จะได้คืนตัด

ตาม: แสดงว่ารายรับของครอบครัวผู้กู้ก็อยู่ในระดับเดียวกันหรือไม่

ตอบ: รายได้พอเลี้ยงครอบครัว ไม่ขาดสน แต่ไม่เหลือเก็บ เพราะต้องสะสมเป็นค่าหนี้ ธ.ก.ส.

ส่วนของกองทุนฯ 10,000 บาท มีเงินเหลือเก็บไว้เรียบร้อยแล้ว และลูกก็มีอาชีพรับจ้าง

รายได้ก็เป็นส่วนตัวของลูกๆ เอง พี่ไม่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของลูกๆ อีก มีเฉพาะคนเล็ก
คนเดียว

ตาม: สรุปว่าคนในหมู่บ้านโคงสักเป็นครอบครัวที่ไม่ขาดสนมีรายได้พอ มีพอกิน และมีรายได้เสริม

หมายเหตุ

ตอบ: ก็พอ มีพอกิน ไม่เดือดร้อน

ตาม: ผู้กู้คิดว่ากองทุนหมู่บ้านควรจะคงอยู่ตลอดไป หรือควรจะยกเลิก

ตอบ: ควรอยู่ต่อไป ไม่ควรยกเลิก เพราะมีประโยชน์เป็นทุนกับคนที่ยังขาดแคลน

ตัวอย่างที่ 2 โครงการเลี้ยงวัว

ตาม: ชื่อ-สกุล อายุ และที่อยู่ของผู้กู้เงินกองทุนหมู่บ้านโภคสัก

ตอบ: นายดลเดิร์ เบญจลดา โต๊ะ อายุ 33 ปี อยู่บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 2 บ้านโภคสัก อำเภอแบ่งแเก้ว จังหวัดพัทลุง

ตาม: ข้อเสนอของผู้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านในวงเงินเท่าไร ได้รับอนุมัติเท่าไร มีหลักทรัพย์หรือคนค้ำประกันหรือไม่

ตอบ: ขอคืนเงิน 20,000 บาท ได้รับอนุมัติ 20,000 บาท ไม่มีหลักทรัพย์แต่มีสมาชิกค้ำประกันสองค้ำประกัน 2 คน

ตาม: โครงการที่ขอคืนเงินจะนำมาเพื่อทำการใด

ตอบ: เลี้ยงวัวเพื่อพรางบุนพรางขาย

ตาม: จำนวนเงิน 20,000 บาท ซื้อวัวได้กี่ตัว ราคาเท่าไร เป็นวัวตัวเมียหรือตัวผู้ ซื้อจากที่ไหน

ตอบ: ซื้อวัวได้ 2 ตัว ราคาระมาณ 20,000 บาทเศษ เป็นวัวตัวผู้ทั้ง 2 ตัว วัวซื้อจากที่ใกล้ๆ นี้

ตาม: ทำอะไรจึงซื้อวัวตัวผู้ไม่ซื้อวัวตัวเมียละจะได้ออกลูกไว้เลี้ยงอีก

ตอบ: คือว่า ถ้าซื้อเป็นแม่พันธุ์ ผู้กู้จะเก็บเงินให้กองทุน ไม่ทัน จึงซื้อพ่อวัวพันธุ์จะว่ามีเงินไม่พอ ก็จะขายได้เงินเพื่อคืนให้กองทุนฯ ได้ทันเวลา

ตาม: แล้วจะนี่วัว 2 ตัว เป็นอย่างไร อ้วนสมบูรณ์พอที่จะขายได้ดีหรือไม่ และเมื่อขายแล้วพอที่จะชำระคืนให้กับกองทุนหรือไม่

ตอบ: ได้ขายไปแล้ว 1 ตัว ราคา 8,200 บาท ซึ่งมาราคา 8,000 บาท กำไร 200 บาท ถือว่าเสมอตัว ส่วนวัวอีกตัวยังไม่ขาย ถ้าขายคงได้กำไรประมาณ 2,000 บาท รวมซึ่งมา 13,000 บาท

ตาม: เงินที่ได้ขายวัวตัวแรกไป 8,200 บาท ยังคงเก็บไว้หรือนำไปใช้อย่างอื่นบ้างหรือไม่

ตอบ: เก็บไว้เพื่อชำระหนี้กองทุนฯ

ตาม: ผู้กู้มีเงินเก็บครบที่จะชำระหนี้แล้วหรือไม่

ตอบ: มีครบแล้ว เก็บไว้แล้ว

ตาม: เงินที่เก็บไว้เพื่อชำระหนี้เป็นเงินส่วนไหนบ้าง

ตอบ: เงินที่ได้จากการขายวัวส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งได้จากการรับจ้างตัดยางเก็บสะสมไว้วันละ เล็กวันละน้อย

ตาม: ทางกองทุนมีมาตรการอย่างไรบ้าง สำหรับผู้ที่คืนเงินไม่ตรงตามกำหนดเวลาในวันที่ 5 มกราคม 2546 นี้ (ตามผู้ให้บ้าน)

ตาม: ผู้กู้จะกู้อีกหรือไม่

ตอบ: ถ้าเป็นไปได้ ถ้าสมมุติว่าผู้กู้ขอรู้ว่างเงิน 20,000 บาท หากผู้กู้ไม่ชำระเงินคืนหรือชำระบ้างส่วนไม่ครบหรือชำระไม่ตรงตามกำหนดเวลา อาจจะลดจำนวนที่ขอคืนลงจาก

20,000 บาท เป็น 10,000 บาท หรือ 5,000 บาท หรืออาจจะไม่ให้ผู้นั้นก็เลยก์ได้ พั้นที่ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของคณะกรรมการ ซึ่งขณะนี้เลขานเจึงว่าผู้ขอภัยเงินยื่นความจำนวนที่จะขอภัยประมาณ 44 รายแล้ว คิดเป็นเงินโดยประมาณ 1,040,000 บาท ซึ่งเกินจำนวนเงินล้านแล้ว ทางคณะกรรมการก็ต้องพิจารณาลดจำนวนเงินของผู้ขอภัยเหลือกันไป เพื่อผู้ขอภัยจะได้ภัยเงินได้ครบกันทุกคน

ถาม: ผู้ขอภัยเลี้ยงวัวอย่างเดียวหรือมีอาชีพอื่นหรือไม่

ตอบ : เลี้ยงวัวเป็นอาชีพเสริม อาชีพหลักคือรับจ้างตัดยาง ทำนา

ถาม: มีสมาชิกในครอบครัวของผู้ขอภัย คน และประกอบอาชีพอะไร

ตอบ : สมาชิกในครอบครัวมี 6 คน ผู้ชาย 4 คน เรียนหนังสือ 3 คน คนเล็กสุดเพียงครึ่งคน
ได้ 2-3 เดือน

ถาม: วัวที่ขายไปราคากลาง 8,200 บาท ได้กำไร 200 บาท ซึ่งถือว่าขาดทุน เพราะต้องเสียเวลาในการเลี้ยง อีกนั้น ทำไม่ผู้ขอภัยไม่เลี้ยงวัวให้อ้วนก่อนจึงขาย จะได้กำไรมากกว่า

ตอบ : พอดีช่วงที่ขายมีธุระ คือ ภารายาคลอดลูกจำเป็นต้องใช้จ่ายแต่เงินที่ได้จากการขายวัวไม่ได้นำมาใช้จ่ายยังคงเก็บไว้เพื่อชำระหนี้

ถาม: รายรับกับรายจ่ายในครอบครัวเป็นอย่างไร

ตอบ : รายรับต่อวัน 300 บาท รายจ่ายประมาณ 100 บาทเศษ

ถาม: เมื่อรายรับมากกว่ารายจ่าย แสดงว่าผู้ขอภัยเงินเหลือพอที่จะชำระหนี้ แล้วทำไมผู้ขอภัยไม่ซื้อวัว มาเลี้ยงเพื่อเสริมรายได้ให้เพิ่มขึ้นอีก

ตอบ : พอดีช่วงนี้ทำงานคนเดียว ไม่ทัน เพราะภารายาลูกอ่อน ไม่สะดวก

ถาม: มีความคิดเห็นอย่างไรบ้างกับกองทุนหมู่บ้าน

ตอบ : ดี รู้สึกว่าเงินมาเป็นทุนเพื่อนำมาจัดซื้อในสิ่งที่จะทำ และคิดว่าทางกองทุนฯ ให้ภัยเงินอีก ก็จะได้ซื้อวัวมาเลี้ยงอีก จะได้ม้าช่วยเสริมมาหมุนเวียนในอาชีพต่อไปอีก

ถาม: แล้วหลังการภัยเงินกับก่อการภัยเงินต่างกันอย่างไร

ตอบ : ต่างกัน มีรายได้เพิ่มขึ้น และพอสำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน

ถาม: ผู้ขอภัยคิดว่ากองทุนหมู่บ้านควรจะดำเนินต่อไป หรือควรหยุดเพียงแค่นี้

ตอบ : ควรจะดำเนินการต่อไป เนื่องจากมีประโยชน์ต่อชาวบ้านและผู้ขอภัย แต่จะขยายระยะเวลาให้มากขึ้นจาก 1 ปี เป็น 2-3 ปี จะดี เพราะอาชีพบางอาชีพต้องใช้เวลาจึงจะเห็นผลออกเงยจากเงินที่นำมาลงทุน หรือนำมาระเที่ยวนอกอาชีพนั้นๆ

ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษา

ในด้านข้อเสนอแนะจากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน คือ ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุน ด้านการบริหารจัดการกองทุนและด้านการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุน

ด้านการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับของกองทุน

1. ระยะเวลาการชำระเงินคืน ควรมีการยึดระยะเวลาการชำระเงินคืนให้มีระยะเวลาฯ นานกว่าที่เป็นอยู่ เพราะว่าการดำเนินการบางอย่าง ไม่สามารถให้ผลผลิตได้ภายใน 1 ปี แต่ถ้ามากกว่า 1 ปี ก็สามารถให้ผลผลิตได้ เช่น การปลูกไม้ผล ซึ่งจะทำให้การชำระเงินคืนแก่กองทุนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรฝึกอบรมคณะกรรมการในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการกองทุนก่อน เช่น เรื่องการทำบัญชี การบริหารงานแต่ละบุคคลมีหน้าที่รับผิดชอบตรงส่วนไหนก่อน ทำให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่านี้

ด้านการบริหารจัดการกองทุน

1. รูปแบบการดำเนินงาน ควรมีการกำหนดครุภูมิแบบการดำเนินงานที่มีความชัดเจนกว่าที่มีอยู่ เช่น ควรมีการประชุมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมที่เกี่ยวข้องกับกองทุนโดยเฉพาะ เพื่อจะได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการของสมาชิกผู้กู้อย่างใกล้ชิด และแนะนำสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายเงิน การแนะนำการประกอบอาชีพเสริมต่างๆ รวมทั้งในเรื่องของการทำบัญชีเงินกองทุน ควรจะมีการทำอย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยก่อนให้กู้ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สมาชิกด้วย รวมทั้งควรอบรมกรรมการในเรื่องดังกล่าว
2. ลงโทษผู้ที่ใช้เงินไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการขอ ควรมีรูปแบบการลงโทษ สมาชิกผู้กู้ที่ปฏิบัติไม่ตรงกับคำขอ กู้โดยอาจมีการกำหนดข้อตกลงในระหว่างกันขึ้น เช่น ครั้งแรกอาจมีการตักเตือนก่อน ต่อมาก็ยังไม่ได้ผลก็อาจจะมีการลงโทษโดยการยกเลิกทั้งหมดของผู้กู้และให้หาเงินที่ได้กู้ไปมาคืน และขั้นรุนแรงคือ ไม่ปล่อยก์ให้กับสมาชิกผู้กู้นี้อีกเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี จนกว่าจะมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและคณะกรรมการเห็นสมควรร่วมอนุมัติให้กู้

ด้านการนำเงินกู้ไปพัฒนากิจกรรมอาชีพของสมาชิกกองทุนฯ

1. การกำหนดวงเงินกู้สำหรับสมาชิกแต่ละอาชีพ ควรจะมีการกำหนดวงเงินกู้สำหรับสมาชิกแต่ละอาชีพให้มีจำนวนต่างกัน เพราะว่าบางอาชีพมีความจำเป็นในการใช้เงินน้อย บางอาชีพมีความจำเป็นใช้เงินมาก และอีกอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการชำระเงินคืน เพราะผู้กู้ไม่สามารถหาเงินมาชำระคืนได้ทัน หรืออีกแห่งหนึ่งถ้าผู้ประกอบอาชีพที่ให้ผล

ตอบแทนสูง แต่ได้รับเงินกู้น้อยไปก็จะเป็นการจำกัดโอกาสในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ของผู้กู้รายนั้น

2. การควบคุมติดตามผู้กู้ ควรจะมีคณะกรรมการอิกรุ่ดหนึ่งที่จะคอยติดตามการดำเนินการของผู้กู้ว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้แก่ คณะกรรมการกองทุนหรือไม่ เพื่อจะได้แจ้งให้คณะกรรมการผู้อนุมัติเงินกู้ทราบ และหาแนวทางแก้ไขต่อไป ในกรณีที่ผู้กู้ดำเนินการไม่ตรงตามกำหนด เพราะว่าจะยังต้องการดำเนินการของคณะกรรมการปล่อยกู้ในระยะยาว

บรรณานุกรม

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงาน. 2544. ระเบียบสำนักนายก

รัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.

2544. สำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี.

แผนแม่บทชุมชน ตำบลโคงสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ตามโครงการเพิ่มขีดความ

สามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน. 2544. เวทีระดมความคิดผู้นำชุมชน

ตำบลโคงสัก สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง สำนักงานเกษตรอำเภอบางแก้ว มูลนิธิหมู่บ้าน

วัฒนา สุกันศิล. 2544. วัฒธรรมบริโภคของแรงงานรับจ้างในชนบท. สำนักงานกองทุน

สนับสนุนการวิจัย.

องค์การบริหารส่วนตำบลโคงสัก. 2546. แผนพัฒนาตำบลโคงสัก อำเภอบางแก้ว จังหวัด

พัทลุง.

ทุนชุมชน: รากแก้วของการเติบโตของกองทุนหมู่บ้าน

ชุดที่ 6: บทเรียนจากภาคใต้
บ้านหาดใหญ่เด่า: วิถีชาวเลกับกระบวนการเปลี่ยนแปลง
ผศ.ดร. วันชัย อรุณสัจการ